

Faşizme, emperyalizme, feodalizme ■ ve her türden gericiliğe karşı

PARTIZAN

Sayı: Aralık 2017/91

Siyasi Dergi

Fiyatı: 7.50 TL

ISSN: 2149-1216

Eğer bir toplumda, devrim ve toplumsal değişim için koşullar olgunlaşmışsa, ama bu toplumsal değişimi gerçekleştirecek bir güç yoksa, o toplum için için çürümeye başlar. (Lenin)

Şubat'tan Ekim'e;
Bolşevik Devrime Giden Yol

Sovyet Devrimi ve
Sovyetler Birliği'nde Kadın

Devlet Teorisi ve Türkiye'de
Devletin Yeniden Restorasyonu

Kapitalizmin Krizleri ve
Finansallaşmanın Sonuçları

Emperyalist ve Komprador
Kapitalist Sömürü Kıskaçında
Türkiye Kürdistanı

100. Yılında Ermeni Soykırımına
Tarihsel Bir Bakış

İlkelere ve Hukuka Sımsıkı
Tutunma Zamanı

PARTIZAN

BÜROLAR

Ankara:

Ataç 1 Sokak 13/4 Yenişehir
Tel: (0312) 433 10 23

İzmir:

Konak Mh. Faik Muhittin
Adam Cd. Nafis Tınaz
Çarşısı No: 28 Kat: 1/102
Kemeraltı
Tel: (0232) 484 72 83

Erzincan:

Ordu Cd. Ordu İşhanı Kat: 3
Tel: (0446) 223 45 82

Bursa:

Atatürk Cd. C. Koruyucu İş-
hanı Kat: 5 No: 524
Osmangazi
Tel: (0224) 225 15 05

Mersin:

Bahçe Mh. 4604 Sk. No: 2/2
Akdeniz
Tel: (0324) 232 10 60

İçindekiler

Sunu

Sayfa 3

Şubat'tan Ekim'e;
Bolşevik Devrime Giden Yol

Sayfa 5

Sovyet Devrimi ve
Sovyetler Birliği'nde Kadın

Sayfa 57

Devlet Teorisi ve Türkiye'de
Devletin Yeniden Restorasyonu

Sayfa 73

Kapitalizmin Krizleri ve
Finansallaşmanın Sonuçları

Sayfa 98

Emperyalist ve Komprador
Kapitalist Sömürü Kıskaçında
Türkiye Kürdistanı

Sayfa 115

100. Yılında Ermeni Soykırımına
Tarihsel Bir Bakış

Sayfa 150

İlkelere ve Hukuka Sımsıkı
Tutunma Zamanı

Sayfa 192

Yaygın süreli ISSN: 2149-1216

Nisan Yayımcılık ve Basım Sn. Ltd. Şti.

Yönetim yeri: Asmalı Mescit Mahallesi İstiklal Cad. Terkos Çıkmaşı Terkos Han 7. Kat No: 1/702
Beyoğlu/İstanbul Tel: 0212 2937376 nisan yayimcilik@hotmail.com

Sahibi ve Yazışleri Müdürü: Fatih Hatayoglu **Baskı:** Baskı: Ezgi Matbaacılık
Çobançeşme Mh. Sanayi Cd. Altay Sk. No: 10/A Blok Yenibosna/İstanbul

SUNU

İnsanın insan tarafından sömürülmesini yok etmeyi yani hem sömürüyü ve hem de sömürücüleri ortadan kaldırmayı hedefine koyarak, proleter devrimler çağının başlangıcı ve öncülü olan Ekim Devrimi'nin 100. yılını geride bırakıyoruz 2017 yılıyla birlikte... Bu vesileyle ilk yazımız Şubat Devrimi'nden Ekim Devrimi'ne giden yolu inceleyen, başta Lenin olmak üzere Bolşeviklerin somut durumu bilimsel yöntemle inceleyerek devrimi zafere götürecek politikaları belirlemesinin örnekleriyle dolu bir çalışma. Ve hemen ardından da devrim ve kadınların kurtuluşu bağlamında 100 yıl öncesinin deneyimi olarak Ekim Devrimi'nin önemine ve eksiklerine değinen bir çalışma yer alıyor dergimizde.

Eylül ayında sonsuzluğa uğurladığımız, “Üç Bin Yılın Destanı” ve “Nenemin Masalları” eserlerinin yaratıcısı **Serdar Can**'ın 22 Nisan 2017 Tarihinde Onur Vakfı'nda gerçekleştirilen panelde yaptığı sunumun tam metnini de Serdar Yoldaşın anısına yayımlıyoruz. Can, mütevazı bir şekilde “*Bir siyasetçi ya da edebiyatçı olarak tarihsel olayları iddialı bir sınıflandırma hadsizliğine asla düşmemek kaydıyla sadece öngörü ve gözlemleri*”ni ifade ettiğini söylese de konuya olan hakimiyeti ve çözüme yönelik düşünüş biçimiyle önemli bir çalışma çıkartmış ortaya.

Son olarak iki yılı aşkın bir süredir Proletarya Partisi içinde yaşanan ve nihayetinde bir “ayrılık”la sonuçlanan sorunlara dair, elimize e-posta yoluyla ulaşan ve Kasım 2017 tarihini taşıyan iç yayından aldığımız bir yazıyı paylaşıyoruz sizinle. Devrimci, demokratik kamuoyunu ve okurlarımızı yakından ilgilendiren bu sorunlu sürecin, Proletarya Partisi tarafından nasıl değerlendirildiğine dair yapılan değerlendirmelerin ilgiyle okunacağını tahmin ediyoruz.

2018 yılının mücadelemiz açısından başarılarla imza attığımız, devrime bir adım daha yaklaştığımız yıl olması dileğiyle, bir sonraki sayımızda buluşmak üzere...

ŞUBAT'TAN EKİM'E; BOLŞEVİK DEVRİMİNE GİDEN YOL

►► “Doğada ve tarihte mucize yoktur, fakat her devrim, tarihin her anı dönemeci gibi öyle zengin bir içeriğe sahiptir, mücadele biçimlerini o kadar beklenmedik biçimde ortaya çıkarır ki, birçok şey darkafalı beyinlerde mucize olarak görünmek zorundadır.” (Lenin) ◄◄

1917 yılının başlangıcı, Rusya açısından hiç iç açıcı değildi. Savaşın yol açtığı yoksunluklar, hızlı artan fiyatlar, sıklıkla yaşanan grevler, yiyecek isyanları 1916'dan devralınmıştı.

9 Ocak günü yani Kanlı Pazar'ın yıldönümünde 150 binden fazla işçi greve gitmişti. 1905'ten beri greve gitmeyen bazı fabrikaların şimdi greve katıldıkları gözleniyordu. “Aynı derecede önemli olan başka bir şey ise, devrimci sloganlar atıp kızıl bayraklar taşıyan kalabalıklar geçerken askerlerin şapkalarını çıkarıp selam vermeleri ve tezahüratta bulunmalarıydı.” (Rabinowitch, A: 2012, 26)

Duma'nın açılış günü olan 14 Şubat'ta da altmış fabrikada işçiler siyasi greve gitti. Yüzlerce üniversite öğrencisi Nevski Caddesi'nde yürüyüşe geçti. 22 Şubat'ta, Putilov fabrikasında süresiz lokavt ilan edildi. 30 bin işçi bu lokavttan etkilendi.

23 Şubat Kadınlar Günü'nde, uzun ekmek kuyruklarında bekleyen ev kadınlarının başlattığı “huzursuzluk”, monarşinin kaldırılması ve savaşın sonlanmasını isteyen sokak gösterilerine dönüştü. Hiçbir devrimci parti tarafından planlanmayan, örgütlenmeyen ayaklanma böyle başlamıştı.

Daha devrimden çok kısa bir süre önce 9 Ocak 1917'de Zürih'te İsviçre İşçi Gençliği'ne verilen “1905 Devrimi üzerine Konferans”ta Lenin; “Şimdi bir dizi ülkede proletaryanın iktidarı eline alacağı sosyalist devrimin patlayacağı anın yaklaştığı zamandır, ama bu anı saptamak oldukça zor” demiş ve sözlerine “Biz yaşlıların bu zamanı yaşayıp yaşamayacağını bilmiyorum” şeklinde devam etmişti.

1905-1907 aralığında yaşanan bütün şiddetli sınıf mücadelelerine, saldırılara dayanan monarşi, şimdi 8 gün içinde çökmüştü. Bu durum o dönem birçoklarının yorumladığı gibi bir “mucize” miydi? Başlangıcı hiçbir devrimci

örgüt tarafından örgütlenmeyen, Lenin'in daha iki hafta öncesinde bile "bu zamanı yaşayıp yaşamayacağını" kestiremediği bu çöküş yine Lenin'in cevabıyla elbette ki "mucize" değildi!

"Doğada ve tarihte mucize yoktur, fakat her devrim, tarihin her ani dönemeçi gibi öyle zengin bir içeriğe sahiptir, mücadele biçimlerini o kadar beklenmedik biçimde ortaya çıkarır ki, birçok şey darkafalı beyinlerde mucize olarak görünmek zorundadır." (Lenin, 1995, 18)

Devrimin bu "mucize" görünümünden çıkabilmesi için "dünya çapında tarihsel öneme sahip bir dizi koşulun içiçe geçmesi" gerekliydi. Lenin, devrimi öğrenir öğrenmez; "Uzaktan Mektuplar" olarak bilinen yazışmalarının "Birinci Mektup" olanında bu koşulları ayrıntılı olarak inceler. Elbette ki, bu incelemenin amacı Rusya proletaryasının yaşanan bu burjuva devriminden yararlanarak, sosyalizme doğru ilerleyebilmesine yardımcı olmaktır.

II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın etkisi tüm Avrupa'da yokluk, açlık ve halkın huzursuzluğu, karmaşa olarak yansıyor. Kapitalizmin daha gelişkin olması da eklenince, beklenen öncelikle başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinde devrimin yaşanmasıydı. Fakat öyle olmadı. Çünkü Rusya'da en başta 1905-1907'nin canlı devrimci geleneğinin etkisi çok fazlaydı. *"İlk devrim (1905), toprağı derinden eşeledi, yüzyılların önyargılarını kökünden kazıdı ve milyonlarca işçiyle düzinelerce milyon köylüyü politik yaşama ve politik mücadeleye uyandırdı, Rus toplumunun tüm sınıflarını (ve tüm önemli partilerini) birbirlerine –ve tüm dünyaya- gerçek karakterleriyle, çıkarlarının, güçlerinin, eylem yöntemlerinin, yakın ve uzak hedeflerinin gerçek karşılıklı ilişkisi içinde gösterdi."* (Lenin, 1995; 18)

İlk devrim ve sonrasında yaşanan karşı devrim dönemi (1907-1914) Romanov hanedanının bütün "çürümüşlüğü", "alçaklığı", "canavarlığını" açığa çıkardı. 1917 Şubat Devrimi'ne gelindiğinde tüm "aktörler" ne yapacaklarını, yerlerini çevrelerini en ufak ayrıntıya kadar biliyorlardı ve bunun gereklerini yerine getirmiş oldular.

Sınıfların birbirini bu tanınması, Çarlığın bu ölçüde teşhiri dünya tarihinin olağanüstü gelişiminin ani dönemeçlerinden olan emperyalist dünya savaşıyla birleşmesi Romanovların "kan ve pislige bulanmış arabası(nı) **bir vuruşta**" devirebildi. (age, 19)

Emperyalist savaşın "iç savaşa" dönüştürülmesi şıartı Bolşevikler tarafından savaşın ön işaretlerinden görüldüğü ilk günden itibaren savunuluyordu.

24-25 Kasım 1912'de Basel Olağanüstü Sosyalist Kongresi Balkan Savaşı nedeniyle toplanmıştı. Bu toplantıda sosyalist partilere, savaşın patlak verme-

sine karşı mücadele vermeleri, eğer patlak verirse de “*çabucak sona ermesini savunma ve var gücüyle savaşın yol açtığı ekonomik ve politik krizden, halkı uyardırmak için yararlanmak ve dolayısıyla kapitalist sınıf egemenliğinin ortadan kaldırılmasını hızlandırmak için çaba harcama*” (age, Notlar 2) yükümlülüğü getiriyordu. Basel Kongresi’nde alınan bu karar Plehanov, bazı Menşevikler ve Alman sosyal demokratları tarafından “fantazma” olarak yorumlanmıştı. Britanya, Fransa, Almanya ve Avusturya’da sosyal demokrat partiler, uluslararası sosyalizm ilkesinden vazgeçtiler. Hükümetlere girip, savaş dönemi kabinelerinde yer aldılar veya meclislerde “anavatan savunması” adı altında savaş kredilerine onay verdiler. Bütün bu gelişmeler, yaşanan ekonomik krizin savaş koşullarında patlamasına rağmen Almanya, İngiltere ve Fransa’da “açlık” olarak yansırken, devrim “1905’in canlı gelenekleri” sayesinde Çarlık Rusya’sında patlak vermişti. Bu krizin patlak vermesini hızlandıran bir neden de Rusya ve müttefiklerinin savaşta yenilmesi idi.

Rusya’da devrimin patlak vermesinin nedenleri sadece bunlar değildi. Lenin, İngiliz ve Fransız ajanlarının “Oktobrist-Kadet” sermayesiyle bağlantıları aracılığıyla, Nicola Romanov’u devirmeye uğraştıklarını belirtmiştir.

Bir taraftan Ruslar İstanbul’u, Fransız kapitalistleri Suriye’ye, İngiliz kapitalistleri Mezopotamya’yı işçi ve köylülerin “boğazlanmaları” üzerinden işgal etmek için Romanovları devirmek isterken bir taraftan proletarya ve halk kitleleri “*ekmek için, barış için, gerçek özgürlük için*” (agy, 22) harekete geçmişlerdi. Devrimci işçi ve askerler, Kadetlerin-Oktobristlerin “mücadelesinin”, tarihin özgül bir anında onların yardımına gelmesinin ne cazibesine kapıldılar ne de bundan rahatsız oldular. Ortaya çıkan fırsatı sonuna kadar kullanarak, Çarlığı devirdiler.

Çarlığın yerine kurulan “yeni hükümet” özellikle 1905 Devrimi’nden sonraki yıllarda, savaş sanayisine dayanarak gelişen, politik olarak yerel öz yönetim organlarından Ulusal Duma’ya kadar örgütlenen, kapitalist toprak sahipleri ve burjuva sınıfının temsilcileriydi. 1917 yılına gelindiğinde bu “yeni sınıf” pek çok kritik noktayı ele geçirmiş olduğu için zaten iktidardaydı! Çarlığı devirmek ve burjuvaziye yolu açmak için küçük bir darbe yetmişti.

Fakat Şubat Devrimi ile ortaya çıkan sadece, İngiltere ve Fransa firmalarının katipliğini yapan bu yeni hükümet değildi. 1905 Devrimi sırasında da ortaya çıkan ama o zaman sadece “yerel organlar” olarak kalan şimdiyse tüm Rusya’yı kapsayan bir örgüt haline gelen “İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti” de Şubat Devrimi’nde tekrar ortaya çıkmıştır. Bu Sovyet, barış, ekmek, özgürlük isteyen halkın temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır.

Şubat Devrimi'nde, her ne kadar devrilmiş olsa da, Çarlık Monarşisi de yok olmamıştır. İşte bu üç gücün mücadelesi "*devrimin birinci aşamasından ikinci-sine geçişi oluşturan durumu karakterize etmektedir.*" (agy, 23-24)

Yaşananın bir burjuva devrimi olduğu konusunda Menşevikler ve tasfiyeciler de Bolşevikler gibi düşünüyordu. Mesele, bu aşamadan sonra yani "burjuva devrim"e karşı nasıl bir tutum alınacağı konusunda ortaya çıkıyordu.

Tasfiyeciler, "Devrimimiz bir burjuva devrimidir, bu yüzden işçiler burjuvaziye desteklemelidir" diyordu. Menşevikler ve tasfiyeciler tıpkı 1905 Devrim sürecinde olduğu gibi fikir yürütmüşlerdi. Feodalizmden sonra kapitalizmin gelmesi gerekiyordu ve bu tarihsel olarak burjuvazinin görevidir. Dolayısıyla; devrimcilerin yapması gereken tek şey bu tarihsel sürece uygun olarak burjuvaziye destek vermektir.

Bolşevikler ise bu tutumu reddediyorlardı. Daha 1905 Devrimi döneminde Bolşevikler düzenledikleri 3. Kongre ile tutumlarını belirlemişlerdi. 3. Kongre'nin konusu, alınan karar "*yalnızca ve yalnızca Geçici Devrimci Hükümet'ten söz etmektedir, yani örneğin 'iktidarın ele geçirilmesi' vs. vb. gibi bir sorunu hiç içermemektedir.*" (Lenin, 1994; 52) Alınan kararda RSDİP'in Geçici Devrimci Hükümete katılması "caiz" olarak görülüyordu. Katılıp katılmayacağı; "güçler dengesine" "önceden kestirilemeyecek faktörlere" bağlıydı. Katılımın amacı da "*tüm karşı-devrimci girişimlerle amansızca mücadele etmek ve işçi sınıfının bağımsız çıkarlarını korumak*"tı. (agy) Bolşevikler, bu geçici dönemi "*proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü, hiç kuşkusuz, sosyalistlerin süreksiz, geçici bir görevdir, fakat demokratik devrim döneminde bu görevin sadece görmezden gelinmesi bile doğrudan gericiliktir.*" (age, s. 97)

1917 yılına gelindiğinde ortaya çıkan hükümet çok açık olarak bir "savaş hükümeti" idi! "... halktan korkan toprak sahiplerinin ve kapitalistlerinin bir hükümetidir." Bu hükümet, "*Oktobristlerin ve Kadetlerin, Guçkovların ve Milyukovların*"dı. Bu hükümet "*bunu içtenlikle istese bile ne barış ne ekmek ne de özgürlük*" (Lenin, 1995, 24) verebilirdi.

Proletaryanın "mevcut devrimde" iki müttefiki vardır. "*Birincisi, Rusya'da nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan düzinelerce milyon yarı proleter ve kısmen küçük burjuva unsurlar kitlesi... ikincisi, bütün savaştan ülkelerin ve bir bütün olarak tüm ülkelerin proletaryasıdır.*" (age, 25-26)

Şimdi Bolşeviklerin ortaya çıkan özgürlük durumundan da faydalanarak, "İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetlerinde" çalışmalı, oradaki kitleyi "aydınlatmalı" ve "örgütlemelidir". Ayrıca Köylü Temsilcileri Sovyetleri, Kır İşçileri Sovyetleri oluşturulmalıdır. Bolşevikler halkı aydınlatarak "*kendi güçlerine,*

kendi örgütüne, kendi birlikteliğine, kendi silahlanmasına güvenmeyi öğretmelidir.” (age, 24)

Proletarya müttefiklerine dayanarak mevcut “geçiş döneminin” özelliklerinden faydalanan ve “*önce demokratik cumhuriyeti kazanıp köylülerin toprak beyleri üzerinde tam zaferini sağlayacak ve sonra savaşın eziyet çektiirdiği halklara yalnızca onun barış, ekmek ve özgürlük vereceği sosyalizme doğru ilerleyecektir.*” (age, 26)

Sovyetler, iktidarı burjuvaziye terk ediyor!

Bu beklenmedik devrim, pek çok Bolşevik kadronun ya sürgünde ya da hapse olduğu bir zamana denk gelmişti. Lenin ve Zinovyeve, İsviçre’nin Zürih kentinde; Buharin New York’ta; Stalin Sverdlov ve Kamanev ise Sibirya’da idiler. Kısa bir süre sonra Bolşevik Parti’ye katılacak olan Troçki de New York’taydı. Petrograd’da Şliyapnikov, Molotov ve Zalutski’den oluşan MK Rusya Bürosu vardı.

1905-1907 devrim yenilgisinin akabinde başlayan karşı devrim yıllarında Lenin, RSDİP’i güçlendirmeye ve işçi sınıfının devrimci militanlığını korumaya çalışmıştır. Elbette ki partinin güçlenmesi ve militanlığının korunması, partinin savunduğu/uyguladığı politikalarla yakından ilgiliydi. Çarlığı zayıflatacağı için Rusya’nın savaşta Almanya’ya yenilmesinin savunulmasından “iç savaş” yükseltme şiarına kadar RSDİP, sınıf mücadelesinde diğer tüm sosyal demokrat partilerden farklı yerde duruyordu. Çarlığa karşı durmayan mücadeleleri hep Çarlığın hışmını çekiyor ve bu da sürgünler, hapisler şeklinde karşılık buluyordu. Fakat bu yaşananların hepsi toplamda Bolşevik Partinin çelikleşmesi, örgütlülüğünü güçlendirmesi anlamına geliyordu. Bu durum, her ne kadar devrim ilk yaşandığında Petrograd’da olamadılarsa da; Ekim Devrimi’nin zafere ulaşmasında belirleyici olacaktır.

Petrograd’da bulunan kadrolar ilk anda oluşan yeni duruma nasıl bir tepki vereceklerini kestirememiş, politik önderlikte yetersiz kalmışlardı. Yapılan sokak gösterilerinin içinde hep yer almışlardı ama net bir amaçlarının ve programlarının olmaması yetersizliklerinin esas sebebiydi. Bolşevik örgütü mevcut durumda ilgili olarak ilk bildirisini 27 Şubat’ta yayımlayabildi. Bildiride “işçi sınıfının ve devrimci ordunun işinin, yeni rejime, yeni cumhuriyet rejimine götürecek bir devrimci hükümet kurulması” olduğu belirtiliyor, “*doğrudan eşit ve gizli genel oy hakkı temelinde bir kurucu meclis toplanması gerektiği söyleniyordu.*” (Libman M, 1990; 142)

Bildiri, Lenin’in 1905 Devrimi’ndeki formülasyonlarından hareket etmişti. Ne Lenin’in öne çıkardığı ve Şubat Devrimi’nin önemli bir özgülüğü olan Sov-

yetlerden bahsediyorlardı ne de geçici hükümetin emperyalizmle bağlantısı ve savaş hükümeti olmasından... Bildirilerinde yeni hükümete bir destekleri yoktu ama karşı çıktıklarını da ifadelendirmemişlerdi. Dönüm noktalarında söylenenler kadar söylenmeyenler de önem taşır!

Menşevikler ve Sosyal Devrimciler ise hükümeti kurma işini burjuvaziye bırakmışlardı. 7 Mart'ta Menşevik bir gazetede şunlar yazılıyordu: "*Geçici Hükümet üyeleri, proletarya ve ordu, devrimi sağlamlaştıırıp Rusya'ya demokrasi getirmek üzere emirlerinizi bekliyor.*" (age, 145)

Devrim sırasında içinde Sosyalist Devrimciler, Menşevikler ve Bolşeviklerden de olduğu Petrograd İşçi Temsilcileri Sovyet'i kuruldu. Petrograd Sovyet'i Yürütme Komitesi 39 kişiden oluşuyordu ve Bolşeviklerin 11 temsilcisi vardı. Sovyet Yürütme Komitesi'nde geçici hükümetle kurulacak ilişkilerin nasıl olacağı konusunda Bolşevik temsilcilerinin, diğerlerine dair itirazı olmamıştır. Sovyetler, Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin etkisiyle, hükümet olmak için özel bir çaba sarf etmemiştir. Nitekim Lenin daha sonra bu durumu, "*devlet iktidarının burjuvaziye ve onun Geçici Hükümeti'ne gönüllü olarak terk edilmesi*" (Carr E.H., 1989; 75) şeklinde niteleyecekti.

Petrograd Sovyeti'nden sonra, Moskova'da, diğer büyük kentlerde ve bazı kırsal bölgelerde Sovyetler kuruldu. Bolşevik Pravda gazetesi yeniden çıkarılmaya başlandı. İlk yedi sayı Molotov ve Kalinin tarafından çıkarıldı. Sürgünden dönen Stalin, Kamanev ve Muranov hemen Pravda'nın yazı kuruluna katılıp, gazetenin yönetimini aldılar. Kamanev, yazdığı yazılarda işçi sınıfının örgütlenmesinden, ekonomik durumunu iyileştirmesinden, kazanımlarını korumasından bahsediyordu. (Walter G, 2015; 336) Bolşevik partinin silahlanmış devrimci bir mücadele aracına dönüşmesinden ise bahsetmiyordu.

Stalin'in 14 Mart tarihli köşe yazısında; işçi, köylü ve askerler Sovyetlere katılmaya çağrılıyordu ama yine Geçici Hükümet'e ve savaşa dair bir şey demiyordu. Stalin bu süreçte Bolşevik Partinin ve kendisinin tutumuna dair, yıllar sonra Partinin, Sovyetler ile Geçici Hükümet arasındaki yakın ilişkiden dolayı ne Geçici Hükümet'i devirmeye girişebildiğini, ne de onu destekleyebildiğini, çünkü emperyalist bir hükümet olduğunu belirttikten sonra şu belirlemeleri yapıyordu:

"Parti, barış sorununda Sovyetlerin Geçici Hükümet üzerinde bir baskı politikası uygulamasını çoğunlukla kabul etti, fakat proletarya ve köylülüğün diktatörlüğüne ilişkin eski slogandan yeni slogana, iktidar Sovyetlere sloganına geçilmesi için hemen bir karar almadı. Bu yarım yamalak politika, Sovyetlere somut barış sorunlarında Geçici Hükümet'in emperyalist özünü meydana çı-

karmasını ve böylece, ortadaki sorunları bu özden arındırabilmesine fırsat vermeyi amaçlayan bir politikaydı. Fakat son derece yanlış bir tutumdur bu. Çünkü pasifist hayaller besliyor, savunmacılığın ekmeğine yağ sürüyor ve kitlelerin devrimci ayaklanmasını gizliyordu. Bu yanlış tutumu diğer partili yoldaşlarla birlikte ben de benimsedim ve bundan ancak Nisan ortalarında Lenin'in tezlerini kabul edince kurtuldum.” (Carr E. H. 1989; 81)

Lenin’le Pravda’nın yayınında belirleyici olan kadrolar arasındaki bu farklılık elbette ki çeşitli pürüzlere(!) yol açmıştı. Lenin, İsviçre’de Şubat Devrimi’ni öğrenir öğrenmez 1917 yılında Bolşevik taktiğin ana ilkeleri sayılabilecek “17 Mart 1917, Tezler Taslağı”nı yazmıştı. Hemen sonra da “Uzaktan Mektuplar”ı yazdı. Gazetenin 21 ve 22 Mart tarihli sayılarında Kamanev bu mektuplardan sadece birincisini yayımlar, üstelik Lenin’in Menşeviklerle uzlaşmaya karşı çıktığı pasajları metinden çıkartarak... (Liebman M, 1990; 149) Sonrasında diğer mektupların ellerine geçmediği için yayımlanmadığı söylene de Krupskaya anılarında bu mektupların kesin olarak, “yazı kurulu dosyalarında bulunduğu” iddia edecekti (Walter M, 1990; 149) Pravda yöneticileri Lenin’in yazılarını yayımlamayı uygun bulmamışlardı. Yaşanan bu sorun, aslında Lenin’in Ekim Devrimi’nin zaferine kadar Parti içerisinde yaşayacaklarına dair önemli bir işaretti.

Lenin, 3 Nisan akşamında Petrograd garına ulaştığında yaptığı ilk işlerden biri önce Şliapnikov’u sonra da Kamenev’i oluşan Parti çizgisi ve Pravda’da çıkan yazılar dolayısıyla “azarlamak” olur.

Yaşayan Marksizm: Nisan Tezleri

Lenin, devrimi öğrenir öğrenmez bir an önce Rusya’ya dönmenin yollarını aramaya başlar. Fakat savaş nedeniyle dönmek o kadar kolay değildir. Üstelik İngiltere ve Fransa Lenin ve diğer Bolşeviklerin Rusya’ya dönmesini istemiyorlardı. Bolşevikler, İsviçreli enternasyonalist sosyalist Platten’in aracılığıyla Alman hükümetiyle pazarlık yaparlar. “*Yolcular, geçiş izni verilen göçmenlere karşı, Rusya’da enterne edilmiş uygun sayıda Avusturyalı ve Macar’ın serbest bırakılması için uğraş verme yükümlülüğünü üstleniyorlardı.*” (Krupskaya N, 1995; 51) Bu anlaşma temelinde içlerinde Lenin’in de bulunduğu 32 Bolşevik, 3 Nisan’da Petrograd’a ulaşır.

İstasyonda kalabalık bir grup onları beklemektedir. Lenin’i bekleyenler arasında Petrograd Sovyeti’nin Menşevik başkanı Çekidze de vardır. Çekidze “devrimimizi” savunmak için “bütün demokrasi saflarının sıklaştığını” görmek umudunu dile getirir hemen! Lenin, dışarıda bekleyen kalabalığa seslenmek için onu karşılayan gruptan uzaklaşır. Coşkulu kısa söylevini şöyle tamamlar:

*“Bugün değilse yarın; tüm Avrupa emperyalizminin çökmesi her an bekle-
nebilir. Sizler tarafından gerçekleştirilen Rus devrimi, bu süreci başlattı ve yeni
bir durum başlangıcı oldu.*

Yaşasın dünya sosyalist devrimi!” (Carr E.H. 1989; 82)

Lenin, ertesi gün önce İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Tüm Rusya Kon-
feransı Bolşevik üyelerinin toplantısında ve yine aynı gün Bolşeviklerle Menş-
eviklerin bir oturumunda ilk defa “Nisan Mektupları”nın içeriğinden (toplam 5
tane) öz itibariyle farklı değildi. Ama onlar yayımlanmadığı için fikirlerini dar
bir çevre dışında kimse bilmiyordu.

Lenin konuşmaya başladığında Sovyet yöneticilerinden biri, *“bu bir saçma-
lık! Bir deli saçmalığı!”* diye bağırarak konuşmayı birkaç kez kesecek, *“bu tür
saçma sapan sözleri alkışlamak utanmazlıktır! Utanılacak bir durumdasınız!
Kendinize Marksist deme yüzüstülüğünü gösteriyorsunuz”* sözleriyle müdahale
edecekti. (Walter G, 2015; 347)

MK Bürosunun 6 Nisan tarihli toplantısında Kamanev’in Lenin’in tezlerinin
onaylanması halinde Partinin “propagandacılar grubuna” dönüşeceği savını Sta-
lin de destekler. MK Bürosunun bu toplantısında Tezlere dair oylama yapıldığı
konusunda bir bilgi yok fakat aynı günlerde Petersburg Komitesi dahil, birçok
yerel komitede yapılan oylamalarda Lenin’in tezleri reddedilir.

Gerçekleşen bu durum, Lenin’in önderlik ve ikna gücüyle çok kısa bir süre
içerisinde tersine döner. 14-22 Nisan tarihleri arasında yapılan I. Petrograd Şehir
Konferansı’nda yapılan oylamada 37 kabul ve 3 ret oyuyla Lenin’in Geçici Hü-
kümet’in kınanması ve tüm iktidarın Sovyetlere verilmesi yönündeki önergesi
kabul edildi. Elbette ki bu durum tartışmaların sona erdiği anlamına gelmiyordu.
Kamanev, alınan bu kararın Geçici Hükümet’in hemen devrilmesi şeklinde an-
laşılacağını iddia ederek itiraz etti. Kamanev gibi birçok Bolşevik için burjuva-
zinin başta olduğu bir devrim zorunluluktu. 7 Mart tarihli Pravda gazetesinde
Kamanev bunu, *“içimizde sermaye egemenliğinin yıkılışıyla ilgili bir sorun yok
kuşkusuz, sadece otokrasinin ve feodalizmin egemenliğinin yıkılışı sorunu var”*
(Liebman M, 1990; 155) şeklinde ifadelendirmişti.

Lenin’in Rusya’ya geldiği andan itibaren söyledikleri kendi yoldaşları da
dahil herkesi şok etmişti. Lenin gelene kadar Geçici Hükümet’in tarihsel olarak
zorunluluğundan şüphe duyan kimse yoktu. Menşevikler, tarihsel gereklilik ye-
rine geldiği için memnundu. Bolşevikler ise her ne kadar bu hükümetin sınıfsal
niteliğinden memnun olmasalar ve 1905 kararlarına dayanarak proletarya ve
köylülüğün devrimci diktatörlüğünü savunmuşlarsa da, Geçici Hükümet’i kına-

mayı veya yıkmayı, Sovyetleri bir iktidar organı olarak öne çıkarmayı hiçbir şekilde ileri sürmemişler, tamamen pasifist/savunmacı bir çizgi izlemişlerdi.

Her şey çok hızlı geliyordu. 20 Nisan’da toplanacak olan RSDİP’in Tüm Rusya Konferansı için Lenin’den tezlerini açıklayan bir materyal hazırlaması ve bunların tartışılması kararı alınır. Bunun üzerine Lenin “Taktik Üzerine Mektuplar” başlığı altında yaygın olarak “Nisan Tezleri” olarak bilinen önermelerinin açıklamalarını kaleme alır. Aynı günlerde “Devrimimizde Proletaryanın Görevleri” başlığı ile de “Proletarya Partisinin bir program” taslağını Nisan Tezlerini geliştirerek yazmıştı. Yazımızın bu bölümünde, bu yazılardan yararlanarak Nisan Tezleri’nin anlamına daha yakından bakacağız.

Lenin’in açıklamalarına “dogma”lara karşı mücadeleyle başlaması hiç şaşırtıcı değildi. Lenin karşısında 1905 devrimindeki kongre kararlarına dayanarak oluşan bir muhalefet bulmuştu. “Eski tarza göre” konuşan “eski Bolşevikler”e göre, *“burjuvazinin egemenliğinin ardından, proletarya ve köylülüğün egemenliği, onların diktatörlüğü gelebilir ve gelmelidir.”* (Lenin, 1995; 47)

Bu yaklaşım, “canlı yaşamı”, “gerçekliğin eksiksiz olgularını” hesaba katmıyordu. Bütün teoriler gibi yalnızca geneli, temel olanı gösteriyordu. “Yaşamın tüm karmaşıklığını yalnızca **yaklaşık** olarak kapsayabilen dünün teorilerine” sarılmak, “yaşayan Marksizm”i ölü harflere feda” etmekten başka bir şey değildi!

Gerçek yaşam Şubat Devrimi’yle birlikte bambaşka bir sonucu ortaya çıkarmıştır. “İkili iktidar” durumu ortaya çıkmıştır. *“-Yanyana, birlikte, aynı anda- hem burjuvazinin egemenliği (Lvov ve Guçkov hükümeti), hem de iktidarı gönüllü olarak burjuvaziye bırakan, **gönüllü** olarak onun uzantısı haline gelen proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü varlığını sürdürüyor.”* (age, 48)

Bu iki hükümetin varlığı bir “olgu”dur. Özgürce seçilmiş asker ve köylü temsilcileri, “ikinci”, “tali hükümetlerini” geliştirmekte ve genişletmektedirler. Ve yine özgürce iktidarı burjuvaziye bırakmış durumdalar.

Lenin’e karşı geliştirilen itirazlardan biri de Rusya’nın bir küçük burjuva ülkesi olduğu ve köylülüğün mevcut durumda burjuvaziyi desteklediği için proletaryanın yalnız azınlıkta kaldığıdır. Böyle bir durumda iktidarı istemek, en büyük hatalardan biri olacaktır deniliyordu.

Gerçekten de “olasılıklar” çoktu! Fakat bir gerçeklik varken “olgulara sırt çevirip ‘olasılıklar’dan söz etmek düpedüz gülünç”lükü. Bunları savunmak proletaryanın, Bolşevik Partinin görevini unutmasından başka bir şey değildi. Küçük burjuvazi ve elbette ki köylüler her zaman burjuvazi ve proletarya arasında yalpalayan bir sınıftır. Kendi başlarına egemenlik kuramazlar. Proletarya-

nın onlara önderlik etmesi, yanına çekmesi gereklidir. Lenin tekrar yalnız kalma tehlikesi ve maceracılık eleştirilerine şu cevabı verir:

“Eğer; ‘Çar’a hayır, gelsin işçi hükümeti’ deseydim, bu tehlikenin tehdidi altında olurum. Fakat ben bunu söylemedim, ben başka bir şey söyledim. Ben, Rusya’da (burjuva hükümet bir yana bırakılırsa) İşçi, Kır İşçisi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri dışında başka bir hükümetin olamayacağını söyledim. Rusya’da iktidarın şimdi, Guçkov ve Lvov’dan ancak bu Sovyetler’e geçebileceğini söyledim. Bunlarda tam da köylülük ağırlıktadır, askerler ağırlıktadır, ... küçük burjuvazi ağırlıktadır.” (age, 50)

Mevcut durumda mesele, “İşçi, Kır İşçisi, Köylü ve Asker Temsilcileri Sovyetleri içinde nüfuz uğruna mücadele” vermektedir! Bunu yapmak “propagandistler grubuna” dönüşmek değildir! Bu yorum partinin karşısına “bir grup propagandist”i koymaktır. Bununla birlikte “devrimci anavatan savunması” sarhoşluğundan kitlelerin etkilendiği kesindir. Birçok Avrupa ülkesinde de sosyal demokratlar bununla mücadele etmek yerine “kitlelerin yanında kalmak” gerekçesiyle şovenizme düşmüşlerdir. Bunu aşmanın yolu Sovyetler içerisinde yapılacak çalışmalardır.

- Yeni burjuva hükümet, en ufak bir şekilde bile proletaryanın güvenini hak etmemektedir. *“Proletaryanın yeni hükümete vereceği her türlü destek gayri-caizdir.”* (age, 58)

Önceki sayfalarda 1905 döneminde yapılan 3. Kongrede, hükümete katılımın “caiz” görüldüğü ama katılımın “güçler dengesine” ve “önceden kestirilemeyecek faktörlere” bağlı olduğunu belirttiğini söylemiştik. Aslında “eski Bolşevikler”in gözardı ettiği “somut koşullar”dı! Bu da salt formüllerin yeterli olacağını düşünmektir. Geçici hükümet, kuruluşundan hemen sonra, Romanovlarla Rusya’da monarşinin restorasyonu üzerine konuşmaya başlamış, yönetici konumlara eski rejimin yandaşlarını getirmiş, Kurucu Meclis’in toplanma tarihini bile belirlememiştir. Yeni hükümet, çiftlik beyi toprak mülkiyetine, Çarlığın bu maddi temeline dokunmuyor, tekelci finans örgütlerini, büyük bankaları, kartelleri vs. denetlemek için hiçbir adım atmıyor, tayin edici tüm bakanlıkları monarşistler ve çiftlik beyi büyük toprak sahiplerinin temsilcileriyle dolduruyordu. Bütün bunlardan dolayı yani bu geçici hükümetin “sınıf karakterinden” dolayı, proletaryanın bu yeni hükümete vereceği her türlü destek gayri-caizdir!

- *“Dış politikada yeni hükümet, emperyalist savaşın sürdürülmesinin bir hükümetidir.”* (age, 59) Savaşı sonlandırmak yönlü hiçbir adım atmamış, gizli anlaşmaları ve hatta açık yağma anlaşmalarını bile yayımlamamıştır. Çarlığın anlaşmalarını da teyit etmiştir. Bu nedenlerle, dış politikada yeni hükümet “en

ufak bir güveni hak etmemektedir.” Bununla birlikte bu hükümetten savaşları sonlandırmasını, ilhaklardan vazgeçmesini vb. istemek “halkı kandırmak, gerçekleştirilemeyecek umutlar uyandırmak, onun bilincinin aydınlanmasını ertelemek demektir.”

- Devrimin en önemli özelliği, devrimin zaferinden hemen sonra ortaya çıkan **ikili iktidardır**.

- Devrimin son derece önemli bir diğer özelliği, Petrograd Asker ve İşçi Temsilcileri Sovyeti’nin, “*devlet erkini gönüllü olarak burjuvaziye ve onun Geçici Hükümeti’ne devretmesi; onunla onu destekleme, (Geçici Hükümet’in toplantı tarihini şimdiye dek hala bildirmediği) Kurucu Meclis’in toplanmasını denetleyen bir gözlemci, bir kontrolör rolüyle yetinme konusunda anlaşarak üstünlüğü gönüllü olarak ona bırakmasıdır.*” (age, 60-61)

Böyle bir “iç içe geçme” elbette ki uzun dönem varlığını sürdüremez. “**Bir devlet erki içinde iki devlet erki var olamaz.**” Nitekim Geçici Hükümet Sovyetleri zayıflatma, kenara itme vb. çalışmalarına başlamıştır. “Burjuvazinin mutlak egemenliğini kurmaya” çalışmaktadır.

“*İkili iktidar, mutat burjuva-demokratik devrimi aşmış, amacı henüz proletarya ve köylülüğün ‘saf’ diktatörlüğüne kadar varmamış olan devrimin gelişiminde yalnızca bir geçiş anıdır.*” (age, 61)

Bu istikrarsız geçiş durumu, her gerçek devrimde olduğu gibi on milyonların politikaya akın etmesine yol açmaktadır. Bu küçük burjuva dalga, proletaryayı yalnız sayı olarak değil, ideolojik olarak da “ezdi”, “kendisiyle birlikte sürükledi”. Küçük burjuvazi, toplumsal üretim içindeki konumu nedeniyle, yaşamında-düşünce tarzında burjuvaziye izler. Geçici Hükümet’le Sovyetler arasındaki “zımnî anlaşmanın”, burjuvaziye karşı gösterilen “körü körüne güvenin” sınıf temeli budur! Rusya’da proletarya sayısal olarak azdır, sınıf bilinci ve örgütlenmesi yetersizdir!

- Bütün bu belirlemeler “verili anın taktiğinin”, “eleştirel çalışma” olduğunu gösterir. Sosyal Devrimcilerin ve sosyal-demokratların küçük burjuva hatalarının açıklanması gereklidir. Bu çalışma sadece görünüşte “propagandist” çalışmadır. “*Gerçeklikte ise, en yüksek dereceden pratik devrimci çalışmadır. Kitleler, zorlamayla değil, şiddetle değil; ‘pohpohlama ve boş vaatlerle aptallaştırılarak’ burjuvaziye karşı körü körüne bir güven duymaktadırlar. Proleterler halka, burjuvaziye güvenmemeyi öğretmek zorundadır.*” (age, 64) Kitleler arasında “Parti çalışmasının özel koşullarına” uyum sağlama yeteneği gösterilmelidir.

- Küçük burjuva dalganın en önemli fenomeni “devrimci anavatan savunmasıdır.” Bu savunuya en ufak bir taviz bile verilemez. Burjuvazi tarafından zo-

runlu bir kendini savunma olarak geniş kitlelere dayatılan bu “fenomen” konusunda, kitleleri “titiz, ısrarlı ve sabırlı bir şekilde hataları hakkında aydınlatmak” gereklidir. “*Sermaye ile emperyalist savaş arasındaki ayrılmaz bağıntı onlara kavratılmalıdır, savaşın bir şiddet barışıyla değil, gerçekten demokratik bir barışla sona ermesinin, sermaye devrilmeden **imkansız** olduğu onlara kavratılmalıdır.*” (age, 35)

Rus devrimi, ortaya çıkardığı İşçi Temsilcileri Sovyeti ile, Rus proletaryasını sermayenin “cephesini yarmanın” olanağını yaratmıştır.

- İşçi, Asker, Köylü ve diğer Temsilciler Sovyetleri, yeni bir **devlet tipini** temsil etmektedirler.

Burjuva devletin en mükemmel, gelişmiş tipi “parlamentar demokratik cumhuriyettir”. Burada iktidar parlamentoya aittir, daimi ordusu, polisi vardır. Ayrıcalıklı, halkın üzerinde duran bir bürokrasiye sahiptir.

Daha 1905-1907 döneminde Rusya’da “artık gerçek anlamda bir devlet” olmayan, İşçi, Asker, Köylü ve diğer Temsilciler Sovyetleri Cumhuriyeti ortaya çıkmıştır. Bu “gerçek anlamda bir devlet” olmayan yeni devlet tipinde, eskinin tüm baskı aygıtı, ordusu, polisi, bürokrasisi parçalanacak, ortadan kaldırılacaktır. Kitleler, tüm devletin “tepeden tırnağa” demokratik inşasına dolaysızca katılacaktır.

Polisin yerine halk milisi geçirilecektir. Daimi ordunun yerine genel halk silahlanması geçirilecektir.

Kadınlar bu “yeni tipte devletin” her yerinde olacaktır. “*Yalnızca genelde politik yaşama değil, aynı zamanda herkes tarafından yapılacak bu sürekli kamu hizmetine de [milis hizmeti –PN] kadınların bağımsız katılımını sağlamadan, bırakın sosyalizmi, tam ve kalıcı bir demokrasi bile imkansızdır.*” (age, 70-71)

- Tarım programında ağırlık Kır İşçileri Temsilcileri Sovyetleri’ne verilmedir. Tüm toprak ve araziler ulusallaştırılmalıdır, yani merkezi devlet iktidarının mülkiyetine geçmelidir.

- Proletarya partisinin önündeki dolaysız görev, sosyalizmin yürürlüğe konması değildir. Fakat “pratikte tamamen olgunlaşmış” devrimci önlemler derhal uygulanmalıdır. “*... toprak ve arazinin, kapitalistlerin tüm banka ve sendikalarının ulusallaştırılması ya da en azından bunların İşçi Temsilcileri Sovyetleri vs. tarafından **derhal denetlenmesi**, mutlaka savunulmalı ve olanaklar ölçüsünde devrimci yoldan gerçekleştirilmelidir.*” (age, 74)

- Tezlerde son olarak, derhal bir Parti Kongresi’nin toplanması, parti programının ve isminin değiştirilmesi, partinin görevleri olarak yer alıyordu. Ayrıca, sosyal şövenlere ve Merkez’e karşı (şövenlerle enternasyonalistler arasında yal-

palayan Kautsky, Çaydze gibi kişilerce temsil edilen akım) Enternasyonalin yenilenmesi bir amaç olarak belirtilmişti.

İkili iktidarın ilk krizi ve Nisan Tezlerinin kabulü

Bolşevik parti, 24 Nisan 1917’de toplanacak olan RSDİP Tüm Rusya Konferansı’na hazırlanırken, Geçici Hükümet’in gerçek yüzünü teşhir eden bir kriz yaşanır.

Petrograd Sovyeti, 15 Mart’ta barış üzerine tüm halklara bir manifesto yayımlar. Bu manifestoda “*dünya halklarına ilhaksız ve tazminatsız barış ilkesi temelinde anlaşmaya varılması yolunda*” (Rabinowitch A, 2012; 41) umutlar belirtiliyordu. Fakat Geçici Hükümet, Çarlığın yıkılmış olmasına bambaşka anlamlar yüklüyordu. Çarlığın yıkımının, savaş kabiliyetini artırdığını, sürdürülen savaşın eskisinden farklı olduğunu, kendini savunma üzerinden geliştiğini savunuyordu.

23 Mart günü, Dışişleri Bakanı Milyukov bir basın toplantısında bu düşüncelere uygun olarak fikirlerini açıklar. Buna göre Rusya, Avusturya-Macaristan imparatorluğu içindeki Ukrayna topraklarını Rusya’yla birleştirmek ve Konstantinopolos’u [İstanbul] ve boğazlar üzerindeki hakimiyetini kurmak için savaşmaktadır. Bu ifadeler Petrograd Sovyeti’nin öfkesini çeker, tepki göstermelerine yol açar. Sovyet’in tepkisini daha fazla çekmek istemeyen Geçici Hükümet, 27 Mart günü, Sovyetlerin duruşuna uygun bir açıklama yapar. Ortalık yatışmış gibidir. 18 Nisan günü Milyukov, müttefiklere yaptıkları anlaşmalara sadık olduklarını bildiren bir nota gönderir. Bu durum 19 Nisan’da ortaya çıkınca kitleler aldatıldıkları için Petrograd’da sokak gösterilerine başlarlar. 20 Nisan’da binlerce asker ve peşleri sıra yürüyen kitle “Kahrolsun Milyukov”, “Kahrolsun ilhak politikaları” sloganlarıyla yürüyordu. Gösterilere 25-30 bin kişi katılmıştı. Aynı günün akşamı İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti’nin Menşevik ve Sosyal Devrimci liderleri, askerlerin kışlarına çekilmesini sağladılar ve Geçici Hükümet’le görüşmelere başladılar. Görüşmeler sürerken bu sefer bir taraftan işçi grupları bir taraftan da işçi gruplarına karşı burjuvazi kent merkezine doğru bir yürüyüş yapmaya başladı. Ertesi gün işçiler kent merkezine akmaya devam ediyordu. Bu sefer ellerinde Bolşeviklerin şiarları olan “Tüm iktidar İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetlerine”, “Yaşasın III. Enternasyonal” sloganlarının dışında “Kahrolsun Geçici Hükümet”, “Geçici Hükümet Yıkılsın” yazılı dövizler taşıyorlardı. Kadetler tarafından düzenlenen burjuvazinin gösterisinde ise “Geçici Hükümet’e güven”, “Kahrolsun Lenin” yazılı dövizler vardı.

Yaşanan bu olaylar, gösteriler ikili iktidarın ilk krizidir. İkili iktidardan çıkılmadıkça benzeri krizler yaşanmaya devam edecektir. Bu krizden çıkış için,

Rus halkına üç yol önerilmektedir. Birincisi, her şeyin olduğu gibi kalması, Geçici Hükümet'e güven duyulmasıdır. İkincisi, Bakanlık koltuklarının paylaşılıp, koalisyona gidilmesi, Menşeviklerin, Sosyal Devrimcilerin hükümete girmesidir. Üçüncüsü ise “Sovyetlerin tüm politikasının değiştirilmesi, kapitalistlere güven yok ve **tüm iktidarın İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri'ne geçmesi. Kişilerin değişmesi, bizi hiçbir yere götürmez, politikayı değiştirmek gerekir. İktidara başka bir sınıf gelmelidir.**” (Lenin, 1995; 143)

Bolşeviklerin üçüncü yolun yaşama geçmesi için; “başkent ve banliyölerin her bölgesine, her fabrikasına, her caddesine” gitmeleri, işçilerin örgütlenmesi için tüm güçlerini harekete geçirmeleri gereklidir. Bu nedenle işçilerin, gösteriler sırasında haykırılan “Kahrolsun Geçici Hükümet” sloganıyla somutlaşan maceracı girişimlere izin vermemesi gereklidir!

22 Nisan tarihinde toplanan MK'nın kararını kaleme alan Lenin, **bu konulara dair** partinin anlayışını ve şiarlarını şu şekilde ortaya koyar:

“ ‘Kahrolsun Geçici Hükümet’ şiarı, şu an, sağlam (yani bilinçli ve örgütlü) bir halk çoğunluğu devrimci proletarya safında olmadan, ya boş bir safsata, ya da nesnel olarak maceracı girişimlere dönüşeceği için doğru değildir. Biz ancak, İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri politikamızı kabul ettikleri ve iktidarı almak istedikleri zaman, iktidarın proleterler ve yarı-proleterlerin eline geçmesinden yana olacağız. Partimizin örgütlenmesinin proleter güçlerin birleşmesinin yetersizliği kriz günlerinde görülmüştür. Bu anın şiarları şunlardır:

1) savaşın sona erdirilmesi için proleter çizginin ve proleter yolun **netleştirilmesi**; 2) küçük-burjuva politikası olan kapitalistlerin hükümetine güven ve bu hükümetle ittifak çizgisinin eleştirilmesi; 3) her alayda, her fabrikada özellikle en geri kitleler olan hizmetçiler, vasıfsız işçiler vs. içinde gruplar halinde propaganda ve ajitasyon, zira burjuvazi kriz günlerinde özellikle bu kesimlere dayanma çabası güdüyordu; 4) proletaryanın **örgütlenmesi, örgütlenmesi** ve yine **örgütlenmesi**: her fabrikada, her semtte, her sitede.” (age, notlar 38; s. 571-572)

Lenin, parti örgütlerinin yetersizliği ve “sağlam bir halk çoğunluğu”nın olmayışı nedeniyle gelişebilecek herhangi bir ayaklanmanın önünü almaya çalışıyordu. Bolşevik parti içerisinde bir taraftan Kamanev'in başını çektiği sağ bir akım mevcutken, diğer taraftan Lenin'in uyardığı maceracı eğilimler ortaya çıkmıştı.

Nisan olaylarının sonunda Milyukov hükümetten uzaklaştırıldı. Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi, “iç düzenin sağlanması ve savunma çabalarını destekleme amacıyla sosyalistlerin hükümete katılma yasağını kaldırınca” (Rabinowitch A. 2012; 42) altı “sosyalist” ve dokuz kapitalistten oluşan Geçici Koalisyon Hükümeti kurulmuş oldu.

Bolşeviklerin Nisan Konferansı, bu olayların sıcaklığı sürerken 24 Nisan’da toplanır. Yaşanan olaylar, Lenin’in Nisan Tezleri’ni pratikte doğrulamış oldu. Bu da Konferans sırasında Lenin’in tezlerinin –Zimmerwald Birliği’ne karşı tavır konusundaki karar haricinde- tamamının kabul edilmesine önemli bir etkiye bulunur. Zimmerwald Birliği’ne karşı tavır konusunda, Lenin sadece bilgilendirilmek için kalılabileceğini savunurken Zinoviyev’in raporunda böyle bir ifade yer almıyordu.

Konferans, Kamanev’in öncesinde de dile getirdiği, tezlere itirazlara Lenin yine yanıt verir. Kamanev, burjuva demokratik devrimin tamamlanması için proletaryanın, küçük burjuva güçlerle blokunu savunmaktadır. Lenin’in Geçici Hükümet ve müttefiklerini teşhir etme ve çoğunluğun kazanılmasıyla birlikte bu hükümeti yıkma rotasına itiraz ediyor, “Geçici Hükümetin denetlenmesi” formülünü ileri sürüyordu. Gelen bir diğer itirazın sahibi ise Rikov’du! Rikov da Rusya’nın küçük burjuva ülkesi olması dolayısıyla kitlelerin sosyalizme ilgi duymayacağını, devrimin batıdan gelmesi gerektiğini söylüyordu. Lenin Rikov’a şu yanıtı verir: “*Rikov yoldaş, sosyalizmin gelişmiş sanayiye sahip başka ülkelerden gelmesi gerektiğini söylüyor. Bu doğru değil. Kimin başlayacağını söylemek olanaksızdır. Bu Marksizm değil, Marksizm’in parodisidir.*” (Lenin, 1995, notlar 28; 559)

Kamanev, Rikov ve benzer düşüncedekiler Kautsky ve Plehanov’cuların “Marksizm’ini” yaşama geçirmeye çalışıyorlardı. Buna göre halklar açlık, yoksulluk içerisinde debelenseler bile, sıralarını beklemeleri gerekirdi. Önce bilimsel olarak ileri olan devrimini yapmalıydı! Lenin’in “Marksizm’in parodisi” dediği şey, tam olarak politik devrimcilik yapmaktan uzaklaşmak, yaşamın çelişkilerine kapalı olmak ve teorinin griliğinde kaybolmaktan başka bir şey değildi.

Kamanev, Rikov vb. bir burjuva devriminde “*burjuvaziden daha ileriye gitmemek gerektiğini*” (Lenin, 1996; 200) düşünüyorlar. Proletaryanın, burjuvaziyle anlaşması gerektiğini savunmuş oluyorlardı. Lenin’in Ekim Devrimi’nden bir yıl sonra 1918 Ekim-Kasım aylarında yazdığı “Proleter Devrim ve Dönem Kautsky” çalışması, bu konuları bir daha tartışmaktadır. Bolşeviklerin Nisan Tezleriyle birlikte “tarihsel sürecin zorunlu bir aşaması olan burjuva devrimi” atladıkları iddiası tüm reformistleri, oportünistleri birleştiren bir iddia olmuştur. Politikada, “devrimci bir taktiğin nesnel ön koşulları sorununu teorik olarak koyabilmek” bu taktiği yürütebilmenin, savrulmamanın, salt teorinin griliğinde kaybolmamanın önkoşulu olarak geçerliliğini korumaktadır. Lenin, bahsi geçen çalışmasında, burjuva-demokratik devrimle sosyalist devrimin arasına “*yapay bir Çin Seddi çekmeye, ikisini birbirinden proletaryanın hazırlık derecesi ve yoksul köylülükle birleşme derecesinden başka bir şeyle ayırmaya çalışmak, Mark-*

sizm 'in en büyük tahrifidir, onu yüzeyselleştirmektir, onun yerine liberalizmi geçirmektir" (age, 204) der! Kautsky'nin bu teorisi, ortaçağa kıyasla burjuvazinin daha ileri olduğu, dolayısıyla burjuvaziyle anlaşmanın bilimsel bir dayanak taşıdığı fikrinden beslenir.

Kautsky ve onun gibi düşünenler, burjuva devrimde Bolşeviklerin proletaryayla köylülüğün ittifakını devrimin küçük burjuva köylülüğe bırakılması anlamına geldiğini savunup, buna itiraz ederken; kendi politikalarının burjuvaziyle anlaşma temeline dayanmasını "tarihsel materyalizm" olarak savunuyorlar. Yani Marksizm'in parodisi...

Rusya'da açlık, yoksulluk had safhaya gelmiş, savaş bütün ülkeyi bitkin hale düşürmüş, tarumar etmişken acıları dindirmek sosyalizme doğru adımlar atmak dışında "imkansızdır".

Konferans'ta Kamenev ve Rikov'un bu eksende itirazları yaşanmışken Stalin, Zinovyev, Molotov, Sverdlov Lenin'e destek vermişlerdir. Devrimin kaderini belirleyecek olan MK'ya Lenin'e destek verenlerin yanında partinin sağ kanadı olarak nitelendirilebilecek Kamenev, Nogin, Milyutin ve Federov da seçilmişti. Nisan Konferansı'ndaki tüm kararlar, sosyalist devrime bir hazırlık niteliğindeydi. Fakat anın görevi Sovyetler içerisinde örgütlenmeye yoğunlaşmaktır. Sovyetler, "yeni tipte devleti" temsil etmektedir ve iktidarı onlar alacaklardır.

Konferans'ta parti programının revizyonu için çalışmalar hızlı bir şekilde başlatılır. Lenin'in emperyalizm çözümlemeleri programın ilkesel bölümünün sonuna eklenir. İlerleyen günlerde Lenin tarafından hazırlanan programda, dünya kapitalizminin olağanüstü yüksek gelişme aşaması, tekelci kapitalizmle işçi sınıfı üzerindeki baskıyla, emperyalist savaşların ürettiği "dehşet, sefalet, yıkım, vahşileşme" ile bulunan dönemi "proleter sosyalist devrim çağı yapar". Ve "*bu çağ başlamıştır.*" (Lenin, 1995; 116) denir.

Program, Nisan Tezlerini olduğu gibi yansıtmaktadır. Bolşevik Partinin önünde Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerin yükselttiği ve Geçici Hükümet'e güven anlamına gelen Kurucu Meclis'in toplanması, iktidarın Kurucu Meclis'e devredilmesi görevi değil; "*gerek genelde ekonomik gelişmeyi ve halkın haklarını, gerekse de özelde sosyalizme mümkün en acısız geçiş olanağını en iyi garantileyen bir devlet düzeni için mücadele etme doğrudan görevi yükseliyor.*" (age, 118)

"Yeni tipte devlet"te, parlamenter temsili organların yerine aynı anda hem yasaama hem de yürütme görevini yürüten "Halk (çeşitli sınıf ve mesleklerin ya da çeşitli yörelerin) Temsilcileri Sovyetleri" konacaktır. Parti, polis ve daimi ordu

tamamen ortadan kaldırılacak ve yerine halkın genel silahlanması, genel milisi konacaktır. Bütün görevli kişiler seçilecek ve her zaman seçmenlerinin çoğunluğunun isteğiyle görevden alınabileceklerdir. Tüm görevli kişilerin ücreti, kalfiye bir işçinin ortalama ücretini geçemeyecektir vs...

Konferansta alınan bir diğer karar da, gerçekten enternasyonalizm zemininde duran ve “sosyalizme küçük burjuva ihanet politikasından” kopan gruplarla “yakınlaşma ve birleşme”ydi. Bu karar doğrultusunda kendisine “Mejrayonzi” diyen (örgütün resmi adı: Bölgeler Arası Birleşik Sosyal Demokratlar Örgütü) ve kendini “fraksiyonlar dışı” olarak tanımlayan içinde Troçki’nin de bulunduğu örgütle birleşmeydi. Çalışmalar kısa bir süre içinde başlatıldı ve Troçki partiyeye katıldı. Mejrayonzi’nin Bolşevik Partiye kayıtsız birliği 26 Temmuz’da başlayan VI. Kongre’de gerçekleşir.

Devrimci durumun yükselişiyle bağlantılı olarak, diğer tüm parti ve gruplar içerisinde de kopuşlar, hareketlilikler fazlasıyla mevcuttur. Kendilerini “Enternasyonalist Menşevikler” olarak adlandıran bazı Menşevikler ve Martov yandaşları, Menşeviklerin sol kanadını oluşturarak yönetici merkezleri olan Organizasyon Komitesi’ne (OK) karşı muhalefete giriştiler. Bu kesim esas itibariyle “devrimci anavatan savunmasına” karşı ret tavrı almıştı. Geçici Hükümet’e katılmayı veya desteklemeyi doğru bulmuyorlardı. Temmuz günlerinden sonra bu grubun bir kesimi Bolşevik Partiye katılmıştır.

Küçük burjuva partilere güven yıkılıyor!

5 Mayıs’ta içinde Menşevik, Sosyal Devrimci ve Halkçı-Sosyalistlerin de olduğu Koalisyon Hükümeti kurulur. Petrograd Sovyetinde, Bolşevikler bu koalisyona itiraz ederler. Lenin “Sermayeye işbirliği mi yoksa sermayeye karşı sınıf mücadelesi mi?” başlıklı yazısında bu kesimlerin koalisyon hükümetinde yer almasını “*‘Biz –kapitalistlerle birlikte- ülkeyi krizden çıkarmaya, yıkımdan ve savaştan kurtarmaya katkıda bulunacağız’ –küçük- burjuvazinin liderlerinin, Çernov ve Tseretililerin Bakanlar Kurulu’na girmesinin gerçek anlamı budur!’*” (Lenin, 1995; 145-146) şeklinde yorumlar. Oysa kriz, sermayeye sıkıca “dügümlenmiştir”. Ancak sermayeye karşı, devrimci önlemler alınarak aşılabılır. Sermayeye işbirliği yaparak değil.

Gerçekten de koalisyon hükümetinin küçük burjuva sosyalist politikacıları ekonomik krize dair her gün birçok plan açıklarken, bunların hiçbirini yaşama geçemiyordu. Menşeviklerle sosyal devrimciler bu planları “uygulamakla uğraşacakları yerde” bürokrasiyi daha fazla yerleştiriyorlar, sürekli komisyonlar atayıp, işverenlerle ortak görüşmeler yapıyorlardı. Bu sırada ekonomik kriz gittikçe derinleşiyordu. Kurulan bu koalisyon hükümet ve küçük burjuva sosyalistlerin ne

ekonomik kriz ne savaş konusunda hiçbir adım atmamaları onların teşhirini artırıyordu.

3 Haziran'da başlayan ve üç hafta süren İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri 1. Tüm Rusya Kongresi'ne 1090 delege katılır. Bolşeviklerin sayısı 105 iken, Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin yaklaşık 520 oyu vardır. Kongrede Menşevikler ve Sosyal Devrimciler, Bolşeviklere karşı blok şeklinde hareket ettiler. Çünkü Bolşevikler, son zamanlarda yoğunlaştırdıkları çalışmalarıyla Petrograd işçilerinin ve garnizonlarının önemli bir bölümünü saflarına kazanmışlardı ve Bolşevik Parti 10 Haziran'da Petrograd'da büyük bir gösteri düzenleyecekti.

Petrograd garnizonunun kazanılması, dengeler üzerinde etkide bulunacak önemli bir faktördü. 1905 Devrimi'nde Çarın yanında durmaları, monarşinin korunmasını sağlamıştı. 1917 Şubat Devrimi'nde garnizon birliklerinin birer birer isyancıların safına geçmesi, Çar II. Nikola'nın yıkılışında önemli bir etken olmuştur. Şubat Devrimi sırasında Petrograd ve çevresinde 215 ila 300 bin civarında askerin konuşlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Garnizonda da ülkenin siyasi yapısına uygun olarak ikili iktidar ortaya çıkmıştı. Geçici Hükümet'ten gelen emir ancak Sovyetler'in emirleriyle çatışmıyorsa yaşama geçebiliyordu. Özellikle Nisan Tezleri'nden sonra, diğer tüm parti ve siyasi çevrelerden çok daha fazla bir şekilde Bolşevikler, garnizonlar içinde örgütlenme çalışması yaparlar. Sadece Bolşevikler, parti komiteleri oluştururlar ve bunun aracılığıyla askerleri Sovyetler'de temsil etmeye başlarlar. Bolşeviklerin oluşturduğu askeri örgüt, "Pravda Kulübü" adıyla, "partisiz" askerler için bir kulüp kurar. Yine askeri örgütün, askerler için çıkardığı "Soldatskaya Pravda" (Asker Gerçeği) kısa süre içerisinde hem garnizonda hem de cephede 50 bin adet dağıtılmaya başlanır. (Rabinowitch A, 2012, 46-49)

Bu ölçüde önem taşıyan garnizonda güçlenmiş olmalarının da etkisiyle, 10 Haziran günü Bolşeviklerin yapacağı gösteri kongrede yasaklanır. Bunun üzerine gösteriyi organize eden Petrograd proletaryası ve garnizonu, bizzat Kongrenin 18 Haziran gününe organize ettiği gösteriye katılma kararı alırlar.

Kongre boyunca Bolşevikler sıkı bir fraksiyon olarak, Lenin'in yönetiminde hareket ederler. Lenin, yaptığı konuşmalarda Menşevikler ve Sosyal Devrimcileri reformist demokrasinin temsilcileri olarak ilan eder.

"Onlar Sovyetleri, devrimci mücadelenin ve devrimci iktidarın organları olmaktan çıkarıp, burjuvaziye destekleme organlarına dönüştürmüşlerdi." (Lenin, 1995, Notlar 45; 578)

Kongrede Menşevik Dan, "Bolşeviklere karşı bir yasa" çıkartılmasını talep eder. Bu talep, Martov'un liderliğindeki enternasyonalist Menşeviklerin itirazıyla

reddedilir. Menşevik ve Sosyal Devrimciler, özellikle hükümet olduktan sonra Bolşeviklere yönelik saldırılarını artırmışlardı. Sürekli vaatte bulundukları “ekmek, toprak, barış, üretim ve bölüşüm üzerinde denetim”in sağlanması yönünde hiçbir adım atmadıkları gibi önceki Geçici Hükümet’in cesaret edemediği şekilde Bolşevik saflara geçen işçi ve asker kitlelerine karşı saldırılar örgütlediler. Bolşevik komitelerin veya semt örgütlerinin el koyduğu binaların çeşitli gerekçelerle boşaltılması istendi. Bolşevik ajitatörler tutuklandı. Bütün bunlar yürüttükleri örgütlenme çalışmasının da etkisiyle Bolşeviklerin sunduğu programın ve “Tüm iktidar Sovyetlere” sloganının yaygın bir şekilde sahiplenilmeye başlanmasına yol açar. Küçük burjuva partilerine güven yıkılmaya başlanmıştır.

Kongre, 18 Haziran’daki gösteride Bolşeviklere karşı güç gösterisi yapmayı planlamıştır. Fakat işler umdukları gibi gitmedi. Gösteriye yaklaşık 400 bin işçi ve asker katıldı. Bayrakların ve dövizlerin % 90’ında Bolşevik şiarlar yazıyordu. “Kahrolsun 10 kapitalist bakan” ve “Tüm iktidar Sovyetlere” en fazla rastlanılanlardı. Garnizon birlikleri için önem taşıyan “Asker Hakları Bildirgesi”nin demokratik olmayan kısımları kaldırılсын” ve “Kahrolsun savaş politikaları” sloganları da yaygın olarak taşınıyordu.

Plehanov’cu bir gazetede hafta boyunca gösteride “Güçlü demokratik hükümet” ve “Geçici Hükümet’i destekleyin” sloganlarıyla yürünmesi önerilmişti. Ama bu tutum karşılık bulmamıştı. Geçici Hükümet’e güven hızlı bir şekilde kaybolmuştu.

Bir kısmı aynı günde bir kısmı 25 Haziran’da Moskova da dahil pek çok kentte Petrograd’daki gibi gösteriler oldu. “*Proletarya burjuvaziye ve onların yordakçılarına, küçük burjuva partilerine karşı savaşa başlamıştı.*” (age, 587)

18 Haziran’da olan önemli bir gelişme de, koalisyon hükümetinin Batı ve Güney Batı Cephelerinde hücumla geçmesiydi.

“Hücumun ortaya çıkmasındaki itici güç olan Savaş Bakanı, Kerenski ve Kurmay Heyeti bu hücumu, cephedeki ve garnizondaki düzensiz ve moralsiz birliklerin savaş kabiliyetlerinin artırılması, ülkenin uluslararası düzeyde düşen itibarının geri kazanılması ve Rusya toplumunun Geçici Hükümet ile bölünen öznelerinin tekrar birleşmesi yönünde bir araç olarak görüyordu. Büyük bir risk taşısa da bu hücum, Kadetlerin yanı sıra hem Menşevikler hem de Sosyalist Devrimciler tarafından desteklenen bir stratejiydi.

Askeri açıdan amaç, Almanları Batı Cephesindeki birliklerinin yerlerini değiştirmeye zorlayarak yeni ve büyük Amerikan birlikleri gelene kadar var olan yenişememe durumunu devam ettirmektir.” (Rabinowitch A, 2012; 94)

Hücumda ilk anda Avusturya’ya karşı üstünlük sağlanır gibi görüne de kısa

sürede yenilgiye uğranıldı. Bu hücumla karşı en etkili ve tutarlı muhalefeti Pravda ve Soldatskaya Pravda sayesinde Bolşevikler yaptı. Rus birlikleri aldıkları yenilgi sonucunda sadece işgal ettikleri toprakları bırakmak zorunda kalmamışlar, önemli ölçüde de geri çekilmişlerdi.

“Zaman, bizim yanımızdadır!”

Şubat’tan Ekim’e giden yolda bir dönüm noktası olan Temmuz olaylarının başlangıcının 2 Temmuz’da Kadetlerin Geçici Hükümet’ten ayrılmalarıyla teatikleendiğini söyleyebiliriz. Kadetlerin, hükümetten ayrılma nedeni görünüşte küçük burjuva sosyalist bakanlarla Ukrayna’nın özerkliği konusunda yaşadıkları anlaşmazlıktı. Fakat esas neden cephedeki yenilginin faturasını Menşevikler ve Sosyal Devrimcilere ödetmek istemesiydi. Kitlelerin, bir süre sonra yüzlerini yine kendilerine döndüreceğini hesaplıyorlardı.

Petrograd’daki işçi ve askerler Kadetlerin hükümetten ayrılmasını, Sovyetler’in iktidarı almalarını zorlamak için önemli bir neden olarak görürler. 3 Temmuz’da patlak veren gösterinin amacı da budur! O sırada il konferansı düzenleyen Bolşeviklere giden makineli tüfek alayı delegeleri, “hareketin erken olduğu” gerekçesiyle umdukları desteği alamadılar. Aynı akşam başka iki alay, “Tüm iktidar Sovyetler’e” şiarını taşıyarak Bolşeviklerden destek istemek için tekrar gelir. Kitlelerin ruh halini dikkate alan Bolşevikler, barışçıl bir gösteri şiarını ortaya atarlar. Petrograd Sovyeti işçi seksiyonu da benzer bir karar alır. Gösteri 4 Temmuz’da yapılır.

Temmuz olaylarında Bolşeviklerin rolü ve amaçları konusunda tartışmalar hep var olmuştur. Olaylarda belirleyici bir rol oynayan Birinci Makineli Tüfek Alayı’nda Anarşist Komünistler ve Bolşeviklerin hakim olması bu düşüncenin nedenidir. Komünist Parti resmi belgelerinde olayların kendiliğinden başladığı ve Bolşeviklerin ancak 3 Temmuz akşamı harekete “barışçıl ve örgütlü” bir karakter verme ihtiyacı duydukları için müdahil oldukları belirtilir. Bolşevikler aslında Geçici Hükümet’in aldığı askeri önlemleri görünce “kitleyi yalnız bırakmama” anlayışında olaylara müdahil olmuşlardır. Yıllar sonra 1920 yılında Kalinin Temmuz günleri anısına yazdığı bir makalede, MK henüz bölgedeki komünistlerin kendi başlarına ayaklanmada aktif bir görev üstlendiklerini belirtir. (Rabinowitch A, 2012; 126)

RSDİP Askeri Örgütü, 3 Temmuz akşamı yazdığı bir telgrafta durumu şöyle özetlemiştir:

“Askeri Örgüt, Peter ve Paul Kalesi garnizonuna bugünkü eylemin kendiliğinden geliştiğini, partimizin çağrısıyla yapılmadığını belirtir. Kitlelerin zapt edilmesinin imkansızlığı görüldükten sonra ve karşı devrimin sokağa çıkan as-

kerleri yok etmesini engellemek amacıyla tüm asker yoldaşlarımıza sokaklardaki devrimci askerleri desteklemelerini önerdik.” (age, 139)

Bolşevikler gerçekten de bir ayaklanma için henüz erken olduğunu düşünüyorlardı ve durumun buna evrilmemesi için “barışçıl gösteri”yi örgütlemeye çalışmışlardı. Çok değil sadece 10 gün önce (20 Haziran’da) Lenin, aradaki kitlenin “solculuğuna” ve yaratacağı “soğuk duş” etkisini bilmesine rağmen Tüm-Rusya Askeri Konferansında şunları söyler:

“Provokasyona gelmemek için özellikle dikkatli ve özenli olmalıyız. Tek bir yanlış hareket bugüne kadarki tüm çabalarımızı mahvedebilir... Şu an iktidarı ele geçirme gücümüz olsa da iktidarı ele geçirdikten sonra elimizde tutabileceğimizi düşünmek çocukluk olur.

Devrimci bir hükümetin olası tek biçiminin İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyeti olabileceğini birçok kez söyledik.

Fraksiyonumuzun Sovyet içindeki ağırlığı nedir? Her iki başkent Sovyetinde, ki diğerlerinden bahsetmiyorum bile, önemsiz bir azınlıktan başka bir şey değiliz. Bu gerçeklik bize neyi gösteriyor? Bu gerçeği göz ardı edemeyiz. Bu bize, kitlelerin büyük bir çoğunluğunun tereddütte olsa da Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilere inandıklarını gösteriyor.

Durum ortada ve bu durum partimizin hareketini belirliyor...

... Hayır, gerçekten iktidarı ele geçirmek için (Blankist yöntemlerle değil) proletarya partisi, Sovyet içerisinde sabırla, amacından şaşmadan, her gün kitlelere küçük burjuva yanılısamlarının bir hata olduğunu anlatarak savaştmalıdır.

Karşı devrimciler bu çalışmayı yok etmek istiyorlar. Her yolla bizleri zama-nundan önce bir ayaklanma, bağımsız bir eylem yapmamız için kışkırtmaya çalışıyorlar ama biz bu oyuna gelmeyeceğiz. Zaman bizim yanıımızdadır.” (Rabinowitch A, 2012, 104)

Lenin’in, mevcut durumda önceden vurguladığı “örgütlenin, örgütlenen, örgütlenin” çizgisinde olduğu ve o süreç için barışçıl bir mücadele tarzı benimseydiği açıktır. Temmuz olaylarında “bölgedeki komünistler” çeşitli nedenlerle müdahil olmuşlarsa da, Partinin merkezinin böyle bir tutumu yoktur.

Temmuz olaylarının ilk günlerinde Lenin, Finlandiya’da bir köyün kır evindeydi. Petrograd’da Bolşevik MK’sı 3 Temmuz gecesi toplanıp “silahlı ancak barışçıl” bir gösteri kararı alsa da, 4 Temmuz sabahının erken saatlerinde Lenin’e bir haberci gönderilir. Sabah saat 6.00’da Lenin’in yanına varan haberci, “Bu nihai hareketin başlangıcı mı?” diye sorduğunda Lenin “bunun çok zamansız olacağı” yanıtını verir. Lenin saat 6.45’te yoldadır ve yol boyunca hiç konuşmadan ayaklanmanın merkezine gider.

Aynı günün sabahı Petrograd’a gelen sadece Lenin değildi. Gösteri için Kronstad’tan 10 bin denizci ve işçi, bulabildikleri her askeri veya sivil tekneyle Petrograd’a büyük bir coşku içinde ulaşmışlardı. Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesinden gönderilen temsilci, onları geri dönmeleri için ikna etmeye boş yere uğraşır. Neden Petrograd’a geldikleri sorulunca Kronstadlılar, “burjuvazi burada haddini aşmıştı, bu yüzden düzeni sağlamaya çağrıldık” cevabını veriyorlardı. (Rabinowitch A, 2012, 151)

İçinde Kronstad denizcilerinin bulunduğu kalabalık Geçici Hükümetin Kşesinskaya Malikânesinin önüne giderler. Lenin, kalabalığa konuşmayı uzun bir süre reddeder. En son ısrarlara dayanamayıp, kulakları sağır eden tezahüratlar arasında balkona çıkar. Yaptığı konuşma denizcilerin beklediği gibi değildir. Birkaç selamlamayı tamamladıktan sonra “Tüm İktidar Sovyetler’e” sloganının eninde sonunda kazanacağını söyler. Denizcilerden kendilerini dizginlemelerini, kararlı olmalarını ve ihtiyatı elden bırakmamalarını isteyerek konuşmasını bitirir. (age, 153)

Lenin’in ardından konuşan Sverdlov, gösteri boyunca kullanılan şiarları tekrarlayarak, sonraki talimatların beklenmesini ister. Denizciler gösterilere halen katılmamış olan fabrika ve alayları harekete geçirmek için oradan ayrılırlar.

Öğleden sonra sayısı yüz binleri bulan göstericiler Sovyet Merkez Yürütme Komitesi’nin merkezi olan Kışlık Saray’a doğru, silahlı ama herhangi bir şiddete başvurmadan yürümeye başlarlar. “Burjuvazinin caddesi” olarak geçen Nevski Bulvarı’na geldiklerinde göstericilerin üzerine üst kat pencerelerden ve çatılardan kurşun yağar. Göstericiler de hemen ateşe ateşle karşılık verirler.

Bu sırada Kerenski, cephedeki birliklerin acilen başkente sevk edilmesi ile uğraşmaktadır. Bu talebi kabul edilse de halen gelmekte olan gönülsüz olan olaylar vardır. Olaylarda tarafsız kalacağını ilan eden garnizon birimleri, Nisan ayında geri dönüş için Almanya ile yapılan anlaşmadan hareketle Lenin’in Alman ajanı olduğu şeklindeki iddialarla ikna edilmeye çalışılır. Yaşanan ayaklanmanın, Almanya’nın isteğiyle Bolşeviklerce kıskırtıldığı söylenir. Zaten cephe Almanlara karşı savaşı ve yenilgi alan pek çok garnizon bu yalan propagandadan etkilenerek, Petrograd’a gitmeyi kabul eder.

4 Temmuz günü, Sovyet Yürütme Komitelerinin ortak toplantısı işçi ve askerlerin “tüm iktidar Sovyetlere” talebini görüşmek için yapılır. **Fakat bu talep reddedilir.** Geçici Hükümetin yine koalisyon şeklinde sürmesi kararı alınır. Kararın açıklanmasından sonra askerlerin önemli bir kısmı kışkalarına geri çekilirler. Saatler sonra Taurida Sarayı Meydanı’nda isyancıların yerini Sovyetler ile dayanışma halinde olduğunu iddia eden askeri birlikler almıştı. Ağır bir yenilgi

alınmıştı ve bunun faturasının Bolşeviklere kesileceği kesindi. Lenin ve yoldaşları hemen saklanma hazırlıklarına başlarlar.

Kerenski'nin cepheden çağırdığı karşı devrimci birlikler kısa sürede kenti işgal ederler. Tutuklamalara, ev aramalarına başlarlar. Başta Lenin olmak üzere, birçok Bolşevik için tutuklama kararı çıkarılır. Kamenev, Troçki, Lunaçarski, Karitonov, Kausto, Bogdatiev ve Rahiya tutuklanır. Bolşevikler, “silahlı ayaklanma” ve “isyan”la suçlanırlar. Kısa bir süre içinde isyana katılan birliklerin silahsızlandırılıp “suçlulardan” temizlenmesi kararı alınır. Cephede, ölüm cezası yeniden uygulanmaya başlanır. Pravda redaksiyonu tahrir edilir.

Kadetlerin istifasından sonra “Devrimin Kurtuluşu Hükümeti” adıyla Kerenski'nin başkanlığında bir hükümet kurulur. Hükümette, Menşevikler, Sosyal Devrimciler ve Halkçı Sosyalistler vardı. Kadetler, bu hükümeti tanımayacaklarını söylerler. Yapılan pazarlıklar sonucunda kurulan hükümetin Sovyetler'den tamamen bağımsız olması kararı alınır. Bunun üzerine Kadetler hükümete girer. Burjuvazi, iktidarını sağlamlaştırmak, ikili iktidarı yok etmek anlamında çok önemli bir adım atmıştır bu hükümetle.

Olaylar biter bitmez Lenin, Temmuz olayları ve sonuçları üzerine yazılar yazar. Lenin, Temmuz olayları ile birlikte artık devrimin barışçıl yoldan gelişmeyeceği bir döneme geçildiğini ve “Tüm İktidar Sovyetlere” şiarının geçersizleştiğini vurgular.

Rusya'daki politik durum Şubat Devrimi'nden 4 Temmuz'a kadarki dönemden temelde farklılaşmıştır. Temmuz'a kadar olan dönemde ikili Sovyetler gönüllü bir şekilde iktidarı paylaşmışlardı. “*Sovyetler, özgür, yani dışarıdan hiçbir zora tabi olmayan ve silahlı işçi ve asker kitlelerinin delegasyonlarını temsil ediyordu. Silahlar halkın elinde, halk üzerinde dışarıdan zor yok –meselenin özü buydu.*” (Lenin, 1995, 176-177)

Sovyetlerin, halkın üzerinde dışarıdan zor olmaması, barışçıl yolu açan bir durumdu. Dolayısıyla, bu temel üzerinden yükselen “Tüm iktidar Sovyetlere” şiarı o dönemde doğrudu. İktidar Sovyetlere geçmiş olsaydı sürekli yalpalar durumda olan küçük burjuvazi, kapitalistlere olan güvenini pratikte aşacaktı! İktidar Sovyetlere geçseydi sınıf ilişkilerini değiştiremezdi ama köylülüğün burjuvaziden kopması, işçilere yakınlaşıp birleşebilmesi için önemli bir adım atılmış olacaktı.

“*Bu, halk için en kolay ve en avantajlı olurdu. Bu yol en sancısız yol olurdu ve bu yüzden olanca enerjiyle bunun için mücadele etmek gerekirdi.*” (age, 178)

20-21 Nisan, 18 Haziran ve en son 3-4 Temmuz... Bütün bunlar aynı sınıfsal tabloyu vermektedir. Kitlelerin hoşnutsuzluğu, sabırsızlığı ve öfkesi art-

maktadır. Küçük burjuva kitlelerin üzerinde etki uğruna proletarya ve burjuvazi arasındaki mücadele şiddetlenmektedir. Sosyal Devrimcilerle Menşevikler burjuvaziyle koalisyona girerek, hiçbir devrimci önlemi yaşama sokmamışlar ve cephedeki saldırıları tekrar başlatmışlardır. En sonunda iktidarı ordunun karşı devrimci üst yönetimine teslim etmişlerdir. İşte tüm bunlarla birlikte iktidarın tamamen karşı devrimin eline geçmesiyle artık barışçıl bir yol olarak iktidarın Sovyetlere devri olasılığının önü kapanmış durumdadır. Kadetlerle anlaşmaları bu küçük burjuva partileri “karşı devrimci cellatların fiili katılımcıları ve yarıdakçıları haline” getirmiştir.

Mevcut durumda “Tüm iktidar Sovyetlere” şiarı artık sadece halkı aldatmak olurdu. Artık iktidarı ele geçirebilmek için Sovyetlerin sadece bunu istemesi yetmemektedir –ki Sovyetler Temmuz olaylarında nihai olarak Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerin oylarıyla iktidarı istemedi. Bu şiarı halen savunmak yanlışır çünkü *“Sovyetler’de, cellatlara yarıdakçılık yaparak pisliğe bulanmamış partiler halen varmış, sanki olmuş olanlar olmamış kılınabilirmiş kuruntusunu”* (age, 178) halka aşılacak olurdu.

Lenin, son cümlesi için hemen bir açıklama getirir. Buradaki kaygısının “dar-kafalı bir ahlak” anlayışı olmadığını, eğer davaya yarayacaksa proletaryanın “yalnızca kararsız küçük burjuvaziyi değil, büyük burjuvaziyi de” destekleyebileceğini vurgular. Şimdiki mesele artık, iktidarın bu sahiplerinin halk kitleleri tarafından yenilmeden ele geçirilemeyecek olmasıdır.

“Devrimin temel sorunu iktidar sorunudur!”

Şubat ve Temmuz arasında gerçek iktidarın Geçici Hükümetin mi Sovyetlerin mi elinde olduğu bilinmiyordu. Ama şimdi *“iktidar Cavaignac’ların bir askeri kliğinin (Kerenski’nin, belli generallerin, subayların vs.) elindedir, başta Kadet partisi olmak üzere sınıf olarak burjuvazi tarafından, tüm Kara Yüzler basını, ‘Novoye Vremya’, ‘Jivoye Slova’ vs. aracılığıyla etkinlik gösteren tüm monarşistler tarafından desteklenmektedir.”* (age, 181)

Bu iktidar devrilmek zorundadır. Halk içindeki ajitasyon artık buna uygun olarak değiştirilmeliydi. “Askeri kliğin iktidarının devrilmedikçe, Sosyal Devrimcilerin ve Menşeviklerin partileri teşhir edilmedikçe ve halkın güveni ellerinden alınmadıkça, köylüler için toprak sahibi olmanın tamamen umarsız olduğu kavrıtılacak şekilde değiştirilmeliydi.

Mücadelenin yeni safhasında, “yeni devrimde” Sovyetler tekrar ortaya çıkabilirdi. Ama bu artık şimdiki Sovyetler olmayacaktı. Eğer “yeni Sovyetler” ortaya çıkarsa, bunlar burjuvaziyle anlaşma değil, “onlara karşı devrimci mücadele

organları” olacaktı. Şimdiki Sovyetler, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler egemen olduğu için karşı devrim karşısında güçsüz ve çaresiz kalmıştır.

Lenin bu sözleri 9 Temmuz’da Zinovyev’le birlikte kaçtığı Finlandiya körfezinde bulunan sayfiye yeri Razliv’de yazıyordu. İlk başta Bolşevik olan bir işçinin mülkü içinde yer alan çiftlik ambarının tavan arasındaki samanlığına yerleşirler. Fakat bu “sığınağın” meraklı köylüler tarafından fark edilme olasılığı yüksek olduğundan bir süre sonra hemen komşu göl kıyısındaki terk edilmiş bir saman kulübeye geçerler. Bir gün çok yakından gelen tüfek sesleri üzerine çalılıkların arasında gizlenirler. Zinovyev’in yıllar sonraki anlatımına göre burada Lenin fısıldayarak “Şimdi geriye kalan tek şey düzgün ölmek” der. Tüfek seslerinin oradan geçen avcılara ait olduğu sonradan anlaşılır. Anlatılara göre Lenin, burada en çok gazetelerin eline günlük geçmesi ile ilgiliydi. Hemen hepsini okuyor, notlar alıyor ve Bolşevik basına düzenli olarak yazı yazıyordu. Bu dönemde aynı zamanda “Devlet ve İhtilal” kitabı üzerine çalıştı. (Rabinowitch A, 2008, 62) Lenin, Razliv’de 9 Ağustos’a kadar kalır.

Kornilov, Petrograd üzerine yürüyor!

23 Temmuz-3 Ağustos 1917 tarihleri arasında Lenin firarda ve diğer kadroların çoğu tutsak iken Petrograd’da Bolşevik Partinin 6. Kongresi düzenlenir. Kongreye Sverdlov başkanlık yapmıştır. Bu kongrede Lenin’in Temmuz ayaklanması sonrası değerlendirmelerini yaptığı (yazımızın önceki bölümündeki değerlendirmeler) “Şiarlar Üzerine” ve “Anayasal Hayaller” başlıklı siyasi raporları okunur, 6. Kongre bu raporlar doğrultusunda “Tüm iktidar Sovyetlere” sloganının “*‘devrimin barışçıl yoldan gelişmesini ve iktidarın, burjuvazinin elinden işçi ve köylülere, kan dökülmeksizin devrini öngören bir slogan’ olduğunu ve şimdi karşı devrimci burjuvazi tamamen tasfiye edilmedikçe hiçbir şeyin yeterli olamayacağını ilan etti.*” (Carr E. H. 1989, 94)

1917 Ağustos’un bir diğer önemli olayı, Kerenski’nin 12-15 Ağustos tarihleri arasında Moskova’da “Devlet Konferansı” toplama kararıydı. Konferans Geçici Hükümet ve Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi tarafından düzenlenir. Konferansın amacı, Temmuz olaylarıyla birlikte, hükümetin sarsılan durumunu sağlamlaştırmak idi. Konferansa, öncelikle burjuva örgütlerinin, generallerin, subaylarının temsilcilerinin yanı sıra, anavatan savunması zemininde duran küçük burjuva yapılar, kişiler vs. de çağrılmıştı. Sovyetler adına sadece Menşevik ve Sosyal Devrimcilerden oluşan bir delegasyon çağrılmış, Bolşevikler yok sayılmıştı.

Bolşevik Parti Merkez Komitesi bu durum üzerine, kendi fraksiyonunu sa-

dece bir protesto açıklaması yapmak için örgütlenme ve başkanlık divanı seçimlerinden sonra konferansı terk etme kararı aldı. Bolşevik MK'sı yayımladığı bildiride, *“Devlet Konferansı'nı, karşı devrimin 'kendi parlamentosunu, kendi merkezini' yaratma, Menşeviklerle Sosyal Devrimcilerin desteklediği 'işçilere karşı, karşı devrimin komplo örgütü' olarak tanımlıyor ve ileri işçileri 'büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerinin kârlarının' ... bu “kurtarıcıları”nın karşı devrimci komplolarına karşı kitle gösterileri düzenlemeye çağırıyordu.”* (Lenin, 1995, notlar 62, 537)

Konferansta Bolşevikler aldıkları kararlara uygun olarak MK'nın açıklamasına paralel şekilde bir deklarasyon okudular.

Kerenski ise yaptığı açıklamada *“ana görevinin savaşı sürdürmek, ordu içinde ve ülkede düzeni kurmak ve sağlam bir hükümet erki örgütlemek”* (agy) olduğunu belirtti.

Menşevikler ve Sosyal Devrimciler ise bilinen uzlaşmacı açıklamalarını yenilediler. Konferans alenen, karşı devrimci burjuvaziyle Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin, Bolşeviklere karşı blokuna dönmüştü.

Göz önünde bu blok görünse de perde gerisinde karşı devrimci burjuvazi, Kerenski ve şürekâsını da iktidardan gönderecek bir darbe peşindeydi. Bu darbenin baş aktörü olan General Kornilov, konferansta yaptığı konuşmada cephede alınan idam cezası gibi önlemlerin cephe gerisinde de uygulanmasını istemişti. Don Kazakları adına konuşan General Kornilov'un destekçilerinden General Kaledin ise isteklerini daha net tariflemişti: Sovyetler ve Orda Komiteleri kaldırılmalıdır! Asker Hakları Bildirgesi yürürlükten kaldırılmalıdır! (age, 598)

Konferans bu minvalde sona ererken Bolşeviklerin protesto amaçlı ilan ettiği genel greve, 400 bin Moskovalı proleter katıldı. Grev bütün Rusya'da ve elbette konferansta da yankılandı. Ayrıca aynı günlerde Petrograd Dumasında yapılan seçimlerde Bolşeviklerin Mayıs ayına göre oylarını % 14 artırmaları dikkat çekti. Bu gelişmeler, karşı devrimci generallerin daha ihtiyatlı yaklaşmasına yol açar ve darbe yaklaşık 10 gün ertelenir.

25 Ağustos günü, Kornilov birlikleri Petrograd üzerine yürümeye başlar. Eski Başbakan Prens Lvov, Kornilov adına Kerenski'ye gider ve tüm iktidarın Kornilov'a teslim edilmesini ister. Kerenski, Lvov'u tutuklatınca, Kadet Bakanlar istifa ederler.

Kerenski ertesi gün, “ahaliyi” mücadeleye çağırır! Kornilov'un Petrograd üzerine yürüdüğü haberinin gelmesiyle Sovyetler Merkez Yürütme Kurulu bünyesinde kurulan Karşı Devrimle Mücadele Komitesi, Bolşeviklerin “Askeri Örgüt Bürosu”nun yönetimi altında Petrograd'ı korumak için silahlı işçi müca-

dele gruplarını örgütler. İşçi milisleri örgütlenir. Kızıl Muhafızların mevcut hücreleri yasallaştırılır. Kornilov, vatan haini ilan edilir. 30 Ağustos'ta darbe esasta Bolşeviklerin mücadelesiyle bastırılır. Kornilov ve bazı generaller Geçici Hükümet tarafından tutuklanır. Fakat bu tutuklamaların göstermelik olduğu generalleriyle birlikte kısa bir süre sonra hapisten kaçmasından görülür.

Lenin, Kornilov Petrograd'a yürümeye başladığında Finlandiya'nın başkenti Helsinki'deydi. Gelişmelere dair ayrıntılı bilgi sahibi olması zaman alıyordu. Olaylardan ilk olarak 28 Ağustos'ta haberdar oldu. 30 Ağustos sabahı olduğunda partisinin tavrını tam olarak öğrenememişti. Fakat yaşanan olayların baş döndürücü hızı dolayısıyla hemen RSDİP Merkez Komitesi'ne hitaben bir mektup kaleme alır. Kornilov ayaklanmasını, “inanılmaz derecede sert bir dönemeç” olarak değerlendirir. Her sert dönemeçte olduğu gibi taktiklerin, ilkesizliğe düşmeden değiştirilmesi gerektiğini belirtir. Kornilov ayaklanması ve ayaklanmayı bastırmak için Menşevik ve Sosyal Devrimcilerle çalışmış olma bazı Bolşevik kadrolarda “ilkesiz” önerilerin çıkmasına yol açar. Bazı Bolşevikler anavatan savunması bakış açısını gündeme getirirken, bazıları Sosyal Devrimcilerle blok kurmayı veya Geçici Hükümeti desteklemeyi önermişlerdir.

Lenin, çok kesin ve net bir şekilde bunlara karşı çıkar, “ilkesiz” olarak yorumlar. Geçici Hükümet'in desteklenmesine itiraz eder. Kornilov'a karşı güçlü bir şekilde mücadele edilmeliydi ama Kerenski desteklenmemeliydi. Olması gereken Kerenski'ye karşı mücadelenin “biçimini” değiştirmekten ibarettir:

*“Ona karşı düşmanlığımızı bir nebze olsun, azaltmadan, ona karşı söylediklerimizin tek sözcüğünü bile geri almadan, onu yıkma görevinden vazgeçmeden şunu söylüyoruz: Yaşanılan anı hesaba katmak gerekir. Kerenski'yi derhal devirmek istemiyoruz. Ona karşı mücadele görevine **başka** biçimde yaklaşmak istiyoruz; halkı (Kornilov'a karşı savaşan halkı), Kerenski'nin **zaafları**, yalpalamaları konusunda aydınlatacağız. Bunu önceden **de** yapıyorduk. Fakat şimdi bu esas mesele haline geldi: değişiklik bundan ibarettir.”* (Lenin, 1995, 214)

Kerenski bazı kısmi talepleri yerine getirmek için zorlanmalı ve bunlar için ajitasyon güçlendirilmelidir: Kadet temsilcisi Milyukov'un tutuklanması, Petrogradlı işçilerin silahlandırılması, Kronstadt, Öiborg, Helsingfers gibi birliklerin Petrograd'a çağırılması, Çarlık döneminin kalıntısı Duma'nın dağıtılması, büyük toprak sahibi Rodzyenko'nun tutuklanarak çiftlik beylerinin arazilerinin köylülere devredilmesinin yasallaşması, ekmek ve fabrikalar üzerinde işçi dene-timinin uygulanması... Bu talepler ekseninde özellikle işçi, asker ve köylüler içe-risinde ajitasyon güçlendirilmelidir. “Kornilov'a karşı aktif, en aktif, gerçekten devrimci bir savaş talep edecek şekilde” Kerenski'ye **dolaylı** yönelinmelidir.

Lenin, olayların gelişiminin her an kendilerini iktidara taşıyabileceğini ve böyle olması durumunda iktidarı bırakmayacaklarını vurgular. Bunun basın yoluyla değil, ayrı bir mektupla tüm parti üyelerine bildirilmesini ister. Bu nedenle “ülke savunması, devrimci demokrasinin birleşik cephesi, Geçici Hükümetin desteklenmesi” vb. lafların zamanı değildir! “Şimdi **eylem** zamanıdır.” (agy) Kornilov’a karşı savaş, tam da Kerenski’nin korktuğu gibi “kitleleri savaşa çekerek” devrimci tarzda yürütülmelidir.

Lenin’in yazdığı bu mektup tarih itibarıyla Kornilov ayaklanması sona erdikten sonra Partisinin eline geçmiştir. Sonrasında gelen gazetelerden hareketle, Kornilov ayaklanması ve Kerenski’ye karşı tutum konusunda “görüş birliğinde” oldukları ortaya çıkar.

Bolşevik Partinin, bu tutarlı ve kararlı politikası fabrika Sovyetlerinde, sendika örgütlerinde, orduda etkilerini artırmalarına yol açar. Bunun karşılığı çok kısa bir süre içinde 8 ve 19 Eylül tarihlerinde Petrograd ve Moskova Sovyetlerinde çoğunluğu sağlayıp yönetimi ele geçirmelerinde görülür.

“Gecikmiş düşünceler”

Kitlelerin Kornilov’a karşı gösterdikleri direniş ve ayaklanmanın bastırılması, Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerin karşı devrimci burjuvazi ile belirsiz de olsa bir sınır çekmelerine yol açmıştı. Lenin, ortaya çıkan bu durumu, sosyalizme geçiş için son barışçıl olanak olarak görür. “1 Eylül Cuma” günü yazdığı fakat yazı işlerine zamanında ulaştıramadığı için sadece iki gün sonra geçersizleşmiş olan “Uzlaşmalar Üzerine” isimli makalesi politika yapış tarzı, ittifak anlayışı vb. açısından üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

Lenin, koşulların **savaşan bir partiye** “sız sık kaçınılmaz olarak uzlaşmalar” yapmayı dayatacağını belirtir. Fakat bir devrimci parti için mesele “uzlaşma yok” açıklaması yapmak değil, “*tüm uzlaşmalara rağmen ilkelerimize, sınıfımıza, devrimci görevlerimize, devrimi hazırlama ve halk kitlelerini devrimde zafer kazanmaya eğitme davamıza sadık kalmaktır.*” (Lenin, 1995, 216)

Şimdi yine politik iktidarı ele geçirmek için “gönüllü bir uzlaşma” gerekiyordu. Bu uzlaşma da çok değil Temmuz olaylarından hemen sonra geri alınan şartların tekrar ileri sürülmeye başlanmasıdır. Şimdi olması gereken “Tüm iktidar Sovyetlere” talebinin tekrar yükseltilmesi, Sosyal Devrimci ve Menşeviklerden oluşan ve sadece Sovyetlere karşı sorumlu olan bir hükümet kurulmasıdır. Bunun karşısında Bolşeviklerin tek talebi “özgür ajitasyon yapma ve gerçekten tam demokratik koşullarda Sovyetlerde etkinlik kazanma” ile ve Kurucu Meclis’in erelenmeden, hatta daha erkenden toplantıya çağırılmasıdır. Bolşevikler, hükümete

katılım talebinde bulunmayacaklardır çünkü bu proletarya ve yoksul köylülüğün diktatörlüğünün koşulları gerçekten gerçekleştirilmeden imkansızdır.

Ancak sıralanan bu koşullar, Sovyetler içerisinde parti mücadelesinin “barışçıl biçimde aşılmasını” getirecektir. Lenin’e göre bunu gerçekleştirmek için yüzde bir şans bile olsa yine de denenmeliydi.

Fakat bu yazı daha gönderilemeden sadece iki gün içinde geçersizleşmişti. Küçük burjuva sosyalistlerinin, karşı devrimci burjuvazi karşısında yalpalaması kısa sürmüştü. 31 Ağustos tarihinde Petrograd Sovyeti’nin, Sovyetlere sorumlu olan bir hükümet hakkındaki kararı, Bolşevik politikaya uygun olarak oy çokluğuyla kabul etmesi, benzer kararların İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri Merkez Komitesi ile Köylü Temsilcileri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesinde alınması Kerenski’yi korkutmuştu. Bolşeviklerin Sovyetlerde etkisinin artması, Lenin için uzlaşma önerisine bir etken olurken, Kerenski’de tam tersi bir durum ortaya çıkmıştı. Lenin’in yüzde bir şans için attığı adım Kerenski’nin 1 Eylül gecesinde burjuvazinin Kadet Partisi dışındaki temsilcileriyle hükümeti alelacele kurmasıyla boşa kalmış oldu. Fakat Lenin, bu makalesinin yine de “Gecikmiş Düşünceler” başlığıyla yayımlanmasını ister.

“Bolşevikler iktidarı ele geçirmelidir!”

“Uzlaşma” adımlarının Kerenski’nin karşı devrimci burjuvaziye doğru attığı adımlar nedeniyle boşa kaldığı anlaşılır anlaşılmaz Lenin hemen partisinin yeni taktiklerini belirler. 12-14 Eylül tarihini taşıyan, RSDİP Merkez Komitesi, Petrograd ve Moskova komitelerine yazılan mektubun başlığı bu taktiği anlatmaktadır: “Bolşevikler iktidarı ele geçirmelidir.”

Mektup, Lenin’in bu hedefini dayandırdığı ve sonuna kadar hep savunduğu belirlemesiyle başlamıştır:

“Bolşevikler şimdi, iki başkentte İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetlerinde çoğunluğu elde ettikten sonra, devlet iktidarını kendi ellerine alabilirler ve almalırlar.

Alabilirler, çünkü iki başkent halkının devrimci unsurlarının aktif çoğunluğu, kitleleri beraberinde götürmeye, düşmanın direnişini aşmaya, onu bizzat yenmeye, iktidarı ele geçirmeye ve korumaya yeter. Çünkü derhal demokratik bir barış önerir, toprağı derhal köylülere verir, Kerenski tarafından kuşa çevrilen ve yok edilen demokratik kurumları ve özgürlükleri yeniden kurarlarsa Bolşevikler hiç kimsenin yıkamayacağı bir hükümet kuracaklardır.” (age, 223)

Eylül’ün başlarında Kerenski “Demokratik Konferans” toplama kararı alır. Lenin, Demokratik Konferansın halkın çoğunluğunu değil, “sadece uzlaşmacı

küçük burjuva üst katmanları” temsil ettiğini belirtir. Lenin, Demokratik Konferans’tan bir şey beklememek ve partiye “Petrograd ve Moskova’da silahlı ayaklanma, iktidarı ele geçirme, hükümeti devirme görevini” gündeme almasını söylemektedir.

Fakat Demokratik Konferans’ı, parti içerisinde Lenin’in önceki makalesi “Uzlaşma Üzerine”de olduğu gibi “barışçıl biçimde geçiş”i sağlayabilecek bir olanak olarak görenler de vardı. Oysa, Kerenski’nin bu konferansı Bolşeviklerin gün geçtikçe artan güçlenmesine karşı düzenlemek istediği, davetli temsilcilerin oranıyla bile ortaya çıkıyordu. Konferansa 1.198 delege çağırılmıştı. Bunlardan sadece 134’ü Bolşevik’ti.

Demokratik Konferanstan bir gün önce (13 Eylül’de) toplanan Bolşevik MK’sının hazırladığı sunum “konferanstan devrimci bir hükümetin çıkabileceği ve çıkması gerektiğine” (Rabinowitch A, 2008, 199) dayanıyordu. Sunumu; Troçki, Kamanev, Stalin, Milyutin ve Rikov hazırlamıştı. Sunumda dikkat çekici bir konu da Lenin Bolşeviklerin bir Sovyet hükümetinde yer almayacağını belirtmesine rağmen, buna açık kapı bırakmasıydı.

15 Eylül günü Lenin’in 12-14 Eylül arasında yazdığı “Bolşevikler iktidarı ele geçirmelidir” ve “Marksizm ve Ayaklanma” başlıklı iki mektubu geldiğinde Bolşevik liderler tamamen farklı bir tutumla karşılaşmış oldular. Buharin mektupları öğrendikleri an için birkaç yıl sonra “Hepimiz donakalmıştık” diyecektir.

Lenin, “Marksizm ve Ayaklanma” mektubunu ilkinin aksine sadece Merkez Komite’ye hitaben yazmıştır. Lenin, bu mektubunda Temmuz günlerine göre farklılaşan koşulları ve Marksizm’i Blanquizm’den ayıran üç koşulu ele alır.

Lenin de Marks gibi, ayaklanmayı bir sanat olarak ele alıyordu. Ayaklanmanın sanat olarak tarifiyenmesine Blanquizm olarak saldıranların “öfke uyandırıcı (bir) tahriş” (Lenin, 1995; 226) yaptıklarını söylüyordu.

Marksizm’in Blanquizm’den üç koşulla ayrıldığını belirtir. Birincisi; ayaklanmanın bir komploya, bir partiye değil, en ileri sınıfa dayanmasıdır. İkincisi; ayaklanmanın halkın devrimci bir atılımına dayanmasıdır. Üçüncüsü ise; ayaklanmanın, “gelişmekte olan devrimin tarihinde, halkın öncüsünün aktivitesinin en yüksek, düşman saflarda ve devrimin zayıf, yarım gönüllü, kararsız dostlarının saflarında yalpalamaların en fazla olduğu bir dönüm noktasına” dayanmasıdır. (age, 227)

Bu koşullar mevcut olduğunda “ayaklanmayı bir sanat olarak ele almayı reddetmek” Marksizm’e ve devrime ihanettir.

3-4 Temmuz olaylarında bu koşullar yoktu. Şimdi devrimin öncü sınıfı ola-

rak Petrograd ve Moskova'daki işçilerin ve askerlerin çoğu Bolşeviklerle birliktedir. Halkın devrimci atılımı, taşrada ve birçok yerde iktidarın Sovyetler tarafından alınmasıyla yaşanmaktadır: Düşmanların ve küçük burjuvazinin yalpalamaları artmıştır. Emperyalistler, savaş veya barış arasında yalpalarken, küçük burjuvazi, Kadetlerle koalisyondan vazgeçmiştir.

3-4 Temmuz olaylarına göre farklı olan bir durumda, o dönem işçi ve askerlerin Kerenski ve müttefiklerine karşı henüz bu kadar öfke duymadıklarından Petrograd'a hakim olmak için "dövüşmeye ve ölmeye" hazır olmamaları ve Kornilov'dan önce ordunun Petrograd üzerine yürüyeceğinin kesin olmasıydı.

Şu anda başarılı bir ayaklanma için tüm nesnel koşullar uygundur. Bunun için tüm Bolşevikler, derhal fabrikalara ve kırsallara gönderilerek ayaklanmaya başlama anını doğru seçebilecek duruma gelinmelidir. Lenin yapılması gerekenleri sıralar:

*"Fakat ayaklanmayı Marksistçe, yani bir sanat olarak ele almak için, aynı zamanda, bir dakika bile yitirmeden, isyancı birliklerin **karargahını** örgütlemeli, güçleri mevzilendirmeli, en sadık alayları, en güvenilir birlikleri en önemli noktalara yerleştirmeli, Aleksander Tiyatrosu'nu kuşatmalı, Peter-Pal Kalesini işgal etmeli, Genelkurmayı ve Hükümeti tutuklamalı, Junkerlere ve Vahşi Tümenlere karşı, düşmanı kent merkezlerine bırakmaktansa ölmeye hazır olan birlikleri göndermeliyiz; silahlı işçileri seferber etmeli, onları son, amansız nihai savaşa çağırmalıyız; telgraf ve telefona derhal el koymalı, **bizim** ayaklanma karargahını merkezi Telefon Dairesine yerleştirmeli, bu karargahla bütün fabrikaların, bütün olayların, silahlı mücadelenin bütün önemli noktalarının telefon bağlantılarını kurmalıyız vs."* (age, 231)

Lenin'in, iktidarı ayaklanmayla alma üzerine olan bu mektupları 15 Eylül günü Merkez Komitesi toplantısında gündeme alınır. Lenin, ilk mektubunu MK'nın yanısıra Petrograd ve Moskova komitelerine yazmıştır. Stalin, buna uygun olarak mektubun dağıtılmasını önerir. Fakat bu öneri MK tarafından reddedilir. Bunun dışında Kamaney, Lenin'in mektuplarında yaptığı tüm önerilere itiraz eder. MK, yalnızca her mektuptan bir kopya saklamaya ve hareketin sokağa taşmasını engellemek için önlemler almaya karar verir. MK, Lenin'in mektuplarının işçilere ulaşmasından korkmuştur. Mektupların değerlendirilmesinden sonra da, Demokratik Konferansın oturumlarına katılmaya devam ederler. Buna ek olarak 16 Eylül tarihli Raboçi Put; son iki mektubundan önceki daha ılımlı görüşlerini içeren bir makalesini Lenin'in ismiyle yayımlamış ve ondaki düşünce değişikliğinin yansımalarının önüne geçmeye çalışmıştı.

Bu sırada Demokratik Konferans'ta, burjuva partilerle koalisyon kurulabi-

leceği kararı kabul edildi. Bu koalisyona Kadetlerin katılamayacağı belirtildiyse de Kerenski, konferanstan hemen sonra Moskovalı sanayicilerin ve Kadet partisinin önde gelenlerinden oluşan bir hükümet kurar. Kerenski bunların hükümete parti adına değil kişi olarak katıldıklarını söylüyordu. Konferansta ayrıca “Cumhuriyet Geçici Konseyi” (Ön Parlamento) oluşturuldu. Bu organa varlıklı burjuvazinin temsilcileri katıldı. Bu organ, Kurucu Meclis toplanıncaya kadar “uzlaşmaya hazır bir temsil organı” olacaktı. (Lenin, 1995, notlar 71, 606)

Lenin, MK’nın aldığı tutumu görünce, güvenlik gerekçesiyle ona yasaklanmış olmasına rağmen Petrograd’a dönmeye karar verir. 17 Eylül civarında (tam tarih bilinmiyor) Viborg’a gelir. Burada Krupskaya ve Sverdlov’a dönme kararını bildirir. Lenin, Viborg’tan Geçici Hükümetin daha gecikmeksizin devrilmesi için yazılar yazıyor, yapılması gerekenleri sıralıyordu. Fakat gönderdiği yazılar açık bir sansüre uğruyordu. Yayın Kurulu bazen bazı yerlerini çıkartarak yayımlıyordu veya hiç yayımlamıyordu.

Raboçi Put’ta yayımlanmak üzere yazdığı “Sahte Kahramanlar ve Bolşeviklerin Yanlışları” makalesi Demokratik Devlet Konferansında kalınmış olmasını sert bir dille eleştirdikten sonra Bolşeviklerin hatalarına değiniyordu. Bu yazının ikinci bölümü yayımlanmayıp sadece Demokratik Konferansla ilgili yerleri yayımlanmıştı.

29 Eylül tarihli “Kriz Olgunlaşmıştır” makalesinde ayrıntılı bir şekilde artık ayaklanmanın neden zorunlu olduğunu bir kez daha altı ayrı bölümde anlatmıştır. Hem Rusya’dan hem de dünya devriminin koşullarından Eylül ayı içerisinde “muazzam ani değişiklikler” olduğunu belirler.

Almanya deniz üssü Wilhelmshaven’de Eylül 1917’de dört zırhlı kruvazörün denizcilerinin ayaklanması, “Alman askeri zindan rejimine” rağmen, gizlenmesi mümkün olmayan bir hareketin göstergesiydi. Almanya’dan Fransa’ya, İngiltere ve İtalya’ya, özgürlükleri ve yasallıklarıyla övünen ülkelerin hapishaneleri enternasyonalistlerle, savaş karşıtlarıyla dolmuştu. İlegal yazınlar çıkmaya, sokak gösterileri yaygınlaşmaya başlamıştı. “Önümüzde bir proleter dünya devrimi var!” (Lenin, 1995, 233) Bu dünya devrimine karşı şu an diğer ülkelere göre en “fazla özgürlükten yararlanan bir legal partiye, iki düzine kadar gazeteye sahip olan, Başkentlerdeki Sovyetlere ve halkın çoğunluğunun desteğine sahip olan Bolşeviklerin üzerine çok fazla görev düşmektedir.

Rusya’da yedi aylık “demokratik cumhuriyet’e rağmen bir köylü ayaklanması yaşanmaktadır. Sosyal Devrimciler ve Menşevikler; sermayeyi ve toprak sahiplerini koruyan Geçici Hükümet’te yer aldılar ve bir demokratik devrimin gerektirdiği hiçbir şey yapmadılar. Eğer şimdi bir köylü ayaklanması varsa, bu

devrimin çöktüğü “son derece ağır bir krizden geçtiğini ve karşı devrimci güçlerin şimdi emellerine ulaşmak için **her şeyi göze aldıklarını** ispatlar.” (age, 235)

Ordu içerisinde de huzursuzluk had safhadadır. Finlandiya Birlikleri ve Baltık Donanması hükümete tamamen sırt çevirmiş, Moskova’daki 17 bin askerden 14 bini Bolşeviklerden yana oy kullanmıştır. Bolşevikler, Moskova’da Duma seçimlerinde toplam oyların % 47’sini (82 bin) aldılar. Kadetlerin oy sayısı 62 bindir (% 30). Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerin oy oranı ise % 70’ten % 18’e kadar düşmüştür.

Böyle bir zamanda Bolşeviklerin anayasal hayallere kapılmaları Kurucu Meclisin toplantıya çağrılacağına inanmaları, Sovyetler kongresini beklemeleri proletarya davasına ve enternasyonalizme “ihanel” olurdu.

“Kriz olgunlaşmıştır” diyordu Lenin. Eğer Bolşevik parti üzerine düşenleri yerine getirmezse “*Rus devriminin geleceği tehlikededir. Bolşevik Partinin şerefi tehlikededir. Sosyalizm için uluslararası işçi devriminin tüm geleceği tehlikededir.*” (age, 238)

Lenin, durumun aciliyetini, yakıcılığını en ağır, en keskin ifadelerle belirtmeye çalışıyordu. Çünkü mektupların yayımlanıp dağıtılmamasının yanında MK içerisindeki farklı fikirler de ortadaydı. Mesela ayaklanma konusunda Troçki, ayaklanmanın Sovyet kongresiyle birleştirilmesini savunuyordu. Oysa Lenin, kongrenin toplanıp toplanmayacağı bile belirsizken, karşı devrim ordu birliklerini dahi Petrograd’a çağırırken bekleyecek hiçbir zamanın olmadığını belirtiyordu. Ki kongre yapılacak olsa bile buna iktidarı ele geçirmiş olarak gitmek, devrimin çıkarları açısından çok daha iyiydi! Kamanev ve Zinovjev ise, ayaklanmaya tamamen karşıydılar. Onlar Kurucu Meclis yoluyla parlamenter gelişim yollarını tercih ediyorlardı. Bolşevik MK içerisindeki bu yalpalamalar Lenin’in “hainlik”, “devrimi mahvetmek” olarak değerlendirdiği, ayaklanmaya hazırlık yapılmamasını getiriyordu. Bütün bunlara dayanarak Lenin 29 Eylül tarihli mektubunda çok bilinen istifasını şu sözlerle sunar:

“MK’nın Demokratik Konferans başladığından bu yana benim bu yöndeki tüm düşüncelerime **bir yanıt** bile vermediğini, merkez organın makalelerimden Bolşeviklerin, örneğin Ön Parlamento’ya katılma yönündeki utanç verici karar Sovyet başkanlık divanının bir sandalyesinin Menşeviklere bırakılması vb. gibi son derece açık hatalarına işaret ettiğim yerleri **çıkardığını** görünce, bunda MK’nın bu sorunu tartışmak bile istemediğine, dilimi tutup uzaklaşmam gerektiğine ilişkin ‘yumuşak’ bir ikaz görmek zorundayım.

Merkez Komitesi’nden **istifamı talep etmek** zorundayım, ki şimdi yaptığım budur, alt Parti örgütlerinde ve Parti Kongresi’nde ajitasyon özgürlüğümü saklı tutarım.

Çünkü Sovyetler Kongresi'ni 'bekleyip' anı kaçırırsak devrimi mahvedeceğimize ta derinden inanıyorum.” (age, 240)

Lenin'in istifasında belirttiği gibi Demokratik Konferansta kurulan Ön Parlamento'ya katılım da Bolşevik MK'sında tartışmalara yol açmıştı. 21 Eylül'de Bolşevikler Stalin ve Troçki'nin boykot önerisine rağmen Kamanev ve Rikov'un katılım düşüncesine oy verdiler. 5 Ekim'de Bolşevik MK'sı konuyu tekrar tartıştı. Bu süreçte Lenin “Bir Yazarın Günlüğünden – Partimizin Hataları” başlıklı yazısını göndermişti. Lenin burada partisinin çeşitli dönemlerde aldığı boykot tavırlarını tekrar değerlendirip sözü Ön Parlamento'ya getirir. Yeni bir devrim gelişip, savaş boyutlanırken, parlamento dışı propaganda, ajitasyon ve örgütlenme araçları korkunç çapta mevcutken “parlamento kürsüsü”nün önemi son derece azdır. *“Aynı zamanda Ön Parlamento'nun biricik amacı [...] kitleleri yanıltmak, işçi ve köylülere dolandırmak, onları yaklaştırmakta olan yeni devrimden uzaklaştırmak, burjuvaziyle eski, daha önce denenmiş, darmadağın olmuş 'koalisyon'a... yeni bir giysi biçme yoluyla ezilen sınıfları aldatma”* (Lenin, 1995; 245-246) amacını taşımaktadır.

5 Ekim'deki toplantıda bu sefer sadece Kamanev'in muhalif oyuyla, Ön Parlamento'ya sadece ilk gün gidilip, deklarasyon okunduktan sonra terk edilmesi kararı alındı.

Lenin'in istifasının MK'da değerlendirildiğine dair bir bilgi bulunmuyor. İstifa meselesi Lenin'in ayaklanma hazırlıklarının başlatılması ve Ön Parlamento'dan çekilme önerilerinin kabul edilmesiyle aşılır. Bu kararların alınması üzerine Kamanev MK'dan istifa eder.

Lenin'in mektupları alt parti komitelerine gitmeye başlamıştı. Moskova Bölge Bürosu, Lenin'in iktidarı ele geçirmek için gerekli hazırlıkları yapma önerisini doğru buldu. Petersburg Komitesi de benzer bir tavrı benimsedi. Hatta Petersburg Yürütme Kurulu, MK'ya hiçbir haber vermeden Lenin'in tavsiyelerini uygulamak için çalışmalara başladı. Yürütme Kurulu, üç üyesini *“partinin askeri gücünü değerlendirmek ve genelde bölge komitelerini hükümete karşı eyleme hazırlamakla görevlendirdi.”* (Rabnowitch A, 2008, 223)

MK, Petersburg'un bu kararlarını öğrendikten sonra 7 Ekim'de toplanır. Troçki, Sverdlov ve Bubnov'un MK'ya bağlı olarak “karşı devrime karşı mücadele için bilgi toplamak üzere” büro kurulmasına karar verdiler.

7 Ekim'de aynı zamanda Ön Parlamento'nun açılış töreni vardı. Oturumun kapanmasına yakın Troçki acil bir duyuru için söz istedi. Bolşevikler adına yaptığı kısa konuşma şöyle sonlanır: *“Devrim ve halk tehlikede! Hükümet bu tehdidi artırıyor... Biz halka dönüyoruz! Bütün iktidar Sovyetlere! Tüm toprak halka! Yaşasın acil, adil, demokratik barış! Yaşasın Kurucu Meclis!”* (age, 224)

Bolşevikler bu konuşmadan sonra törenden topluca ayrılırlar. Ertesi günkü gazetelerde Bolşeviklerin ayaklanma hazırlığı içinde olduğuna dair haberler çıkmaya başlar.

“Bolşevikler devlet iktidarını koruyabilecekler mi?”

Lenin, partisini hem iktidarın ele alınmasına hem de sonrasında iktidarın korunabilmesine dair hazırlamaya yönelmişti. Yazdığı makalelerle ayaklanmaya dair görevleri sıralarken, proleter devrim programını da ortaya çıkarıyordu. “Bolşevikler Devlet İktidarını Koruyabilecekler mi?” makalesi Maksim Gorki’nin çıkardığı, gün geçtikçe Menşevizm’e “batan”, Bolşevikler içindeki sağcı yönelimi destekleyen “Novaya Jizn”deki makalelere yanıt olarak yazılmıştır.

Temel tartışma konusu Kadet-Kornilovculardan, Novaya Jizn’e “yarı Bolşevikler”e kadar, Bolşeviklerin iktidarı asla tek başlarına almak istemeyecekleri ama olur da alırlarsa onu çok kısa bir süre içerisinde kaybedeceklerine dairdi.

Lenin daha 3 Haziran’da Tüm Rusya Sovyetler Kongresinde Tseretelli ile arasında geçen konuşmayı hatırlatır. [O gün Tseretelli, kendinden çok emin bir ses tonuyla “şu anda Rusya’da iktidarı bize devredin, gidin, yerinizi bırakın biz alalım diyebilecek politik bir parti yoktur” der. O anda, salondan Lenin’in kararlı sesi yükselir: “Bu parti vardır.” (Walter G, 2015, 377)]

Aslında Lenin’in yazdığı bu makale, bir küçük burjuva ülkesinde politik devrimciliğin ne demek olduğunu da teorik olarak göstermektedir. Eskiden tanıdığı devrimci bir mühendisin Temmuz günlerinde işçilerin “düzensizliği” karşısında duyduğu dehşet ve öfkeyi yorumlarken şöyle diyor Lenin:

“Tarih bizi, tıpkı bir Alman ekspresinin istasyona girişi gibi barışçıl, sakin, pürüzsüz ve sağlıklı biçimde devrime götürmüş olsaydı [bu mühendis –PZ] toplumsal devrimi benimsemeye hazır olurdu. Terbiyeli kondüktör vagon kapılarını açar ve seslenir: ‘Toplumsal Devrim durağı. Herkes insin.’ O zaman neden kapitalist bayların hizmetinde bir mühendis olmak konumundan, işçi örgütlerinin hizmetinde bir mühendis konumuna geçmesindi?” (Lenin, 1995, 289)

En barışçıl dönemlerde bile bir grevin dahi yaratabileceği karmaşa düşünüldüğünde devrimden sakinlik beklemek, sırası gelen her sınıfın iktidarı pürüzsüz şekilde alacağını sanmak, bunun için toplam oyların yarısından bir fazlasını almayı beklemek, önceki toplumsal devrim aşamalarının geçmiş olmasını şart koymak, devrimi başka ülkelere bağlamak; devrimi imkansız hale getirmektir. İşte tam da bu anlayışlar dolayısıyla Lenin’in “bu parti vardır” çıkışı o zaman küçük burjuva sosyalistleri tarafından gülünerek karşılandı! Oysa Lenin için politik devrimciliğin anlamı çok netti: Politik bir partinin görevi iktidarı ele geçir-

mektir. Eğer iktidarı ele geçirme olanağı ortaya çıktığı halde bunu yapmıyorsa, bu parti var olmayı hak etmiyordu!

Lenin, Novaya Jizn'in Bolşeviklere karşı sıraladıklarını 6 başlık altında top-
layıp cevaplandırıyor. En çok da proletaryanın “teknik olarak devlet aygıtını ele
geçirecek durumda olmayacaktır” argümanının üzerinde duruyor. Çünkü bu ar-
güman hem genel olarak çok getirilen, alışılmış ve “en geçerli” olan argüman-
dır hem de gerçekten de “proletaryanın karşı karşıya kalacağı **en ciddi** ve **en zor**
görevlere işaret” (age, 271) etmektedir. Fakat elbette ki bu görevlerin zor ve
ciddi olması araçların dikkatli ve somut incelemesini gerektirir. Proletarya; Paris
Komünü'ndeki deneyimlerine de dayanarak mevcut devlet aygıtını **parçalamak**
ve yerine yenisini koymak zorunda olduğunu öğrenmiştir. Proletarya, “eski dev-
let aygıtında, ezen, kemikleşmiş iflah olmaz –burjuva her şeyi” parçalamalı ve
bunun yerine “kendi yeni aygıtını” koymalıdır! Bu aygıt Rusya'da “İşçi, Asker
ve Köylü Temsilcileri Sovyetleridir”.

Peki Sovyetler nedir, işlevleri, rolü vs. nelerdir?

*“Sovyetler, birincisi, işçi ve köylülere silahlı iktidarı veren –ki bu iktidar eski
daimi ordunun erki gibi halktan kopuk değil, bilakis halkla sımsıkı bağlıdır- yeni
devlet aygıtıdır; askeri açıdan bu iktidar, eski iktidarla karşılaştırılamayacak
kadar güçlüdür; devrimci açıdan yeri doldurulamazdır. İkincisi, bu aygıt, kitle-
lerle, halkın çoğunluğuyla, eski devlet aygıtında düşünülmesi bile mümkün ol-
mayan sıkı, kopmaz, kolayca denetlenebilen ve yenilenebilen bir bağ kurar.
Üçüncüsü, bu aygıt, bürokratik formaliteler olmadan, kadrolarının halkın ira-
desiyle seçilebilmesi ve görevden alınabilmesi sayesinde eski aygıtlardan çok
daha demokratiktir. Dördüncüsü, çeşitli mesleklerle sağlam bir bağ yaratır, böy-
lece bürokratism olmadan, son derece derin anlamı olan en çeşitli reformların
uygulanmasını kolaylaştırır. Beşincisi, öncünün, yani **ezilen** sınıfların, işçi ve
köylünün sınıf bilinçli, en enerjik, en ileri kesiminin örgütlenme biçimini yara-
tır ve böylece ezilen sınıfların öncüsünün, şimdiye kadar politik hayatın tama-
men dışında, tarihin dışında kalmış bu sınıfların **dev kitesini** ayağa kaldırması,
eğitmesini, öğretmesini ve ona öncülük etmesini sağlayacak bir aygıt ortaya çı-
karır. Altıncısı, parlamentarizmin yararlarını, dolaysız, doğrudan demokrasinin
yararlarıyla birleştirme, yani seçilmiş halk temsilcilerinin şahsında yasama iş-
leviyle, **yasaları uygulayıcı** işlevi birleştirme olanağı verir. Burjuva parlamen-
tarizmine kıyasla bu, demokrasinin gelişiminde dünya çapında tarihi öneme
sahip ileri bir adımdır.”* (age, 274) Sovyetlerin bu düzen içerisinde yapabile-
cekleri bir şey yoktur. Gerçekten işlevli olabilmeleri, yetenek ve becerilerini ge-
liştirebilmeleri ancak tüm devlet iktidarının ele geçirilmesiyle mümkündür.

Rusya’da Sovyetlerin ortaya çıkması, proletaryanın ‘yeni aygıtını’ göstermiş olduğundan devrimin gerçekleşebilirliğini artırmıştır.

“Yeni devlet olmayan devlet” için önemli bir konu da işçi denetimidir. Tıpkı Sovyetler gibi, işçi denetimi de bu düzende yaşayamaz, gerçekleştiremez! İşçi denetiminin “en tam ve en titiz muhasebe ve denetimin, genel-ulusal çerçevede üretim ve ürünlerinin paylaşımında” sağlanabilmesi ancak proletarya diktatörlüğünde anlamlıdır. İşçi denetimi veya Novaya Jinz’cilerin öne sürdüğü “devlet denetimi” iktidar ele geçirilmedikçe sadece “burjuva-reformist bir safsata” işlevini görür.

Bütün bu sayılanların yapılmasını savunmak ama zamanı geldiğinde ayaklanmadan bahsetmemek, proletarya diktatörlüğünden bahsetmemek; Lenin’in çeşitli zamanlarda “ihamet” olarak tanımladığı budur.

Devrimci bir partinin varlığı, bu partinin devrimci sınıfların öncüsü içinde ve ülkede çoğunluğa sahip olmasının yanı sıra bir ayaklanma için şunlar gereklidir:

“1) tüm ulus çapında devrimin yükselmesi; 2) eski hükümetin, örneğin ‘koalisyon’ hükümetinin moral ve politik açıdan tam iflasi; 3) tüm ara katmanların, yani daha dün hükümeti tamamen desteklemesine rağmen onu artık pek **desteklemeyen** insanların kampında büyük yalpalamaları.” (age, 303)

3 Temmuz sonrasında –yazımızın içinde vurguladığımız- Başkent Sovyetlerinde ve taşralarda çoğunluğu ele geçmesi, köylü ayaklanmaları ve hükümetin yalpalamaları, istikrarsızlığın uluslararası durum gibi tüm koşullar ayaklanma için uygun hale gelmiştir. Kitleler, Bolşevikleri “kendi öz öncüleri”, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler ise hain olarak görmeye başlamışlardır. Proletarya partisi 3-4 Temmuz’da birkaç yüz üyesini “yitirmiştir”. Ama tam da bu zor günlerde “*kitleler proletarya partisinin sadakatini ve Sosyal Devrimcilerle Menşeviklerin **ihametini** görmüş ve kavramışlardır.*” (age, 304)

10 Ekim Toplantısı

Temmuz olaylarından sonra Lenin’in peşpeşe katıldığı tarihi iki MK toplantısından birincisi 10 Ekim’de yapılmıştı. Toplantı sol Menşevik Sukhanov’un dairesinde yapılmıştı. Sukhanov’un eşi Galina Flakserman 1905’ten beri Bolşevik’ti ve 1917’de İzvestiya’nın yazı işleri kadrosuna girmişti. Menşevik olan kocasının o gece toplantıdan haberi olmaması için eve gelmemesini sağlamıştı. MK’nın 21 üyesinden 12’si orada bulunuyordu. Stalin, Zinoviyev, Kamaney, Troçki, Sverdlov, Uritski, Cerjinski, Kollantai, Bubnov, Sokolnikov ve Lomov katılmıştı toplantıya. Oturuma Sverdlov başkanlık etmişti. Kayıtlara göre Lenin öncelikle ayaklanma sorununa kayıtsız kaldıkları için eleştirilerini yöneltti. Ayak-

lanmanın neden artık bekletilmeden gerçekleşmesi gerektiğine dair fikirlerini yineledi. Temmuz olaylarıyla karşılaştırmasını yaptı. Kayıtlara göre toplantıya katılanların hepsi konuya dair fikirlerini söz alarak anlatıyorlar. Ayaklanma hazırlıklarına muhalefet sadece Kamanev ve Zinovyev'den gelir. İkisi, Rus işçi sınıfının kendi başına devrimi tamamlayamayacağını, küçük burjuvazinin şu anda burjuvaziye daha yakın olduğunu, Rusya'daki proleter devrimin başarısının Avrupa'daki ayaklanmaların başarısına bağlı olduğunu, devrimin yaklaştığını ama kesinlikle şu anın zamanı olmadığını, böyle bir mücadeleden Partinin yenilerek çıkacağını, şiddet içermeyen bir yolla Kurucu Meclis'te çalışarak barışçıl yolla iktidarı alabileceklerini savundular. Kamanev ve Zinovyev'e kimseden destek çıkmaz ve 10 oyla Lenin'in önerileri kabul edilir.

Kararın kabul edilmesi, Şubat ayından bugüne Lenin'in Nisan Tezlerinden sonra Bolşevik Parti'nin yaşadığı değişimi göstermektedir. Elbette ki burada Lenin'in önderlik tarzının, yoldaşlarını ikna edebilme gücünün önemi çok fazladır. Bolşevik Partinin, o tarihte sağcı çizgiyi takip etmeyip, ayaklanma yolunu seçmesinin tamamen Lenin'le ilgili olduğu o dönemin belgelerinden, yazılarından çıkmaktadır.

Toplantının kapanışında Lenin, bir defterden koparılmış kağıda alalecele 25 Ekim'e götüren tarihi kararı yazar:

“MK, gerek Rus Devrimi'nin uluslararası durumunun (tüm Avrupa'da yaklaşımakta olan sosyalist dünya devriminin bir uç ifadesi olarak Alman donanmasında patlak veren ayaklanma ve hedefi Rusya'daki devrimi boğmak olan emperyalist dünyanın tehditleri), gerekse de askeri durumun (Rus burjuvazisi ve Kerenski ile ortaklarının Petrograd'ı Almanlara teslim etme kesin kararı) ve proletarya partisinin Sovyetlerde çoğunluğu ele geçirmesinin –bütün bunlarla bağıntı içinde köylü ayaklanmasının, halkın güveninin Partimize yönelmesinin (Moskova seçimleri) ve nihayet ikinci bir Kornilov serüveninin açıktan açığa hazırlanmasının (birliklerin Petrograd'dan çekilmesi, Kazak birliklerinin Petrograd civarında toplanması, Minsk'in Kazaklarca kuşatılması)- silahlı ayaklanmayı gündeme soktuğunu tespit eder.

MK silahlı ayaklanmanın kaçınılmaz ve tamamen olgunlaşmış olduğunu tespit eder ve bütün Parti örgütlerini buna uygun davranmaya ve bütün pratik sorunları bu açıdan ele almaya ve karara bağlamaya çağırır. (Kuzey Bölgesi Sovyetler Kongresi, Petrograd'dan birliklerin çekilmesi, Moskovalıların ve Minskilerin tavrı vs.)”(Lenin, 1995; 311)

Bu toplantıdan sonra ayaklanma hazırlık konusu somut olarak ele alınmaya başlandı.

Dikkatler ilk anda 11-13 Ekim arasında Petrograd'da toplanan Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi'ne çevrilmişti. 20 Ekim'de yapılacağı açıklanan Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nin hemen öncesinde olması önemini artırıyordu. Buraya katılan 94 delegenin 51'i Bolşevik'ti.

Lenin, MK'ya istifasını sunduğu 29 Eylül tarihli mektuptan sonra alt Parti örgütleriyle ayrıca iletişime geçmişti. Bu kapsamda da, Kuzey Bölgesi Bölge Sovyetleri Kongresi'ne katılan Bolşeviklere ayrı bir mektup yazmış, düşüncelerini ayrıntılı anlatmış ve kongrelerinden sadece "karar" beklemediğini iletmışti. Lenin mektubunu "zaman kaybetmek ölüm demektir" sözleriyle bitirmişti.

Kongrede Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerle de yoğun tartışmalar yaşanır. Bu tartışmaları daha hararetlendiren bir haber hapishanelerden gelir. Crosses Hapishanesindeki siyasi mahkumlar açlık grevine başlamışlardır. Lenin'in Kongre'nin Bolşevik üyelerine gönderdiği yazıyı ve 10 Ekim toplantı kararını bilen delegeler **"Açlık grevini durdurun ve gücünüzü toplayın, çünkü kurtuluş saatiniz çok yakındır"** çağrısını kongreden geçirirler. (Rabinowitch A, 2008; 234)

Bu kararlı ve inançlı çağrıya rağmen Lenin'in istediği "karar" olarak bile gerçekleşmedi. 13 Ekim günü sonlanan kongrede Bolşevik ve Sol Sosyalist Devrimciler Sovyet hükümetinin kuruluşu sorununun Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'ne bırakılması ortak kararını alırlar. Ayrıca Kongrenin burjuvazi ve uzlaşmacılar tarafından boşa çıkarılmasına karşı mücadele çağrısı yaparlar.

Kuzey Bölgeleri Kongresinin beklendiği gibi ayaklanmayı tetiklememesinin nedenleri nelerdi? Yazar A. Rabinowitch'e göre bunun baş nedenlerinden biri Bolşeviklerin, Şubat'tan sonra devrimin barışçıl gelişimine yoğunlaşmış olmalarıydı. Fabrikalarda, kırsallarda teknik hazırlıklara pek çaba harcanmamıştı. Kornilov'un darbe girişimi sırasında oluşturulan İşçi Kızıl Muhafız birlikleri dağıtılmıştı ve toparlanmaları için çalışmalar başlatılmamıştı. Önemli bir konu da, ayaklanma durumunda Petrograd'ın diğer bölgelerle ilişkisinin kesilmemesi için henüz demiryolu işçilerinin işbirliği için çalışma yapılmamış olmasıydı. (age, 234)

Bununla birlikte Lenin'in de üzerinde durduğu, Bolşevik Parti kadrolarının bir kısmının, kitlelerin böyle bir ayaklanmaya destek vermeyeceğine olan inançlarının harekete geçmede önemli bir engel olduğudur. *"10 Ekim'de kent çapında düzenlenen Bolşevik konferansında, 1 Ekim'de yapılan Petrograd taşrasından (yani, çevredeki kasabalardan) gelen parti temsilcileri konferansında ve Askeri Örgüt Bürosu üyeleriyle Petrograd garnizon birliklerinden gelen temsilciler arasında Ekim'in ikinci haftasında yapılan"* her üç toplantıda da Sovyetler Kongresi'nin beklenmesi fikri baskın çıkmıştı. (age, 235) Oysa Lenin, bu koşullarda yapılıp yapılmayacağı dahi belli olmayan ve sadece zaman kaybetme olarak de-

ğerlendirdiği Sovyetler Kongresini beklemeyi “ihanel” olarak görüyordu. Lenin, kongreden önce Bolşeviklerin iktidarı alması gerektiğini savunuyordu. “Zaman kaybetmek ölüm demektir” çünkü uygun olan koşullar her an tersine dönebilirdi. Fakat, Parti sürekli zaman kaybediyordu.

O günlerde karşı devrimci gazetelerin de konusu Bolşeviklerin ayaklanmaya kalkışıp kalkışmayacakları idi. Sağcı gazeteler hükümeti önlem almaya çağırıyordu, halkı kışkırtıyorlardı:

“3-5 Temmuz’daki çirkin ve kanlı olaylar yalnızca bir provaydı... Şimdi Bolşevikler esas oyunu sahneye koymaya hazırlanıyorlar. Her yerde fabrika ve kışlalarda, Bolşevikler işçi ve askerleri ilk işaretle, ellerinde silahlarla hükümeti devirmek ve burjuvaziyi katletmek amacıyla Petrograd sokaklarına çıkmaya çağırıyorlar...” (age, 238) Bu tarzda haber ve yorumlar sıklıkla çıkıyordu.

Bakanlar Kurulu ise, ilk hamleyi Bolşeviklerin yapmasını bekliyordu. 13 Ekim tarihli Bakanlar Kurulu toplantısından çıkan bir bakan “*Bolşevikler eyleme geçecek olursa, bir cerrahi müdahale yapılarak hastalık kökten temizlenecektir*” (age, 239) açıklamasını yapmaktaydı.

“Açlık, kıtlık beklemiyor!”

16 Ekim günü, Bolşevik MK’sı önde gelen Parti örgütleriyle bir oturum gerçekleştirdi. “*Oturumun amacı işçi ve asker kitleler arasında egemen olan havayı anlamak ve Petrograd ve Moskova fonksiyonerlerinin ayaklanma üzerine olan görüşlerini açığa kavuşturmaktır.*” (Lenin, 1995, notlar 96, 622) Toplantıya Lenin de katılmıştır. Lenin, 10 Ekim’den bugüne gelen raporlarda öne çıkan itirazlara değinir. Ve 10 Ekim kararını tekrar savunur. Kamanev ve Zinovyev de, ayaklanmanın örgütlenememesinden güç alarak Lenin’e itirazlarını sürdürürler. Toplantıya katılan 19 kişi, 10 Ekim tarihli MK kararını onaylar! 4 kişi çekimser kalır, Kamanev ve Zinovyev de karşı çıkarlar.

Lenin, 16-17 Ekim’de yazdığı “Yoldaşlara mektup” başlıklı yazıda Kamanev ve Zinovyev’in itirazlarını ayrıntılı şekilde değerlendirir. (Bu yazı 19-20-21 Ekim tarihlerinde Raboçi Put’ta yayımlanır) Lenin yazının amacını şöyle açıklar:

“*Fakat gerçek ortada ve devrimci bir parti böylesine ciddi bir sorunda [ayaklanma sorunununda –PZ] yalpalamalara tahammül edemeyeceği için, ilkelerini yitiren bu iki yoldaş yine de belli bir karışıklık yaratabileceği için, onların argümanlarını tahlil etmek, yalpalamalarını açığa çıkarmak ve ne kadar alçakça olduklarını göstermek acilen gerekli.*” (Lenin, 1995; 314)

Partinin homojen bir şekilde, yekvücut olarak hedefe yönelmesinin bu denli önemli olduğu bir zamanda itirazların adım adım çürütülmesi önemliydi. Lenin’in bu itirazlara yönelik cevapları bir Komünist Parti’nin iktidarı almakla kur-

duğu ilişkiyi, kıstaslarını vs.de verdiği için önemlidir. Bunların bir kısmını incelemek iyi olacaktır.

- "... Halk içinde çoğunluğa sahip değiliz, bu önkoşul olmadan, ayaklanmanın hiç şansı yoktur..."

Lenin bu sözlerle hem gerçeği yansıtmadıkları için hem de devrimin koşulları için bir ülkede "tamı tamamına oyların yarısından bir fazlasının" güvencesini, "tarih, hiçbir zaman, tek bir devrimde bile" sunamadığı ve sunamayacağı için itiraz etmiştir. Bunun güvencesini istemek "ukalalıktır", "dinleyenlerle alay etmektir." (age, 314)

Bununla birlikte özellikle Temmuz günlerinden sonra, birçok kent merkezinde, Duma ve Sovyet seçimlerinde Bolşeviklerin oy oranı hızlı bir şekilde artmıştır.

Rusya'da "anın en önemli gerçeği **köylü ayaklanmalarının**" artışı ve taleplerinin de Bolşeviklerin programının gerçekle uyuşmasıdır. Karşı devrimci saldırının arttığı, proletaryanın Bolşevik Parti önderliğini daha çok kabul ettiği dönemde köylülerin eylem sayısı belirgin olarak artmıştır. [Notlar 99'da yer alan bilgiye göre; Temmuz ayına 1112 köylü eylemi düşerken, Temmuz-Ekim arasında 3369 köylü eylemi düşmektedir. 1917 yılında çayır ve otlaklara köylüler tarafından el konulan 616 olaydan 491'i, mülklerin imha edildiği 350 olaydan 292'si, mülklere el konduğu 930 olayda 687'si Temmuz-Ekim 1917 arasına düşmektedir.] Köylü hareketinin bu şiddetlenmesine paralel, Geçici Hükümet'te köylülüğe karşı misilleme de bulunmuş, artan oranda silah zoruna başvurmuştur.

Bütün bunlar Bolşeviklerin, toprağın köylülere devredilmesinin zorunluluğu savunusunun pratik tarafından kanıtlanmasıdır. Köylüler, kapitalistlere, çiftlik sahiplerine karşı Bolşevik tarzda yaklaşmaktadır.

- "İktidarı ele geçirebilecek durumda değiliz, ve burjuvazi de Kurucu Meclis'i akamete uğratacak kadar güçlü değil..."

Bu sözler, kendi gücüne duyulan güvensizliği, karamsarlığı ve burjuvaziden duyulan korkuyu ifadelendiriyor. Bolşevikler, sürecin başından itibaren Sovyetlerin güç olduğunu ve iktidarı ele geçirebileceklerini belirtmişken Kornilov darbesinde oynadıkları rolle de gerçekten güç olduklarını göstermişken, bu tutum "Tüm iktidar Sovyetlere" şiarından vazgeçmektir.

Eğer bu hükümet yıkılmazsa "*burjuvazi sadece Kurucu Meclisi akamete uğratacak güce sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda bu sonuca dolaylı olarak, Petrograd'ı Almanlara teslim ederek, cepheyi açarak lokavtları çoğaltarak ve tahl sevkiyatını sabote ederek de ulaşabilir.*" (age, 317)

- "Rodzianko [büyük toprak sahibi, Oktobrist, IV. Devlet Duması Başkanı –

PN] istemesine rağmen burjuvazi Petrograd'ı Almanlara teslim edemez, çünkü savaşan burjuvazi değil, bizim kahraman denizcilerimizdir...”

Bu argüman da, proletaryanın devrimci güçlerine ve yeteneklerine karşı bir karamsarlığı ifade ederken, burjuvaziye karşı iyimserdir!

Başta Kerenski olmak üzere Kornilovcular, Petrograd'ı teslim etmek isterlerse bunu başkomutanlığın ihanetiyle, emperyalistlerle yaptıkları anlaşmalarla ve orduyu tam bir umutsuzluk ve çaresizliğe iterek yapabilirler. Bu argüman, burjuvazinin devrimi boğmasına izin vermektir! Burjuvaziye, körü körüne güvenmektir!

“Ya Rodzianko ve ortakları Petrograd'ı teslim edesiye ve devrimi boğasıya elini bağrına koyup beklemek, Kurucu Meclis'e duyulan 'inancı' yinelemek –ya da ayaklanma! Orta yol yoktur.” (age, 320)

- “... Her geçen gün güçleniyoruz, güçlü bir muhalefet olarak Kurucu Meclis'e girebiliriz, neden her şeyi tehlikeye sokalım...”

“Kurucu Meclis'in toplantıya çağrılacağını 'okuyan' ve güven içinde bu son derece yasal ve sadakatli anayasal yolla tatmin olan bir darkafahının argümanı.” (age, 320)

Kamanev'in tüm itirazları aslında “beklemeye” dayanıyordu. Bu bekleme de burjuvazinin atacağı adımlara yönelik, anayasal hayallerden besleme kadar bu gelişen devrimin burjuvaziye ait olduğu için, proletaryanın ve öncüsünün sıranın kendisine gelmesi gerektiği anlayışından besleniyordu.

Fakat Lenin'in dediği gibi, açlık, kıtlık beklemiyor! Orduda ihanete uğrayan askerler beklemiyor. Kurucu Meclis'in açlığa, kıtlığa uzayan savaşa bir çözüm olacağını sanmak yaşananlardan ders çıkarmamaktır. *“... Açlar bekleyin, Kerenski Kurucu Meclisi toplantıya çağırmaya söz verdi.”* (age, 322) Bu Marksist taktik değildir.

- “Aslında uluslararası durumda vakit geçirmeksizin eyleme geçmemizi gerektirecek hiçbir şey yok, tam tersine eğer kendimizi kurşunlatırsak, Batı Avrupa'da sosyalist devrim davasına zarar vermiş olacağız...”

İşçilerin uluslararası sosyalist devrime olan sempatisinin reformistçe kullanılmasının örneklerinden biridir bu anlayış. Alman devrimcileri, en zor koşullar altında bile bir ayaklanma başlatmışken “dünyada en iyi durumda olan” Bolşeviklerin, Alman devrimcilerinin ayaklanmayla desteklenmemesi isteniyor. *“En akıllısı eyleme geçmemek, çünkü eğer kurşunlanırsak, dünya bizim şahsımızda böylesine muhteşem, böylesine akıllı, böylesine ideal enternasyonalistleri yitirecek!”* (age, 322)

Bu durumda en iyisi ayaklanan Almanlarla dayanışmayı belirten bir karar

almaktır! “**Her yerde** böylesine bilge bir politika muzaffer olursa, tüm dünyada uluslararası enternasyonalizm nasıl da hızlı gelişecektir!...” (agy)

- “Fakat ‘herkes’ bize karşı! Tecrit olmuş durumdayız. Gerek Merkez Yürütme Komitesi, gerek Menşevik enternasyonalistler ve ‘Novaya Jizn’ciler, gerekse de Sosyal Devrimciler bize karşı çağrılar çıkardılar ve çıkaracaklar!...”

“Kiminle birlik olmalı? Sorun budur! Bolşevikler, devrimin başından itibaren Kamanev’in sıraladığı küçük burjuva sosyalistleri, yalpaladıkları için eleştirmiş ve kitlelerin güvenini kazanmıştır. Şimdi, birçok yerde, Sovyetler Bolşeviklerin eline geçmişken Kamanev; yalpalayanların safına geçilmesini, onlarla birlik olunmasını öneriyor.

Bu süreçte, Menşeviklerin, Sosyal Devrimcilerin % 40’ı solcuların kampına geçmişken, köylü ayaklanmaları yaşanırken; “yalpalayanların” safına geçilmesi isteniyor.

Bolşevikler, “*her politik dönemde alçakça sızlanan, yalpalayan,... istikrarsız liderlerle mi, yoksa bizzat sol yönelimli kitlelerle mi?*” (agy, 324) birlik olacak? Sorun budur!

- “... Petrograd’ın iki-üç günlük ekmeği var. Ayaklanana ekmeğe verebilecek miyiz?”

“*Açlığı hazırlayan, devrimi açlıkla boğmayı kuranlar tam da Rodzyanko ve ortaklarıdır, tam da burjuvazidir. Açlıktan kurtulmanın, kırdaki köylülerin çiftlik sahiplerine karşı ayaklanmasından ve kentlerde işçilerin kapitalistlere karşı zaferinden başka bir kurtuluş yolu yoktur ve olamaz.*” (age, 325)

- “... Tüm raporlara göre kitlelerde onları sokağa iten ruh hali yok. Karamsarlığı haklı çıkaran belirtiler içinde, pogrom ve Kara Yüzler basınının olağanüstü genişlemesi de var...”

“Çöküşün arifesindeki bir kapitalist toplum”da ezilen kitlelerin umutsuzluğu ve bu umutsuzluğun “her türlü zehirin sürümünü” (Kara Yüzler, pogromlar gibi örgütlü, saldırgan ve gerici unsurlar) artıracak açıktır. Bu bir gerçekliktir ve bununla mücadelenin yolu, öncünün de yalpalaması, kararsız kalması, çekinmesi değildir.

“*Eğer burjuvazi insanın göztünü yıldırmışsa, bütün meselelerin, bütün olayların sarı bir renge bürünmesi doğaldır.*” (age, 327) Böyle bir durumda, sınıf mücadelesi, ülke içinde ve dışındaki olayların gelişimi politik olarak değerlendirilmekten ziyade “aydın-izlenimci” tahliller devreye girer. Öznel izlenimler yapılır.

Kitlelerin ruh hallerinden bahsedilirken, Partinin, özellikle de “şiddetli devrimci anlardaki ruh halinin”, Parti çizgisini, kararlılığını etkilediği unutulur. So-

rumlu liderlerin yalpalamalarını, kitleye taşıdıklarını unutmak “işlerine gelir”.

Kitleler, herkes gibi son, tayin edici çarpışma sorununda merkezlerinin kararsızlığının farkındadır. Kitleler, artık değiştirici gücü olmayan salt protesto amacıyla, kısmi çatışmalar için sokağa çıkmak istemiyor. Çünkü havada “büyük savaşın kokusu var!”

Nisan, Haziran, Temmuz’da kitleler sokağa çıkmıştı. O zaman daha sınıf bilinçli işçiler arasında da son, tayin edici savaş sorunu gündemde değildi. Kitleler, gösterilerle Kerenski’yi etkileme derdindeydi. Şimdi bu aşama bitmiştir. *“Ayaklanma için buna değil, sınıf bilinçli unsurların, sonuna kadar savaşıma yönünde bilinçli, sağlam ve bükülmez kararlılığına ihtiyaç vardır.”* (age, 329)

- “... Öte yandan, Marksist bir parti, ayaklanma sorununu askeri bir komplo sorununa indirgeyemez...”

Lenin, daha önceden Marksist ayaklanmayla Blanquizm arasında sıraladığı farkları tekrarlar! (Yazımızın önceki sayfalarında yer alıyor.)

Lenin, Kamanev ve Zinovyev’in belli başı itirazlarına cevap verdiği “Yoldaşlara Mektubu” henüz yayın için göndermeden (17 Ekim), Novaya Jizn’de “iki saygın Bolşevik’in” bildirgesinden bahsedildiğini okur. Bunun üzerine Lenin, bu yazısının hemen bastırılmasını ister.

18 Ekim günü ise Kamanev ve Zinovyev’in –Novaya Jizn’de tam metin şeklinde açıklamaları çıkar. Lenin, “partisiz gazete Novaya Jizn’de” ayaklanmaya yönelik itirazların yayımlanmasını “grev kırıcılığı”na benzeterek güçlü bir tepki gösterir. Eylül ayının başlarından itibaren Parti’nin “ayaklanma” meselesini tartıştığını, bu dönem boyunca Kamanev ve Zinovyev’in herhangi mektup veya bildirisini kimsenin duymadığını ama şimdi tam da Sovyetler Kongresi’nin öngününde, çoğunluğa ve MK’ya karşı yapılan bu açıklamayı “ağır bir ihanet” olarak değerlendirir. Her ikisini artık yoldaş olarak görmediğini hem MK’dan hem de Parti’den ihraçları için mücadele vereceğini açıklar. Çünkü bir ayaklanma, Parti’de savaşçıların safına taşınacak yalpalama ve karışıklıklarla yerine getirilemezdir!

Lenin’in Kamanev ve Zinovyev’e dair talepleri 20 Ekim’deki MK toplantısında değerlendirilir. MK uzun tartışmalardan sonra, onların Parti’den ihraç etmeme kararı alır. Bununla birlikte, Kamanev’in MK’dan istifasını kabul etme ve her ikisinin “MK kararlarına ve MK tarafından saptanmış faaliyet çizgisine karşı” açıklama yapmamakla yükümlendirir.

Bolşevikler iktidara el koyuyor

16 Ekim tarihli MK toplantısında atılan adımlardan biri de Sverdlov, Stalin,

Bubnov, Yaritski ve Cerjinski'den oluşan "Askeri Devrimci Merkez"'in seçilmesi idi. Bu Merkez, aynı zamanda **Sovyet** Devrimci Komitesi'nin bir parçası sayıldı. Böylece kısa bir süre önce oluşturulan ve içinde üç Bolşevik ve iki sol Sosyal Devrimcinin olduğu Askeri Devrimci Komite (ADK), ayaklanmanın önemli bir merkezi olmuş oldu.

Lenin'in iktidarın hemen alınması gerektiğini vurgularken savunduğu argümanlardan biri de, Kerenski'nin, Petrograd'ı Almanlara teslim edeceği idi. Ekim'in ilk haftasında Almanlar, Riga Körfezi girişinde küçük ama stratejik öneme sahip adaları almışlardı. Ekim'in ikinci haftasında ise Kerenski hükümeti Petrograd Garnizonu'nun tamamını cepheye gönderme kararı aldığını bildirdi. Kerenski için bu adım kendisine muhalif devrimci güçlerden "anavatan savunması" adı altında kurtulmaktı aynı zamanda. Fakat bu karar, alındığı zaman itibariyle ajitasyon ve örgütlenme açısından Bolşeviklerin "işine yaramıştır". Bu karar ile halk arasında da Kerenski'nin devrimi boğmak için Petrograd'ı Almanlara teslim edeceği korkusu arttı. Garnizon birliklerinin bu karara tepkisi ise, Geçici Hükümet'e artık güven duymadıklarını ilan etmek oldu. Tüm iktidarın Sovyetlere teslim edilmesini istediler. Temmuz ayaklanması arasında Bolşeviklerin peşinden gitmekte isteksiz olan garnizonlar şimdi Sovyet'e destek taahhüdü veriyorlardı.

Kerenski'nin bu kararından sonra, hükümet tarafı olarak bilinen ve hükümetin en çok güvendiği Kazak Kuvvetleri ve Temmuz olayları sırasında Petrograd'a gönderilen birlikler de ya tarafsız kaldılar ya da Sovyetlerden yana tutum belirlediler.

Lenin'in ısrarıyla 20 ile 23 Ekim tarihleri arasında bir tarihte Askeri Örgütün başkanları Podyovski, Nevski ve Antonov'la biraraya gelir. Aralarındaki tartışmalarda Lenin ısrarla 25 Ekim'e ertelenmiş olan Sovyet Kongresi'nden önce hükümeti devirmek gerektiğini söyler. Askeri Örgüt liderlerinin özellikle ADK içinde çalışmalarını yoğunlaştırmalarını ister.

ADK, 16 Ekim'de Petrograd Sovyeti tarafından resmen onaylanmıştır. Onaylanmadan sonra ADK 18 Ekim'deki Garnizon Konferansına delege gönderir. 21 Ekim'de yoğun tartışmalardan sonra sonuçlanan konferansta; "Yaklaşan Tüm Rusya Kongresi'ni 'iktidarı almaya ve halka barış, toprak ve ekmek sağlamaya' çağırdı ve bu taleplerin yerine getirilmesi için tüm kaynaklarını garnizonun emrine vermeyi taahhüt etti." (Rabinowitch A, 2008; 264)

Bu destekle daha da güçlenen ADK hemen harekete geçer. Yaptığı ilk iş kendi komiserlerini tüm garnizon birliklerinin, silah ve cephane depolarının başındaki hükümeti destekleyen kişilerin yerine göndermek olur.

21 Ekim gecesi ise ADK'dan bir heyet, Genel Kurmay karargahına gider ve bundan sonra kendi emirlerini tanımasını isterler. Fakat karargah bunu reddeder. Bunun üzerine Petrograd Sovyeti Başkanı Troçki tarafından aşağıdaki bildiriri hazırlanarak artık Karargah'ın devrimci güçlerce tanınmadığı bildirilir:

"... Karargah karış devrimci güçlerin doğrudan silahı olmaktadır... Devrimci düzenin karşı devrimci saldırılardan korunmasının temeli ADK'nın yönettiği devrimci askerlerde yatmaktadır. ADK tarafından imzalanmadan garnizona gönderilen hiçbir emir geçerli sayılmayacaktır... Devrim tehlikededir! Yaşasın Devrimci Garnizon!" (age, 264)

ADK'nın Petrograd garnizonu üzerinde otoritesini kurduğu 21-22 Ekim'den sonra Karargah, Sovyet yetkilileri ile "barışçı" yollardan ADK'nın veto hakkını çözmeye çalıştıysa da başarılı olamadı. 23 Ekim'de ADK'nın hükümetinkiler yerine kendi komiserlerini ataması işlemi hemen hemen tamamlanmıştı.

Bu sırada Kerenski de boş durmuyordu. 22-23 Ekim günü ve gecesi danışmanlarıyla görüşmeye devam etti. Kuzey cephesindeki ordu karargahından başkente bir piyade tugayı, bir süvari alayı ve bir topçu bataryasının ivedi olarak sevk edilmesi için hazırlanmasını istedi. Fakat karargahtan gelen yanıt hiç iç açıcı değildi. Gelen yanıtta, müfrezelerin ne için kullanılacağı öğrenilmeden hazırlık yapılması reddediliyordu. Ayrıca Sovyet'e 22 Ekim bildirisini geri çekmesi, aksi halde yasa ve düzenin sağlanması için gerekenlerin yapılacağına dair sert bir ultimatom çekilir.

23 Ekim'de ADK, stratejik öneme sahip Peter Paul Kalesi ve yanındaki merkezi silah ve cephane deposu olan Kronwerk Cephaneliği askerler içinde yapılan oylamanın lehlerine sonuçlanmasıyla ele geçirilmiş oldu. Peter Paul Kalesi'nin büyük topu Kışlık Saray'a baktığı için hem psikolojik hem de stratejik açıdan önemliydi. Kronwerk cephaneliği ile de başkentteki tüm büyük silah depoları ADK'nın eline geçmiş oldu. Bütün bu gelişmelere rağmen Geçici Hükümet'i tutuklamaya yönelik bir adım atılmamıştı. Aslında gözler halen Lenin'in aksine 25 Ekim'e ertelenen Sovyet Kongresi'ndeydi. Sanki tüm bu askeri faaliyet Sovyet Kongresi'nin "özgür ve aksatılmaksızın gerçekleşmesi için" yapılıyor gibidir. Oysa Lenin 13-14 Eylül'de yazdığı "Marksizm ve Ayaklanma" yazısında, Genelkurmay ve hükümetin tutuklanmasını da ilk yapılacaklar arasında saymıştı.

ADK'nın, birçok askeri yerin komiserlerini değiştirmiş olması Kışlık Saray'ı da hareketlendirmişti. Kerenski, Bakanlar Kurulu'nda ADK üyeleri hakkında resmi ceza işlemleri başlatma kararı aldı. Temmuz ayaklanmasında tutuklanan ama kefaletle serbest bırakılan Bolşevikler için tutuklama kararı çıkarıldı. Roboçi

Put ve Soldat kapatılacaktı. Son olarak Askeri Bölge Karargahına kendilerine bağlı müfrezelerle hazır olmaları talimatı verildi.

24 Ekim sabahı, Raboçi Put gazetesini yayımlayan Trud Basımevi basıldı ve kapatıldı. Raboçi Put'un o gün basılmış birkaç bin nüshasına el konuldu.

Kerenski'nin bu hamleleri üzerine Smolni'de toplanmış olan ADK üyeleri "Bir Numaralı Emir" başlığıyla Kerenski'nin hamlelerini anlatarak, Petrograd bölgesindeki askeri birlik ve tesislerdeki alay komite ve komiserlerine alaylarını hazırlama ve ADK'nın talimatlarını beklemeleri görevini verdi. ADK'nın bazı üyeleri silahlı ayaklanmanın hemen başlaması gerektiğini söyledilerse de Troçki'nin başını çektiği çoğunluk "sağlam ama daha kısıtlı" (Rabinowitch A, 2008; 273) bir karşılık vermekte diretti. Kerenski'nin yayınevlerini kapattırmasına karşı, kapatılan Trud basımevi açtırılarak güvenliği sağlandı!

Aynı gün MK toplanarak; basından demiryolu, posta ve gıdaya çeşitli konularda güvenliğin sağlanması için görev dağılımı yapıldı. 24 Ekim akşamı erken saatlerde denizci ve gemilerin gelmesi için telgraf çekilir.

Bu gelişmeler yaşanırken Lenin başkentin varoşlarında Fafanova'nın evinden olanları takip etmeye çalışıyordu. Lenin'in tüm kaygısı ayaklanmanın ertesi gün yapılacağı açıklanan Sovyetler Kongresi'nden önce yapılmasıydı. Fakat Fafanova'nın Smolni ve Lenin arasında mekik dokurken getirdiği haberler, zamanlama konusunda ADK'nın aynı ölçüde hassas olmadığını ortaya koyuyordu. Lenin 24 Ekim sabahı, küçük burjuva sosyalist grupların hükümeti daha radikal bir reform programı için zorladığını ve Bolşeviklerle de bu yönlü görüşmeleri yaptıklarını öğrenince "MK üyelerine mektup" yazar. Mektubun bazı kısımları şöyledir:

"Yoldaşlar! Bu satırları 24 Ekim akşamı yazıyorum. Durum son derece kritik. Şu anda bir gecikmenin ölüm anlamına geldiği gün gibi ortadadır...

... Her ne pahasına olursa olsun, bu akşam, bu gece hükümet tutuklanmalıdır... Artık beklenemez!! Her şey kaybedilebilir!!...

... 25 Ekim'de yapılacak sonucu belirsiz oylamayı beklemek bir felaket ya da saçma bir şekilcilik olur. Bu tür sorunları oylama ile değil, kuvvet kullanarak çözmek, devrimin kritik anlarında en iyi temsilcilerini bekletmemek, onları yönlendirmek halkın hakkı ve görevidir...

Bütün devrimlerin tarihi bunu kanıtlamıştır. Devrimin kurtuluşunun kendilerine bağlı olduğunu bilerek bu fırsatı kaçırmaları devrimciler için çok büyük bir suç olacaktır.

Hükümet sallanıyor. Her ne pahasına olursa olsun işini bitirmek gerekiyor. Gecikme ölümdür." (Walter G, 2015; 427)

Lenin akşam 18.00 civarında bu mektubu Fafanova ile gönderir. Kısa bir süre sonra MK tarafından tehlikeli olduğu için yasaklanmış olmasına rağmen daha fazla dayanamayarak mutfak masası üzerine “Benim gitmemi istemediğin yere gidiyorum” yazılı bir not bırakarak peruğunu takıp dışarı çıkar. Rahiya eşliğinde Smolni’ye gider.

Lenin’in Smolni’ye gelip ayaklanmanın dolaysız yönetimini ele almasıyla olaylar hızlanır. Kışlık Saray’ın yolu üzerine kontrol noktaları kurulur. Nikolaevski İstasyonu işgal edilir, Petrograd elektrik istasyonu denetim altına alınır. Devlet Bankası işgal edilir. Kilit noktalar hızlı bir şekilde ADK’nın eline geçmeye başlar. Bunların çoğunda herhangi bir direniş, çatışma vs. yaşanmamıştır. Kışlık Saray’da bulunan ana kuvvetler, askeri okul öğrencileri ve Kadın Taburu askerleri (hepsinin toplamının üç bin civarı olduğu belirtiliyor) ADK’nın birçok yeri ele geçirmesinin haberleriyle huzursuz olsalar da, cepheden birliklerin yardımı geleceği vaadiyle tutuluyorlardı. Bu askerlerin hiçbirisi dışarı çıkmamış, sarayda kalmışlardı.

Kerenski ise sabah 11 civarında Amerikan elçiliğinden ödünç alınan ve Amerikan bayrağı taşıyan bir araçla Genelkurmay kapısından çıkmıştır! Kerenski’nin amacı, cepheye gidip müfrezelerin buraya gelmesini sağlamaktı.

Kışlık Saray’da bulunan bakanlar, hemen teslim olmadılar. Birkaç saat içerisinde Kışlık Saray’daki müfrezelerin bir kısmı ADK’nın komutasına geçer. Saray’a birkaç top atışı yapıldıysa da önemli bir çatışma olmadan 24 Ekim’i 25 Ekim’e bağlayan gece (25 Ekim/7 Kasım) sabaha doğru Kışlık Saray ele geçirilir. Lenin, sabah saatlerinde Petrograd İşçi ve Asker Sovyeti ADK adına “Rusya Yurttaşlarına” seslendiği bildiriye yayımlar. Bildiride devlet iktidarının ADK’nın eline geçtiğini belirtir. Derhal demokratik bir barış önerileceği, feodal toprak mülkiyetinin kaldırılacağı, üretim üzerinde işçi denetiminin sağlanacağı söylenir. “Yaşasın askerlerin, işçilerin ve köylülerin devrimi!” olarak sonlanır. (Lenin, 1995, notlar 130; 649)

Öğleden sonra 14.35 civarında ise Petrograd Sovyeti Genel Kurulu toplantısı başlatılır. Başlatılan bu olağanüstü oturumda salon tıklım tıklım doludur. Kısa bir süre sonra Lenin salonda görülür. Onu görür görmez, dinleyiciler ayağa kalkarak “Çok yaşa yoldaş Lenin” sloganları arasında coşkuyla alkışlarlar. O sırada Kurula hitap eden Troçki hemen kürsüyü Lenin’e bırakır:

“Yoldaşlar! Bolşeviklerin, sürekli olarak zorunluluğunu dile getirdikleri işçi ve köylü devrimi gerçekleşmiştir. Bu işçi ve köylü devriminin önemi nedir? Her şeyden önce, bu devrim, hiçbir burjuvanın katılmadığı bir iktidar organı olan bir Sovyet hükümetine sahip olacağımız için önem taşımaktadır. Ezilen kitleler hükümeti kendileri oluşturacaklar... Bu, Rusya tarihinde yeni bir dönemin başlan-

gıcıdır. Şimdi, üçüncü Rus Devrimi en sonunda sosyalizmin zaferine yol açmalıdır. Acil görevlerimizden biri, savaşın bir an önce bitirilmesidir.

Köylülüğün güvenini toprak beylerinin mülklerini ortadan kaldıran bir karar-nameyle kazanacağız. Köylüler tek kurtuluşlarının işçilerle yapacakları güç birliğinde yattığını anlayacaklardır. Üretim üzerinde gerçek işçi denetimini kuracağız.

Daha yeni gerçekleşen devrimin kanıtladığı gibi, şimdi uyum içinde birlikte çalışmayı öğrenmiş bulunuyorsunuz. Her şeyin üstesinden gelecek ve proletaryaya dünya devriminin yolunu açacak kitle örgütlenmesinin gözüne şimdi sahibiz.

Şimdi kendimizi Rusya'da proleter sosyalist devletin inşasına adanmışız.

Yaşasın dünya sosyalist devrimi” (Rabinowitch A, 2008; 300)

II. Sovyetler Kongresinin açılışı ancak gece 22.40'ta yapılır. Menşevik Dan, kongreyi açar. Ama Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmeye yönelik hamlelerini protesto için konuşma yapmaz.

Petrograd'da kongre için toplanan 670 delegeden 300'ü Bolşevik'tir. 169'u sol Sosyal Devrimci olmak üzere 193 Sosyalist Devrimci, 68 Menşevik ve 14 Menşevik-Enternasyonalist vardır. Kongreye gelenlerin dağılımı Lenin'in yoldaşlarını ikna için belirttiği Sovyetlerde Bolşeviklerin çoğunluk olduğu belirlmesine uygundu.

Başkanlık Divanı seçimlerini Bolşevikler, sol Sosyalist Devrimcilerle birlikte kazanırlar. Başkanlık Divanı seçimlerinden sonra Menşevikler ve sağ Sosyal Devrimciler “*Bolşeviklerin, Sovyetlerde temsil edilen diğer fraksiyon ve partilerden gizlice gerçekleştirdikleri askeri darbeye ve iktidara el koymalarına*” (Lenin, 1995, Notlar 130; 650) karşı bir protesto açıklaması yaparak ve peşi sıra salonu terk etmelerine dair “*Uzlaşmacıların çekilmesi, işçi-köylü devrimini karşı devrimci unsurlardan temizlediği için Sovyetleri zaafa uğratmayacak, tersine güçlendirecektir.*” (agy) açıklaması yapılır.

II. Kongre, başında Lenin'in bulunduğu Halk Komiserleri Konseyi'nin (yeni Sovyet hükümetinin) adil, demokratik barış için, toprak sorununun çözümü ve işçi denetimi için hazırladığı 3 kararnameyi 26-31 Ekim Şubat devriminden sonra kurulan burjuva hükümetlerin aylarca adım dahi atmadıkları bu 3 konuya dair beş gün içerisinde kararnamelerle müdahale edilmiş olur. Artık tek ülkede devrimin kazanılması sorunundan, tek ülkede devrimin inşasına geçilmişti. Fakat bu inşa iki buçuk yıl sürecek iç savaşın getirdiği büyük bir acı, yokluk, ölüm kalım mücadelesi içinde başlayacaktı.

Sonuç yerine;

Rusya'da Ekim Devrimi, dönemindeki bütün “Marksistlerin” şablonlarını kırarak, “hiç beklenmeyen” yerde ve zamanda gerçekleşmiştir! Lenin'in Şubat

devrimi için dediği gibi; bu elbette bir “mucize” değildi. Hem Rusya’da hem de Avrupa’da/dünyada gerçekleşen pek çok koşulun iç içe geçmesiyle gelen bir devrimdi. Yazı boyunca bunların en önemlilerini vermeye çalıştık. Göze çarpan en önemli “koşullardan” birinin Bolşevik Parti ve Parti’nin başındaki Lenin’in varlığı olduğu kuşkusuzdur. Lenin’in önderlik yeteneği, Marksizm’i kavrayışı, Partisini eğitmesi ve hazırlaması, politik devrimciliği Ekim Devrimi’nin gerçekleşmesinde kilit rol oynamıştır. Sadece 1917 Şubat Devriminden sonrasına baktığımızda birincisi, Nisan Tezleri, ikincisi ayaklanmanın vakti ve seyri konusundaki can alıcı müdahaleleri bu belirttiğimiz kilit rolü açıklıkla/tartışmasız vermektedir.

Rusya devrimi önlerine sadece Batı Avrupa’da kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin gelişimini koyanlar için hep anlaşılmaz oldu, tarihi bir hata veya en basitiyle bir “sapma” olarak görüldü! Çünkü Rusya’da sosyalizmi kuracak ölçüde gelişmiş bir ekonomik temel ve uygarlık düzeyi yoktur. Lenin Menşevik Zuhanov’a cevap olarak yazdığı makalede haklı olarak şunu sorar:

“Fakat devrimci bir durumla, ilk emperyalist savaşta meydana gelmiş bir durumla karşı karşıya kalan bir halk, sadece içinde bulunduğu durumun çaresiz olduğu izlenimiyle, ona uygarlık yönünde ilerlemenin pek alışılmış olmayan koşullarını yaratma şansı sunan bir savaşa atılamaz mı?” (Lenin, 1995; 527)

Bu soruya o dönemde de şimdi de en reformist, en şabloncu tarzda cevap verenler bulunmaktadır. Onlar burjuva düşünce dünyasının dışına çıkamadığı, sınırlarını aşamadıkları için bu “uygarlık dışı” halkların, ulusların, cinslerin ve mezheplerin mücadelelerini hiçbir zaman anlayamamışlardır! Onların burjuva düşüncüsüyle oluşturduğu “bilimsel şablonlar”da ifadelendirilen koşullar olunca kadar; kitleler açlık çekmeye, köylüler çiftlik beylerinin topraklarını sürmeye, işçiler fabrikalarda burjuvalar tarafından sömürülmeye, kadınlar erkekler tarafından ezilip-ikinci cins olarak görülmeye, ezilen mezhepler yok sayılmaya devam etmelidir! Yazının içinde de, özellikle Kamanev’le tartışmalarında vurguladığımız “Bekleyelim, belki burjuvazi adımlar atar” tarzındaki anlayışın karşısına Lenin; “açlık, kıtlık beklemez!” anlayışını koyuyor.

Evet, Rusya’da bir sosyalist devrim gerçekleşmiştir. Bu devrim, “Avrupa devletlerinden yaşananlardan farklı bir geçiş olanağı”nı göstermiştir. Fakat bu, “dünya tarihinin genel gelişme çizgisini” değiştiren değil, “bu gelişmenin belli aşamalarının biçim ya da sırasının özgüllükler” (Lenin, 1995; 526) gösterebildiğini ve göstereceğini kanıtlamaktadır.

Ekim Devriminde amaç, “yeni”, “gerçek anlamda devlet olmayan devlet”le sosyalizmi inşa ederek, sınıfsız, sömürsüz ve dolayısıyla tamamen devletsiz

bir topluma ulaşmaktı. Devrime kadar onların dışında önce iç savaşta sonra II. Emperyalist Paylaşım Savaşında çok büyük bedeller ödeyerek ezilenlerin bu tarihsel kazanımı korunmaya ve hedefe doğru taşınmaya çalışıldı. Fakat ideolojik, politik, ekonomik, askeri pek çok nedenin içiçe girişiyle, pek çok koşulun bir araya gelişiyle bu kazanım korunamadı. 1956'daki 20. Kongre revizyonizmin kongresi oldu. Çöküş ise yıllar sonra geldi!

Rusya devriminin değerlendirilip, ilerletilmesi, kazanım haline getirilmesi Çin Devrimi ve Büyük Proleter Kültür Devriminin kazanımlarıyla birlikte ele alındığında mümkündür. Çin Devrimi ve BPKD'yi atlayan her anlayış, halkların mücadelesini ve beraberinde sosyalizmin inşası ve iktidar meselelerini anlamaktan uzak kalacaktır.

SSCB'nin çöküşüyle birlikte, kapitalist emperyalistler zafer çılgınlıkları attılar. Ama bu sevinçleri, o günden bu yana dünyanın dört bir yanında devam eden devrimci mücadeleler ile kursaklarında kalmıştır. Ezilenler; açlığa, yoksulluğa, ayrımcılığa, baskıya karşı mücadele etmeye devam ediyorlar. Bunun; sosyalizm hedefiyle Marksizm'in yol göstericiliğinde olup olmaması komünistlerle ilgili bir meseledir! Fakat şu var ki, komünistler kendileri dışında bile gelişmiş olsa ezilen ulusların, halkların, cinsiyetlerin, mezheplerin mücadelelerini sahiplenmekle yükümlüdür. Bunun dışında kalmak, mücadelenin dışında kalmaktır. Marksistliğin dışına düşmektir. Bu yanıla bölgemizde olan Rojava'da gelişen mücadele elde edilen kazanımlar ve devam eden inşa süreci, ezilenlerin devrimlerinin bir halkası olarak ele alınmalı ve buna göre ilişkilienilmelidir. Ekim Devriminin öğrettiği gerçekler ve olasılıklar arasındaki ilişkinin doğru kurulmasının gereklerinden biri de budur.

Ekim Devrimi, 100. yılında yol göstermeye devam ediyor...

Açıklamalar:

1) KADETLER: Anayasal-Demokratik Parti. KD kısaltmasıyla kısaca Kadetler olarak bilinir. Rusya'da liberal monarşist burjuvazinin önde gelen partisidir. Sovyet Devriminden sonra, iktidarın "uzlaşmaz düşmanları" olarak çıkıp, silahlı eylemlere katıldılar.

2) KARA YÜZLER: Ekim 1905'te büyük burjuvalar, çiftlik sahipleri, bürokrasi ve küçük burjuvazi tarafından örgütlenmiş Rus Halk Birliği'nin küçük burjuva unsurlardan, özellikle bakkallar, sokak ve pazar satıcıları ve aynı zamanda lümpen proletarya arasından oluşturulmuş, birçok pogromun faili olan, koyu gerici unsurlar.

3) ESKİ TAKVİM: Bu yazı boyunca karışıklık olmaması için eski Rus (Jü-

lien) takvimi kullanılmıştır. Bu takvim, Rusya’da ilk olarak Sovyet hükümeti tarafından Şubat 1918’de yürürlüğe konan (şu anda da Türkiye dahil pek çok ülkede geçerli olan) Gregoryen takvimine göre 13 gün geridir. Buna göre eski takvimde 25 Ekim olan devrim, yeni takvimde 7 Kasım’dır.

4) KANLI PAZAR: 1905-1907 Rus Devriminin başlangıcı olan 9 Ocak 1905 olayları. “Kanlı Pazar” olarak adlandırılan gün, yüz binlerce işçi, polis ajanı Zubatov tarafından örgütlenin ve Papaz Gapon’un önderlik ettiği bir yürüyüş düzenleyerek Kışlık Saray’ın önüne gelir. Kışlık Saray’da hazır bulundurulanan askeri birliklerin ateş açması sonucu yaklaşık 3 bin kişi öldürülür.

5) SMOLNİ ENSTİTÜSÜ: 25 Eylül 1917’de Bolşeviklerin eline geçen Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti’nin merkezi.

6) OKTOBRİSTLER: “17 Ekim Birliği” yandaşları. Bu birlik Ekim 1905’ten sonra doğdu. Burjuvalaşmış toprak sahiplerinin belli kesimlerinin çıkarlarını savunuyordu.

Kaynaklar:

- 1- (Carr E. H. 1989) : Sovyet Rusya Tarihi (1917-1923) BOLŞEVİK Devrimi, C: 1, Metis Yayınları
- 2) (Krupskaya N., 1995) : İşte Lenin, İnter Yayınları
- 3) (Lenin, 1994) : Seçme Eserler, C: 3, İnter Yayınları
- 4- (Lenin, 1995) : Seçme Eserler, C: 6, İnter Yayınları
- 5- (Lenin, 1996) : Seçme Eserler, C: 7, İnter Yayınları
- 6- (Liebman M, 1990) : Lenin Döneminde Leninizm, Muhalefet Yılları, C: 1, Belge Yayınları
- 7- (Rabinowitch A., 2008) : Bolşevikler İktidara Geliyor, Yordam Kitap
- 8- (Rabinowitch A., 2012) : Devrime Doğru, Yordam Kitap
- 9- (Walter G., 2015) : Lenin, Nisan Yayıncılık

SOVYET DEVRİMİ VE SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KADIN

►► Sovyetler Birliği kadın politikaları yok sayılamayacak kadar devasa başarı örnekleriyle doludur. Ancak yarım kalmıştır. Yarım kalmasının pek çok öznel ve nesnel nedeni vardır. Bu nedenleri bilimsel yöntemle çözümllemek ve reel sosyalizmle bilimsel sosyalizmin olması gereken doğru perspektifini aynı kefeye koymamak gerekiyor. ◀◀

Çarlık Rusya'sında kadının durumu

Çarlık Rusya'sı Bolşeviklerin deyimiyle bir halklar hapishanesiydi. 19. yüzyılda nüfusun % 80'ini köylülerin oluşturduğu bu ülkede kapitalist üretim büyük kentlerde hakim hale gelmişti. Feodal gelenekler ve ataerkil baskı ise tüm ülkede en ağır şekilde devam ediyordu. Büyük kentlerde sanayi üretiminin hızla artışı, kölelikten yeni kurtulmuş köylü nüfusu kentlere çekiyordu. Bunun yanı sıra bir de Rusya'nın sömürgeleri olan Doğu Halkları vardı. Bu toplulukların en büyük bölümü Müslüman olmakla birlikte, anayanlı yaşayan toplumlar da bulunuyordu. Bu geniş coğrafyada her türden baskı ve sömürü ilişkisi yaşanıyordu.

Ülke gelirlerinden en büyük payı Çar ve ailesi ile aristokrat alıyordu. Büyük toprak sahipleri, sanayiciler ve tüccarlar bunları izliyordu. Rusların ve diğer milliyetlerinin dini temsilcisi Rum Ortodoks kilisesi de bu büyük toprak ve gelir sahiplerindendi.

İktidar ortaklarının payına düşenden arta kalanla geçinmeye çalışan yoksullar kıtlık zamanlarında açlıktan ölüyordu. Her seferinde milyonlarca insanın canını alan bu kıtlık dönemleri Rusya köylülerinin sık sık tekrarlanan “yazgı”sıydı.

Çarlık Rusya'sının boyunduruğu altındaki inanç sistemlerinden Yahudiler, Müslümanlar, Katolikler, Protestanlar ayrıca Ortodoksların baskısı altındaydı.

Bu halklar hapishanesinin en ağır tutsakları ise kadınlardı. Hiçbir sınıf, ulus ve inanç sisteminde kadının, Rusya'da vatandaş kimliği yoktu. Kadınlar, kocaları-

nın kimlik ve pasaportlarına kaydediliyordu. Yolculuk, çalışma izni, eğitim vb. haklar tamamen kocanın ya da babanın rızasına bağlıydı. Kocanın izni olsa bile kadınlar en fazla orta öğrenim düzeyinde eğitim alabiliyordu. Kadınların yüksek öğrenim görmesi yasaktı. Bu yasağı delmek isteyen kadınlar kocalarının rızasıyla Avrupa'ya gidip eğitimlerini sürdürebiliyordu. Bazen de kadınlar kendilerine Avrupa'da eğitim imkanı ve izni verecek erkeklerle anlaşarak evleniyordu.

Çocuğun velayeti babaya aitti. Boşanma hakkına sadece erkekler sahipti. Kadın evini terk etse bile polis tarafından bulunup zorla kocasına teslim ediliyordu. Kadının o evlilikten kurtulabilmesinin sadece iki yolu vardı. Ya intihar edecek ya da kocasını öldürecek. Cinayet işlemenin cezası Sibirya'ya sürgündü. Evlilikten kocasını öldürerek kurtulmayı seçen kadınlar, Sibirya'ya, oradaki erkeklere hizmet için gönderiliyordu.

Köleliğin kaldırılmasından sonra erkekler bir takım haklar kazanmıştı. Fakat bu haklar çalışma yaşamıyla ilgili değildi. Çalışma saatlerinin ve günlerinin sınırı yoktu. Çoğu zaman 13-14 saati geçebiliyordu. Şehirdeki kadınların büyük bir kısmı ev hizmetlerinde çalışıyordu. Geri kalanlar ise tekstil fabrikaları ve küçük işletmelerde çalışıyordu.

Ayrıca Rusya son birkaç yüzyıl boyunca sürekli savaş içindeydi. Asker kaynağı ise köylü erkek nüfusu. Genç erkeklerin cephede oluşu ve geriye sağ dönemeyişleri köy yaşamındaki kadınların iş yükünü daha da artırıyordu.

Tüm bunlara ilaveten kadınlar, mensubu oldukları kültür, gelenek, inanç sistemi ve aile baskısını yaşıyordu. Bu baskı her yerde bire bir benzer olmasa da tüm iktidar türlerinin ortak özelliği erkek egemenliği idi.

Kısacası Çarlık Rusya'sında yoksullar ve her türden ezilen kesimler için cehennem katları vardı. Bu cehennem en alt katında ise kadınlar bulunuyordu. Özellikle de yoksul ve Müslüman kadınlar, en dipteydi. Rusya'da yaygın bir atasözü "*tavuk kuş değildir, kadın insan değildir*" diyordu.

Çarlık Rusya'sında kadınların toplumsal mücadeledeki yeri

Rusya ve diğer Slav topluluklarında merkezi devlet yapısının ve buna bağlı sömürü ilişkilerinin erişemediği yerlerde ana yanlı topluma ait gelenekler görülmüyordu. Erkek egemenliğinin henüz yapısını bozmadığı bu yaşamların üretim ve bölüşüm şeklinde komün izleri vardı. Bu komünler zamanla yok olmaya yüz tutmuş olsa da kapitalist dönemin sosyal mücadelelerine de rengini verecek kadar derin ve güçlüydü.

Yoksulluğa ve baskıya karşı köylülerin kahramanları ve kılavuzu bu ana-yanlı gelenekler içinden çıkıyordu. Dolayısıyla da içinde cesaret, yüreklilik,

vatan sevgisi olan birçok anonim müzik eseri ve anlatıda kadın kahramanlar da vardı. Bu kültür, Rusya’da kapitalizm koşullarında ortaya çıkan sosyal mücadelelerdeki kadınlara da cesaret veriyordu.

Rusya’da entelektüel çevrelerde kadının insan olup olmadığı üzerine tartışmalar yapılıyordu. Zira gerici geleneklerden gelen bir sözdeki gibi “tavuk kuş değildir, kadın da insan değildir” düşüncesi toplumda yaygındı. Bu tartışmaların içinde Lenin’e ilham veren Çernişevski’nin Nasıl Yapmalı adlı eseri gibi çalışmalar da çıkıyordu. Yazıldığı dönemde bu eser Rusya’da henüz teorisi ve politikası oluşturulmamış kadının özgürleşmesine dair bir model yaratmıştı.

İyi eğitim almak aristokrat çevrelerdeki kadınlar arasında yaygın bir istekti. Çarlık yasalarına göre kocasına ait bir köle olsa da kadınlar eğitim almanın bir yolunu bulabiliyordu. Böylece zengin ve aristokrat çevrelerde iyi eğitim almış, yabancı dil bilen kadınlar görünürleşmeye başlamıştı.

Gerek köylülerin kurtuluşu için mücadele veren Narodnikler arasında, gerekse anarşist çevrelerde bu eğitilmiş kadınlar çoğalmaya başlamıştı. Ayrıca feminist kadınlar da siyaset sahnesinde ve sosyal alanlarda çalışıyordu. Tüm bu kadınların ayrı ayrı çabaları 1870’li yıllarda ilk meyvelerini verdi. Diploma hakkı tanınmasa da kadınların çeşitli kurslara, yüksekokullardaki eğitimlere katılması Çarlık tarafından kabul edildi.

Bu dönem kadınlara, sosyal mücadelelere adım atmanın büyük coşkusu ile beraber ağır bedeller de getirdi. Narodniklerin siyasi ömrü sona ermeye başladığında bu hareketteki kadınlar Çarlık rejiminin despotizminin ilk hedefi oldu. Zira örgütün suikast tarzı eylemlerinde kadınlar en gözü kara militanlardı. Bu sürecin bedelini pek çok Narodnik kadın canıyla ya da Sibirya’ya sürgün edilerek ödedi. Tarih 20. Yüzyıla doğru ilerlerken Rusya’da her kesimden kadın artık siyaset sahnesindeydi.

Yükselmekte olan devrimci dalga işçi emekçi kadınları da içine alarak geliyordu. 1872’de Moskova’da, 1874’te Petersburg’da pek çok kadının yer aldığı işçi eylemleri yapıldı. 1895’te kadın işçilerin öncülüğünde ücret talebi ile yapılan eylemleri 1896’da kadın tekstil işçilerinin grevleri ve daha pek çok irili ufaklı eylemlerle izledi.

Rusya İşçi Partisi’nin kuruluş döneminde kadınlar

1895’te “Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği” Lenin önderliğinde kuruldu. Örgütün kurucuları arasında Nadejna Krupskaya’nın da aralarında bulunduğu dört kadın vardı. Bu hareket işyerlerindeki kadınlar ve

erkekler arasındaki çalışmalara yoğunlaştı. Çalışma meyvelerini özellikle Petersburg'daki grevlerle verdi. Tekstil işçisi on binlerce kadının katıldığı grevlerin ilkinde işgününün 11.5 saate indirilmesi kabul ettirildi.

Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin ilk kadın bildirisini Krupskaya, 1900 yılında kaleme aldı. 1903'teki II. Parti Kongresinde bu bildiri Parti programına alındı. Bildiri kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu beyan ediyordu. Ayrıca kadın emekçilerin çalışma koşullarının düzeltilmesi mücadelesini esas alıyordu. Parti programına giren bu bildiri, 1919'da Sovyet devrim yasalarına da girdi.

1903-1904 yıllarında kentlerdeki işçi grevleri gibi köylüler de toprak talebiyle silahlı ayaklanmaya geçti. Bu süreçte Lenin önderliğindeki hareketin çağrısı monarşiye ve Çarlık rejimine son verilmesiydi. Kitlelerin hareketi de bu çağrı yönünde ilerliyordu.

Ayaklanmalara, kadınlar da büyük kitleler halinde katılıyordu. Ancak kadınların talepleri arasında Çarın devrilmesi yoktu. Kadınlar binlerce yıllık sınırlandırılmış dünyaları içinden görebildikleri en büyük erk sahibi olan Çar'ı kurtarıcı olarak görüyordu.

1905 Devrimi'nin yenilgi ve Stolipin gericiiliğin döneminde kadınlar

9 Ocak 1905'te kadınlar, yanlarında çocukları ellerinde azizlerin ve Çarın resimleriyle saraya yürüdüler. "Çar babamız" diyerek yardım dileyen kadınların üstüne Çar'ın emriyle askerler tarafından ateş açıldı. Bu olaydan sonra kadınlar merhamet dilemeyi bırakıp Çar'ı protestoya başladılar. Böylece emekçi kadınların siyasallaşması ve sınıf bilinci kazanması hızlandı.

1905 devrim denemesi yenilgiyle sonuçlanmıştı. Bu devrime ülkedeki tüm siyasal özneler katılmıştı. Aralarında feministler de vardı. Ayaklanma başarısızlığa uğramıştı, monarşi ve Çar hala ayaktaydı ama sonraki dönemler için bu yenilgiden dersler çıkarılacaktı.

1905'te Kadetlerin ağırlıklı olduğu "Kadın Hak Eşitliği Birliği" kurulmuştu. Bu bileşende Bolşevikler, Menşevikler, Sosyal Devrimciler ve feministler de vardı. Daha sonra Bolşevikler ve Menşevikler bu birlikten çekildiler. Ve siyasi kadın kulüplerini kurdular. Kadınlar arasında siyasi faaliyet yürüten bu kulüpler kısa bir süre sonra yasaklandı.

Bu çalışmanın devamı olarak "Tekstil İşçileri Birliği" bünyesinde "Kadın İşçiler Yardımlaşma Derneği" kuruldu. Tekstil İşçileri Birliği'nde çalışan A. Kol-

lantai da bu dernekte faaliyet yürütmeye başladı. Dernek çalışmaları 1907’de resmîyet kazanmasının hemen ardından kapatıldı. Derneğin kapatılması çalışmaları durdurmadi. Toplantılar ve mitingler devam etti. RSDİP’in bu dönemde kadın üye sayısı yüzde 15’e çıktı.

Aralık 1908’de 1. Tüm Rusya Kadın Kongresi düzenlendi. Kongreye her kesimden kadın katıldı. RSDİP’in Merkez Komitesi kadın işçi delegasyonunun kongreye katılmasını kabul etti. A. Kollantai Merkez Komitesi kararı ile bu çalışmayı yürütmekle görevlendirildi. Kongrede Kadetlerden 700, işçi kadınlardan 45 temsilci seçildi. İşçi kadın temsilcilerinin yoğun çabaları ve baskılarıyla kadın ve çocuk emeğinin korunması, köylü kadınların yaşam koşullarının düzeltilmesine dair kararı kabul edildi. İşçi temsilcisi kadınlar kongrede seçimlerin adil ve şaibesiz yapılabilmesi için gerekli mevzuatın oluşturulmasını istedi. İşçi kadın temsilcilerinin bu taleplerinin kongrede okunması kabul edilmeyince kadın işçiler grubu kongreyi protesto ederek terk etti.

Bu yıllar 1905 yenilgisi sonrasındaki Stolipin gericiliği dönemleriydi. Her türlü açık çalışma yasaklanmıştı. 1908 ve 1912 aralığındaki bu yıllarda Bolşevik kadın önderlerin önemli bir kısmı hapse atılmıştı. Bir kısmı da yurtdışına çıkmak zorunda kalmıştı. Parti faaliyetlerinin tamamı gibi kadın çalışmaları da yeraltında yürütülüyordu.

Bu dönemde partisiz kadınlar arasındaki çalışmalar yoğunlaştırıldı. Kadın grupları oluşturuldu. Daha sonraki yıllarda kadın çalışmalarının temel yöntemlerinden olan delege toplantıları bu dönemdeki çalışmaların devamı olarak ortaya çıktı.

Zaman içinde ülkedeki baskı rejimi–Stolipin gericiliği gücünü kaybetmeye başlarken legal çalışmalar arttı. 1915’te 8 Mart kutlamaları kitlesel olarak yapıldı. RSDİP’in 8 Mart kutlama kararını Pravda gazetesine kadın sayfası eklenmesi kararı izledi. 8 Mart daha sonraki yıllarda diğer büyük şehirlerde de kitlesel olarak kutlanmaya başladı. 1914’te ilk kadın gazetesi Rabotnitsa (İşçi Kadın) yayımlanmaya başladı. Bu gazete 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nın patlak vermesi ile birlikte diğer gazeteler gibi kapatıldı.

1. Emperyalist Savaşı karşısında nasıl tutum alınacağına dair kararlar Rusya ve tüm dünya devrimcileri açısından bir dönemeç olur. Lenin, Rusya ve tüm dünya emekçi ve işçilerinin emperyalist savaflara karşı çıkma çağrısı yapar. Emperyalistlerin dünyayı paylaşma savaşında emekçilerin kendi ülkelerindeki iktidarlara karşı çıkması yönündeki bu çağrı sınıf mücadelesi açısından ideolojik saflaşmaları hızlandırır.

Bu dönemde Bolşevikler bu kararlarında yalnız kalırlar. Menşevikler ve feministler anavatan savunması gerekçesiyle emperyalist savaşta Çarlığa desteğini sunar. II. Enternasyonal de dünya işçilerine anavatanlarını savunmaları çağrısı yaparak yükselmekte olan sınıf savaşımında emekçilerin mevziini zayıflatacak bir duruş sergiler.

Ve Lenin'in bu çağrısı sonucunda Rusya'da ve dünyada ortaya çıkan ideolojik saflaşmayla birlikte Bolşevik kadınlarla Menşevik ve feminist kadınların yolu ayrılır. Bu döneme kadar Menşeviklerle hareket eden A. Kollantai, Lenin'in emperyalist savaş karşıtı çağrısına yanıt vererek Bolşeviklere geçer.

Lenin'in emperyalist savaşlara karşı bu çağrısı savaştan usanmış Rusya halkı ve kadınlar tarafından da sahiplenilir. Ve RSDİP hızla kitleselleşmeye başlar.

Şubat Devrimi'nde kadınların rolü

1905 yenilgisi sonrası tüm çalışmalar gibi kadın çalışmaları da ağır gizlilik koşullarında sürdü. 1915-1917 arasında ise açık çalışma ortamında tüm faaliyetler hız kazandı.

1917'nin 8 Mart'ı (eski takvime göre 23 Şubat) Şubat Devrimi'nin başlangıcıdır. Bolşeviklerin çağrılarına özellikle emekçi kadınlar yanıt verir. Tekstil işçileri ve yoksul tüm kadınlar, ekmek ve aş talebiyle sokaklara çıkarlar. Kadınlar kapı kapı dolaşarak kadın erkek herkesi direnişe davet ederler. Duma'ya doğru yürüyüşe geçen kitle, Petrograd kentinde tüm yaşamı durduracak güce ulaşır, işyerlerinde üretim durur. Çarlık polisi ve Kazaklar bu kitleyi durdurmak için alanlara çıkartılır. Kadınlar o alanda Kazaklara ve askerlere yaptıkları propagandalarla bu silahlı gücün tarafsız tutum almasını sağlar. Hatta Kazaklar kitenin üzerine ateş açan polise ateş açarak direnişçilerden yana tutum alırlar.

Şubat Devrimi'nin sahadaki öncülüğünü Petersburglu kadın tekstil işçileri ve onların yanında yer alan çeşitli kesimlerden kadın emekçilerin yaptığı söylenebilir. Aynı şekilde Çar'ın silahlı kuvvetlerinin devrimcilerden taraf olmaya ikna edenler de kadınlardır. Şubat Devrimi otokrasiyi ve Çarlığı bu şekilde yıkar.

Ekim Devrimi'nde kadın

Şubat Devrimi ile bir ayağı işçi ve asker Sovyetleri, bir ayağı burjuva Kerenski hükümeti olan ikili bir siyasi iktidar ortaya çıkar. Bu süreçte Bolşeviklerin çağrısı "Bütün iktidar Sovyetler'e" olur. Bu sloganla formülleştirilen hedefler arasında kadın-erkek herkese eşit oy hakkı talebi de vardır.

"Bütün iktidar Sovyetlere" çağrısının örgütleme çalışmalarında yine kadın-

lar temel rol alır. İşçi kadınlar arasında oluşturulan ajitasyon/propaganda birliklerinin genişletilmesi ve tüm topluma yayılması önerisi Vera Slutskaya'dan gelir. Böylece her kesimden kadınlar arasında çalışmalar yürütülür. Bu süreçte düzenlenen mitinglerde emperyalist savaş karşıtlığı ve yoksullukla mücadele ana tema olur. Bu dönemde çalışan kadınların büyük bölümü ev hizmetlerinde istihdam edilmektedir ve çalışma şartları son derece ağırdır. Bolşevikler ev hizmetlerindeki kadınların koşullarının iyileştirilmesini de talepleri arasına alır. Aynı dönemde İnessa Armand önderliğinde “İşçi Kadının Yaşamı” (Silvsa Rabotritsa) isminde bir gazete çıkarılmaya başlanır.

1 Mayıs 1917'de Petersburg'da kadınların yoğun katılımıyla büyük grevler yapılır. Bu grevlerde Bolşeviklerin ve özellikle de Bolşevik kadınların çalışmalarının payı büyük olur. 8 saatlik işgünü, asgari ücret belirlenmesi, ücretlerin artırılması gibi ekonomik taleplerin yanı sıra emperyalist savaş karşıtlığı gibi siyasi talepleri de vardır. Bir ayın sonunda grevler başarıya ulaştığında sadece taleplerle ilgili kazanımlarla sınırlı sonuçları olmaz. Grevlerde ve taleplerinde Bolşeviklerin ağırlıklı etkisi nedeniyle Menşevikler ve diğer savaş taraftarı kesimler de halk nezdinde teşhir edilmiş olur.

Bu grevlerle birlikte kadınların enternasyonal alandaki çalışmaları da başlamış olur. Ajitasyon/Propaganda çalışmalarının bu yönü kadınların siyasal ufkunun daha da genişlemesini beraberinde getirir. A. Kollantai'ın bu grevlerdeki payı büyüktür. 1. Emperyalist Savaşı'nın başlamasıyla kapatılmış olan Rabotnitsa isimli işçi gazetesi de yeniden yayımlanmaya başlar.

On binlerce kişinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarda kadınların söylemi enternasyonalizm ve savaş karşıtlığıdır. Aynı zamanda ikili iktidara son verilip bütün iktidarın Sovyetlere geçmesi propaganda edilir. Rabotnitsa gazetesi bu süreçteki yazılarıyla grevlerin toplantıların tüm talep ve çağrılarını işleyerek geniş kitleleri Bolşevik politikalarını kavrayıp desteklemekte görev üstlenir.

Bu aşamaya kadar merkezi bir kadın örgütlenmesi olmaksızın alan bazındaki yerel örgütlenmelerle Bolşevik partiye bağlı yürütülen kadın çalışmaları yeni bir aşamaya ilerler. Kurumsallaşması oldukça gelişkin hale gelen kadın çalışmaları tüm parti organlarında oluşturulacak kadın örgütleri ile merkezileşmeye doğru gelişimini sürdürür.

Bu aşamayla birlikte işçi kadın komitelerinin çağrılarıyla konferanslar düzenlenir. Partisiz kadınlar, asker eşleri, köylü kadınlar arasındaki çalışmalar konferanslara da yansıtılır.

Şubat'tan Ekim Devrimine kadar geçen 8 aylık kısa süre içinde devrim kadroları hem ikili hükümete son verilmesi, hem emek mücadelesi hem de tüm kitlelerin örgütlenmesi sürecini başarıyla yürütür. Bu süreçte aynı zamanda Bolşevikler ideolojik rakiplerini de bertaraf ederler. 17 Ekim (eski takvime göre 25 Ekim) devrimi başarıya ulaştığında kadınları yine devrimin sahadaki temel güçlerinden biri olarak görürüz.

Devrimin ilk kadın politikaları

Bolşeviklerin devrimden sonra ilk kararı 1. Emperyalist Savaşı'ndan çekilmek olur. Ardından da “toprak kararnamesi” ile bütün topraklar halka dağıtılır. Bu iki karar Bolşevikleri iktidara taşıyan güçlerin devrimle elde ettikleri ilk kazanımlar olur.

Sovyet iktidarı kadınlarla ilgili eski yasaları değiştirmek için hiç beklemez. Yasalar karşısında kadın erkek eşit kılınır. Devrimden dört gün sonra “kadın emeğinin ve anneliğin korunması” kararnamesi çıkartılır. Böylece yasalar üstünde de olsa kadın erkek eşitliği benimsenmiş olur.

Devrimin kadın erkek öncü kadroları kadın erkek eşitliğinin kısa, orta ve uzun vadeli aşamaları olacağını kestirmektedir. Bunları kadın kitleleriyle buluşturmanın yasalar çıkartmak kadar kolay olmayacağını bilirler. Bu nedenle de kadınların politik yaşama kitlesel katılımlarının öneminin en başından itibaren altını çizerler.

Tüm evliliklerin devlet tarafından kayıt altına alınması, kilise nikahının yasaklanması, kadının isteği halinde kendi soyadını kullanması, isterse kocanın da kadının soyadını alabilmesi, aile bütçesini ortak omuzlama ve birlikte belirleme, kadının çalışmak için eşinden izin almasının kaldırılması, boşanmanın kolaylaştırılması, boşanmak için tarafların birinin bunu istemesinin yeterli olması, kürtajın yasallaşması ve ücretsiz hale getirilmesi, dünyaya gelen her çocuğun evlilik içi ya da evlilik dışı meşru ve eşit kabul edilmesi, babalık araştırması olmaksızın dünyaya gelen çocukların isterse annenin üzerine kaydedilmesi gibi kararlar aciliyetle alınır.

Bu kararların gerçek yaşamda karşılık bulması pürüzsüz bir biçimde işlemez. Zenginlerin mülksüzleştirilmesi ve toprakların halka dağıtılması gibi kararlar aristokratlar, zengin kesimler, kilise ve bazı burjuva aydınların karşı çıkmasına yol açar. Böylece ülke, devrimden sonra bir de iç savaş yaşar.

Cinsiyet eşitliği yolundaki adımlar da tüm gerici ve karşı-devrimci kesimlerin tepkisi ile karşılaşılır. Hatta işçi köylü ve partili erkeklerin de cinsiyet eşitlikçi politikaları kabullenmeleri kolay olmayacaktır.

Kadınların özgürleştirilmesinin her kesimden erkekler tarafından suiistimal edildiği örnekler yaşanmaya başlar. Barış ilanından sonra evlerine dönen milyonlarca erkek, karısını başka erkeklerle bulur. Feodal yaşamadaki aile yapısı çözülmektedir. Yasalardaki serbest eş seçme hakkı bazı erkekler tarafından tecavüz özgürlüğü gibi algılanır.

Hatta kimi yerel Sovyet yöneticileri kadını devlet malı sayan kararnameler çıkartırlar. *“Moskova yakınlarında bir kent olan Vlademir Sovyeti’nin ‘18 yaşına gelmiş her kadının devlet malı sayılıp serbest aşk bürosuna kaydolmak zorunda olduğunu ve bu büroya kayıtlı 19-50 yaş arası erkeklerden her ay bir tanesini kendisine eş olarak seçmesi gerektiği... bu birliktelikten doğan çocukların devlet malı sayılacağı...’ yolundaki kararnamesi gibi.”* (Aktaran Sibel Özbudun)* Bu kararname buna örnektir.

Yaygın karşılaşılan bir diğer örnek ise evlilik ve boşanmaların kolaylaştırılmasının kadınlar aleyhinde kötüye kullanılması ile ilgilidir. Köylerde tarla işlerinin başladığı dönemlerde evlenen, kadının işgücünü kullanıp hasat sonrası boşanan ve bunu bir sonraki yıl başka bir kadınla tekrar yapan erkekler vardır.

Tüm bu suistimallere müdahale edilerek cinsiyet eşitliği politikalarını hayata geçirilmesi çalışmaları sürdürülür.

Kadın örgütünün devrimden sonraki gelişimi

Marksizm’deki kadın ve aile çözümlemeleri Sovyet Devriminin öncü kadrolarına yön vermiştir. Marks, Engels, Lenin’in teorik ve felsefi düzlemdeki çalışmaları Lenin, A. Kollantai ve İnessa Armand başta olmak üzere devrimin öncü kadroları tarafından Sovyet Devrimi’nde ete kemiğe bürünmüştür. Jenotyeler ise kadın örgütlerinin Sovyetler’deki zirvesidir. Jenotyel, devrim önceesindeki kadın çalışmaları ve örgütlenmelerinin gelişimi ile oluşan bir yapıdır. Ancak asıl yapısına 1918’den itibaren yürütülen çalışmalarla ulaşır.

1918’de kadınlar arasında çalışma kolları şube, komisyon gibi yapılar oluşturulur. Bu yapılanmalar zamanla geliştirilerek bütün parti örgütlerine yayılır. 1921’de bu yapının görev ve sorumlulukları bir yönergeyle tanımlanır.

Jenotyel kadınlardan oluşan, kadınlar arasında çalışan bir örgüttür. Çalışma konuları “kadın sorunu”ndan ibaret değildir. RSDİP ve Sovyet devletinin tüm politikalarını kadınlar arasında yaymak ve benimsetmekle görevlidir. Görevlerini yerine getirirken partiye bağlı kalmak kaydıyla geniş bir inisiyatif ve yetkiye sahiptir. Kendi politikalarını oluşturmakta özerktir.

Jenotyel örgütlenmesinde demokratik merkezîyetçilik stratejik olarak ge-

çerlidir. Fakat kadınlar arası çalışmalarda tüm Jenotyel üyelerinin partili olması ve dolayısıyla demokratik merkezîyetçiliğe tabi çalışması zorunlu değildir. Bu zorunluluk sadece çekirdek yapı için geçerlidir.

Jenotyel büyük bir örgütsüz kadın kitlesiyle çalışır. Aktivist ve katılımcıların ikna ve gönüllülük çerçevesinde demokratik esaslarla çalışması Jenotyel'e asıl gücünü kazandıran husustur. Bu esneklik sayesinde Jenotyel çok büyük kadın kitlelerini her türlü eğitimden geçirir ve politikleştirir. Örgütlü olmayan kadın kitlelerinin parti politikalarını sahiplenmesini ve partiyi beslemesini sağlar.

Jenotyel, anne ve çocuğun korunması, kadınların toplumsal üretime çekilmesi, kadınlara yönelik eğitim çalışmaları (okuma yazma, temel eğitim, meslek eğitim kursları ve okulları, politik eğitim vb.) kadını eve bağlayan ev işleri çocuk bakımı işlerinin kamu hizmeti haline getirilmesi, seks işçiliği ve kadın bedenine yönelik saldırılarla mücadele, yasalardaki kadın haklarının takibi gibi konularda çalışır. Bu konuların toplumda yaygınlaştırılması ve kadınlar tarafından öğrenilip benimsenmesi için gerekli çalışmaları ve örgütlenmeler yürütür.

Jenotyel'in bu çalışmaları kolektif mutfakların, kadın sığınaklarının, çamaşırhanelerin, doğum kontrol hizmetlerinin, kreş ve emzirme yerlerinin devlet tarafından kamu hizmeti halinde yerine getirilmesini sağlar. Bu hizmetler ülke genelinde yeterli ve kaliteli verilemese de devletin temel politikaları olarak sürdürülür.

Jenotyel çalışmaları büyük engellerle karşılaşır. Gericiler ve halk içindeki çeşitli kesimlerden gelen saldırı ve engellemeler zaten çok büyük bir sorun iken, parti üyelerinin yaklaşımları da azımsanmayacak düzeyde sorunludur. Taciz ve tecavüzden suçlu bulunan erkek parti üyelerinin fiçılara konulup denize atılarak Jenotyeller tarafından cezalandırıldığına dair örnekler vardır.

Jenotyel üyesi kadınlar özellikle İslam coğrafyalarındaki kadınlar arasındaki çalışmaların bedelini bozan canlarıyla ödemiştir. **Sovyet devriminin kadın-erkek eşitliği politikaları esasta kadının gelişimi aksenlidir. Erkek egemenliği ile ve erkeklikle mücadeleye dair politika üretimi özgün örnekler dışına pek çıkmaz.** Buna rağmen Jenotyel çalışmaları kadınların erkek egemenliğine karşı bir duruş geliştirmeye başlamalarına da yol açmıştır. Özellikle yayınlarında erkekliği ve erkek egemenliğini teşhire ve mahkum etmeye dair çok sayıda yayına rastlanır. Ancak Jenotyel'in erkek egemenliğine bakışı oldukça dardır.

Jenotyel'in ortaya çıkışı, gelişimi ve hedefleri düşünüldüğünde kadınları esas aldığı bilinir. Kadının toplumsal yaşamda, temel haklarda, eğitimde, ça-

lışma yaşamında siyasetteki varlığının yükseltilme ivmesine girmesi Jenotyel'in o zamana kadarki hedeflerini tutturduğunu, doğru yolda olduğunu gösterir. Bu hedeflerin devletin teminatı ile hayata geçirilmeye başlaması ve kamu hizmeti ile karşılanması da başarılarının kanıtıdır. Bu başarı ayna zamanda Jenotyel için sonun başlangıcı olur.

Cinsiyet eşitliği mücadelesinde ilk basamak konular olan bu hedeflerin gerçekteşiyor olması sadece bir başlangıçtır. Devrimin süreklileştirilmesi bu nedenle en çok da kadınlar tarafından istenmeli ve üstlenilmelidir.

İşte tam da bu en başarılı noktasında Jenotyel'in ileri doğru yürüyüşü durdurulmuştur. SBKP 16. Kongresinde, 1930 yılında, daha üst bir örgütlenmeye geçmek adına Jenotyel kaldırılmıştır. Jenotyel'in üstlendiği görevlerin tüm parti örgütleri tarafından yürütölmesi kararlaştırılmıştır. Ve bu kararla Sovyet Devrimi cinsiyet eşitliği bakımından ilerici yönlerini yitirmiştir. Ancak kadınların bu kararlarının sonuçları daha sonraki yıllarda ortaya çıkacaktır. Jenotyel'den sonraki süreçte ilerici cinsiyet politikalarının üretimi durduğu gibi, devletin kadın bedenine müdahalesi artamaya başlamıştır. Devletin kadın politikalarının başarı kriteri istatistiklerdeki yüksek görüntülerden ibaret hale gelmiştir.

Devrimin öncü kadrolarının hedeflediği kadın özgürleşmesi yarım kalmıştır. Sonraki kadınlar tarafından sürekli devrim perspektifi yaşatılamamıştır. Yine de çok açık bir gerçektir ki, Sovyet Devrimi kadın yaşamında tarihin gördüğü en ileri aşamalardan birini gerçekteşirmiştir. Ne o gün ne de bugün hiçbir burjuva devlet, bu devrimlerin başarısına yaklaşamamıştır. Sovyet Devrimini bu anlamda daha ileri taşıyabilen yine Çin vb. diğer sosyal devrimler olmuştur.

Sovyetler Birliği'nde kadının durumu

Sovyet devleti, Sovyet, sendikalar, kooperatifler, komün ve kolhozlar şeklinde örgütlenmişti. Henüz bu yapıların ulaşamadığı yerlerde ise delege toplantıları şeklinde çalışılıyordu. Kadın delege toplantıları da bu konudaki en başarılı örneklerdi.

Delege toplantılarında kadınlara siyasal eğitim veriliyordu. İlerleyen aşamalarda kadınlar kendi çalışma ve yaşam alanlarında, işyerlerinde, kooperatif vb. alanlarda örgütlü hale geliyordu. 1924 yılındaki 3. Uluslararası Komünist Kadın Kadın Konferansı'nda bildirildiğine göre, partili kadınların % 95'inin delege toplantıları vasıtasıyla kazanıldığı açıklanmıştır.

Bu örgütsel işleyişin diğer ayağı basın yayın faaliyetiydi. Rabotnitsa (İşçi Kadın), Krestyenke (Köylü Kadın), Delegetka (Delege Kadın) gibi dergilerin

milyonlarca tirajı vardı. 1920’den itibaren de Kommunitstka (Komünist Kadın) çıkarılmaya başlandı. Kadınların ilgi alanlarına yönelik her yıl yüzlerce kitap basılıyordu. Bu kitapların her baskısı 3 milyon civarındaydı.

Üretimde kadın

Annelik ve kadının ev içi faaliyetleri toplumsal üretimde çalışmaya denk kabul ediliyordu. Köylüye toprak dağıtımında aileye değil kişilere parsel veriliyordu. Böylece tarımda çalışan kadının emeği de görünürleştiriliyor ve geliri kadına ödeniyordu. Kadınlar kendi topraklarını işlemeyi seçebildiği gibi kolektif çiftliklere de katılabiliyordu.

Kentlerde çalışan kadınların yaşamını kolaylaştıran ise kreşler, yurtlar, yatılı okullar, etüt merkezleri, yemekhaneler, terzihaneler, çamaşırhaneler, kantinler vb. kamu hizmetleriydi. Elbette bunların ne kadarının tüm kadınlara ulaştığına bakıldığında ihtiyacı karşılamadıkları görülüyordu.

Bu düzenlemeler cinsiyete dayalı işbölümünün ortadan kalkmasına yetmiyordu. Aynı işte çalışsalar bile kadınlarla erkeklerin aldıkları ücretler de eşit değildi. Bu sorunların çözümü için tek yol olarak kadınların daha iyi eğitim alıp daha kalifiye hale getirilmeleri sağlanmaya çalışılıyordu. Tüm parti organları bunun için seferber ediliyor, büyük kampanyalar düzenleniyordu. Hatta kadın kotası uygulanıyordu.

Bu çalışmalar meyvelerini verdi. SSCB o güne kadar tüm dünyada görülmemiş başarı örneklerini gösterdi. 1937’de kadınların % 39’u sanayide ve inşaat sektöründe, % 20’si eğitim ve sağlık alanında, % 15’i ulaştırma, ticaret ve kamu mutfaklarında, % 7’si solhoz ve makine traktör istasyonlarında, % 7’si devlette ve toplumsal örgütlerde çalışıyordu. Kadınların siyasete ve yönetim alanlarına katılmaları için de seferberlikler düzenleniyordu.

1954 yılına gelindiğinde, çalışabilir nüfustaki kadınların % 70-80’i çalışıyordu. Sanayide çalışan kadınların oranı bütün iş ve hizmetlerin % 45.5’ini oluşturuyordu. Yüksek eğitilmiş kalifiye elemanların % 53’ü, orta eğitilmiş kalifiye elemanların % 66’sı, ekonomi, istatistik, planlama, kalite kontrol elemanlarının % 69’u, doktorların % 76’sı, sağlık çalışanlarının % 91’i, hukukçuların % 31’i, öğretmenlerin % 70’i, kültür ve kütüphane alanında çalışanların % 72’si kadındı. Yüksek eğitilmiş ziraatçıların, zootekni elemanlarının, veterinerlerin, orman teknik elemanlarının % 41’i kadındı. Bu alandaki orta düzeyli teknik elemanların da % 46’sı kadındı.

Evet devrim kadını evden çıkartıp toplumsal üretime katmayı başarmıştı.

Fakat baştaki sorun hala devam etmekteydi. Kadın emeği daha ucuzdu ve cinsiyete dayalı işbölümü sorunu çözülmemişti. Üstüne üstlük kapitalist ülkeler de SSCB ile aynı biçimde olmasa da kadınların toplumsal üretime katılımını ihtiyaç halinde gerçekleştiriyordu.

Kısacası kadının toplumsal yaşama katılımı sadece ilk adımdı. Bu adımı tamamlayacak ilerleme ise kadının ev yaşamındaki durumuna ve aileye yönelmelerinden geçiyordu. Komünizme ulaşacak sistem devleti, özel mülkiyeti ve onu tekrar üreten aileyi ortadan kaldırmak zorundaydı. Oysa Sovyet Devriminde aileye dokunulmadığı gibi daha sonraki politikalarla aile daha da güçlendirilmişti.

Sovyet Devriminde devrimin atılım dönemlerinde ve faşizme karşı savaşta milyonlarca kahraman kadın yaratılmıştır. Daha sonraki yıllarda ise kadın eksenli politikalar yapılmadığı için devletin politikalarına kadınlar aynı heyecan ve şevkle katılamaz hale gelmişlerdir. Bu yorgunluk halinin diğer nedeni ise Sovyetler’de çocuk bakımı vb. işlerin her dönemde kadının üstünde kalmasıdır.

“Evet sorun tam da budur; gerek Sovyetler Birliği gerekse diğer sosyalist ülkelerde ev işleri büyük ölçüde kadınların sırtındadır. SSCB’de büyük bölümünü kadınların gerçekleştirdiği ev işlerinde yılda 275 milyar saat (ulusal ekonomide gerçekleştirilen ücretli işin yüzde doksan kadarı) harcanmaktaydı. Kadınların ev işlerine ayırdığı süre, erkeklerin 2-2.5 katı kadardır. (Sırasıyla haftada 28 ve 12 saat) Moscow News’ta yayınlanan bir araştırma, bir kadının dört kişilik bir aile için yılda 2.4 ton yiyecek aldığını ve ev işi yaparken günde ortalama 12-13 kilometre yürüdüğünü açığa çıkartıyordu. Pravda’da yayınlanan bir araştırmaya göre ise, kadınların alışverişte (çoğunlukla kıt bulunan malları aramak, kuyrukta beklemek...) 37 milyon saat geçirdiğini ortaya koymuştu...” (Ester Reiter ve Mag Luxtan 1991’den aktaran Sibel Özbudun)

Siyasal yaşamda kadın

Devrimin ilk günlerinden itibaren kadınlar seçme-seçilme hakkını kazanmıştır. Devrimin öncü kadroları kadının siyasete kitlesel katılımını önemsemişlerdir. Fakat zamanla bu perspektiften uzaklaşmış ve istenilen hedefe varılmamıştır. Kadınların siyasal yaşamdaki varlığı politik erkekler tarafından bile hoş karşılanmıyordu. Ne de olsa erkek dünyasının krallığı politik alanlardı. **Sovyet devrimi dünyayı eril olmaktan arındırmak yerine, o eril dünyaya dayanaklı kadınlar yetiştirmeyi denedi.** Bunu bir yere kadar iyi de başardı.

Halkan kadınlar, ilk kez politik ortamlara savaş dönemlerinde girdiler. Asker

eşleri ve asker “dulları”nın kimi yerlere gidip orada söz söylediği örneklere rastlanıyordu. Fakat diğer kadınlar için bu mümkün değildi. Toplumsal hareketlere katılmakta tereddüt etmeyen bu katılımları yanlış ve ahlak dışı görül-meyen kadınlar sıra siyasete gelince söz söyleyemiyordu. Kadının insan kabul edilmediği bir köylüler ülkesinde kadının siyasetteki varlığını kabul ettirmek hiç kolay olmayacaktı.

Buna rağmen Bolşevikler daha siyaset sahnesine ilk çıktıkları andan itibaren kadını siyasete katma noktasında son derece ısrarlı oldular. Delege toplan-tıları kadınlara ulaşmada en yaygın yöntem olarak uzun yıllar işletildi. Bu çalışmalar iyi sonuçlar da verdi. Ancak kadının kafa yorması, zaman ayırması gereken öyle çok şey vardı ki siyasete zaman ayırıp düşünce üretebilmesi alt ve orta dereceli katılımın ötesine geçemedi.

Kadınların komünist parti ve Yüksek Sovyet’teki temsil oranı hiçbir dönem % 30’u geçmemiştir. 1984’te Yüksek Sovyet’teki kadınların oranı % 33’tür. Böl-gesel Sovyet’teki oranı % 49’dur. 1988’de komünist parti kadın oranı % 29.3’tür. Merkez Komitesi’nde ise % 4.2’dir. İstatistiklere veri oluşturan bu yıllardan çok önce Sovyet Devrimi artık revizyonistleşmişti. Ve yönetim modeli devlet kapi-talizmi haline gelmişti. Zaten yukarıdaki istatistiki veriler de bunu doğruluyor. Merkez Komitesi’nde % 4.2’lik kadın oranı diğer kapitalist emperyalist devlet-lerin yönetiminde yer alan kadın oranlarıyla hemen hemen aynıdır. Uzun yıllar-ın istatistikleri kadınların tüm dünyada devletin yüksek kademelerindeki yönetici pozisyonlarının en fazla % 5’ini oluşturduğunu gösteriyor.

Sonuç

Kadının bu sosyolojik “kaderi” toplumsal üretime kitlesel katılımıyla ya da sadece kadının eğitilmesiyle değiştirilebilecek bir şey değildir. SSCB’de er-keklere ve erkek egemen sisteme yönelik politikalar hiçbir dönem yapılmamıştır. Erkekler en fazla kadına karşı işledikleri bireysel suçlardan dolayı cezalandırılmışlardır. Erkeklikle mücadele kimi kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği öz savunma örnekleri ile yürütülmüş olsa da esasta eleştiri-özeleştir-i yöntemi kullanılmıştır. Bugün artık bilinmektedir ki iktidarlarla mücadelenin temel biçimi eleştiri-özeleştir-i yöntemi ile sınırlandırılmaz.

Sovyetler Birliği ve diğer halk diktatörlüklerinde nüfus politikaları çoğu zaman devrimin stratejik hedefleri ile çelişmiştir. Nüfus politikalarının merke-zinde ise nüfusun ve işgücünün biyolojik yeniden üretiminin nesnesi olarak gö-rülen kadın bedeni bulunmaktadır. Sosyalizmin ülkesinde devrimin geriye

dönüşünün birçok anlaşılabilir nedenleri vardır. Ancak bu nedenler arasında devrimin kültür devrimiyle süreklileştirilememiş olmasını felsefi bakımdan temel kabul etmek yanlış olmaz. Yani kadınlar için devrim Jenotyel'in kapatılmasıyla bitmiştir. Kadın özgün örgütü olan Jenotyel'in kapatıldığı 1930 yılından sonra zaman içinde kadınlar siyaset sahnesinden kafaca uzaklaşmaya başlamışlardır. Bu da kapitalist emperyalist erkek egemen sisteme dönüşün Sovyetler'de sanılandan çok daha erkek başladığının kanıtıdır.

Devrimin ilk yıllarında kürtajın serbest hale getirildiğini biliyoruz. Daha sonraki yıllarda ise kadınların çok çocuk doğurması devlet tarafından teşvik edilmiş ve kürtaj zorlaştırılmaya başlanmıştır. 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda çoğunluğu erkek 20 milyon insanını kaybeden bu ülkede kadınlardan çocuk doğurmasını, anneliğe öncelik vermelerinin beklenmesi tartışmalara yol açmıştır. Partili kadınlar esas olanın kadının kendi bedeni üzerinde tek karar sahibi oldukları gerçeğini benimsemiştir. Fakat aynı zamanda da her partilinin beden ve bilinçle partiye ait olduğu ve parti talimatına uymasının doğru olacağı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla da çok çocuk doğurmak parti politikası haline geldiğinde, partili kadınların bunu görev kabul edip pratikleştirmesi ve propaganda etmesi doğru görülmüştür.

Partinin erkek iktidarının tekelinde, cinsiyetli bir yapı olduğu o dönemde görülememiştir. Kısacası bu vb. kararlara uymak doğru kabul edilmiştir. Fakat bürokratlaşmış, devrim perspektifinden uzaklaşmaya başlamış, parti içindeki ve parti dışındaki sınıf karşıtlarıyla ideolojik mücadeleyi bırakmış revizyonist erkek egemen bir "sosyalist" partinin kararlarına uymak devrimci hattan sapmakla eş anlamlıdır. Sovyet kadınlarının yanılması da bu noktadadır.

Devrimin öncü kadroları Aleksandra Kollantai, İnessa Armand gibi kadınlardaki özne olma bilinci daha sonraki kadın kuşaklarına verilemediği devrim süreklileştirilemediği için kadın ve cinsiyet politikaları diğer kapitalist emperyalist ülkelerden farklı olmayan bir yola sapmıştır.

Sonuç olarak aile, toplumun temel ögesi olarak yeniden kutsanmış, kadınlar da zaman içinde toplumsal üretimdeki başarılı yerlerini bırakıp evinin kadını olmaya doğru kendi istekleriyle yürür hale gelmişlerdir.

Sovyet devrimi, döneminde ve sonrasında dünyadaki birçok olguğu etkilemiştir. Ve bu etkisi sürmektedir. Karşı-devrimci güçler tarafından başarıları gizlenmiş ve karalanmıştır. Kapitalist emperyalist sistemle mücadele yürüten sınıf örgütleri tarafından ise model alınmıştır. Coğrafyamızdaki sınıf hareketleri yakın zamana kadar Sovyetler'in kadın politikalarını sorgulamadan birebir sa-

hiplenmeyi tercih etmişlerdir. Feministler ve bazı reformist hareketler ise Sovyetler Birliği'ndeki cinsiyet politikaları ile Marksist teorideki kadın ve aile incelemelerini aynılaştırma kolaycılığına düşmüşlerdir. Dolayısıyla Sovyet Devrimi'nin bu konudaki karnesini Marksizm'e mal etmektedirler. Sonuç olarak sınıf devrimcisi hareketler de feminist ve reformist çevreler de yanılığlarının bedelini kadın kitlelerinden uzaklaşarak ödemişlerdir.

Sovyetler Birliği kadın politikaları yok sayılamayacak kadar devasa başarı örnekleriyle doludur. Ancak yarım kalmıştır. Yarım kalmasının pek çok öznel ve nesnel nedeni vardır. Bu nedenleri bilimsel yöntemle çözümlemek ve reel sosyalizmle bilimsel sosyalizmin olması gereken doğru perspektifini aynı kefeye koymamak gerekiyor. Marksist teoride ve dünya devrimler tarihinde fazlasıyla birikim mevcuttur. Fakat bu birikim birebir tek başına yeterli değildir. Dönemimizin ve her türlü cinsiyet hareketinin deneyimlerinden yararlanılarak yeni bir yol açmak gerekmektedir. 100. yılında Ekim Devrimi'nin tüm sıra neferi ve önce kadınlarına sözümüz bu olsun.

Yararlanılan kaynaklar:

Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu, Gül Özgür
29 Kasım tarihli Kaldıraç'ın "Ekim Devriminin Yıldönümünde Sosyalizmin Güncelliği Sempozyumu'na Sunulan Tebliğ... Dün Bugün Yarın Kadın ve Sosyalizm başlıklı panelde Sibel Özbudun'un konuşması

DEVLET TEORİSİ VE TÜRKİYE'DE DEVLETİN YENİDEN RESTORASYONU*

►► Sonuç olarak 15 Temmuz ve sonrasında yaşananlar hep çelişkili ve çatışmalı bir yapısı olan iktidar bloğunda denge-lerin yeniden oluşturulmak istenmesiyle ilgilidir. AKP ile temsil olunan “yeni” siyasi iktidar devleti bütün aygıtlarıyla tekrar restore etme girişimine başlamıştır. Sürecin en önemli özelliklerinden biri kitlelerin burjuva partilerinin ar-kasında güçlü bir şekilde mobilize edilmiş olmalarıdır. ◀◀

AKP’nin 2002’nin Kasım ayında hükümet olmasından itibaren devlet ka-tında yaşanan kriz ve gerilimlerin arızı mi yoksa yapısal mı olduğu hep tartışma konusu oldu. Sonuçta AKP, dönemin egemen sınıf ve fraksiyonlarınca yapılan 28 Şubat “post modern” darbesi ile yönetimden uzaklaştırılan (İslamcı Refah Partisi/RP) içinden çıkmıştı. AKP, girdiği ilk seçimden tek başına “iktidar” ol-masını sağlayacak bir oyla ve üstelik başta ABD olmak üzere farklı emperyalist devletlerin ve sermaye gruplarının desteğini alarak seçilmişti.

MGK ve CHP’de temsil edilen egemen kliğe göre, AKP rejim değişikliğinin peşindeydi. Yönetimde olması “Cumhuriyet” için tehlikeli idi. AKP, seçildiği ilk zamanlardan itibaren “milli görüş” gömleğini çıkarttığını söyleyerek ve mo-dern /laik ideolojiye yönelik herhangi bir ifadelendirmede bulunmamaya çalışarak hükümet işlerini yürütmeye başladı. Bu dikkatli tarzına rağmen ilk döneminden itibaren “darbe” söylentileri hiç kesilmedi. 2006’ya gelindiğinde süreç önceki yıllardan çok farklı işlemeye başladı. Kendisine darbe yapacağı iddia edilen orduya yönelik çok geniş bir tasfiye operasyonunu, bürokrasi içeri-sinde kendisine epey yer edinmiş cemaatin de yardımıyla yürütmeye başladı. Bu sırada gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimini, “e-muhtıra”ya rağmen temel kadrolarından Abdullah Gül kazandı. 2011 yılından sonra ise Kemalist/ulusalcı kadrolara karşı birlikte hareket edilen Gülen Cemaati’yle iktidar kavgasına gi-

* Açıklama: Geçen sayımızda teknik bir hatadan dolayı eksik yayımlanan “Devlet teorisi ve Türkiye’de devletin yeniden restorasyonu” başlıklı yazıyı tam haliyle yayımlıyor, hatadan kaynaklı okurlarımızdan özür diliyoruz.

rişilmiş ve 15 Temmuz tüm kavga gerilimlerin tepe noktası olmuştur. 15 Temmuz’la birlikte, iktidar bloğunda kartlar yeniden karılmış ve dağıtılmış oldu. AKP’de temsil olunan klik, egemenliğini artıracak olan başkanlık yasasını da, sekiz ay gibi kısa bir sürede yasallaştırmış oldu.

Çok genel bir şekilde sunmuş olduğumuz bu tabloyu, devlet teorisi içerisinde nasıl değerlendirmeliyiz? Bütün bu yaşananlar gerçekten modernlik-gericilik kavgası mıdır? Rejim değişikliği mi yaşandı? Darbe girişimini ve sonrasında yaşananları nasıl anlamalıyız? Bu sorular çoğaltılabilir. Şimdiye kadar çok farklı yazınlarda bu konular farklı şekilde işlendi. Biz bu yazıda Marks ve Engels’ten Lenin’e, Gramsci’den Althusser ve Poulontzas’a uzanan bir çizgide gelişimi süren devlet teorisini işleyerek ve bunu temel alarak bir çözümleme yapmak amacındayız. Bu yöntemin kavranıp uygulanmaması, devrimciler açısından özellikle politik alanda önemli sorun yaratabilme potansiyeline sahiptir.

Marks’ın Fransa’da Louis Bonaparte’nin 2 Aralık 1851’de yaptığı darbeye dair yazdığı kitabın önsözünde yazdıkları tarihsel olayları değerlendirmede kullanılacak yöntem açısından yol göstericidir.

“Viktor Hugo, hükümet darbesinin sorumlusuna karşı acı ve nükteli sövüp saymalarla yetiniyor. Olayın kendisi ona duru gökte çakan bir şimşek gibi görünüyor. Olayı yalnızca tek bir bireyin şiddet eylemi olarak görüyor. Bu bireye, tarihte eşi görülmemiş kişisel bir girişkenlik gücü yükleyerek, onu küçültmek yerine büyüttüğünün farkına varmıyor. Proudhon ise, hükümet darbesini, daha önceki tarihsel gelişmenin sonucu gibi sunmaya çalışıyor. Ama hükümet darbesinin tarihsel yapısı, onun kaleminde, darbenin kahramanı için tarihsel bir mazerete dönüşüyor. Böylece, sözde nesnel tarihçilerimizin düştükleri yanılgıya düşüyor. Bana gelince, ben tersine Fransa’da sınıf savaşımının nasıl olup da sıradan ve gülünç bir adamın kahraman rolü oynamasına izin veren koşulları ve durumu yarattığını görüyorum.” (Marks, K, 2002; 8)

Gerçekten de, 15 Temmuz değerlendirmelerinin benzer akıbeti yaşadığına çokça tanık olduk. 15 Temmuz darbe girişiminin öznesinin kim olduğu birçok acı ve nükteli sövüp saymalarla ortaya konulmaya çalışıldı. Kişilere çok büyük roller yüklendi! Bu “öznelere” tüm özellikleri ortaya dökülmeye başlandı ve olay toplumsal yasalardan, sınıf mücadelesinin devlet katındaki durumundan bağımsız ele alındı.

Proudhon’un yöntemini uygulayanlar ise; Türkiye’nin darbecilik tarihini işleyerek, oluşan bu durumun zorunlu bir sonuç olduğunu, 15 Temmuz’un ise mevcut olan darbeci gelenek karşısında demokrasiyi temsil ettiğini vurguladılar. Çünkü “ilk defa halk demokrasiye böyle sahip çıkıyordu.” Oysa bu iki açıklama

da, kapitalist devlet yapısının değerlendirilmesinden uzakta, sınıf mücadelesini perdeleyen niteliktedir. 15 Temmuz darbe girişimini de sonrasını da kavramak, ancak Marksist devlet kuramını temel almakla mümkündür.

Bu çözümlemeleri yapmak devrimciler açısından zorunludur. Devlet katında yaşanan değişimler, tam da devlet, politik mücadelenin ana hedefi olduğu için önem taşımaktadır. Devlet biçimlerinde, rejimlerinde yaşanan her değişimin sınıf mücadelesine etkisi öngörülerek çalışmaların içeriği ve biçiminin yeni dönemlere uygun hale getirilmesi gereklidir. Bu kapsamda devlet ve siyasi iktidarların teorisinin oluşturulması, geliştirilmesi ve bunun politikaya havale edilebilmesi gereklidir. Aksi her durum kendiliğindencilik zeminini güçlendirecektir. Burada önemli olan Engels'in deyişiyle "teorinin sürekli irdelenmeyi" istediğini unutmamaktır. Hiçbir teori olduğu gibi kalmaz. Devlet teorisi için de bu geçerlidir. Böyle olmasaydı, Marks'ın içinde yetiştiği

Hegelci fikirlerden kopuşabilmesi, Lenin'in, tekeller devlet kapitalizmini çözümlenebilmesi, Mao'nun Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni geliştirebilmesi imkansız olurdu.

Marks'ın, devletin baskı aygıtı olduğu savunusu; tam da bu gelişime bağlı olarak aynı zamanda ideolojik aygıtlar teorisinin ve devletin mekanizmalarını kendi işleyişleri içerisinde inceleyen teorinin ortaya konulmasıyla gelişmeye devam etti. Biz de bu yazımızda devletin mekanizmalarının kendi işleyişleri dahil olmak üzere, bazı kavramlar hakkında tartışmalar yürüterek yaşananları çözümlemeye çalışacağız.

“Burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir kurul”

“Devlet”, düşünce tarihinde her zaman tartışılan bir kavram olmuştur. İlk çağ filozoflarından Platon'un en önemli çalışmasının “Devlet” olduğu düşünüldüğünde ne demek istediğimiz rahatça anlaşılır. Marks'ın da Hegel düşüncesinden kopuşu “*İdeanın cisimleşmesi ve insan doğasını ve özgürlüğünü genel olarak gerçekleştirmekle yükümlü Us olarak devlet anlayışını içinden çürütme*” koyulmasıyla başlamıştır. (J. Milhau'nun “Sunuş”undan; Marks/Engels, 1999 s. 8)

Hegel'de devlet, toplumun genel çıkarlarının cisimleştiği, özel çıkarların üstünde yer alan bir varlıktır. Hegel devleti, Teleolojik (Ereksel) bir yaklaşımla değerlendiriyor ve kapitalist devletle nesnel tinin doruğuna ulaşıldığını belirtiyordu. Devlet, “ahlak düşünün gerçekliği”, “aklın imgesi ve gerçekliği” olarak toplumun dışında, kendi kendine var olabilen, kendi kendini bilen, nesnel ahlak ilkesini kendinde belirginleştiren bir unsurdur.

Marks 1843'te yazdığı Hegel'in Hukuk Felsefesine Eleştirisi'nde devletin gerçek yaşamda, toplumun genel çıkarlarını değil, özel mülkiyetin çıkarlarını savunduğunu ortaya koyar.

Şunu belirtmeliyiz ki, Marks hiçbir zaman sistematik bir devlet çözümlemesine girişmemiştir. Marks'ın temel hedefi, kapitalist üretim tarzını çözümlemek olmuş ve kapitalist üretim tarzında (KÜT) belirleyici bir rolü olan ekonomiye yoğunlaşmıştır. Devlet konusuna da, ekonomi üzerindeki etkisi boyutuyla girmiştir. Bunun dışında "Fransa'da Sınıf Savaşları", "18 Brumaire", "Fransa'da İç Savaş" gibi tarihsel çalışmalarda özel bir devlet teorisi olarak bulunmasa da, kapitalist devletin yapısı ve işlevine dair önemli çıkarsamalar vardır. Engels ise Anti Dühring ve Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'nde devlet konusuna eğilmiştir.

Komünist Manifesto'da, feodal toplum yıkıntıları arasından gelişen burjuva toplumun gelişim aşamalarının her birine denk düşen devlet tiplerinden bahsedilip, en sonunda "modern temsili devlet"te burjuvazinin siyasi hakimiyeti tek başına ele geçirdiği vurgulanır.

"Modern devlet iktidarı burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir kuruldan başka bir şey değildir." (Marks/Engels, 2014, 37)

Marks'ta burjuva sınıf, çok farklı kliklerden fraksiyonlardan oluşmakta, homojen değil çelişkili bir yapı oluşturmaktadır. Öyle ki bu fraksiyonlar bazen tamamen ideolojik nedenlerle, fikrî ayrışmalarla belirginleşmekteydi. 18 Brumaire'de National gazetesinin etrafında toplanan burjuva muhalefeti şöyle tanımlamıştı:

"Bu kesim, büyük ortak çıkarlarla bir araya toplanmış ve ötekilerden kendine özgü üretim koşulları ile ayrılmış bir burjuva kesimi değildi; yalnızca cumhuriyetçi görüşteki yazarlardan, avukatlardan, subaylardan ve memurlardan oluşmuş bir burjuva klikti. Etkinliği, ülkenin Louise-Philippe'e karşı duyduğu kişisel antipatiye, eski cumhuriyetin anılarına bir miktar coşkulu cumhuriyetçinin inançlarına ve özellikle de Viyana sözleşmelerine ve İngiltere ile ittifaka karşı duyulan kini titizlikle sürdüren Fransız milliyetçiliğine dayanıyordu." (Marks, 2002, 25-26)

Burjuva sınıfının, ticari, sınai ve mali fraksiyonlara ayrılışı, genişletilmiş yenden üretim sürecinde sermayenin kuruluşuna denk düşmektedir. Fakat bu fraksiyonların, politik alanda temsiliyeti verdiğimiz alıntıda görüldüğü gibi "üretim koşullarına" göre olmaktan ziyade politik alanın kendi özgürlükleri içinde gelişmektedir. Çeşitli şekillerde fraksiyonlara ayrılmış olan "burjuva sınıfının" ortak işleri devlet aracılığıyla gerçekleşir.

“Devlet, sınıf çelişkilerini dizginleme gereksiniminden doğduğu için, aynı zamanda bu sınıfların çatışmasının ta ortasında doğduğu için, o kural olarak en güçlü iktisaden egemen sınıfın devletidir ve onun sayesinde siyaseten de egemen sınıf haline gelir ve böylece ezilen sınıfı bastırmak ve sömürmek için yeni araçlar elde eder.” (Marks’tan aktaran Lenin, 1996: 24)

Devlet, egemen sınıfın ezilen sınıfı baskı altında tutmanın ve sömürmenin aracıdır. Bu aracın burjuvazinin “ortak işleri” için kullanılması o kadar da kolay değildir. Burjuvazinin kendi içindeki çelişkileri ve “özgün genel sınıf çıkarını, politik çıkarını, en dar, en kirli özel çıkarlarına her an feda edebilmesi” (Marks’tan aktaran Poulentzas N., 2003, 332) bir sınıf olarak politik bir birlik yaratamamasını ve her an fraksiyon çatışmaları içerisinde kaybolmasını getirir. Tam da bu gerçeklik, modern devletlerde, devlet biçimi olarak, çok sayıda fraksiyonun temsiliyetini sağlayan parlamenter cumhuriyeti öne çıkarır.

Önceki toplumsal formasyonlarda (köleci, feodal) çeşitli egemen sınıflar-de-rebeyleri, din adamları, senyörler vs- esasta kendilerine ait toprak parçalarında, iktidarlarını paylaşmadan ve kendileri adına kimseyi kullanmadan kendi ordularıyla vergi toplayıcılarıyla yönetmekteydiler. Kapitalist toplumda ise, istisnalar haricinde ve gittikçe azalan bir şekilde burjuvazinin kendi yönetimde olmamakta ve “parti” olarak temsilciler “ortak işlerini” yürütmektedir. Bununla birlikte, burjuvazinin “genel sınıf çıkarı” ile “özel çıkarının” uyuşmaması ve her an özel çıkarın öne çıkarılmasının yarattığı rekabet, modern devlette en uygun biçimin, birçok partinin genel oy tercihi ile yer aldığı parlamenter sistem/demokratik cumhuriyet olduğunu ortaya koyuyor.

“Demokratik cumhuriyette zenginlik, iktidarını dolaylı, fakat bir o kadar da güvenli icra eder; hem de birincisi, ‘memurları doğrudan rüşvetle satın alarak’ (Amerika) ve ikincisi ‘hükümet ve borsanın ittifakı’ sayesinde (Fransa ve Amerika).” (Engels’ten aktaran Lenin, 1996: 25)

Engels’ten yaptığı bu alıntıya Lenin de destek verir ve Rusya’da Şubat Devrimi sonrası kurulan demokratik cumhuriyetteki koalisyon hükümetinde bakanlık yapan Bay Palçinski’yi örnekendirir. Kapitalistlerin “yağma hırsını askeri siparişlerde devlet kasasını soymalarını dizginleme yönünde tüm önlemleri” (agy) sabote eden Bay Palçinski, bakanlıktan sonra kapitalistler tarafından yılda 120 bin ruble ile maaşlı bir göreve getirilmiştir. Elbette ki ondan boşalan devlet görevine de, başka bir Palçinski yerleştirilmiştir.

Egemenlerin bu baskı ve sömürü aracının meşruluğunu sağlama sorunu vardır. Alman İdeolojisi’ndeki *“Egemen sınıfın düşünceleri bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir; başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf*

aynı zamanda egemen zihinsel güçtür” (Marks-Engels, 1999; s. 75) ifadesi burjuvazinin “baskı” aygıtları dışında egemenliğini nasıl meşrulaştırdığı konusunda yol göstericidir.

Sınıflı toplumlarda, iktidara gelen her yeni sınıf amaçlarına ulaşmak için, kendi çıkarlarını tüm toplumun çıkarları olarak göstermek zorundadır. Oysa ki devlet içindeki bütün savaşım, “çeşitli sınıfların yürüttükleri gerçek savaşım- ların büründükleri aldatıcı birimlerden başka bir şey değildir.” (age, 58)

Sonrasında Gramsci’nin “hegemonya”, Althusser’in “ideolojik aygıtlar” teorilerine temel olan “egemen fikirler” veya “toplumun tüm çıkarlarına hareket ediyormuş” gibi görünebilmenin elbette ki maddi dayanakları mevcuttur.

Modern devlet, mücadelenin boyutlarına da bağlı olarak egemenlik altındaki sınıflara dair yasalar çıkarmak, düzenlemeler yapmak zorundadır. Marks’ın Kapital’de incelediği, fabrika yasaları buna en eski örneklerdendir. Devletlerin ezilen sınıflara yönelik koşullarını kısmi olarak düzeltmelerine bir diğer örnek de geçen yüzyılın ikinci yarısına damga vuran “**refah devleti**”dir.

Marksist literatürde “reform” olarak geçen durumların hepsini bu kapsama sokabiliriz. Devlet, “*sınıfların çatışmasına gem vurmak suretiyle*” (Lenin, 1996: 19) ezilenlere yönelik baskıyı “yasa mertebesine” yükselterek, bir “düzen” yaratmak zorundadır. Burada “*gem vurmak... ezilen sınıfların elinden, ezenleri devirmek için belli mücadele araçlarını ve yöntemlerini çekip almak*” (agy) demektir. Bu açık baskı yoluyla olabileceği gibi, çeşitli ekonomik uygulamalar, ideolojik yönlendirmeler vs. yoluyla da olabilir. Devletin, ezilen sınıflara yönelik bu adımları atmak zorunda olması, onun egemen sınıflardan “görece özerk” hareket edebilmesinin nedenlerinden biridir. Devletin bu görece özerkliği yoluyla egemenlik altındaki sınıflara verdiği “tavizler” uzun vadede egemen sınıf ve fonksiyonların çıkarlarına olmaktadır. Çünkü ezilen sınıfların elindeki mücadele araçlarını etkisizleştirmekte ve ayrıca devlete bunların gözünde bir meşruluk oluşturmaktadır.

Egemen sınıfların baskı aygıtı olan devlet, ezilen sınıfların mücadeleleri sonucu bu görece özerkliğe sahip olmuştur. İktidarlarını uzun erimli korumaları, onlara devlet aygıtının politik ve ekonomik olarak taviz gibi görünebilen uygulamalarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Egemenlik altındaki sınıfların temsilcisiymiş gibi görünemeyen bir devletin yönetimini uzun süre “düzen” içinde sürdürebilmesi ve kârını garantiye alabilmesi mümkün değildir.

Devletin görece özerkliğinin sınırları, sınıf mücadelesinin durumuna, egemen sınıf ve fraksiyonların arasındaki güç dengesine ve devlet biçimine göre (liberal devlet, müdahaleci devlet, faşist devlet, askeri diktatörlükler vb.) değişebilir.

Burjuvazinin, özel çıkarını genel sınıf çıkarının önünde tutması nedeniyle kendi politik örgütlenmesini oluşturmaması, modern devletin burjuvazinin “örgütlenmesi” olarak ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Yani, burjuvazinin çeşitli fraksiyonları, devlet aracılığıyla örgütlenmiş ve politik olarak sahneye çıkmış olmaktadır. Kapitalist devlet burjuvaziye örgütlerken; ezilenlerin özerk-bağımsız bir politik iradeye, partiye vs. sahip olmasını engellemekle yükümlüdür. Devletin görevi, başta işçi sınıfı olmak üzere ezilenleri **örgütsüzleştirmektir**.

Burjuvazi çıkar çatışması dolayısıyla özerk olarak ayrı bir partide örgütlenemiyorken, işçi sınıfının tam tersi olarak ekonomik çıkarları onun politik olarak birleşmesinin ve ayrı bir parti kurabilmesinin nesnel koşulunu sağlar.

Devlet kendisini bütün halkın/ulusun temsilcisi olarak sunup, bahsini ettiğimiz sınırlar içerisinde özerk olarak hareket edebildiği oranda, başta işçi sınıfı olmak üzere ezilenlerin ayrı örgütlenmesine ket vurmuş olmaktadır. Egemen olmayan sınıflar da homojen değildir. Mesela küçük burjuvazi, küçük çiftçiler gibi ara sınıflar, işçi sınıfı gibi kendilerini birlik içinde ifadelendirmekten uzaktırlar. Bu da devleti kendilerinin temsilcisiymiş gibi kabulünün daha rahat olmasına yol açmaktadır.

Kapitalist devletin kurumlarında işler, sınıf mücadelesi yokmuş gibi olup biter. Her şey “hukukun önünde eşit bireyler” ideolojisine göre işliyormuş gibi görünür. Köleciler ve feodal devletlerde politik sınıf hiyerarşileri açık bir şekilde devletler-kastlar şeklinde kurumsallaşmıştı. Fakat kapitalist devlet, kendini “imtiyazlı bireylerden oluşan halkın/ulusun temsilcisiymiş” gibi sunarak, sınıfların varlığını reddeder/üstünü örter.

Kapitalist devletin çelişkisi ve krizlerin nedenlerinden biri budur. Bir sınıfın temsilcisi/devleti olmasına rağmen, tüm halkın devleti olarak kendini göstermek zorunda olmasındandır. Tüm kurumlarını, mekanizmalarını bu çelişkinin tıkkayıcı bir aşamaya varmaması için çalıştırması, buna göre örgütlenmesi gerekir. Bunun için de elindeki tüm baskı ve ideolojik aygıtlarının yanı sıra ekonomik imkânları da kullanır. Bu sonuncusu, özellikle 20. yüzyıldaki sosyal refah devleti örneğinde görülmüştür.

Devletin “görece özerkliği” konusuna dair, son olarak Marks ve Engels’in “burjuvazinin gerçek dini” olarak tanımladıkları Bonapartist devlet tipine kısaca bakalım.

Louis Napoleon Bonapart’ın 1852’deki hükümet darbesinden sonra ortaya çıkan rejimle Bonapart, devletin diğer kesimleri ve tüm toplum üzerinde büyük bir güç elde eder. Bonapartizm, burjuvazinin yönetme gücünü yitirdiği, işçi sınıfının ise yönetimi ele geçiremediği bir dönemdeki hükümet biçimi olarak or-

taya çıkar. Marks ve Engels'in Bonapartizm'i değerlendirmelerinde, kapitalist devletin genel olarak görece özerkliğine dair pek çok şey bulunur. Yani Marks ve Engels'te Bonapartizm, "basitçe somut bir kapitalist devlet biçimi olarak değil, kapitalist devlet tipinin kurumsal oluşturucu niteliği olarak düşünülmüştür." Engels bunu Marks'a yazdığı 13.4.1866 tarihli mektupta ifade eder: "*Bonapartizm, modern burjuvazinin gerçek dinidir. Burjuvazinin kendisini doğrudan doğruya hüküm sürmek için yetiştirmedeğini gitgide daha iyi görüyorum; bu nedenle Bonapartist bir yarı-diktatörlük normal bir biçim haline geliyor; burjuvazinin büyük çıkarlarını gözetiyor (gerekirse burjuvaziye karşı)... ama ona egemenlikte hiç yer bırakmıyor.*" (Poulantzos N, 2003: 302-303)

Bonapartizm'de devletin yürütme gücü tek kişinin elinin altında toplanmıştır. Louis Bonaparte gücünü, küçük köylülükten topladığı oylarla sağlamaktadır. Bonaparte sanayi burjuvazisinin lehine pek çok uygulamayı yaşama sokarken mali burjuvazinin de konumu sağlamlaştırmıştır. Küçük köylülüğün ise bu iktidardan politik hiçbir çıkarı olmamıştır.

Engels'in "Bonapartizm, modern burjuvazinin gerçek dinidir" ifadesinde açıkça anlam bulduğu gibi kapitalist devlet, egemen sınıfların çıkarlarını gözetken, onları politik olarak örgütleyen, ezilenlerin ise mücadelelerine gem vurup örgütsüzleştiren fonksiyonlara sahiptir. Bunu da sahip olduğu görece özerklik ile yapabilmektedir.

Devletin ekonomik ve ideolojik işlevleri

Marks, Engels ve Lenin'in devlete dair çalışmalarından sonra II. Enternasyonal başta olmak üzere, bu konuya eğilen, "*devlet teorisini irdeleyen*" çalışmalar azdır. Poulantzos, Gramsci haricinde II. ve II. Enternasyonal'in devleti teorik olarak incelemelerini "*egemen anlayışın genellikle devrimci strateji ve amaç yokluğunun eşlik ettiği ekonomizm* sapmasına*" bağlar. (Miliband, Poulantzos, Laclau; 1990: 13)

Gramsci'nin devlet teorisine katkısı, devletin genel bir analizle sadece "baskı

* Ekonomizm, Lenin'in "Ne Yapmalı?" çalışmasında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bununla birlikte kısaca şunları vurgulayabiliriz: Ekonomizmde, siyasal mücadele ekonomik mücadeleye bağlı kalmıştır. Toplumsal sistemdeki her değişimin öncelikle ekonomide meydana geldiğini, bu nedenle öncelikle işçi sınıfının ekonomik talepleriyle örgütlenmesi gerektiğini, bunun sonrasında politik mücadelenin geleceğini savunur. Hedefi devlet olan politik mücadele, bu anlayışla gereksizleştirdiği için, devlet incelemelerine de gerek kalmaz. Oysa Lenin'de ekonomik mücadele, politik mücadelenin bir parçasıdır.

aygıtı” olmadığını, devletin ideolojik işlevinin de var olduğunu –hegemonya teorisi- vurgulamasıdır. İlk bölümde vurguladığımız gibi Marks, Engels ve Lenin’de devlet, ezilen sınıfları sömürmenin ve baskı altında tutmanın bir aracıdır. Yani devletin “baskı aygıtı” üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte ezilen sınıfların mücadelesine “gem vurmak” (Lenin) için, egemen sınıfların çıkarlarının bütün sınıfların çıkarınaymış gibi görünmek zorunda olduğu belirlemeleri de mevcuttur. Fakat bu işlevin, hegemonya ve ideoloji kavramlarıyla teorize edilmesi önce Gramsci’nin, sonrasında Althusser ve Poulantzos’un çalışmalarıyla mümkün olmuştur.*

Gramsci’ye göre devlet dendiği zaman sadece “hükümet aygıtı” anlaşılmamalıdır. Aynı zamanda “özel hegemonya” aygıtı da anlaşılmak zorundadır.

“Eğer her devlet aynı şekilde belirli tipte bir medeniyet ve belirli tipte bir vatandaş yaratmaya ve bunu sürdürmeye, ... belirli örf-adet ve tutumları ortadan kaldırmaya ve bunların yerine ötekileri yayıp yerleştirmeye meylederse, bu amaca ulaşmak için hukuk da, okul ve öbür kurumların yanında bir araç olacaktır.” (Gramsci’den aktaran Poulantzos, 2016: 350)

Marks, Engels ve Lenin’de de bulunan “Devlet iktidarı ve devlet aygıtı” ayrımını burada hatırlatmak gerekmektedir. Tüm siyasal sınıf mücadeleleri devlet iktidarının ele geçirilmesi için verilir. Fakat devlet iktidarının ele geçirilmesi devlet aygıtının (hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapisane) ele geçirilmesi anlamına gelmez. Bu saydıklarımız aynı zamanda devletin baskı aygıtlarıdır. Baskı aygıtları, “devlet iktidarının öz çekirdeği” (Poulantzos N; 2016: 357) durumundadır. Bu “öz çekirdek”, devletin ideolojik aygıtlarına göre “çok daha kuvvetli ve sıkı bir iç bütünlüğe sahiptir.” (agy) Tam da bu ayrımlar nedeniyle proletaryanın hedefi devlet iktidarını ele geçirmek ama mevcut devlet aygıtını “paramparça ederek” yerine bambaşka bir devlet aygıtı koymaktır.

Devletin baskı aygıtlarının yanı sıra Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) da vardır. DİA’lar olarak şu kurumlar sıralanabilir: “Dini DİA (değişik kiliseler sistemi), Öğretimsel DİA (değişik özel ve devlet okulları sistemi), Aile DİA’sı, Hukuki DİA, Siyasal DİA (değişik partileri de içeren sistem), Sendikal DİA, Haberleşme DİA’sı (basın, radyo-televizyon vb.), Kültürel DİA (edebiyat, güzel sanatlar, spor vb.)” (Althusser’in çalışması, Zizek S içinde, 2011: 169)

Dolayısıyla bir burjuva sınıf/fraksiyon açısından devlet de tam olarak “iktidar” olmak için, devletin baskı aygıtlarının yanı sıra ideolojik aygıtları da ele

* İdeoloji kavramının tarihsel gelişimi bize bu teorizasyonun yüzyıla yayılmasının nedenleri konusunda ipucu verebilir. Bu konuda Partizan dergisinin “İdeoloji-Politika-Örgüt” başlıklı 88. sayısına bakılmalıdır.

geçirme mücadelesi içerisinde olması gereklidir. Buraya kadar yazdıklarımızı toparlayıcı niteliğiyle aşağıdaki tanımlama önemlidir:

“... bir sınıf devleti olan devlet, Marksizm’in klasiklerine göre, yalnız fiziki baskı ‘gücünü’ elinde tutması ile değil, fakat en başta toplumsal ve siyasal işleviyle tanımlanır. Sınıf devleti işlevi, bir toplumsal formasyonun birlik ve beraberliğinin sağlanması, üretim koşullarının ve dolayısıyla üretimin toplumsal koşullarının yeniden üretiminin sağlanması olan merkezi kertedir. Sınıf devleti, bir sınıf mücadelesi sisteminde, siyasal sınıf egemenliğinin güvencesidir. İdeolojik aygıtların gördüğü işler işte tam buradadır. Genellikle egemen ideoloji, toplumsal formasyonun ‘harcını’ oluşturur.” (Poulantz N, 2016: 353)

İdeolojinin gün geçtikçe artan bir öneminin olduğu açıktır. Kapitalist emperyalist sistemin, dünya genelinde yaşadığı tikanıklık gün geçtikçe artmaktadır. Bir tarafta artan zenginlik ve daha çok merkezileşen iktidarlar, diğer tarafta yoksulluk. Dünyanın dört bir yanında süren savaşlar ve bunların ağır sancıları... Egemen sınıfların, bu yoksulluk, göç ve ölüm deryasında ezilen sınıfları yönetmeye devam edebilmede, ideolojiler çok önemli bir araç olarak duruyor. Farklı fraksiyonlara ayrılmış olan burjuvazinin kitleleri peşinden sürükleyip, iktidarını diğer burjuva fraksiyonlar karşısında sağlamlaştırmak için de ideoloji vazgeçilmez bir araç durumundadır. Milliyetçi, dinci, liberal hümanist... her türlü ideolojinin kapitalizmin çelişkileri arttıkça yaygınlaşması boşuna değildir.

Bir toplumsal formasyonda yalnızca bir egemen ideoloji bulunmaz. Tamamen altyapıyla bağlantılı olarak “birbirleriyle çelişkili birçok ideoloji veya ideolojik alt sistemler vardır. Bunlar mücadele halindeki çeşitli sınıflara ilişkindir. (Örneğin, Türkiye’de Kemalist ideoloji ile son yıllarda etkinliğini artıran muhafazakar/İslamcı ideolojiler arasındaki çelişkiler.)

Olağanüstü dönemlerde veya devlet biçimlerinde (faşizm gibi) ideoloji ve ideolojik aygıtlar çok daha fazla önem kazanır. Yasaların temel görevi, bir şiddet tekeli olan devletin baskısını, şiddetini vs. meşrulaştırmaktır. Bu yanı sıra meşrulaştırma işlevi her kapitalist devlet biçiminde mevcutsa da, olağanüstü devlet biçimlerinde ideoloji baskıya eşlik ederek önemli bir rol üstlenir. Her devlet biçiminde, ordunun, öğretim kurumlarının, ailenin, dini kurumların vs. kendilerine ait bir ideolojileri oluyorsa da, olağanüstü devlet biçimlerinde tüm bu “alt ideolojiler” egemen ideolojiye tabi kınırlar. Toplumun ve tüm aygıtlarının militaristleştirilmesi, dincileştirilip şovenistleştirilmesi veya laikleştirilmesi gibi... Egemen sınıf ve fraksiyonun ideolojisi ile devletin ideolojisi iç içe girer. Böylece, farklı ideolojiler daha çok geri çekilir ve egemen olanla mücadeleleri azalır.

Devletin siyasal ve ideolojik fonksiyonlarının yanı sıra **iktisadi** fonksiyonları da çok önemlidir. Devlet üretim döngüsünün yeniden üretiminde de bizzat

müdahalede bulunur. Devletin, iktisadi işlevinin siyasal işleviyle başbaşa gittiğini söyleyebiliriz.

Devletin, ekonomik işlevi, baskı aygıtının veya ideolojik aygıtının işlevleri içerisinde eritilemez. Hatta denilebilir ki, gittikçe artan oranda ekonomik işlevleri artmaktadır; bu da yaşanan krizlerin nedenlerinden olmaktadır.

“Devlet, ekonomik stratejisini hegemonyanın örgütlenmesine ilişkin genel siyasetine göre biçimlendirmekte giderek daha fazla zorlanmaktadır. Sermayenin yeniden üretimi için bundan böyle kesinlikle zorunlu olan bu önlemleri almaya devam etmek zorundadır; hem de bu durum hegemonya açısından ciddi sorunlar yarattığında bile, bu önlemler tam da iktidar blokunun bizzatı içindeki ve iktidar bloku ile ezilen sınıflar arasındaki çelişkileri keskinleştirir ve bunalımların başlıca etmeni haline gelirken, bizzatı bu yüzden, basit ekonomik bunalımın ötesine geçerler.” (Poulantzos N, 2004: 187-188)

Devlet, ekonomik işlevlerini gittikçe artan şekilde “uzmanlaşmış ekonomik aygıtlarla” yerine getirmektedir. Türkiye’den örneklerdirsek hükümete bağlı Ekonomi ve Maliye Bakanlıkları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarının yanı sıra TMSF, BDDK gibi oluşturulan üst kurullar çok fazla işlevselleştirilmese de Ekonomik ve Sosyal Konsey tipi yapılar ve son örneği Varlık Fonu ile görülen çeşitli fonları sayabiliriz.

Devletin ekonomik fonksiyonu, hükümetlerin konjonktürel politikalarına çok fazla tabi olmaktadır. Bu durum iktidar bloku içerisinde hegemonyayı elinde tutan fraksiyona diğerlerinin karşısında büyük avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlar burjuvazinin diğer fraksiyonları ile olan çelişkileri artırmaktadır. Ekonomik tüm önlemlerin siyasi içeriği esasta hegemonik fraksiyonun siyasi stratejisiyle uygunluk taşır.

Devletin ekonomik işlevi, aynı zamanda devletin biçimine bağlı olarak da değişmektedir. Serbest rekabetçi dönemde de tekeli kapitalizm döneminde de devlet sermaye birikimi ve yeniden üretiminde önemli misyon üstlenmektedir. Bir dönem için külfet olan sağlık, çevre, eğitim, kentleşme vb. alanlardaki yatırımlar neo-liberal olarak isimlendirilen politikalarla birlikte her bir alanın kâr makinesi haline getirilmesiyle, özel sermaye gruplarıyla birlikte yapılmaya başlanmıştır. Liberal devlet biçiminde devlet, ideolojik aygıtları ve yasalardaki “birey” vurgusunu öne çıkararak ekonomik düzenlemeler yaparken müdahaleci devlet biçiminde devletin kendisi yatırımlar yapmakta, “işveren” durumuna gelmektedir.

Özcesi devletin ekonomik rolü, değişen üretim ilişkilerine, sömürü koşullarına ve iş bölümüne bağlı olarak değişse de her daim vardır ve devletin siyasal rolüyle başa baş gitmektedir.

Güç dengesinin maddi yoğunlaşması

Toplumsal bir formasyonda birden çok üretim tarzının aynı anda varoluşu, farklı egemen sınıflar ve fraksiyonların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kapitalist devlet iktidarı da Marks'ın tanımlamalarında gördüğümüz gibi birden çok egemen sınıf ve fraksiyonun ittifakından oluşur. Kapitalist toplumun “iktidar bloğu” da bunlar meydana getirirler.

Burjuvazinin ticari, sınai ve milli fraksiyonları üretimdeki yerlerine göre ortaya çıkarken bu fraksiyonlar da önceki bölümleri de 18 Brumeire'den örnek-lendirdiğimiz gibi ideolojik ve politik olarak da kendi içlerinde yeni fraksiyonlara bölünebilmektedir.

İktidar bloğu, birden çok sınıf ve fraksiyonlardan oluşmasına rağmen bir sınıf veya fraksiyon hegemonyayı fiilen elinde tutar, diğerlerinin üzerinde özel bir egemenlik kurar. Dolayısıyla iktidar bloğu içerisinde de sürekli olarak bir çıkar çatışması vardır. Bu hegemonik sınıf veya fraksiyon, diğerleri üzerinde egemenliğini sürdürebildiği müddetçe çelişkili de olsa bir “düzen” sürer. Bu durum çeşitli nedenlerle bozulduğunda ve kurulamadığında siyasal bunalım yaşanmaya başlar. Bu sorunun sistem içinde çözülmesi ancak iktidar blokunun çeşitli yollarla kendini tekrar örgütlemesiyle sağlanabilir.

Bir sınıf ya da fraksiyonun hegemonik oluşu, onun devletin tüm baskı ve ideolojik aygıtlarında iktidara sahip olduğunu göstermez. Çeşitli sınıf ve fraksiyonlar, bu aygıtlarda iktidara sahip olabilirler. Bunun gerçek yaşamdaki kombinasyonları pek fazladır. Öyle ki, ordu, idare, yüksek memurlar gibi devlet aygıtında en fazla iç bütünlük göstermesi gerekenler bile iktidar bloğunun farklı sınıf ve fraksiyonlarının egemenliğinde/etkisinde olabilirler. Bu durum, devletin farklı aygıtları arasında sürtüşmelere yol açar.

Egemen sınıf ve fraksiyonların temel hedefi, “devletin özünü” oluşturduğundan, devletin baskı aygıtını ele geçirmektir. Devletin baskı aygıtlarının daha korunaklı ve sağlam iç yapısının aksine, ideolojik aygıtlarda diğer sınıf ve fraksiyonların daha fazla etkisi/egemenliği olabilmektedir. “Olağanüstü devlet biçimlerinde” hegemonik sınıf, aynı zamanda devletin tüm ideolojik aygıtlarında egemen hale gelir. Diğerlerine bu egemenliği kullanarak hareket şansı tanımayabilir.

İktidar blokunda yer alan çeşitli sınıf ve fraksiyonlar, devlet aygıtlarında oldukları oranda siyasi hakimiyete katılabilmektedirler. Yasama, yürütme, yargı, ordu, belediyeler, ideolojik aygıtlar... Bunların hepsi çelişkili bir şekilde ele geçirilmiştir. Devlet, “bir uçtan bir uca sınıf çelişkileriyle oluşmuş, bölünmüştür.” Bu durum, modern devletin politikasının neden çeşitli kesimler ve aygıtlar arasındaki çelişkilerin bileşkesi olarak ortaya çıktığını gösterir.

Devletin merkeziyetçiliği ise esasta hegemon sınıf veya fraksiyonun politikalarıyla sağlanmaktadır. İktidar blokunun uzun vadede sınıf düşmanları karşısında belli bir üstünlük sağlama zorunluluğu da bu merkeziyetçiliğin korunmasına yol açmaktadır. Kriz durumları bunun sağlanamadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Genelde de tam da sınıf düşmanlarının oluşturacağı tehlikeye karşı yani “devletin bekası” için bu krizler hızlı biçimde aşılmalı istenir.

Hegemonyacı sınıf veya fraksiyonun, başta baskı aygıtları olma üzere “devlet aygıtını” tümüyle ele geçirme hamlesi sürekli ve sürekli. Devletin hakim olunan herhangi bir aygıtı üzerinden (ordu, siyasi parti, bakanlık vs.) diğer fraksiyonların “direniş merkezi” olan kollar üzerinde egemenlik sağlanmaya çalışılır. Gerçek iktidar ile biçimsel (siyaset sahnesinde görünen) iktidar arasındaki fark burada daha belirgin görünmektedir. (Yıllar boyunca AKP’nin “gerçek iktidar olmadı” savı burada örnek verilebilir.) Devletin aygıt ve kesimlerinin stratejik noktalarda konumlanan “gerçek iktidar” odaklarının ele geçirilmesi kolayca gerçekleşmemektedir. Bu noktalar uzun erimli sınıf mücadeleleri sonucu ve kendi yasalarına göre burjuva fraksiyonlar tarafından ele geçirilebilirse de bu olanak çeşitli “sol” reformist partilerin sandığı gibi sosyalist/komünist partiler için mümkün değildir. Böyle bir durumda devletin “egemen sınıfların devleti” olduğu gerçeği her aşamada ortaya çıkar. Egemenlik altındaki sınıfların iktidarı “zor”la ele geçirme dışında başka bir seçenekleri yoktur.

Burjuva fraksiyonlarda da, bu stratejik noktaların ele geçirilişi sıklıkla kendi kabul edilebilir sınırları işleyişleriyle değil “darbe” ile olabilmektedir.

Devletin iç bölünmeleri, oluşan çatlaklar vs. sadece iktidar bloğunun kendi iç çelişkileriyle açıklanamaz. Bu çatlaklarda, çelişkilerde önemli bir etken de ezilen sınıfların mücadelesi ve devletin ezilen sınıflar karşısında üstlendiği rolle ilgilidir. Kapitalist devletin en önemli çelişkilerinden birinin, önceki toplumsal formasyonlardan farklı olarak bir sınıfın temsilcisi olduğu halde tüm halkın/ulusun temsilcisiymiş gibi görünmek zorunda olması olduğunu vurgulamıştık.

Devlet aygıtları, ezilen sınıfları örgütsüzleştirerek, dağıtarak, siyasi örgütlerini devri dışı bırakarak iktidar bloğunu siyasi olarak birleştirir. Bunun için her türlü baskı ve ideolojik aygıtlar ile ekonomik önlemler devreye girer. Devletin, egemenlik altındaki sınıflara “gem vurma”sı onun için zorunlu olsa da bunun nasıl yapılabileceği konusunda burjuva sınıf ve fraksiyonları her zaman uzlaşa halinde olmazlar, bu çoğunlukla kendilerine destek veren sınıflara karşı olan uygulamalarla ortaya çıkar. Bu çelişkinin nasıl yaşandığına dair 18 Brumaire’de Marks’ın anlattıklarından uzun da olsa bir örnek verebiliriz; “*Kendini toplumdan bağımsız kılan bir yürütme gücü olarak, Bonaparte, misyonunun*

‘burjuva toplumun’ güvenini sağlamak olduğunu duyumsatıyor. Ama bu burjuva düzenin gücü orta sınıftır. Onun içindir ki, kendisine bu sınıfın temsilcisi gözüyle bakıyor, ve bu anlayışla kararname yayınlıyor. Ama Bonaparte’nin kendisi bir şeyse eğer, bu orta-sınıfın siyasal etkinliğini kırdığı ve her gün de kırmakta olduğu içindir. Onun içindir ki, kendisini, orta sınıfın siyasal ve ebedi gücüne karşı hasım olarak görüyor. Ama, burjuvazinin maddi gücünü korumakla, onun siyasal gücünü yeniden yaratıyor. Bunun içindir ki, bir yandan. Kendini gösterdiği her yerde sonucu (etkiyi) yok ederken, nedeni alıkoyması gerekiyor. Ama bütün bunlar, neden ile sonuç arasında küçük küçük karışıklıklar olmadan yapılamıyor, çünkü biri ve öteki, karşılıklı etki ve tepkileri içinde ayırt edici niteliklerini yitiriyorlar. Sınır ayrımı çizgisini silen yeni kararname bundan ileri geliyor. Aynı zamanda Bonaparte, köylülerin ve genel anlamda halkın, burjuva toplumu sınırları içinde alt sınıflara mutluluk getirmek isteyen temsilcisi olmak sıfatıyla, kendini, burjuvaziyle karşı karşıya görüyor.”
(Marks, K., 2002, 130-131)

Modern devlette bahsini ettiğimiz çelişkiler hiç sonlanmayan bir şekilde devamlı olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Marks’ın dediği gibi burjuvazi “her yerde sonucu yok ederken, nedeni alıkoymuyor”.

Bütün bu yazdıklarımızdan çıkarılacak sonuç şudur; “*Kapitalist devletin özünü bir kendinelik olarak değil, ama esasen ‘sermaye’ için de söz konusu olduğu üzere, bir münasebet olarak, daha doğru bir deyişle, devletin içinde ve her zaman özgül bir biçimde dile geldiği haliyle, sınıflar ve sınıf fraksiyonları arasındaki bir güç dengesinin maddi yoğunlaşması olarak düşünülmesi gereklidir.*” (Poulantzas N., 2004, 143) (abç)

Devlete “özcü” bir şekilde yaklaşılması yapılan en büyük hatalardan biridir. Yani tek bir sınıf ya da fraksiyon tarafından üstlenildiği gibi yönlendirilebilen, edilgen “bir araç” değildir. Eğer bu araçsal görüş doğru olsaydı, sosyalizme geçişte devlet aygıtının parçalanmasına vs. gerek kalmaz, devlet iktidarlarının ele geçirilmesi yeterli olurdu. İkincisi devlet salt “özne” olarak kavranamaz. Bu, yazının başında kısaca değindiğimiz Hegel’in “en yüksek merci, kutsal devlet” anlayışının yansımasıdır. Burada devlet “kendi” politikasını “kendi dışındaki” toplumsal sınıflara dayatabilir. Yani mutlaklaştırılan bir devlet ortaya çıkar. Bu iki sav da devletin iç çelişkileri, sınıf mücadelesinin etkisi vs. kavranamamakta, dolayısıyla da devlet politikalarının nasıl oluştuğu ortaya konulamamaktadır. Bu yüzden devletin bir “münasebet” olarak ve “sınıflar ve sınıf fraksiyonları arasındaki güç dengesinin maddi yoğunlaşması” olarak düşünülmesi önemlidir. Bu aynı zamanda devletin görece özerkliğini biz açıklamaktadır.

Kapitalist devlet ve rejim biçimleri

Türkiye’de “Cumhurbaşkanlığı sistemi” tartışılırken en çok gündeme gelen konulardan biri bu yasa değişikliğinin “rejim değişikliği” olup olmadığıydı. Biraz da bu tartışmalardan hareketle bu bölümü kapitalist devlet ve rejim biçimlerine ayırdık.

Devlet tipleri belli bir üretim tarzına göre isimlendirilirler: Köleci, feodal, kapitalist devlet tipi gibi! Bir devlet tipini özgüleştiren belirlemeyi değiştirmeyecek şekilde çeşitli devlet biçimleri ortaya çıkar. Liberal devlet, müdahaleci devlet, faşist devlet, askeri diktatörlük, Bonapartizm gibi...

Kapitalist devlet biçimleri, kapitalist üretim tarzının belli bir evresinde ideoloji, iktisat ve politikanın ilişkileri ile sınıf savaşının siyasal bunalımın genel karakterleri gibi etmenlerle ayırt edilirler.

Poulantzas devlet ve rejim biçimlerine dair şu ölçütleri sıralamıştır:

“1- Devletin iktisat ve genel olarak toplumsal ilişkiler üzerindeki müdahale biçimleri ve egemen sınıflara göre devletin görece özerkliğinin biçimleri;

2- Devlet aygıtı ve devletin ideolojik aygıtlarının işlevleri, biçimleri ve aralarındaki ilişkiler; bu da hukuk değişikliklerine tekabül eder ve işte bu biçim ilişkileri düzenler;

3- Bizzat devlet aygıtının içinde kolların genel ilişkileri, bu da, kapitalist devlette yasama-yürütme ilişkisine tekabül eder;

4- Devletin ideolojik aygıtlarının içindeki genel ilişkiler.

Siyasal sahnenin alanını kaplayan rejim biçimlerine gelince;

1- Bir devlet biçimi genel karakterlerini sunma derecesi;

2- Bu karakterlerin aldığı özel biçimler; çeşitli devlet aygıtı kollarının kendi aralarındaki çeşitli devletin ideolojik aygıtlarının ve kendi aralarındaki ve bunlardan birinin egemenliği altında bu her ikisinin kendi aralarındaki somut ilişkiler, özellikle, siyasal partilerin ve sınıfsal partizan temsilcisi rolleri burada temeldir.” (Poulantzas N., 2016, 362-363)

Poulantzas’ın ölçütlerini dikkate aldığımızda devlet biçimlerinin ortaya çıkışının tarihsel ilerlemeci/evrimci yaklaşımda savunulduğu gibi birbirini izleyen etaplar şeklinde olmadığı görülür. Basitten karmaşığa doğru modeller halinde devlet biçimleri ortaya çıkmaz. Yani “ilkel kapitalist üretimden tekeldi devlet kapitalizmine ulaşan aşamalar sırayla izlenerek bunlara uygun devlet biçimleri çıkar” yaklaşımı yanlıştır. Zaten hiçbir üretim tarzı saf halde bulunamayacağı için de bu “aşamaların hiçbirisi farklı ülkelerde aynı şekilde yaşanmaz. Sıralanan bu ölçütler dikkate alınmadan, kapitalizmin evrelerine göre yapılacak ayrımlar yanlış sonuçlara ulaştıracaktır.

Devlet biçimleri, toplumsal bir formasyonda ekonomik ve politiğin eklenme çeşitlerine denk düşmektedir. Bu devlet biçimlerinin devletin baskı aygıtının, ideolojik aygıtının, devletin kollarının arasındaki ilişkiye bağlı olması anlamına gelir.

Aynı devlet biçimlerinde farklı rejim biçimleri ortaya çıkabilmektedir. “Örneğin, liberal devlet hem anayasal monarşi –Büyük Britanya- hem de parlamenter demokrasi –Fransa- biçiminde görülebilir. Müdahaleci devlet, Amerikan bakanlık rejimi, İngiliz iki partili parlamenter rejimi, kıtasal çok partili parlamenter rejim gibi birçok rejim biçim altında görülebilir.” (Pau-lontzas N: 2003; 175)

Rejim biçimleri, parti temsiliyetine ait somut tarzlarla ilgilidir. Bu düzlemde yasama-yürütme politik düzeyin özgül yapısıyla ilgilidir. Bu düzlemde yasama-yürütme arasındaki ilişkiler de siyasal partilerin sayısı ve etki güçleri de devlet biçimlerinin koyduğu sınırlar içerisinde rejim biçimlerini gösterir.

Yasama ve yürütmenin ayrımlanması basit bir hukuki işlem değildir. Bu “politik güçlerin kesin ilişkisine” ve “devlet kurumlarının işleyişindeki reel farklılıklara” (age, 356) denk düşer. Güçler ayrılığının biçimi, devletin üniter fonksiyonunu ve merkezileşmiş yapısını değiştirmez. Yasama ve yürütme üzerinde farklı sınıf ve fraksiyonlar hâkim olabileceği gibi, aynı hegemonik sınıf her ikisi üzerinde hâkim olabilir. İkincisinin gerçekleşmesi durumunda yasama-yürütme ayrimından bahsedilemez.

“Yürütme terimi, bir anlamda devlet aygıtının özel politik fonksiyonu olarak, politik bir güç merkezini içerir.” (age, 363)

Yasama organının güçlü olmasının, halkın temsiliyetini daha fazla sağladığı, daha “meşru” olduğu vb açıklamaları doğru değildir. Sol içinde bir damarın parlamentarizme her zaman verdiği önemi düşündüğümüzde bu vurgu önemlidir. “Meşruluk” meselesi tamamen ideolojik süreçlerle ilgilidir. Ve mesela Türkiye’de son yasa değişikliğine kadar yasama, yürütmeden “ayrı” ve “baskınmış” gibi görünse de Türkiye’de faşist devlet biçimi ve rejiminin varlığını görüyoruz.

Yasama-yürütme ayırmaması, ezilen sınıflara dönük bir ayırmadan ziyade, egemen sınıfların kendilerini garanti altına almaktadır. Yasama organının genel oylarla oluşturuluyor olması dolayısıyla ortaya çıkacak farklı seçeneklerin yaratılabileceği sıkıntılara karşı, yürütme ayrı tutulmuştur. Yasama organının (parlamentonun) daha geride kalıp yürütmenin baskın olmasının nedeni, egemenlik altındaki sınıfların politik yükselişiyle ilgilidir. Böylece başta seçim barajları olmak üzere konulan sınırlar aşılsa bile, devlet, “egemen sınıfların devleti” olarak kalmaya devam eder.

Yürütmenin güçlendirilmek istenmesinin nedenlerinden biri de hegemonik sınıfın iktidar bloğundaki diğer sınıf ve fraksiyonlara karşı egemenliğini artırmasıdır. Yürütmenin baskınlığı, iktidar bloku partilerinin rolünün küçülmesine denk düşmektedir. Yasama baskın iken de önemli bir etkisi olan “bakı grupları”nın, yürütmenin baskınlığında siyasal partilerden daha işlevsel olma olasılığı yükselmektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de “başkanlık sistemi” ne geçiş yapılarak rejim biçiminde değişiklik yapıldıysa da bu tamamen Türkiye’nin özgüllüğü içerisinde, faşist devlet biçiminin sınırlarında gerçekleşmiştir.

Türkiye’de egemen sınıflar

Dönemin ABD devlet başkanı Reagan’ın Ortadoğu ve hükümet darbeleri konusunda uzmanlaşmış danışmanı Lutwak’ın kaleme aldığı kitapta “pratik ve resmi” olarak darbe şöyle tanımlanıyor:

“Darbe, devlet aygıtının küçük ama kritik bir parçasına sızmandan ibarettir. Bu kritik parça sonradan devletin geriye kalan kontrol mekanizmasından hareketle hükümetin yerini almaktadır.” (Luttwak E:1996, 25)

“Darbe, devletin bütün örgütsel can damarını vurarak, cerrahi bir dikkatle bunu yapar.” (age, 145)

Bu tanımlardan hareketle, darbenin ana hedefi siyasal iktidardır! Dolayısıyla hükümetin yanı sıra “devlet iktidarının ana çekirdeği” olan baskı aygıtı ve esasta ordunun etkisizleştirilmesi temel mesele olmaktadır.

Lutwakk’a göre bir darbenin başarısız olma nedenleri çoktur. Bu nedenle güçler dengesini dikkate alınarak doğru zamanda yapılmasının yanı sıra askeri olarak da çok iyi hazırlanması gereklidir. Bu genel tanımlamaların içinden baktığımızda 15 Temmuz’da devletin siyasal aygıtını ele geçirme amaçlı yapılan ve yaşanan güç çatışmasında mağlubiyete uğrayan bir darbe girişimiydi.

Türkiye’nin modern tarihi, tamamen bir darbeler tarihidir. Yaşananların hiçbiri de “pratik ve resmi” olarak bu tanımladıklarımızın dışında değildir. Sonuncusunun sayılabilecek en temel farklılığı, öncekilerde Kemalist ideoloji ve kadrolar darbeye niteliğini verirken bu sefer daha “karma” bir yapıyla, içinde İslami ideolojiye sahip cemaatinde var olmasıdır. Bu ayrımın önem taşımasının tek nedeni, önceki sayfalar da açıkladığımız gibi politik sahnede burjuva sınıf ve fraksiyonların arasındaki ayrışmada ideoloji ve fıkirsal ayrılıkların da önem taşımasıdır. Türkiye’nin kurulduğu süreçten itibaren modern/geleneksel, laik/şeriatçı ayrımı, politik sahnenin şekillenmesinde önem taşımıştır. Türkiye’de iktidar bloku içerisinde yer alan egemen sınıf ve fraksiyonlar arasındaki bu ay-

rımla şeklen bile olsa mevcut olan parlamenter sistemde partiler “genel oy” aracılığıyla kitle desteğini sağlamıştır.

Şimdi Türkiye’deki egemen sınıf ve fraksiyonlara bugünü anlamada yardımcı olacakları için kısaca bakalım.

1960’lara kadar hepsi Odalar Birliğinde temsil olunan sermayenin palazlananları buradan ayrılarak 12 Mart 1971’de TÜSİAD’ı kurdular. TÜSİAD’a üye olanlar, Türkiye’deki en büyük sermaye grupları durumundaydılar ve toplamda mali sermayenin Türkiye temsilcisiydiler. Bunlar, dünya pazarlarıyla daha içli dışlı olan sermaye gruplarıydılar. Dış bağlantıları ve dövizle duydukları ihtiyaç, Türkiye’nin kapalı ekonomisinin açılmasını gerekli kılıyordu. İthal ikameci büyüme yerine ihracata dayalı sermaye birikimi modelinin benimsenmesini istiyorlardı. İktisadi işleri esasta Batı ülkeleriyleydi. Sermayenin bu kesimi ideolojik olarak batı yönelimli, modernist ve laikti. Türkiye’nin kurucu egemen ideolojisi olan Kemalizm ile uyumluydu.

Sözcülüğünü Necmettin Erbakan’ın üstlendiği Odalar Birliği ise tam da sermayesinin büyüklüğü ile bağlantılı olarak “adil düzen”i sloganlaştırmıştı. İdeolojik olarak ise muhafazakâr/gelenekselciydiler.

24 Ocak 1980 kararları, emperyalizmin 1970’lerde başlayan krizine paralel hazırlanmış, Türkiye’nin “uyum yasalarıydılar.” İçeriklerine bakıldığında hem TÜSİAD’ın hem de Odalar Birliği’nin işine geldikleri görülür. İhracata dayalı sanayinin gelişimi “Anadolu Kaplanları”nı ortaya çıkarmaktayken, mali sermayenin önündeki engellerin kaldırılması TÜSİAD’ın işine geliyordu. 24 Ocak kararlarına bağlı olarak İMKB’nin kurulması, bankalar arası para piyasasının oluşturulması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi gibi düzenlemeler zaman içerisinde yaşama geçirilmiştir. Bu düzenlemeler arasında belki de en önemlisi yerli paranın, yabancı paralar karşısında tam olarak çevrilebilir hale gelmesi ve dış borçlanma olanağının sağlanmasıdır.

24 Ocak kararlarının mimarı ve uygulayıcılarından Turgut Özal, 1977 seçimlerinde Erbakan’ın Milli Selamet Partisi’nden (MSP) milletvekili adayı olmuş ama seçilememişti. Bununla birlikte, en büyük sermaye gruplarından Sabancı Holding’de üst düzey yöneticilik yapmıştır. Özellikle Metal Eşya Sanayicileri Sendikasında (MESS) başkanlık yaptığı dönemde, büyük sermaye ile içli dışlı olmuştur. Özal, bu portresi ile tam 24 Ocak ruhuna uygun bir siyasetçiydi.

Türkiye’de iktidar bloğunda önce tek parti içinde (CHP dönemi) sonra ayrı ayrı partilerde hep iki egemen fraksiyon var olmuştur. Kemalist ideolojiye sahip olan sınıf ve fraksiyonlar iktidar bloğunun hegemon sınıf ve fraksiyonu duru-

mundaydılar. Yani ardından bürokrasiye, devletin ideolojik aygıtlarına egemenlikleri tartışılmaz olmuştur. Muhafazakâr kanatın temsilcileri hükümet olsa bile, kurulan devlet mekanizmasıyla hareket alanları hep kısıtlanmış ve gerçek iktidar olamamışlardır. Fakat özellikle 1960'lı yıllardan sonra yükselen toplumsal hareketlere mevcut egemen ideolojiyle cevap olunamamıştır. Üstelik gelişen pek çok “sol” hareket, ilericilik-gericilik ayrımı yaparak Kemalizm’le ortak birçok yön bulmuştu. Buna karşı olarak devlet tarafından İslamcı ideolojilerin önü açılmaya başlandı. Fakat esasta “ılımlı İslam”ın egemen ideolojinin önemli bir parçası haline gelmesi 12 Eylül ile olmuştur.

Özal’ın 24 Ocak ve dolayısıyla 12 Eylül askeri darbesinin “ruhuna” uygun olduğunu söyleyişimiz bu nedenledir. Özal kurduğu ANAP’ın “4 eğilimi” birleştirdiğini söylüyordu. “Birleşme” denilen aslında 24 Ocak ile hem TÜSİAD’ın hem de TOBB’un ekonomik çıkarlarının gözetileceğinin belirtilmesiydi. Bu ekonomik koalisyonun ortakları daha esnek ve güvencesiz bir emek rejiminde hep uzlaştılsa da, faiz oranlarından döviz politikalarına Merkez Bankası’nın bağımsızlığından teşvik politikalarına devletin birikim sürecindeki rolüne kadar hep farklı talepleri dile getirdiler. Bu çelişkiler, özellikle 90’lı yıllarda görüldüğü gibi siyasal krizleri de ortaya çıkaran nedenler arasındaydı. Siyasal anlamda Özal’ın çizgisi liberallerle Nakşibendî tarikatına bağlı İsmail Ağa Cemaati’nin işbirliğiydi! Ortaya çıkan bu bileşim, hem sermayenin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamakta hem de yükselen “solcu” hareketlere karşı modernist, laik, Türkçü, anti-komünist Kemalizm’e bir de “ılımlı İslamcı” aşısının yapılmasıydı.

Devletin ideolojik aygıtları arasında olan, cami ve imam hatiplerin sayısının artırılması, ders müfredatının değiştirilmesi, başta üniversiteler olmak üzere milli eğitimde kadrolaşmanın artması gibi gelişmeler yaşanmaya başladı. Aslında egemen klik, ideolojik aygıtlarda bu adımları atarken, devletin “çelik çekirdeğini” koruma refleksini koruyordu. Nitekim 12 Eylül darbesi sonrası oluşturulan siyasi rejim bunun göstergesidir.

12 Eylül darbesi ile birlikte oluşan yürütme gücü, cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık arasında bölüştürüldü. Bu ayrım, egemen sınıf ve fraksiyonlar için sigorta görevi görüyordu. Genel oyla seçilebilecek diğer egemen sınıf ve fraksiyonları denetim altında tutacak, devlet aygıtı içinde hareketlerini kısıtlayacak bir sigortaydı bu. Siyaseten sorumsuz cumhurbaşkanına bütün atamalarda söz sahibi olma, hükümetin icraatlarını kendine bağlı kurumlar aracılığıyla denetleme, meclis kararlarını veto edebilme gibi pek çok yetki tanınmıştı. Yürütmenin başındaki diğer güç olan başbakan ise özellikle seçim barajı sayesinde

kendi hak ettiğinden daha fazla milletvekili çıkarabilmesiyle diğer siyasi partilere karşı güçlendirilmişti. Ordu, cumhurbaşkanı üzerinden günlük siyasete müdahil olabilir hale gelmişken, hükümet hem ordu hem de ekonomik gruplar arasında işler görmeye başlamıştı.

12 Eylül’de oluşan bu ekonomik-politik konjonktürle Arap sermayesinin elindeki petro-dolarların bir kısmını faizsiz İslami bankacılık adı altında getirmesi, Türkiye’de hep küçük-orta sermaye şeklinde kalan ve kendine ideolojik olarak “İslami” diyen sermaye grubunun büyümesine yol açtı. Bu grup TOBB’tan kopuşarak MÜSİAD’ı (Müstakil Sanayi ve İş Adamları Derneği) 1990’da kurdu. ANAP, hem MÜSİAD’la hem de TÜSİAD’la ilişki halindeydi. Bu özellikle TÜSİAD’da rahatsızlığa yol açıyordu. Bu durum Necmettin Erbakan’ın siyasi yasağının kaldırılıp, yerine Refah Partisi’nin (RP) kurulmasına kadar sürdü. RP’nin kurulması ANAP’ın düşüşünün de başlaması olmuştur. TÜSİAD bir hamle yaparak, Türkiye’de ilk defa burjuva kadrolardan, liberal Yeni Demokrasi Hareketini Cem Boyner önderliğinde kurmayı denedi. Fakat ilk seçimlerde 1000’de 48 oy olarak büyük bir “hüsran” yaratmış ve sonra kendisini feshetmiştir. [Bu örnek aynı zamanda yazımızın ilk bölümünde açtığımız burjuvazinin kendi siyasal birliğini sağlamaktaki yeteneksizliğine ve her zaman orta ve alt kesimlere dayanan siyasi partileri kullanmak zorunda oluşuna da bir örnektir.] Refah Partisi’nin mecliste temsil edilmeye başlamasının yanı sıra, başta İstanbul olmak üzere büyük şehirleri kazanması MÜSİAD ile temsil olunan gruba büyük “avantajlar” sağlamaya başlamıştı.

1970’lerden sonra bahsini ettiğimiz ekonomik-politik ve ideolojik değişimin açtığı alanlardan yararlanan kesimlerden biri de Gülen Cemaati olmuştur. Fetullah Gülen, 1970’lerin ortasında “Yeni Asya Grubu” olarak bilinen Nurculuğun ana gövdesinden kopup, kendi cemaatini kurmuştu. Gülen Cemaati, eğitim alanına (ki en önemli ideolojik aygıtlardandır) ağırlık verdi. Cemaate bağlı olarak açılan dersane ve kolejler en önemli örgütlenme alanlarıydı. Gülen, 12 Eylül askeri darbesini desteklemiş, Erbakan’ın öncülüğünü yaptığı “Milli Görüş Hareketi” ile de hep mesafeli durmuştur. Yurtdışı okulları açılmaya başlandığında Özal’la ANAP destek verenlerdendi. Ana savunuları, din ve bilimin birleştirilmesi gerektiği üzerine kuruluydu, bu da ABD’nin geliştirdiği “ılımlı İslam” kategorisi için önemliydi. 28 Şubat süreci de dâhil olmak üzere Gülen Cemaati, kendini Milli Görüş Hareketi’nden özellikle ayırıyordu.

28 Şubat “postmodern” darbesi, 1980’den itibaren yükselen İslamcı sermayenin önünü hem ekonomik hem de siyasi olarak kesmeyi amaçlıyordu. Kom-bassan, Yimpaş, İttifak, Jet Group gibi holdingler hızlı bir şekilde büyümüş ve

Kombassan'ın Petlas ihalesini almasında görüldüğü gibi devlet ihalelerinde de pay sahibi olmaya başlamışlardı.

Genelkurmay Başkanlığı'nda 11 Haziran 1997'de düzenlenen medya men-suplarının katıldığı irtica brifingindeki şu ifadeler 28 Şubat'ın ekonomik-politik anlamını açıkça vermektedir:

“Özelleştirme kapsamında yapılan ihalelerle, irticai kesim yanlısı şirketlere öncelik verildiği ve bu şirketlerin başta enerji olmak üzere stratejik öneme haiz sektörlerdeki ihalelere ilgi duyduğu ve birleşerek güç oluşturmaya yönelik çalıştıkları hususu açık kaynaklarda yer almıştır.” (Sönmez M., 20014, 31)

TÜSİAD'ın önderliğinde bir araya gelen TESK, TOBB, DİSK ve Türk-İş yayımladıkları bildiriyle “şeriatı karşı” durmak için 28 Şubat darbesine destek vermişlerdir. Gülen Cemaati, ordunun bu müdahalesinden kurtulmak için “milli görüş” geleneğinden ayrı olduğunu vurgulayıp durduysa da başaramadılar. Gülen, “irtica faaliyetleri” dolayısıyla hedefe kondu. Bu süreçte sağlık sorunları bahanesiyle ABD'ye gitti.

28 Şubat darbesinin en önemli sonucu, RP'nin yani milli görüş geleneğinin içinden o dönemki tanımlamalarıyla “muhafazakar demokrat” AKP'nin ortaya çıkması oldu.

Devlet yeniden restore ediliyor

AKP içinden çıktığı RP'nin tersine en başından itibaren ABD ve AB ile uyumlu çalışacağını, neo-liberal politikaları benimseyeceğini açıkladı. IMF ve DB'nin yapısal uyum projelerini Kemal Derviş'in bıraktığı yerden yaşama geçirmeye devam etti. 11 Eylül'ün yaşandığı konjonktürde, AKP'nin “ılımlı İslam”ı uluslararası sermaye gruplarından ve devletlerden destek gördü. Bu desteğin yanı sıra mevcut seçim sisteminin de avantajları ve zaten “merkez sağ” partilerinin çökmüş olmasıyla sağcı/geleneksel kesim siyasette AKP'ye kaydı. 28 Şubatçılar Cumhurbaşkanlığı makamının “çelik çekirdek” ordunun ve bürokrasinin önemli kesiminin ellerinde olmasına güveniyorlardı.

AKP'nin RP'ye göre değişen ideolojik çizgisi ve artık hükümette oluşunun da etkisiyle devlet aygıtında egemen olan Kemalist/ulusalcı sınıf ve fraksiyonlara karşı Gülen Cemaati ile çıkar ilişkisi geliştirmesiyle başladı. Bu zamana kadar birbirlerinden uzak duran bu iki kesim, bu sefer devletin aygıtlarını ele geçirme konusunda en başından beri kademe kademe artan bir ittifak geliştirdiler. AKP-Cemaat ilişkileri açısından bu dönemin karakteristiği İlker Başbuğ'un tanımlamasıyla “*Cemaat ile iyi geçinelim, tamam, ama TSK'yla çatışmaya girmeyelim...*” di. (Başbuğ İ., 2016, 37)

AKP, özellikle 12 Eylül'den sonra başta bürokrasi ve emniyet kurumları olmak üzere Gülen Cemaati'ni oluşturduğu örgütlenmeden faydalanıyordu. Gülen Cemaati de hem ekonomik alanda hem de devlet aygıtında daha rahat hareket etme imkanı kazanıyordu. 1990'ların başında Gülen Cemaati'ne mensup tüccar ve sanayicilerin bir araya gelerek oluşturduğu 7 federasyon, 2005 yılında konfederal bir yapı oluşturarak TUSKON'u (Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu) kurdular. Türkiye genelinde 80 ilde 202 iş adamı derneği TUSKON'un çatısı altında faaliyet yürüttü. TUSKON'lu iş adamları, MÜSİAD'takilerden farklı olarak "neo liberalizmi benimsemiş, küreselleşmeci dünya kapitalizmiyle AB ile bütünleşmeye açık ve yatkın bir iş adamı profili çiziyorlardı" (Sönmez M., 2014, 179) medyada ise ana omurgasını Zaman Gazetesinin oluşturduğu 10'dan fazla televizyon kanalı, dergi ve radyo kanalları mevcuttu.

AKP-Cemaat'in "*tam ittifak yaptığı dönem*" (Başbuğ İ., agy) 2007-2011 arası olmuştur. Bu dönemin en önemli özelliği TSK'ya yönelik Ergenekon, Balyoz vb. operasyonların yanı sıra Cumhurbaşkanlığı'na Abdullah Gül'ün getirilmesi idi. Egemen sınıf dışındakilerin parlamentoda elde edebilecekleri güce karşı sigorta işlevi gören cumhurbaşkanlığı böylece iktidar bloğundaki diğer egemen sınıf ve kliklerin eline geçmiş oldu. Türkiye devletinin kuruluş ideolojisi olan Kemalizm'in 1960'lardan sonra, devlet aygıtları içinde en fazla gerilediği dönem başlamış oldu.

Burada TSK'ya dair bazı hatırlatmalarda bulunmak gerekiyor. TSK özellikle çok partili döneme geçilmesinden sonra çok sayıda cunta faaliyetine sahne olmuştur. Yani TSK içinde "gizli örgütlenerek" darbe yapılması hemen hemen bir gelenek haline gelmiş durumdadır. Bu geleneğin sebebi elbette ki ordunun Türk devletinin "kritik parçası", "can damarı" olma özelliğini taşımasıdır. Devlete sahip olmak isteyen, orduyu ele geçirmelidir! Fakat bu darbe girişiminin en büyük özgünlüğü, ilk defa İslami ideolojiye sahip tarafın bu örgütlenmenin içinde güçlü bir şekilde yer alabilecek durumda olmasıdır. İ. Başbuğ ve aynı hatta yer alan Ergenekoncuların bu darbe girişimini, kesin olarak öncekilerden ayırma nedeni de budur. Yoksa pratik olarak bu darbenin de örgütlenişi ve yapılışı ve amaçlarında diğerlerine göre farklı olan bir şey yoktur: Devlet iktidarını ve onun en önemli baskı aracını ele geçirmek.

Üzerinden zaman geçtikçe daha da netleştiği gibi 15 Temmuz darbe girişimini AKP ile siyasi iktidarı paylaşmak isteyen ama reddedilen Gülençi kesimler ile bir kısım Kemalist yapmıştır. Fakat bazılarının saf değiştirmesi ve yapılan pazarlıklar sonucu olarak darbe "girişim" olarak kaldı. Darbeyi bastıranlar ise yine bir kısım Kemalist kadro ve yine İslamcı ideoloji içinde yer alan Erdoğan'da temsil olunan klikti.

Son 15 yılın tepe noktası olan 15 Temmuz çok önemli bir virajı temsil etse de sonrasında devlet iktidarı ve aygıtının yeni konjonktüre göre şekillendirilmesi ve Türk devleti kurulduğundan beri iktidar bloğunda yer alsa da hegemon olamayan sınıf ve fraksiyonların “hegemon” duruma geçme mücadelesi tüm hızıyla devam etti. Devletin genel olarak refleksi, yaşanan krizlerin çok uzatılmadan çözülmeye çalışılması ve bir “düzen” yaratılmasıdır.

AKP’de temsil olunan klik, bu sürecin tüm açıklarını, olanaklarını sonuna kadar kullandı. İlk iş de TSK’ya yönelmek oldu. 15 Temmuz sonrası Kemalist ulusalcıların sesi olan Başbuğ ilk kararnameyle birlikte itirazını yükseltti. “*Siz OHAL yasası kapsamındaki KHK’larla geleceğe yönelik değişiklik yapamazsınız... TSK’nın yapılanmasını, 100-200 yıllık yapılanmasını KHK’larla değiştirme ihtiyacı niye duyduunuz?*” (Başbuğ İ., 2016, 61)

Çıkarılan ilk KHK’yla kuvvet komutanlıkları Milli Savunma Bakanlığı’na bağlandı, askeri okullar kapatıldı, harp okulları bütün lise mezunlarına açıldı. Genelkurmay Başkanının görev ve yetkileri kısıtlandı. Ayrıca “darbeye karıştıkları veya Gülençi olduğu iddiasıyla binlerce ordu mensubu atıldı.

Bu süreç, “Yenikapı ruhu” olarak yansımada görüldüğü üzere Kemalistlerin bir kesimi ile birlikte yürütüldü. Çünkü hem bürokraside hem de ordu da bu kesimin halen önemli bir etkisi vardı. Ama Başbuğ’un da itirazında görüldüğü gibi AKP, OHAL’in de yardımıyla attığı kurumsal adımlarla kendi hegemonyasını oluşturma çabasını veriyor.

Devletin ideolojik aygıtlarına müdahaleler de aynı düzlemde. Solcu, liberal olarak tanımlanan akademisyenlerin, Eğitim-Sen’lilerin, Cemaatçi olanların yanısıra atılması bu ele geçirme mücadelesinin parçasıdır. Okul müfredatlarında yapılan değişimler, başlatılan Lozan ve Abdülhamit tartışmaları Kemalist ideoloji yerine inşa edilmeye çalışılan yeni egemen ideolojinin parametreleridir.

15 Temmuz sonrası süreçte Cemaat’e ait olduğu söylenen şirketler, bankalar kapatılmış ve tüm mal varlıkları hazineye devredilmiştir. Bu sermayenin el değiştirme yöntemlerinden biridir. Bu el değiştirme esasta AKP yandaşlarının ve MÜSİAD’ın işine yaradığı için TUSİAD her fırsatta itiraz hakkının olmadığı, “kanunun” yok sayıldığı OHAL’e itiraz etmektedir.

Başkanlık sistemi artık değişen konjonktüre, egemen güçler arasındaki ilişkilere, kapitalist emperyalist sistemin yeni ihtiyaçlarına cevap olamayan 12 Eylül sisteminin değiştirilmesi amacıyla istenmiştir. Başkanlık sistemini Özal’dan sonra Demirel de savunmuştur. Yani mesele hiçbir zaman Erdoğan meselesi olmamıştır!

Başkanlık sisteminin iki ana unsurdan birincisi başbakanlığın kaldırılarak

bütün yürütme gücünün cumhurbaşkanında toplanması, ikincisi de yargı ve yasama üzerinde yürütme etkisinin artırılmasıdır.

Yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkilerin bu değişimi elbette ki rejim değişikliğidir. Yapılan bu düzenlemeyle sistem yasama aygıtı (parlamento) aracılığıyla genel oy sistemiyle gelebilecek “muhalif” partilere karşı kendini yeniden garantiye almıştır. MHP’nin kendisini de önemli oranda etkisizleştirecek bu sisteme “evet” demesi de esasta bununla ilgilidir. Tekçi Türk devletinin, HDP’nin 7 Haziran seçimleri sonrası kazandığı başarı karşısında seçim barajının yetmediğini görmesi ve yeni adımlara ihtiyaç duyması ile sekiz ay gibi kısa bir sürede Başkanlık sistemi yasallaşmıştır.

Buna itiraz eden CHP olmuştur. Özellikle Türk devleti kurulduğundan bu yana hegemon klik olmasının getirdiği bir itirazdır bu. Fakat 16 Nisan sonrasında açıktan “hayır” oylarının gasp edilmesi karşısındaki tavır açıktır ki tüm egemen sınıf partilerinin “devletin bekası” kaygısıyla geliştirdiği bir tavidir. Bunda da şaşılacak bir şey yoktur.

Sonuç olarak 15 Temmuz ve sonrasında yaşananlar hep çelişkili ve çatışmalı bir yapısı olan iktidar bloğunda dengelerin yeniden oluşturulmak istenmesiyle ilgilidir. AKP ile temsil olunan “yeni” siyasi iktidar devleti bütün aygıtlarıyla tekrar restore etme girişimine başlamıştır. Başkanlık sistemi de bunun bir parçasıdır. Sürecin en önemli özelliklerinden biri kitlelerin burjuva partilerinin arkasında güçlü bir şekilde mobilize edilmiş olmalarıdır.

Devlet “katlarında” bunlar yaşanırken devrimcilerin -Kürt hareketi dışında- etkin bir politik güç olarak ortaya çıkmadıklarını görüyoruz. 1971 Devrimci Kopuşunun öncesine benzeyen ideolojik-politik bir konjonktür ortaya çıkmıştır. Kaypakkaya’nın Kemalizm ve Kürt sorunu belgeleriyle kopuş sağladığı “ilericilik-gericilik” ikilemi tekrar öne çıkmış durumdadır. Bu da egemen sınıf ve fraksiyonların baş temsilcilerinden CHP’nin etkisini artırmaktadır. Devrimciler, egemen klikler arasındaki çelişkiden faydalanabilmeli ve “baş düşman” belirlemesi yaparak hareket edebilmelidirler. Fakat bunu yaparken herhangi bir egemen kliğin peşinden sürüklenmemeli, herhangi birini “tercih” etmemelidirler! Kendi sınıf çizgileri doğrultusunda politika geliştirmeyi öğrenmelidirler.

Elbette ki komünist devrimciler de dahil ezilen sınıfların temsilcilerinin de yaşanan zayıflık, kendilerini ideolojik/politik ve örgütsel olarak yeniden gözden geçirme ve halktan kopuşun nedenlerinin tüm boyutlarının ortaya konulabilmesiyle sağlanacaktır. Bu anlamda Kaypakkaya’nın kopuşu bize yol göstermeye devam etmektedir.

Kaynakça:

- 1- Başbuğ İ., 2016, 15 Temmuz Öncesi ve Sonrası, Doğan Kitap
- 2- Lenin, 1996, S.E., c. 7, İnter Yayınları
- 3- Luttwack E., 1996, Bir Uzmanın Gözüyle Darbe, Yaba Yayınları
- 4- Marks Engels, 1999, Alman İdeolojisi, Feuerbach, Sol Yayınları
- 5- Marks, 2002, Loius Bonaparte'nin 18 Brumairei, Sol Yayınları
- 6- Marks Engels, 2014, Komünist Parti Manifestosu, Umut Yayımcılık
- 7- Miliband, Poulantzas L., 1990, Kapitalist Devlet Sorunu, İletişim Yayınları
- 8- Poulantzas, 2003, Kapitalist Devlette Siyasal İlişkiler ve Toplumsal Sınıflar, Epos Yayınları
- 9- Poulantzas, 2006, Devlet İktidar Sosyalizm, Epos
- 10- Poulantzas, 2016, Faşizm ve Diktatörlük, İletişim Yayınları
- 11- Sönmez, Mustafa, 2014, AKP Cemaat Çatışmadan Çöküşe, Notabene
- 12- Teori ve Politika, sayı: 71-72
- 13- Zizek S., 2011, İdeolojiyi Haritalamak, Dipnot

KAPİTALİZMİN KRİZLERİ VE FİNANSALLAŞMANIN SONUÇLARI

►► Genel bir kabul olarak sayılabilecek şekilde 1857, 1929, 1974 ve 2007'nin tepe noktası olarak sayılabileceği krizler, "yapısal kriz" sınıflandırmasına sokulmuştur. Bu krizler hem aynıdır hem de farklıdır. Aynıdır, çünkü hepsi kapitalizmin daha fazla sömürü anlamına gelen artı-değere ulaşma zorunluluğundan ortaya çıkmaktadır. Krizleri farklılaştıran, bir sistemin hangi zayıf noktasından/halkasından çıktıklarıdır. ◀◀

Emperyalist kapitalist sistemin 2007'de ABD'de konut kredilerinde geri dönüş olmamasıyla patlak veren krizinin üzerinden on yıl geçmiş durumda. Bu kriz, yapısal krizlerden biri olarak değerlendirildi. Dünyanın Gayri Safi Milli Hasılası 45 trilyon dolar iken, bu krizle birlikte ortaya çıktı ki, borcu borçla teminat gösteren, reel karşılığı olmayan kağıtların değeri 600 trilyon dolardı. Değişim ve biriktirme aracı olarak kendisinin de ayrıca bir değeri olması gereken para metanın kapitalist sistem içerisindeki vazgeçilmez durumuna önemli bir darbe anlamına geliyordu bu rakamlar. Değerin tekrar kazanılması bu "köpüğün" atılmasına bağlıydı. Fakat bunun yapılması demek, çoktan çürümüş olan bu sistemin en önemli bankalarının, şirketlerinin ve hatta devletlerinin batması anlamına gelecekti. Daha küçükler hemen gözden çıkarıldı. Büyük şirketler ve bankalar için devletler devreye girdi. Sermayenin akacağı yeni alanlar olarak yerel savaşlar çıkartıldı ve "önleyici stratejiler" doğrultusunda silah sanayisi öne çıktı vs. Fakat mevcut köpük yok edilemedi, önceki krizlerde olduğu gibi üretken sermayeye dönüş, gereken oranda gerçekleşmedi.

"Kriz (crise), yüzyıllar boyunca tıpta hastalık sürecinin dönüm noktası anlamında kullanılmıştır. Arapça 'buhran' kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Eski Yunanca'dan hareketle kriz, 'hüküm saati'nin geldiğini gösterir. 'Orta Çağ'da tıp disipliniinde ölümcül bir hastalık anında ölüm ile yaşam arasındaki o ince ayrımı ifade etmek için kullanılıyor." (Sevan Nişanyan'dan aktaran İktisat Dergisi, 501; 11, Fuat Ercan)

Kriz artık sistemin kendini yeniden üretememesi demektir. Lokal krizlerde çözüm mümkünken ve daha kolayken, yapısal krizler “ölüm veya yaşam” arasındaki ince çizgide bulunduğuna işaret eder. Kapitalizmde krizlerden kaçmak mümkün değildir. Marks’ın deyiimiyle “*süreç halinde çelişki*” olan sermaye birikim sürecinde, bu çelişkilerin “anı” ve “zor” a dayanan çözümleri olarak krizler, kapitalizme içkindir.

Kapitalizmde krizlerin nedenlerine dair Marks’ın teorisi incelendiğinde tek bir nedene işaret etmediğini görürüz. “Süreç halinde çelişki” ifadesi bu nedenle önemlidir. Kapitalizmde “*ekonomik canlanma, refah, aşırı üretim, bunalım ve çöküntü*” devresi döngüsel olarak yaşanmaktadır. Sistemin devamını sağlayan; çöküntü ile birlikte gelen kriz sırasında aşırı üretim sonucu ortaya çıkan sermayenin silinip gitmesidir. Bu bir bakıma hastalıklı bedenden, hastalığın gün yüzüne çıkmasına sebep olan mikropların atılması gibidir. Beden kendini göreceli olarak daha “dinç” hissetmeye başlar. Ama bu mikropları kendisi ürettiği için, kısa bir süre sonra aynı semptomlar başlar ve süreç böyle tekrarlanır gider. Her hastalık/kriz sürecinin bedeni daha fazla tüketip, ölüme yaklaştırdığını da vurgulamamız gereklidir. Bu yanıla dönem dönem yapılan emperyalizmin artık çürümekte olan ceset olduğu ve meselenin onu gömebilmek olduğu benzetmesi doğrudur. Her tarafı irin, kan ve hastalık bulaştıran ve mikroplarını salan, günden güne çürüten bir ceset.* Bu sistemden artık iyileştirmelerle, düzeltmelerle hiçbir “yeni yaşam” çıkamaz. Olması gereken bunu gömmek ve ezilen halklarla birlikte, sömürünün son verildiği sosyalizmi kurmaktır.

Kapitalizmde sermaye fazlası halk için kullanılmaz!

Genel bir kabul olarak sayılabilecek şekilde 1857, 1929, 1974 ve 2007’nin tepe noktası olarak sayılabileceği krizler, “yapısal kriz” sınıflandırmasına sokulmuştur. Bu krizler hem aynıdır hem de farklıdır. Aynıdır, çünkü hepsi kapitalizmin daha fazla sömürü anlamına gelen artı-değere ulaşma zorunluluğundan ortaya çıkmaktadır. Artı-değere ulaşmak için sömürünün had safhaya vardiırılmasının zorunluluğu, üretici güçlerin teknik temelının sürekli geliştirilmesinin organik sermaye bileşimini canlı emek aleyhine değiştirmesi (yani tekniğin geliştiği oranda kullanılan işçi sayısının azalması ve bunun sömürülen artı-değeri gittikçe azaltması, kâr oranının azalması), ürünlerin realize olamaması (dolaşımda sorunların çıkması, stokların oluşması, eritememesi), paranın değerini kaybetmesi gibi kapitalizm için hayati sayılan pek çok sorunun sürekli olarak bir arada veya birinin tetikleyici olduğu şekilde krizler üretilmesine yol açmaktadır. Emperyalist kapitalist sistemin geline aşamasında bir kriz bitmeden,

onun içerisinde yeni krizler çıkabilmektedir. Krizleri farklılaştıran, bir sistemin hangi zayıf noktasından/halkasından çıktıklarıdır.

1857 krizi, henüz serbest rekabetçi dönemin hakim olduğu, kapitalist ülkelerin kendi sınırları içerisinde üretime yoğunlaştıkları bir krizdir. Artık iç pazara yönelik üretim son sınırlarına dayanmıştır. İç pazar doymuştur. Elbette burada “doymuştur” belirlemesinin sınıfsal bakışla değerlendirilmesi gereklidir. Bu halkın geline üretim seviyesinden hareketle, bir refah seviyesine ulaştığı anlamına gelmemektedir. Bu, üretilen metaların iç pazarda istenilen artık fiyata alıcı bulamamasıdır. Bu tartışmalar dolayısıyla Lenin’in yanıtı yeterince açıklayıcıdır:

“Kapitalizm kapitalizm olarak kaldıkça, sermaye fazlası, halk kitlelerinin yaşam seviyesinin yükseltilmesi için kaçınılmaz –bu kapitalistlerin kârlarında azalma anlamına gelirdi- kârları arttırmak amacıyla dış ülkelere, geri ülkelere ihraç edilir.” (Lenin, Seçme Eserler, c. 5; 66)

Bu genel bir yasadır ve öyle ki sermaye fazlası şimdilerde çokça görüldüğü gibi vergi cennetlerine götürülür, biriktirilir, servet artışlarına yol açar; ama asla *“halk kitlelerinin yaşam seviyesinin yükseltilmesi için”*, **bu amaçla** kullanılmaz.

1857 krizinde de iç pazarların doymuş olması, yeni pazarlara ihtiyaç duyulması, aşırı birikim sonucu ortaya çıkan metanın ve para sermayenin realize edilme ihtiyacı 1900’lerin başlarında artık çok net olarak tanımlanan emperyalizmi getirmiştir.

1929 krizi emperyalist dönemin ilk krizidir. Borsada (mali piyasalarda) patlak vermesiyle 2007 krizinin benzeştirildiği krizdir. I. Emperyalist Paylaşım Savaşı’ndan sonra korumacılığın tekrar ağır basmaya başladığı bir konjonktürde ortaya çıktı. Dönemin önemli bir özgülüğü de devletin müdahaleleriyle planlı bir ekonomiye sahip olan SSCB’nin varlığıydı. Sermayenin, yayılma alanları SSCB’nin varlığıyla sınırlandırılmış ve Latin Amerika’dan Ortadoğu’ya pek çok bölgede ulusal kurtuluş savaşları yayılmıştı. Bütün bunların etkisiyle devletin aktif müdahalesiyle planlamanın da ön plana çıktığı Keynesçi ekonomik politikalar devreye sokulur. 1929 krizi, 50 milyondan fazla kişiyi işsiz bırakan çok şiddetli ve etkisi yıllara varan bir kriz olmuştur. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nın nesnel koşullarını da bu kriz oluşturmuştur.

II. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda, savaş sanayine yapılan sermaye aktarımlarının yanı sıra, sonrasında “komünizm tehdidine karşı” silahlanmanın artarak devam etmesi ve savaş sırasında harap olmuş Avrupa kıtasının yeniden imarı sermayenin yeniden değerlendirilmesine, ekonominin canlanmasına yol açmıştır. “Batan Güneş” İngiltere’nin yerini ABD almıştı. Emperyalist kapitalist

dünyada ekonomik-politik ve askeri olarak ABD hegemonyası belirginleşmişti. Sistemin ihtiyacına uygun şekilde Bretton Woods (BW) dolayısıyla ABD'nin merkezinde olduğu "uluslararası" yani emperyalist kurumlar oluşturulmaya başlandı. Birleşmiş Milletler, IMF (1944), GATT (sonradan Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ) gibi kurumlar ekonomik, politik olarak dünyayı "şekillendirmek", "yön vermek" için kuruldu.

Bretton Woods sisteminde, ABD doları altına sabitlenmiştir. Bu, ABD dolarının dünya çapında geçerli rezerv para haline gelmesini sağladı. Ekonomik, mali tüm faaliyetlerde dolar yaygın olarak kullanılmaya başlandı.

Bu dönem "refah devleti" olarak tanımlanan uygulamaların görüldüğü dönemdir. SSCB'nin varlığı bu uygulamalarda önemli bir etkidir. Emekçiler kapitalist ülkelerde iyi bir ücret almakta bunun yanısıra sağlık, konut, eğitim, ulaşım gibi temel ihtiyaçlar devletin sorumluluğunda karşılanmaktaydı.

Üretimde, teknolojik gelişmeye bağlı olarak kâr oranının düşmeye başlaması sermayenin finansal alanlara yönelmesine neden oluyordu. Bu durum, sağlık, eğitim, konut, ulaşım gibi alanların kamuya ait alanlar olarak görülmesini sorgulatmaya başlamıştı. Sermaye, bunların devletin tekeline çıkarılmasını, "özelleştirilmesini" istiyordu. Sermaye, BW sistemi içinde artık "çoğalamıyordu." Sistem işlemez hale gelmişti. 1970 krizi bunun sonucu gerçekleşmiştir.

1970'te ABD, BW sistemini kaldırdığını yani artık doların altına bağlı olmadığını açıkladı. Dalgalı kur sistemine tedricen geçilecek, sermaye hareketleri serbestleşecekti. "neoliberalizm" denilen, finansal faaliyetlerin ekonomideki ağırlığının giderek arttığı bir döneme geçiliyordu.

Ekonominin finansallaşması

BW sisteminden vazgeçilerek, dalgalı kur sistemine geçilmesi, üretilen metallerin parasal karşılıklarının olması zorunluluğunun ortadan kalkması demektir. Burada kısa da olsa "para" üzerinde durmak gereklidir.

Bir meta olarak para, doğrudan yaratılan değerlerle ilişkilidir. Paranın kapitalist sistemde değişim değeri ve biriktirme aracı olarak kullanılabilmesi için değerini koruması gereklidir. Birikim derinleştikçe, sermaye daha fazla para olarak açığa çıkacaktır. Bu da paranın, meta biçiminde daha fazla alınıp satılması anlamına gelecektir.

Sermayenin kâr oranının düşmesi sonucu finans kesimine yoğunlaşması, devletin ekonomideki rolünün yeniden düzenlenmesinden özelleştirmelere, işçi sınıfının/emekçilerin direniş gücünü kırmaya kadar çok yönlü bir yapılandırmayı gerekli kılıyordu.

Devletin ekonomideki yerinin düzenlenmesi, çoğu burjuva ekonomistin dediği gibi “devletin küçülmesi” vs. değil, Keynesçi politikalara göre oluşturulan yapının dağıtılıp neoliberal politikalara uygun bir kurumsallaşmaya sahip kılınmasıdır. Piyasada, fiyat mekanizmalarının işleyişini bozan tüm engellerin kaldırılması, finans sisteminin düzgün işlemesi için gerekli yasaların çıkarılması temel önemde olmaktadır. Finansal piyasaların derinleşmesi için kamu denetiminde olan sağlık, eğitim, konut, ulaşım gibi alanların özelleştirilmesi de aslında devletin yeniden düzenlenmesiyle ilgilidir. Yapılan en önemli düzenlemelerin tarım ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı ile birlikte yaşanan kıtlık dolayısıyla “yeşil devrim” denilen, özellikle de Avrupa’da devletin korunmasında tarıma yönelik sübvansiyon mekanizmaları büyük önemdeydi. 1970 krizinden sonra bütün alanlar gibi tarım da doğaya ait göller, nehirler, ormanlar da finans piyasalarına dahildir.

Bahsini ettiğimiz bu gelişmeler iktisat yazınında yaygın olarak kullanılan terimle sadece “merkez” olarak ifadelendirilen emperyalist kapitalist ülkelerde yaşanmamıştır. Emperyalizmin derinliği ve yaygınlığı göz önüne alındığında bunun olabildiğinin koşulu da yoktur. Artık yaşanan krizler nasıl ki tüm ülkeleri farklı düzeylerde etkiliyorsa, yapılan düzenlemeler de benzer bir şekilde ele alınmaktadır. Günümüzde “tüketim kredisi” adı altında dünyanın en ücra köşelerine kadar sermayenin gittiğini ve borçlanmaya dayalı bir sistem kurulduğunu görüyoruz. Emek gücünden sağlık, eğitim, ulaşım, konut hizmetlerine, tarım sektöründen doğanın bütün bileşenlerine her şey metalaştırılma sürecine sokulmaktadır. Hem emperyalist kapitalist devletler hem de yarı-sömürge bağımlı devletler buna göre yeniden düzenlenmektedir. Buna direnenler, çeşitli nedenlerle engel çıkartanlar hedef haline getirilmektedir.

Finansal faaliyetlerinin ekonomideki ağırlığının bu ölçüde artmasının devlet kurumlarındaki en önemli sonuçlarından birinin Merkez Bankası’nın görev tanımı olduğunu söyleyebiliriz. MB’nin görevi, fiyat istikrarının sağlanması ve enflasyona karşı mücadele olarak belirlendi. Bretton Woods sisteminde, Merkez Bankaları Maliye Bakanlıklarına bağlı olarak çalışırken, para politikasının gittikçe önem kazanması bu durumu değiştirdi. Parasal genişlemenin önündeki sınırların kaldırılması bunun sonucu enflasyonist baskının (paranın değerini kaybetmesi) artması Merkez Bankalarının yeni rolünü ortaya çıkarmıştı. Merkez Bankaları bu süreçte politik etkilerden uzak tutulmak için, hükümetlerden “bağımsız” bir şekilde yapılandırılacaklardı. MB, hükümetlerin baskısı altında kalmadan enflasyon hedeflemesi ile fiyat artışlarını kontrol altına alacaktı.

Ülkelerin bu finansallaşma süreçlerine sosyo-ekonomik yapılarının duru-

muna göre girmesinin yarattığı faiz farklılaşmalarından da sermaye en başından itibaren sonuna kadar faydalandı. Bu sistem, Merkez Bankasının ana hedeflerinden olan enflasyonun kontrol altına alınması için faizlerin kullanılmasıyla daha işler hale gelmiştir. Faiz farklılıklarından hareketle bir ülkeden düşük faizle alınan kredi başka ülkelere yüksek faizle yatırım adı altında girmiştir. Bu tarz kaldıraçlı işlemler, gelişen türev ürünler artık hiçbir ülke mekanizmasının kontrol edemediği bir hale gelmiştir. Oluşturulan fonların petrol, mısır, konut vb. temel ürünlere yönelmesi de, hızlı fiyat artışlarına ve değerlerinde balonlar oluşmasına yol açmıştır. Bu saadet zincirinin bir yerde kopması 2007'deki **mortgate** gibi krizlerin çıkmasına yol açmaktadır.

Borcun değerlendirilerek sürekli el değiştirmesi üzerinden çalışan bu sistem, risklerin birikerek artması demekti aynı zamanda. Bu durum “para yöneticilerini” ortaya çıkarmıştır. 1977’de Minsky “para yönetimci kapitalizm” kavramını kullanarak şöyle diyordu:

“bu yapısal mekanizma banka yöneticilerini, ücret fonlarını, bankerleri, blokerleri ve diğer parayla uğraşan kesimleri aniden önemli bir konuma itmiştir. Bu uzman para yöneticileri ellerinde var olan finansal varlıkları kısa dönemde artarak geri dönmesini sağlayacak kısa dönem sermaye akım kombinasyonlarını maksimize edecek bir değerlendirme yolunu seçmişlerdir.” (Aktaran Fuat Ercan, İktisat Dergisi, 503-504-505, 34)

Finansallaşmanın bu artışı, ekonomik olarak sistemin yaşadığı krizlerin esas sebeplerinin yok sayılmasına yol açmaktadır. Faizlerdeki oynamalarla, döviz kuruna yönelik müdahalelerle krizlerin atlatılabileceği yanılgısı oluşturulmaktadır. Oysa para politikalarıyla varılacak yer sadece sistemin biraz daha yaşamasına ve zenginin daha fazla zenginleşmesine yol açacaktır. “Krizi anlamak” açısından verilen aşağıdaki tablo sistemin işleyişini de daha açık hale getirmektedir:

“Olay yönelimli analizler”, krizlerin temel sebebinin kapitalizmin kendisi olduğunu saklamakta ve tam da kriz kelimesinin tanımında olduğu gibi meselelerin sistemin sürdürülebilirliği noktasına olduğu gerçeğinin üstünü örtmektedir.

1970’lerden sonra başlayan bu dönemin önemli bir özelliği de kâr oranlarının düşmesine bağlı olarak Kesim 1 (tabloda Departman I) olarak adlandırılan üretim araçlarını üreten sanayinin “az gelişmiş ülkeler”e kaydırılmaya başlamasıdır. Bu, ucuz işgücünün etken olduğu önemli bir değişimdir. Emperyalizmin önceki dönemlerinde sadece Kesim II diye adlandırılan tüketim ürünleri üreten sanayinin ihracatı söz konusu idi. Kesim I’ın yarı sömürgelere kaydırılmaya başlamasının etkilerinden biri emperyalist ülkelerde de reel ücret artışının durma

Olay Yönelimli Analiz	Longue Duree*				
Parasal Değişkenler - Faiz - Döviz Kuru - Değerli Kağıtlar - Yeni Finansal Varlıklar - Kısa Süreli Sermaye Hareketleri - Hayali Sermaye Oluşumu - Spekülatif Yatırımlar - Ninja Krediler Kötü Yönetim (Karar alıcılar) - Finans Mühendisleri - Bankacılar - Merkez Bankası Kararları - Kötü Firma Yöneticileri - CEO - Para yöneticiler - Aç gözlü kapitalistler Uluslararası Kuruluşların Uygulamaları (Özellikle IMF, DB, AB)	Birikimin Zorunluluğu / Genişleyen Yeniden Üretim <table border="1"> <tr> <th>Erken Kapitalist Ülkeler</th><th>Geç Kapitalist Ülkeler</th></tr> <tr> <td> - Aşırı Sermaye Birikimi - Değersizleşme Tehdidi - Çifte Realizasyon Krizi i) Metanın Ölüm Paranesi ii) Paranın Ölüm Paranesi (Risk birikimi) </td><td> Yeni Birikim Departman II'den Departman I'e Geçme Çabası (Sermaye-Para Sermaye ama döviz biçiminde sermaye ihtiyacı) ↓ Zamansal Uyarlamalar Ekonominin Parasallaşması Krediz Mekanizmasının Uluslararası-laşması ↑ Mekansal Uyarlamalar Sermayenin Yer Değiştirmesi (DYS/Para Sermaye) </td></tr> </table> Zamansal Uyarlamalar Parasallaşma-Kredi Mekanizması - A- Üretken sermayeye - B- Tüketiciye - C- Para sermaye para sermayeye NİNJA KREDİLERİ ↔	Erken Kapitalist Ülkeler	Geç Kapitalist Ülkeler	- Aşırı Sermaye Birikimi - Değersizleşme Tehdidi - Çifte Realizasyon Krizi i) Metanın Ölüm Paranesi ii) Paranın Ölüm Paranesi (Risk birikimi)	Yeni Birikim Departman II'den Departman I'e Geçme Çabası (Sermaye-Para Sermaye ama döviz biçiminde sermaye ihtiyacı) ↓ Zamansal Uyarlamalar Ekonominin Parasallaşması Krediz Mekanizmasının Uluslararası-laşması ↑ Mekansal Uyarlamalar Sermayenin Yer Değiştirmesi (DYS/Para Sermaye)
Erken Kapitalist Ülkeler	Geç Kapitalist Ülkeler				
- Aşırı Sermaye Birikimi - Değersizleşme Tehdidi - Çifte Realizasyon Krizi i) Metanın Ölüm Paranesi ii) Paranın Ölüm Paranesi (Risk birikimi)	Yeni Birikim Departman II'den Departman I'e Geçme Çabası (Sermaye-Para Sermaye ama döviz biçiminde sermaye ihtiyacı) ↓ Zamansal Uyarlamalar Ekonominin Parasallaşması Krediz Mekanizmasının Uluslararası-laşması ↑ Mekansal Uyarlamalar Sermayenin Yer Değiştirmesi (DYS/Para Sermaye)				
Ampirik Analizler/ Kısa Erimli Görünümler * Uzun erimli	Yapısal - Uzun Erimli Analizler				

Tablo: İktisat Dergisi, 503-504-505; 32

noktasına gelmesidir. Ayrıca yarı-sömürge ülkelerdeki ucuz emek sömürsünden elde edilen kârdan 1900'lerdeki "işçi aristokrasisi" tanımlamasının doğmasına yol açacak şekilde, emperyalist kapitalist ülkelerdeki emekçi kesime artık pay verilmemektedir. Bu durumun sosyalizmin çöküşü ve sınıf mücadelesinin bu ülkelerde gerilemesiyle yakından ilgisi vardır. Reel ücret artışının durması, emperyalist kapitalist ülkelerde de tüketici kredileri ile yüksek borçlanmanın önünü açmıştır. 2010'lara gelindiğinde İtalya, Yunanistan gibi ülkelerde tüketici kredisi Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) eşit hale gelmiştir. Üretim ve gelir azalmaktayken, tüketimin arttığı bir tablo ortaya çıkmıştır.

Kesim I’ın de yarı-sömürgelere ihraç edilmeye başlanması yeni bir ekonomik modeli ortaya çıkarmaya başladı. Öncesinde ithal ikameci model yaygınken 1980’lerden sonra Türkiye’nin de içinde bulunduğu ülkelerde ihracata dayalı model söz konusu oldu. Üretim için gerekli döviz biçimindeki para sermaye ihracı “uluslararası piyasa”dan sağlandı. Ayrıca üretken sermaye artışı için nitelikli ithal girdi kullanımı arttı. Bu cari açığın süreklileşmesini ve yerli paraların (“değerli TL”nin sırrı buradan geliyordu) değerlenmesini gerekli kılıyordu. Makineleşmenin artması, işsizliği daha görünür ve sürekli artan bir hale getirmiştir. Yarı-sömürge ülkelerin makinelerden finansmana kadar emperyalist kapitalist ülkelere bu bağımlı yapısı, kriz koşullarını iç dengeler ve hatta daha fazla oranda dış dengelere bağlı kılmaktadır.

Kitlelerin alım gücünün sınırlanması zorunluluktur

Kapitalist sistemin işleyebilmesi için paranın belli bir değerde tutulmasının zorunlu olduğunu vurguladık. Paranın istikrarını sağlamak, yazımızın üst kısımlarında bahsettiğimiz finansallaşmayla birlikte kapitalistler için çok daha önemli hale gelmiştir.

Enflasyon “*dolaşımdaki paranın dolaşımdaki mal hacmine göre artmasından ileri gelen şişkinliği*” (Orhan Hançerlioğlu, Ekonomi Sözlüğü) olarak tanımlamaktadır. Bunun çıkaracağı sonuç, emtia fiyatlarının sürekli artması, paranın değerinin düşmesidir. Emtia fiyatlarının sürekli artması, arzın talebi karşılayamaması ile ilgili olarak açıklansa da aynı zamanda tüm emtianın metalaşması sonucu oluşan spekülasyonların da artık büyük bir önemi vardır. Yarı-sömürge ülkelerde, üretim araçlarının ithal ediliyor oluşu döviz kurundaki her artışla birlikte emtia fiyatlarının artışı ve paranın değerini düşürmeyi getirecektir. Nitekim Türkiye’de şu an yaşanan budur!

Paranın değerinin korunması görevi, 1970’lerden sonra Merkez Bankalarının asli görevi olarak konmuş ve başta faiz oranlarını belirleme, ellerindeki dövizle piyasaya müdahale etme vb. parasal araçlarla enflasyona müdahale etmesinin önu açılmıştır.

Bununla birlikte, enflasyonun yükselmemesi için sistemin sürekli bir sigorta işlevi gören mekanizmalardan birincisi, işsiz ordusunun varlığı; ikincisi de, gelir deflasyonu denilen kitlelerin alım gücünün daraltılmasıdır.

“Yedek işçi ordusu” veya “işsizler ordusu” makineleşmenin artmasıyla birlikte ücretleri düşük tutabilmek için kapitalistlerin elindeki en önemli silahlardan biri durumundadır. İşsiz ordusu ile, hem yarı-sömürge ülkelerde hem de kapitalist ülkelerde ücretler düşürülebilmektedir. Kesim I araçlarının yarı-sö-

mürgelere ihraç edilmeye başlanması, fabrikaların yer değiştirmesi, kapitalist ülkelerdeki işçilerin daha ucuza çalıştırılmasının da önünü açmıştır.

Gelir deflasyonu, kitlelerin alım gücünün daraltılmasıdır. Utsa Patnaik ve Prahbat Patnaik, “çevre ülkeleri” dedikleri yarı-sömürge ülkelerde neoliberal politikalarla gelir deflasyonunu sağlamanın en az beş yolu olduğunu belirtmişlerdir:

Birincisi ve en belirgini; “geniş emek rezervlerinin” hem yarı-sömürge ülkelerde hem de emperyalist kapitalist ülkelerde reel ücretleri düşük tutmasıdır. Bunun olabilmesinin en önemli nedeni (üst paragrafta açıkladığımız gibi) emperyalistlerin “üretim birimlerini” yarı-sömürge ülkelere kaydırmalarıdır. Bu durum tüm dünyada reel ücretlerin artış gösterememesine hatta azalmasına yol açar. [*“Örneğin ABD için Joseph Stigliz ‘Enflasyon için ayarlanan reel ücretler ya hiç artmadı ya da düştü; 2011 yılında tipik bir erkek işçinin geliri (32 bin 986 dolar) 1968 yılına kıyasla daha azdır (33 bin 880 dolar)’ diyor”* (Monthly Review, Ocak 2017, Küreselleşme Çağında Emperyalizm, dipnot 6, s. 71)]

İkinci yol; “hükümetin mali önlemlerinin kullanılmasıdır.” Hükümetlerin küresel sermayeyi ülkelere çekmek için sundukları mali tavizler bunların başında gelmektedir. Sermayeye ciddi vergi tavizleri sağlanırken, sosyal harcamalarda, sağlık, eğitim, ulaşım vb. temel hizmetlerde, gıda sübvansiyonlarında çok büyük kesintiler yapılır.

Bu uygulamalar emekçi kesimin alım gücünü önemli oranda azaltır. Hububat gibi temel malların dahi işçilerce tüketimi sınırlanmış olur, açlık bu sürece eşlik eder. Bunu doğrulayan bir rakam da, 1979-1981’deki üç yıllık dönem ile 1999-2001’de üç yıllık dönem arasında dünya genelinde kişi başına tahıl üretiminin 355’ten 344 kilograma düşmesidir.

Üçüncü yol; “hasattan perakende piyasasına dek tüm zincirdeki toplam katma değerde küçük üreticilerin payını düşürmektir. Pazarlık gücü az olan küçük tüccarların ve hükümete ait pazarlama ofislerinin vs. yerini giderek Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) almaya başlar.

Dördüncü yol; küçük üreticilerin ve küçük tüccarların yerinden edilmesi, işsizleştirilmesi! “Zanaatkarları, balıkçıları ve bir dizi küçük üreticiyi de böyle bir kader beklemektedir.”

Beşinci yol; “Köylülüğe karşı bir ilkel sermaye birikimi sürecinin başlatılmasıyla, büyük sermaye ‘kalkınma’ ve ‘alt yapı’ adına yalnızca umumi arazileri ya da devlet arazilerini değil, köylülere ait olanları da ‘üç kuruşa’ satın alır.” Böylece gelir deflasyonu uygulaması, köylülere de uzanmış olur.” [Monthly Review, Ocak 2017, 66-67]

Görüldüğü gibi emperyalist kapitalist sistemde “enflasyonla mücadele”nin faizlerin düşürülmesi, çıkarılması vb. yolların uygulanmasının sadece görün-gülerle uğraşmak olduğu açıktır. Faizlerin düşürülmesi veya çıkarılmasından faydalanacak olan sermaye kesimlerinin farklı olması tartışmaları büyütme-kedir. Düşük faizlerle, başta inşaat sektörü olmak üzere ekonominin büyümesinin önü açılmak istenmektedir. Yaklaşan seçimler bunu zorlamaktadır. Tabii burada “büyüme” üzerinde durmak gerekir. Ekonomik büyüme, milli gelirden bir yıldan ötekine meydana gelen artış oranıdır. Yani ekonomik gelişmenin niceliksel ya-nıdır. Milli gelirler, bir yıl içinde “*meydana gelen nihai mal ve hizmetlerin top-lam parasal değeridir.*” [Ekonomi Sözlüğü, Alfa Yayınları] Bu gelirin tarımın, sanayinin gelişmesinden mi, ticaretin, inşaatın veya parasal hareketlerden mi (faiz, vergi vs.) sağlandığı önemli değildir. Dolayısıyla ekonomik büyüme is-tihdamın arttığı, kapitalist sistem açısından işlerin iyi gittiği anlamına gelmez. Nitekim finansallaşmanın artışıyla borçlanmaya dayalı büyüme yarı-sömürge ülkelerin hemen hepsinde esas hale gelmeye başlamıştır. Bu durumda, döviz kurlarındaki en ufak bir oynama “dengeleri” altüst etmekte, bunun düzenlen-mesi için de yukarıda özetlediğimiz gelir deflasyonu yoluyla, emekçilerin iş-sizleştirilmesinden vergiler altında ezilmelerine, küçük üreticilerin mülksüzleştirilmelerinden tüketici kredileri yoluyla borçlandırılmalarına kadar pek çok yol uygulanmaktadır.

Her yıl çeşitli uluslararası kuruluşların açıkladığı “küresel servet” raporları bu uygulamaların sonuçlarını yani her geçen gün zenginin daha zenginleştiğini, yoksulun daha yoksullaştığını ortaya koymaktadır.

* 1988’den 2011’e en zengin % 1’lik kesimin geliri 182 kat artarken en fakir % 10’luk kesimin geliri 3 dolardan az arttı.

* İngiliz borsasına dahil bir şirketin CEO’sunun geliri Bangladeş’te hazır giyim fabrikalarında çalışan 10 bin kişinin yıllık gelirinden fazla.

* Dünyanın en zengin 8 kişinin serveti, dünyanın yarısını oluşturan 3.6 milyar nüfusun servetine eşit. Önceden bu sayı 62 kişiydi! (Veriler, Hürriyet gazetesi, 17.01.2017, Oxfam verileri)

Bu yıl açıklanan Credit Suisse’nin raporu da benzer sonuçları veriyor:

* Dünyanın en zengin % 1’inin küresel serveti 2000’li yılların başında % 45.5 iken 2017’de % 50.1’e çıktı.

* Ultra zengin olarak tanımlanan serveti 50 milyon doların üzerinde olan-ların artışı geçen yıldan bu yıla % 13 oranında.

* Küresel servetteki eşitsizlik kıtalar arasında da belirgin olarak ortaya çı-

kıyor. Emperyalist kapitalist ülkelerin yoğunlukla bulunduğu Kuzey Amerika ve Avrupa’da servet artarken, diğer tüm kıtalarda azalmış durumda.

* 280 trilyon dolara ulaşan küresel servetin 181 trilyon doları Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerine ait. [Veriler Hürriyet gazetesi, 16.11.2017, Credit Suisse]

Bu yılki verilerde Türkiye’de servet kaybı yaşanırken, dolar milyarderi sayısı artmış durumda. 52.1 milyon yetişkine düşen toplam servet 2016’da 1 trilyon 136 milyar dolar iken bu rakamlar 2017’de 53.2 milyon yetişkin kişiye 1 trilyon 68 milyar dolar seviyesine düşmüş. Bu düşüş yaşanmışken de dolar milyarderi sayısı 2016’da 29 iken 2017’de 35’e çıkmış. Bu Türkiye’deki servet eşitsizliğinin artarak sürdüğünü göstermektedir. Türkiye 2013’ten beri aynı kategoride sayıldığı Brezilya, Hindistan, Endonezya ve Güney Afrika’dan ayrılmış durumdadır. Geçen yıla kadar “**Kırılğan Beşli**” olarak adlandırılan bu ülkelerin hepsinde dolar milyarderlerinde düşüş olmuştur. Bu yıl Kırılğan Beşli listesi değiştirildi! Yeni listede eskilerden sadece Türkiye var. Bu da döviz kurlarındaki değişimden en çok etkilenen ülke olmasıyla ilgili bir durumdur. (Yeni Kırılğan Beşli listesinde Türkiye ile beraber Katar, Arjantin, Pakistan ve Mısır var.)

Enflasyona karşı mücadele veya enflasyonun kontrol altında tutulmasının faturası, her halükarda işçiye, emekçi kesime çıkmaktadır. Sömürü artarken, ücretler düşmekte, vergiler artırılmakta, işsizlik artmakta ve en temel tüketim maddeleri bile finans sermayesinin eline bırakılmaktadır.

Emperyalist kapitalist sistemin işleyişinin daha farklı olabileceğini varsaymak en hafif deyimle hayalperestliktir. Dolayısıyla artan işsizliğe, yoksullaşmaya karşı palyatif önlemleri talep etmenin bir anlamının da olmadığı açıktır.

Türkiye’de finansallaşmanın sonuçları

Dünyada 1970’lerde başlayan finansallaşma dalgası Türkiye’ye 24 Ocak 1980 kararlarıyla giriş yapmıştır. 12 Eylül Darbesiyle birlikte başta toplumsal muhalefetin ezilmesi olmak üzere, gerekli hazırlıklar yapıldı. Finansal altyapı açısından İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nın (İMKB) kurulması, bankalar arası para piyasasının oluşturulması, kamu borcunun finansmanı için Devlet İç Borçlanma Senetlerinin (DİBS) ihracı yönteminin geliştirilmesi, DİBS’lerin işlem göreceği ikincil piyasaların oluşturulması gibi önlemler alındı. Ayrıca ticari serbestleşme, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, faiz oranlarının piyasa tarafından belirlenmesi ve yerli paranın yabancı paralar karşısında çevrilebilir olması sağlanmıştır. (Bedirhanoglu Pınar vd. Finansallaşma Kıskaçında Türkiye’de Devlet, Sermaye Birikimi ve Emek; 2017, Notabene Yayınları)

Finansallaşmaya atılan bu adımların ilk sonucu, 1980’li ve 1990’lı yıllara damga vuran kamu kaynaklarının (halkın vergileriyle oluşturulan kaynakların) bankacılık sistemi aracılığıyla özel sektöre aktarılması olmuştur. Bankalar Merkez Bankası’ndan düşük faizle aldıkları krediyi, daha yüksek faizle Hazine’ye vermeye başladılar. DİBS bu mekanizmanın çalışmasını sağlıyordu. Elde edilen yüksek ve kolay kâr, 1990’larda her köşe başında banka açılmasının nedeniydi. Bu şekilde özel sektöre çok yüksek oranlarda mali kaynak aktarılırken, özelleştirmelerle de KİT’lerin bünyesindeki fabrikalar, kurumlar vs. haraç mezat satılıyordu. Ancak bu mekanizma kısa bir süre içinde tıkanmaya başladı.

1970 krizinden sonra emperyalist kapitalizmin aldığı önlemlerden biri de üretimin yeniden yapılandırılmasıydı. Ucuz emek dolayısıyla yarı-sömürgelere ağır sanayi de dahil olmak üzere daha fazla yönelim oldu. Üretimin yeniden yapılandırılmasının en önemli halkası emek üzerindeki kontrolün daha fazla sağlanabildiği ve daha fazla artık değer üretilmesine olanak tanıyan “yalın üretim” diye nitelenen uygulamadır. *“Bu uygulamaların özünde kapitalizmin en önemli silahlarından biri olan işyerinin parçalanması yatıyordu.”* (age, 198) Bu alt sözleşme uygulamalarıyla amaçlanan geniş işçi kitlelerinin tek bir patronla karşı karşıya kalmasını engellemek, örgütlenme gücünü kırmaktır. Bu uygulamaların sonuçları bugün çok net verilerle ortadadır. Türkiye’de toplam işçi sayısı 13 milyon iken, sendikalı sayısı 5 milyondur. Yani sendikalı oranı sadece % 12.8’dir. Bu işçilerin % 80’den fazlası ise Türk-İş ve Hak-İş’te örgütlüdür. Taşeron işçi sayısı ise günden güne artmaktadır. 2002’de 387 bin taşeron işçi varken, 2017’de bu rakam kamuda 750 bin olmak üzere toplamda 2 milyona yakın olmuştur. (11.06.2017, Cumhuriyet gazetesi, CHP’nin hazırladığı broşürden.) Bütün bunlar örgütsüzlüğü dayatırken, iş güvenliğinin olmayışı “iş kazaları” veya daha doğrusu iş cinayetlerinin artmasına yol açmaktadır. 2016 yılında günde ortalama 4 işçi güvenlik önlemlerinin alınmaması nedeniyle hayatını kaybetmekteyken Türk-İş’in son açıkladığı verilere göre 2017 Ekim’ine kadar 1.683 işçi hayatını kaybetmiştir. Yıl sonuna kadar ortalama günlük “rakamın” 10 olması beklenmektedir. (17.11.2017, Hürriyet gazetesi) Bunun tam bir katliam olduğu açıktır.

Kısaca tarım alanındaki değişimlere, yeniden yapılandırmaya da değinmemiz gerekir. Son zamanlarda özellikle et fiyatlarının yüksekliği ile birlikte tarımda geline nokta daha net görülmeye başlamıştır. Türkiye’de tarımın neoliberal politikalara uyumlu hale getirilmesinin başlangıcı **24 Ocak 1980** kararlarına dayanmaktaysa da, tarımsal destekleme politikalarında, üretimden bağımsız destekleme modeline geçilmesi üzerine tartışmalar 1990’lı yıllarda

başlamıştır. **Gümrük Birliği Anlaşması** Türkiye'nin tarımsal yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. 1999'da IMF ile **Stand-By** anlaşması ve Dünya Bankası ile **Tarım Reformu Uygulama Projesi**'nin (TRUP) imzalanması Türkiye tarımı için dönüm noktaları olmuştur. Yapılan anlaşmalar ve imzalanan projelerin sonucunda, üretimden bağımsız olarak Doğrudan Gelir Desteği verilmeye başlandı. Böylece destek üreticiye değil, hiçbir ürün ekmezse bile toprak/arazi sahibi olarak geçenlere verildi. Çiftçi fındık, tütün gibi yüksek sübvansiyon gerektiren ürünlerin yerine, kamu maliyesine yük yaratmayan ürünlere yönlendirildi. Tarım Satış Kooperatifleri yeniden yapılandırıldı, devlet desteği kesildi. Çiftçi Kayıt Sistemi oluşturuldu. Oluşturulan yeni sistemle, tüm tarımsal girdiler ve nihai ürün fiyatları dünya fiyat sistemine tabi oldu.

Çıkarılan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (2001), Şeker Kanunu (2001), Tütün Kanunu (2001), Tarım Kanunu (2006) ve Tohumculuk Kanunu (2006) ile birlikte *“Türkiye tarımında uluslararası tarım-gıda şirketlerinin faaliyetlerini serbestçe sürdürebilmesi kolaylaşmıştır; devletin tarıma yönelik müdahalelerinin boşalttığı alanları bütün unsurlarıyla piyasa kurumları doldurmuştur.”* (Paxis, 43; 773)

Toprakların sınırlı bir büyüklüğünün olması, rekolte artışının teknolojik ilerlemelerle sağlanmak zorunda oluşu gibi etkenler, tarım ürünlerinin arz fiyatlarının belli bir seviyede tutulabilmesi için devlet desteğini zorunlu kılmaktadır. Devlet desteğinin tarımdan çekilip, tarımın olduğu gibi piyasaya bırakılmasının yaratacağı tek sonuç ÇUŞ'ların egemenliğidir. Küçük üreticilerin bu durumla mücadele edebilme şansı yoktur. Türkiye'de yaşananlar da bunu göstermektedir: *“2002 yılında şeker pancarı ekimi yapan üretici sayısı 492 bin iken 2014 yılına gelindiğinde bu sayı 124 bine düşmüştür. Tütün Kanunu ile birlikte 2003 yılında 330 bin tütün üreticisi aileden geriye 2016 yılı itibarıyla sınırlı alanlarda üretime devam eden 55 bin aile kalmıştır.”* (agy)

ÇUŞ'lara son olarak sağlanan olanaklardan biri de, meclisten geçen torba yasada, açık tütün satan tütün üreticilerine hapis cezası öngörülmesidir.

Buğday, çay, meyve-sebze, sofralık zeytin gibi ürünlerden çekilen ürün destekleri, piyasanın ihtiyacına bağlı olarak yağlı tohumlara verilmektedir. Diğer yandan mazot, gübre, tohum gibi girdilerin fiyatlarının dünya emtia piyasasında belirlenmesi, tüm fiyat dalgalanmalarının karşısında üreticiyi korumasız bırakmaktadır. Bunlar en temel gıda maddelerinin bile ithal edilmesine ve fiyatların yükselmesine yol açmaktadır.

Tarımdaki finansallaşmayla, neoliberal politikalarla üreticilerin önemli bir kısmı zarar ettiklerinden üretimden uzaklaştılar. Tarımsal üretime devam eden-

ler ise, destekten yoksun oldukları için bankaların tarım kredilerine yöneldiler. Son 14 yılda bankalar tarafından verilen tarım kredileri % 729 artarken, tarımsal destekleme ödemelerindeki artış sadece % 58'dir. Böylece tarımda küçük meta üreticilerinin borçlu olma hali süreklilik kazanmıştır. (agy, 781) Son 10 yıl içinde aile işletmesi başına düşen borç yaklaşık 7 kat artmıştır. 2016 yılının üçüncü çeyreği itibariyle de aile işletmesi başına 22 bin TL borç düşmektedir. (agy, 777) Bu hesaplar sadece banka kredisi üzerinden yapılmıştır. Tarım Kredi Kooperatiflerine, tüccara, komisyoncuya veya ihracatçıya borçlanma da söz konusudur. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bir soru önergesine verdiği yanıtı göre 2014 yılı itibariyle toplam tarım arazilerinin (28.8 milyon hektar) **% 47'si ipoteklidir** ve bu arazilerin % 71'ine bankacılık sektöründe ipotek konmuştur. (agy, 778)

Tarımın, piyasa koşullarına bu şekilde bırakılmasının bir sonucu da hayvancılığa olan etkisidir. Et fiyatları, arz eksikliğinin yanı sıra yem fiyatlarında (saman, yonca, çayır otu vb.) yaşanan fahiş artışlar dolayısıyla süreli yükselmektedir. Meraların, çayırların, otlakların hem amaç dışı kullanımlara açılması hem de büyük tarımsal şirketlere verilmesi, hayvan üreticisinin tüm girdileri pazardan almasına yol açmıştır. Et fiyatlarını düşürmek için ithalat yapılırken sadece son 3 ayda yem fiyatlarında % 100'e yakın artış yaşanmıştır. (20.11.2017, Hürriyet gazetesi) İthal et, uluslararası şirketlere kazandırmak yerli besiciyi bitirmek dışında bir işe yaramamaktadır.

Yaşanan gelişmeler karşısında Ziraat Odaları Birliği'nin yaptığı açıklamalara göre son 9 ayda et üretimi % 11.2 oranında azaldı. Döviz kurunun yükselişi, yem fiyatlarını diğer tüm ürünler gibi otomatikman etkilemektedir. Yükselen maliyetler, artan et fiyatlarının önemli nedenlerinden biridir. Mevcut sistemde artan maliyetlerin düşürülmesinin tek yolu tarıma verilecek desteklerdir ve korumacılığın artırılmasıdır. Fakat sermayenin daha fazla kâr elde etme zorunluluğu, finansallaşmanın boyutu, bunların dahi yapılabilmesine olanak tanımamaktadır. İşsizlik, tarımsal faaliyetin gittikçe gerilemesi, borçlanmanın ve iflasların artması yaşanan ve artarak yaşanmaya devam edecek olgulardır.

Sanayi ve tarımda finansallaşmanın/neoliberal politikaların uygulanması bu sonuçları yaratırken, sermaye kendi kârını garanti altına almak için finansal sistemin kendisinde de yeni düzenlemeler yaptı. Önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi, bu düzenlemeler ülkelerin kendi özgünlüklerine göre farklı dönemlerde yapılmıştır. Türkiye'de 1980'lerde ilk çalışmalar yapılmışken 2001 krizinden sonra hazırlanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" ile bu süreç önemli ölçüde emperyalist kapitalist sisteme tam uyumla sonlanmıştır. IMF'nin

gözetiminde uygulanmaya başlanan mali disiplin/sağlamlaştırma işleminde Merkez Bankası'nın temel amacı "fiyat istikrarını sağlamak" yani enflasyonla mücadele olarak tanımlanmıştır. Bu amaç için Merkez Bankası, uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını hükümetten bağımsız olarak doğrudan kendisi belirleyecekti.

"Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nın, borçların sürdürülebilirliği ve mali sistemi düzenleme hedeflerine odaklanması zaten ekonomi politikasının sadece para ve maliye politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi anlamını taşır. Merkez Bankası'nın Hazine ile olan bağlantısı kesilerek politika dışı tutulacağı ve sadece kurallara bağlı olarak görevini yapacağı varsayılmıştır. Oysa tüm bunların tek bir sonucu olabilirdi: 2000 öncesinde iç borçlanmaya dayanan ve her mahllede bir banka kurulmasına(!) varan borçlanma mekanizmasının değiştirilmesi ve emperyalist kapitalist sisteme daha uygun hale getirilmesi! Bu uygulamanın sonuçlarına daha yakından bakalım.

Enflasyon hedeflemesi sistemi, ücret artışlarında üst limit olarak kullanılarak çalışanların ücret talepleri otomatikman sınırlandırılmış oldu. Bu işverenin/burjuvazinin elini rahatlatmış, emekçiler ise temel geçim maddelerini sağlayabilmek için tüketim kredileriyle borca boğulmuşlardır. Faizin düşük tutulması borçlanmayı artırmıştır. Ekonomik büyüme de esasta bu harcamalar üzerinden yaşanmıştır. Bu süreçte uluslararası likidite bolluğu da, hane halkı borcunun artmasında önemli bir faktör olmuştur.

Son yıllardaki büyümenin, kamu ve hane halkı tüketim harcamalarına dayanması, hükümetin faiz artışına karşı çıkmasının temel nedenlerindendir.

Bu süreçle birlikte dış borçların mahiyetinde de değişimler olmuştur. 2001 krizi sonrasında uygulanan programla kamunun payı azalmış, özel sektörün borcu artmıştır. Toplam dış borç stoku içerisinde özel sektörün payı % 70'i aşmıştır. Bu durum, dünyadaki eğilimle uyumludur. *"1990 yılında gelişmekte olan ülkelerin dış borcu içinde özel sektörün payı % 16 iken, 2006'da % 77 olmuştur."* (Bedirhanoğlu Pınar vd., s. 72)

Mevcut durumda dış borcun milli gelire oranı % 58.1'e ulaşarak, 2001 krizi seviyesinin üstüne çıkmıştır. 2017 Ocak ayında şirketlerin borcu 312 milyar dolar seviyesindeydi. Borcun dolar üzerinden olması ve döviz kurunun sürekli yükselmesi, çevrilebilirliği konusundaki kuşkuları artırdığı ölçüde, "kırılgan" olarak değerlendirilmektedir.

İthalatın ihracattan fazla büyümesi anlamına gelen cari açık da rekor kırmaktadır. Son rakamlara göre Eylül ayında cari açık 4.5 milyar dolara ulaşmıştır. 2017 yılı içinse bu rakam 40 milyar doları buluyor. Cari açığın büyümesi,

Türkiye’deki üretimin dışa bağımlılığının bir göstergesidir. İthalata bağımlı olunduğunda döviz kurlarının yükselmesi otomatikman enflasyon artışına yol açmaktadır. Bu üretimdeki girdi fiyatlarının artmasıyla ilgilidir.

Çeşitli derecelendirme kuruluşları bahsettiğimiz bu gelişmeler nedeniyle, Türkiye’de durağanlaşma riskinin arttığını, seri iflasların yaşanabileceğini vs. belirtmektedirler. (13.11.2017, Cumhuriyet gazetesi) Kredi derecelendirme kuruluşlarının üç ayda bir olan gözden geçirme periyotları, günlüğe düşmüş durumdadır. Ortaya çıkan bilançonun yakın zamanda “krize” sürüklenmemesi için mevcut neoliberal paradigmaya göre, faizlerin yükseltilip, iç talebin sınırlandırılması gerekiyor. Bu yazı boyunca anlatmaya çalıştığımız “gelir deflasyonu”nun yani kitlelerin alım gücünün daha da daraltılması veya daha yaygın kullanılan terimle “kemer sıkırma”nın artırılmasıdır. Para politikasına endeksli bir sistemde, paranın değerinin korunması temel amaçtır. Aslında 2018 başından itibaren yürürlüğe girecek olan vergi düzenlemeleri, asgari ücretin şimdiden ortaya çıktığı gibi düşük tutulması, torba yasada tütün üreticilerini iflasa sürükleyecek düzenlemenin tüm itirazlara rağmen geçmesi “kemer sıkma”nın zaten uygulandığının göstergesidir. Fakat emperyalist sermaye, ABD’de yükselen faizlerin değiştirdiği dengelere uygun olarak Türkiye’ye gelmek için daha fazla kâr vaadi, yani yüksek faiz beklemektedir. 2019 gibi “tarihi” olarak addedilen seçimler gündemdeyken, kemer sıkma hükümet tarafından belli bir sınırdan tutulmak istenmektedir. Ayrıca, hükümete açıktan destek veren sermaye kesimlerinin düşük faizden nemalanan inşaat sektörü olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de 1980 sonrası yaşanan krizlerin hepsinin ortak özelliği, döviz kurlunun yükselmesiyle tetiklenmiş olmalarıdır. Bu dışa bağımlılığın bir sonucudur. Şunu belirtebiliriz ki, faizlerin yükseltilmesinin de düşürülmesinin de faturası emekçilere çıkacaktır. Zaten şu anda yaşanan da budur. Hükümet tarafından “anti-emperyalistlik” olarak lanse edilen şey, emperyalist sisteme her yönüyle tabi olunmuşken iç dengeler dolayısıyla faturanın kesilmesini geciktirmek istemekten başka bir şey değildir. Dolar milyarderlerinin sayısı her geçen yıl artarken, asgari ücretin yerinde saydığı bir sistemde bunu yapmak ne kadar mümkündür, yakın zamanda görülecektir. Limonataya dahi vergi artırımı gelirken, vergi cennetlerinde tutulan paranın milli gelire oranının % 20 olduğu bir sistemde, paranın değerinin korunup servetlerinin erimesine karşı kendilerini güvenceye almayacaklarını düşünemeyiz!

Sonuç olarak; emperyalist kapitalist sistemde yaşanan diğer tüm gelişmeler gibi krizler de sistemin tamamı düşünülmeden anlaşılamaz. Sistem kâr oranının düşmesine çare olarak üretimden kopuk bir şekilde para üzerinden para ka-

zanmaya yönelmiştir. Reel üretimden uzaklaşıldığı ölçüde, yaşanan krizler daha da sıklaşacak, içinden çıkılmaz hale gelecektir. Sistem yaşadığı krizlere para politikalarıyla çözüm bulmaya çalışarak, çöküşünü erteleme derdindedir. Bu mekanizma işlerken her zamanki gibi ilk önce faturaları, gelişmekte olan ülkeler diye tabir edilen emperyalist kapitalist sisteme bağımlı yarı-sömürgeler ödeyecektir. Yaşanan budur! Ne bu krize ne de yaşanabilecek olanların hiçbirine bu sistemin içerisinde çare bulunamaz. Üretimin toplumsallaştığı oranda üretici güçlerin toplumsallaşması, emekçilerin emeklerinin karşılığını aldığı, sömürünün olmadığı sosyalist sistem tek çaredir.

* Bu benzetmeyi Başkan Gonzalo'nun "... Rektifikasyon Kampanyası Üzerine" başlıklı yazısından aldık. "[Burjuvazi] *Sonunun geldiğini henüz toprağa gömülmemiş bir leş olduğunu biliyor, ancak açık mezarının dibinde yatarken bile, proletarya tarafından gömülmeye karşı hala direniyor.*" (Partizan, Sayı 38, s. 13)

EMPERYALİST VE KOMPRADOR KAPİTALİST SÖMÜRÜ KISKACINDA TÜRKİYE KÜRDİSTANI

►► T. Kürdistanı'nın sosyo-ekonomik durumu somut verilerle, bu veriler de batı illeriyle karşılaştırılarak aktarıldığında ilhak, sömürü ve ulusal baskının boyutu da açığa çıkmaktadır. Örneğin Diyarbakır Ticaret Odası'nın 2012'de hazırladığı bir rapora göre T. Kürdistanı'nın gelişmişlik düzeyi Marmara Bölgesi'nin 120 yıl, Ege Bölgesi'nin 90 yıl gerisindedir. ◀◀

Temmuz 2015'te başlayan çatışmalar, yerini tüm gerçekliğin aleni olarak görüldüğü savaşa bıraktı. Savaş yasalarının vahşiliği içinde Kürt halkına yönelik adı konmamış bir Sri-Lanka modeline dönüşerek kundaktaki bebekten, bastonlu dedeye kadar **“terörist”** ilan edilerek katledildi. Katledilmeye de devam ediliyor. Kadın gerillaların bedenlerinin teşhiri, militanların askeri araç arkasına boynuna ip geçirilerek bağlanıp sürüklenmesi, Cizîr'de bodrum katında diri diri yakılarak katledilmesi, duvarlara ırkçı, şoven, milliyetçi sloganların yazılması, tanklarla, obüslerle, havan toplarıyla kentlerin bombalanması, haber yapma adına evlerin havaya uçurulması, Kürt halkına yönelen sürgün, katliam ve soykırım savaşıdır, bu savaş. Teslimiyetin, ihanetin dayatıldığı, ölümün kol gezdiği, T. Kürdistanı'nda TC faşizminin yaptığı her vahşet, serhıldana dönüşerek bertaraf oldu. Teslimiyeti dayatanlar tarihi deneyimlerin gösterdiği gibi, örgütlü bir halkın zaferinin gazabında kül olacaktır.

T. Kürdistanı'nda ilhak, imha ve inkâr bugün en koyu biçimiyle bir kez daha yaşanıyor. Kürtler devletin kuruluş temeli olan Kemalizm'in en çıplak yönüyle karşı karşıya kalırken bu karşılaşmanın tarihsel süreç içindeki farklılığı, örgütlü direnişin, silahlı mücadelenin varlığıdır. Savaşın, TC faşizminin, 100 yıl önce Ermeni Soykırımı'ndaki gibi vahşileşmesi de bu nedenledir.

Tüm şiddetiyle, yeni aşamalara evrilen bu savaşı, **“Saray'ın savaşı”na**, AKP'ye, R.T. Erdoğan'a indirgemek, mevcut durumun kendisi değildir. Sadece görünen yönüdür. Kürtler asırlardır katlediliyor, topraklarından sürülüyor. Sorun, ulusal mesele kapsamında, Osmanlı'nın ulus-devlete evrildiği süreçten bugüne

gelen köklü bir sorundur. Siyasal ve sosyal bağlamından önce, sorunun **maddi temeli** ulusal pazara kimin egemen olacağı konusudur.

Osmanlı topraklarında 1800’lerde ivme kazanan ulusal bağımsızlık hareketleri, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla tüm Balkanlar’a yayıldı. Balkan ülkeleri birer birer Osmanlı İmparatorluğu’ndan koparak bağımsızlaştı. Baskıya, sömürüye, zulme ver katliama karşı Kürt ayaklanmaları da 1800’lerin ortalarında, Balkanlar’daki ulusal uyanışın yansıması olarak başladı, bugün şehir ve kır savaşıyla devam ediyor.

Osmanlı’nın dağılma, parçalanma sürecinde **“Ne olursa olsun bir Türk devleti olsun”** gibi ırkçı ve milliyetçi düşünce doğrultusunda İttihat ve Terakki Cemiyeti’nde (İTC) toplanan Türk milliyetçilerinin **“Türk devleti”** kurma telaşı, Türk burjuvazisi (az sayıda olsa da) ve toprak ağalarının ulusal pazara hâkim olma telaşıdır. Bir **“Türk devleti”** kurma süreci bu coğrafyada yaşayan kadim halkların (Ermeni, Rum, Asurî/Süryani, Ezidi, Kürt vd.) sürgün ve soykırımdan geçirilerek, sermaye ve taşınmaz mülklerine (ev, toprak vs.) el konularak gerçekleştirildi. **“Kardeşlik”** söylemiyle vurgulanan tarihsellik, ırkçı zihniyetin ürünü olan **“milli birlik”**, **“Misak-ı Milli”** denilen fakat Türk toprağı olmayan sınırlar, **“devletin bölünmez bütünlüğü”**nde saklı olan Türk burjuva ve toprak ağalarının iktisadi ve toprak bütünlüğü kaygısı, ulusal pazara hâkim olmanın politik bağlamıdır.

T. Kürdistanı’nın her karesinde yaşanan savaş ve katliamda olduğu gibi **“çözüm”** ve **“barış”** denilen süreç de, TC devletinin Kürt Ulusal Hareketi’ni (KUHH) oyalama ve tasfiye etme taktiğı olan, süreç içerisinde alttan alta sürdürülen ama her şeyi ile su yüzünde olan, Türk hâkim sınıflarının T. Kürdistanı’na sorunsuz hâkim olma istemidir. **“Çözüm”** sürecinin “savaşa evrilmesinde” ve politik arenada **“masaların devrilmesinde”** de aynı gaye söz konusudur.

Medler sonrasında bugüne kadar kendi topraklarında, kendi devletini kuramayan, başka devletlerin egemenliğı altında yaşamak zorunda kalan, 1071’den bugüne de Türk egemenliğı altında ezilen Kürtler, vergi ve asker vermediğı, bağımsızlık için isyan ettiğı her dönemde topraklarından sürüldü, katledildi. Silah zoruyla, kanla bastırılan, ezilen Kürtler ağır vergi yükü altında da ezildi, yoksul bırakıldı. Bir ulus yüzyıllar boyunca, kendisine dayatılan teslimiyete direndi, direniyor.

TC devletinin çeşitli milliyetlerden emekçi, yoksul halkın kanı üzerine kurulması, T. Kürdistanı’nda sömürü, inkâr ve imha politikalarının yoğunlaşması anlamı taşıyordu. Zira ulusal pazara tam hâkimiyetin tek engelini artık Kürtler oluşturuyordu. Bu nedenledir ki askeri yöntemlerin dışında, ekonomik baskı da en koyu biçimiyle uygulandı. T. Kürdistanı’nın yer altı ve yerüstü kaynaklarının

sömürülmesi, Kürtlerin ucuz iş gücü olarak çalıştırılması, bölgeye, Türk sermayesine azami kâr sağlayacak yatırımlar dışında yatırım ve yardım yapılmaması, bölgenin yoksul ve yoksun bırakılması, TC ekonomisine bağımlı hale getirilmesi, ekonomik baskının genel kapsamını oluşturunuyordu.

Bu ekonomik baskı ve bağımlılığın doğrudan sonucu olarak, sistemin yaşadığı ekonomik krizlerden en çok etkilenen bölge kuşkusuz ki T. Kürdistanı'dır. Yarı-sömürge bir ekonomi olan; en kırılgan ekonomiler arasında birinci olan TC ekonomisinin, ekonomik krizlerden etkilenim boyutu göz önüne alındığında, bölgesel bazda T. Kürdistanı'nın etkilenim düzeyini tahmin etmek zor değildir. Ekonomik krizlerin yarattığı işsizlik, yoksulluk ve açlık oranlarındaki artış, diğer bölgelere nazaran T. Kürdistanı'nda daha fazladır. Türk hâkim sınıfları bu tablodan hiç de rahatsız değildir. Rahatsız oldukları, Kürt halkının, KUH öncülüğünde ulusal bağımsızlık mücadelesidir. Pazara hâkim olmak için, bugün T. Kürdistanı'ndaki savaşı TÜSİAD'dan MÜSİAD'a tüm sermaye çevresi desteklemektedir.

“Ama iş her zaman pazarda bitmez. Mücadeleye, ‘zorbalık ve aktif savunma’ metotlarıyla hâkim ulusun yarı-feodal, yarı-burjuva bürokrasisi de gelir katılır... ‘Güçler’ birleşmekte ve ezilen ulus burjuvazisine karşı bir sürtü kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanması başlamaktadır; kısaca bir süre sonra soysuzlaşarak baskı biçimine bürünen tedbirler... mücadele iktisadi alandan siyasi alana aktarılır...” (Stalin'den aktaran Kaypakkaya; 2013, 223)

Gelinen aşamada son bir yıldır, ulusal sorun kapsamında, T. Kürdistanı'ndaki **“çözüm”** siyaseti savaşa yürütülüyor. Stalin yoldaşın vurguladığı gibi ezilen ulusa karşı mücadele, iktisadi alandan siyasi alana aktarılmış ve ağır silahlarla yürütülmektedir. Tam bu noktada bir yıldır devam eden savaşın temelini, hangi bağlamda savaş biçimiyle yansıdığını anlamak için T. Kürdistanı'ndaki ekonomik durumu ele almanın yerinde olacağını düşünüyoruz. Savaşın tüm yakıcılığı, katliam ve göçlerin günlük yaşamda ön planda olduğu bir süreçte, ekonomik alana yönelmek, ilk bakışta anlamsız görünse de savaşın maddi temeli anlaşılmadan bu savaşın haklılığı ve haksızlığı anlaşılmaz.

Politik-askeri alanda savaşım ve direniş sürerken, bu direnişte en ön saflarda yer alırken, almak gerekirken ideolojik ve politik olarak bilincimizin de berrak olması zorunludur.

Emperyalist sermaye ve T. Kürdistanı'nın önemi

Lenin yaklaşık bir asır önce emperyalizm tahlili yaparken, aynı zamanda kapitalizmin dünya pazarını birbirine bağladığını da tahlil ediyordu. Bugün burjuva ideologlarının yanı sıra birçok siyasi çevre buna **“küreselleşme”** diyor. Lenin'den bugüne kapitalist-emperyalist sermayenin hem teknolojik hem de ser-

maye birikimi açısından geldiği nokta devasa niteliktedir. Bu durum sanılacağı-nın aksine, kâr oranını düşüren etkisiyle, kapitalist sermayenin yapısal krizine neden olmaktadır. Kapitalizmi eski gönenç günlerine ulaştıracak, devasa ser-maye birikimini çoğaltacak, sömürü çarkını sorunsuz döndürecek pazar alanla-rına yönelememesi de aynı nedene, **azami kâr** elde edilmesine tabidir. Yeniden üretimin gerçekleşmediği, artı-değer elde edilmediği, kâr oranının düştüğü bir ortamda, devasa orandaki sermaye birikimi de atıl kalmaktadır.

Emperyalist sermaye açısından en acil durum kâr oranının artırılmasıdır. Bunun için kapitalist sermayenin mutlak artı-değere yoğunlaşmak veya yeni tek-noloji ile üretim sürecini farklılaştırmak dışında çok alternatifi yoktur. Emper-yalist-kapitalist sistem bugün tam da bu sorunu yaşamaktadır. 2008 krizinin patlak vermesi, yapısal bir krize dönüşerek daha da atlatılamamasının nedeni başka yerde aranmamalıdır. Üretim alanında yaşanan sorun, dolaşım alanına doğrudan yansiyarak mevcut krizin daha da derinleşmesine zemin sunmaktadır. Mevcut pazar alanlarının son sınırına dek kullanımı, yeni pazar alanlarının ya-ratılmaması, başka bir ifadeyle artı-değerin gerçekleştirilememesi ve doğrudan sonucu olarak yeniden üretimin sorunlu hale gelmesi, emperyalist sermayenin önündeki en büyük engeli oluşturuyor. Bu tablo içerisinde, üretim ve dolaşım alanlarındaki yaşanan sorun dolaşım alanlarının yeniden paylaşımını gündeme taşıyan önemli nedenlerden biridir. Büyük Ortadoğu Projesi, Genişletilmiş Or-tadoğu Projesi, Kuzey Afrika'dan başlayıp Ortadoğu'ya uzanan bölgesel savaş, Ukrayna'da ve Güney Çin Denizi'nde emperyalistlerin karşı karşıya gelmeleri pazar alanlarının yeniden paylaşım kavgasıdır.

2008 Ekonomik Krizi bu kavgayı daha da kızıştırmıştır. 2003'te çekincesizce Irak'ı işgal eden ABD emperyalizmi, 2011'de aynı saldırganlıkla Suriye'yi işgal edemedi. 5 yıldır devam eden savaşta, Rus emperyalizminin politik manevrala-rına karşılık veremedi. Rusya ve Çin emperyalizminin ekonomik ve politik gücü ABD'yi Ortadoğu'da frenledi. Bunun açık ifadesi pazar alanlarının, özellikle de enerji kaynaklarının yoğunlaştığı bölgedeki paylaşım kavgasıdır.

Bugüne kadar yaşanan ekonomik krizlerden yeni üretim teknolojisi ve üre-tim modelleriyle kâr oranını artıran kapitalist sermaye bugün yaşadığı krizi aş-mıyor. Bu yeni üretim teknolojileri geliştirme ve dolaşım alanı olarak yeni pazar alanları yaratmada kapitalist-emperyalist sermayenin sınıra dayandığını da gös-teriyor. Tarihsel süreç içinde 1973-74 petrol krizinin kapitalizmin aşırı üretim krizine dönüşmesinin etkileri 1990'lara dek sürdü. Emperyalizm bu krizinin adına **“neo-liberalizm”** denilen sermaye birikim süreciyle yarı-sömürgeler üze-rine yıkarak aştı. Yarı-sömürgelerin, yer altı ve yer üstü kaynaklarına sınırsız yö-

nelmesiyle eş anlamlıydı. Emperyalist sermaye, kurlsız ve sınırsız hareket serbestliğine kavuşturuldu. Yarı-sömürgelerin ekonomileri buna göre yeniden yapılandırıldı. Yarı-sömürgeler, emperyalizmin meta stoklarını eriten pazar, ham maddede kaynağı ve yeni yatırım alanı haline getirildi.

Eski teknoloji üretim araçları bu ülkelere satıldı. Yeni teknoloji üretim araçlarıyla aşırı üretim sağlandı. Yarı-sömürgeler, emperyalizmin azami kâr elde edeceği bir alt yapıya kavuşturulunca, üretim süreci parçalandı. Esnek, taşeron, fason üretim, temel üretim haline geldi. Artık hammaddelerin olduğu bölgelerde fabrikalar kurulacak, bir metanın parçaları farklı ülkelerde üretilip, merkez fabrikalarda montajlandığı bir üretim modeline geçildi. Bu esnek üretimle yarı-sömürgeler üzerindeki sömürü daha da artırıldı. Yüksek teknolojik üretim araçlarıyla düşen kâr oranları maliyeti düşük artı-değeri yüksek üretim olanağı olan yarı-sömürgeler üzerinden artırılarak azami kâr sağlandı. Yoğun artı-değer sömürüsüyle, yarı-sömürgelerin kanı iliğine dek emildi.

Fakat bu da kapitalist-emperyalist sistemi krizden çıkaramadı. Aşırı üretim, azami kâr hırsı, 2008’de kriz olarak geri kapitalizme döndü. Sermaye bir kez daha kapitalizmin en büyük engeli oldu. Üstelik emperyalizmin gölgesinde gelişen dünya pazarına belli bir sermaye birikimiyle açılan ve dünya ticaretinde önemli pay elde eden G20 denilen ülkelerin varlığı pazar payını, dolayısıyla kâr oranını düşürmesiyle, bu engelin çitasını yükseltti.

Halen devam eden ekonomik krizi aşma olanakları geçmişe oranla daha sınırlı. Son yıllarda yeni yatırımlardan ziyade, fabrika yenileme, ortaklık, birleşme, satın alma gibi yatırımların yoğunlaşması bu sınırın kapitalizm açısından çok da geniş olmadığını gösteriyor. Emperyalist-kapitalizmin iç çelişkilerinin derinleştiği noktada, kendi sonunu hazırlayan sorunları daha da ağırlaştırıyor. Bu koşullar içinde kapitalist çarkı döndürmek açısından dünya pazarının, ham madde kaynaklarının, bu kaynakların bulunduğu bölgelerin önemini stratejik hale getiriyor.

Yüzyıl önce Kürdistan coğrafyasını, petrol sahalarını esas alarak dört parçaya ayıran, ulaşımı zor dağlık bölge ve kontrolü zor aşiret yapısı olarak gören emperyalizm bugün aynı fikirde değil. Kürdistan coğrafyası 45 milyar varil petrol rezervi ile dünyada 6. sırada yer alıyor. Enerji kaynaklarının batıya taşınmasında geçiş ve kavşak konumunda bulunuyor. Irak Kürdistanı’nın doğalgazının batıya taşınmasında Suriye Kürdistanı petrol bölgesine yaklaşıp tehdit edene dek IŞİD’e karşı Kürtlerin mücadelesinin emperyalistlerce denetlenmesi, Kürdistan coğrafyasının artan öneminin göstergeleridir. Dört parçasıyla Kürdistan, emperyalistlerin Ortadoğu’da mutlak güç olmayan savaşının tam ortasında yer almasıyla da emperyalizm açısından, 100 yıl öncekinden daha değerli ve önemlidir.

Komprador Türk Sermayesinin Birikiminde T. Kürdistanı

Tarihsel dönemler veya ekonomik-politik süreçler, her ne kadar benzer özellikler gösterse de, iç dinamikler, etkin olan politik aktörler ve güç dengeleri gibi birçok bakımdan farklılıklar taşımaktadır. TC devletinin **“Misak-ı Milli”** sınırlarının çizildiği dönemden bugüne T. Kürdistanı üzerindeki ilhak ve sömürüsü nasıl savaşa kurulduysa, bugün de ilhak ve sömürünün devamlılığı savaşa sağlanıyor.

Ortadoğu yangınının içine **“Bölgesel güç olma”** hülyasıyla dalan TC devleti **“değerli yalnızlığını yaşarken”** bir devlet olarak ayakta durma sınırlarını ve bütünlüğünü koruma derdiyle Kürtlere savaş ilan etmiş durumda. **“Bölgesel güç olmaya”** niyetlenip, gücünün ispatı için Kürtlerle savaşa tutuşma, TC devletinin yarı-sömürge gerçekliği ile Ortadoğu’da boyunun ölçüsünü almasının bir yanısıdır. Rus uçağının düşürülmesi, TC devletinin ekonomik ve politik gücünü aşan bir hamle olduğu, sırtını ABD’ye dayamış olsa bile, Rusya’nın ekonomik yaptırımları ve politik manevralarıyla fazlasıyla görülmüştür.

TC devleti **“güçlü siyaset”** izleyerek **“Ortadoğu’da Türkiyesiz plan olmaz”** derken, yüksekten uçuşun iması zikredilse de, **“ileri karakol”** misyonunun yitirilmemesine bir taahhüttür. Kaygının ya da kâbusun başladığı nokta sınırların değişme durumunun gündemde olmasıdır. **“Ey! Amerika”** demenin sınırı da gelip buraya dayanmaktadır. Emperyalizme ret, retorik söylemden ibarettir. **“Büyük Türk Devleti”** egosunun nişanesi **“Misak-ı Milli”** sınırlarıdır. **“Türkiyesiz plan”** TC devletinin vazgeçilmezliğine değil vazgeçilmemesine bir vurgudur. Hatırlanacağı üzere bu sınırlar 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası emperyalistlerin ekonomik ve politik çıkarları doğrultusunda ortaklaşan Lozan Konferansı’nda çizilmişti. Bir asır sonra emperyalistler yeniden paylaşım dalaşı içindeyken, Suriye ve Irak’ta sınırlar belirsizleşirken, TC devletinin 2. Sevr vakasıyla karşı karşıya kalması, **“Ey! Obama”** çıkışının çapını göstermektedir.

Politik arenadaki söylemlerin güçlülüğünün gerçekte örtüştüğü nokta politik arenada dikkate alınma düzeyidir. Bu da belli bir ekonomik güçle mümkündür. Siyasi ve iktisadi olarak emperyalizmin yarı-sömürgesi TC devleti, rüştnü ispat edecek, **“güçlü siyasetin”** altını dolduracak ekonomik bir nüfuza sahip değildir. **“değerli yalnızlığın”** maddi temeli budur. Emperyalizme bağımlılık, nihayetinde dış politikada da bağımlılıktır. Ne kadar **“Büyük Türk Devleti”** denirse densin uşak, uşaktır! İstisnai olarak pazarlıkların olması, karşı çıkışlar ve gönülsüzlüklerin olması, söylem ve pratiğin burjuva ikiyüzlülüğü kapsamında tezat olması, yer yer kendini dayatma çizgisine gelmesi, esasta emperyalizme tabi oluşun, göbekten bağımlı durumun gerçekliğini değiştirmez. R.T. Erdoğan’ın **“Ey Batı!”**

gibi çıkışları, AB emperyalizmiyle vize konusunda çatışması en nihayetinde emperyalizmle uzlaşma-anlaşma görünümünde boyun eğişle sonuçlanmaktadır.

R.T. Erdoğan özgülünde, TC devletinin **“öz güveni”** salt ABD emperyalizminin hamiliğinden ileri gelmiyor. Emperyalist sermayenin yarı-sömürgelere yönelmesi, bu ülkelerin talan edilmesi yarı-sömürge ekonomilerinde belli bir canlanma yaratırken, emperyalizmin işbirlikçilerine bıraktığı payda da görece bir artış olmuştur. Bu pay komprador Türk burjuvazisinin gelişim sürecinde bir sermaye birikimi sağlamış, 2000 sonrası dönemde yeni talan ve sömürü politikalarıyla birlikte, komprador Türk sermayesi elde ettiği birikimle uluslar arası pazara daha da yönelecek düzeyde palazlanmıştır. Emperyalizmin gölgesinde gerçekleşen bu palazlanma TC devletinin kraldan çok kralcı hale girmesine, içi kof bir özgüven patlamasına da neden olmuştur.

2000’li yıllara doğru emperyalizm dünya ekonomisinde yeni iş bölümü yaptı. Bu süreç 2. Washington Konsensüsü olarak ifadelendirildi. Yarı-sömürge TC devleti, IMF Stand-By (20’ye yakın) anlaşmalarıyla bu yeni iş bölümüne göre yapılandırıldı. Finans, tarım, esnek üretim, dış ticaret ve iş gücü üzerinde yoğunlaşan yeni düzenleme, emperyalist sermayenin dünya pazarında azami kârını, dolayısıyla yarı-sömürgeler üzerindeki artı-değer sömürüsünü artırması anlamına geliyordu.

TC ekonomisinin öncelikle finans sektörü güçlendirildi. TRUP (Tarım Reformu Uygulama Projesi) denilen DB odaklı tarım politikalarıyla 9 yıl içinde tarım emperyalist tekellerin pazar alanı haline getirildi. Üretici sektörlerin tamamında esnek-taşeron üretim yaygınlaştırıldı. Sanayi üretimi ucuz ithalata bağımlı olarak iç tüketimde yoğunlaştırıldı. Taşeronlaşmayla birlikte emek gücü değersizleştirilirken, artı-değer sömürüsü artırıldı. Kamusal alanlar (sağlık, eğitim vb.) metalaştırılarak birer ticarethaneye dönüştürüldü.

Genel hatlarıyla aktarılan bu ekonomi politikaları “gelişme”, “kalkınma”, “münhasır medeniyetlere ulaşma”, “devrim”, “reform” gibi safsatalarla bizzat AKP hükümetleri döneminde harfiyen uygulandı. Bu uygulama sonrasında TC devletinin emperyalizme olan bağımlılığı artırıldı. Finans sektörünün güçlendirilmesi denilen süreç, TC ekonomisinin “sıcak para”, yabancı sermaye denilen emperyalist sermaye hareketine uygun hale getirilmesiydi. Milyar dolarlarla ifade edilen emperyalist sermayenin Türkiye’de yatırım yapması, azami kâr riske girdiğinde de hızlıca çıkması önünde hiçbir engel kalmadı. TC ekonomisi sürekli giriş çıkış yapan emperyalist ekonominin bu hareketine tabi hale getirildi. Yıllık 5 milyar dolar sermaye girişine muhtaç olan TC ekonomisi, eskiye oranla daha istikrarsız bir ekonomi oldu. Zira emperyalist sermaye akışının olduğu dö-

nemde TC ekonomisi ortalama % 4 oranında büyüme gösterirken, sermaye akışının yetersiz olduğu dönemde büyüme oranı % 3'ün altına inmektedir.

Yabancı sermaye (bu emperyalist sermaye, petro-dolar zengini Arap sermayesi ve bağımlı kapitalist ve yarı-sömürge komprador sermayesini içermektedir) akışıyla canlanan TC ekonomisinde sanayi üretiminin motor gücü olması gerekirken, ucuz ithalat, düşük teknolojik üretim ve iç tüketimin esas alınması nedeniyle, inşaat sektörü, ekonominin motor gücü haline geldi. Enerji yatırımlarıyla (maden, baraj, nükleer, rüzgâr tribünü gibi) birlikte inşaat sektörü ön plana çıktı. Konut ve enerji üretimiyle iç tüketime yönelen TC ekonomisi sanayi çarkını ucuz **ara mal** ithalatıyla döndürmeye başladı. Bu politikayla sanayi üretiminin % 80'i ithalata bağımlı hale gelirken, teknolojik seviye olduğu yerde kalmıştır. TC devletinin, dünya ileri teknoloji ihracatındaki payı 2000 yılında % 0.09 iken 2012 yılında % 0.10'a çıkmıştır. Gelişme dahi denilemeyecek bir artış varken yüksek teknolojinin ihracattaki payı % 1'e bile ulaşamamıştır. Bu oran TC ekonomisinin yarı-sömürge gerçekliğinin, emperyalizme bağımlı oluşun kaçınılmaz bir sonucudur.

Ülkenin dört bir yanına bina diken inşaat sermayesinin önünü açan, her deveye birer ikişer baraj yapan, her dağı delik deşik eden bir ekonominin, üreten olmayıp tüketen bir ekonomi olduğu, dünya ekonomileri içinde en kırılgan ekonomi olmaktan çıkamayışından da görülmektedir. Bu nedenledir ki dünya ekonomisindeki dalgalanmalar, TC ekonomisinde kelebek etkisi yaratıyor, Dolar hemen “tarihi rekorlar kırıyor!”

Bu kırılgan yapı içerisinde komprador Türk sermayesi, kapitalist-emperyalist sistemin emek sürecini yeniden örgütlemesi, üretim sürecini parçalamasına paralel, emperyalist tekellerin düşük teknoloji gerektiren parça üretici veya montaj sanayici olarak **daha sıkı** bir komprador ilişkisi geliştirdi. Opel, Otosan, Fiat, Mercedes'in montaj sanayisi Türkiye'de yapılıyor. Vestel Avrupa'nın beyaz eşya üretimini yapıyor. Küçük işletmeler yedek parçalar üreterek Avrupa sanayisine çalışıyor. Yüksek teknolojik ürünler dışarıdan (emperyalist ülkelerden) geliyor, değişik ülkelerde üretilen parçalar ana merkeze gönderilerek montajlanıyor.

Bu üretim modelinde, tedarikçi ülkelerde yaratılan artı-değerin esasını emperyalist tekeller alıyor. Burjuva-feodal medyada, emperyalist tekellerin Türkiye'de açtıkları fabrikaların allanıp pullanarak aktarılmasının ardında yatan, Türk sermayesinin emperyalizmle kurduğu komprador ilişkisinin daha sıkı bağlarla bağlanmasıdır.

2. Washington Konsensüsü kapsamında emperyalist sömürü ve talan politikalarını her alanda azgınca uygulayan komprador Türk sermayesi, ülke kaynak-

larına azami kâr hırsıyla yöneliyor. Sermaye birikimini sağlamak için kendi pazarını son sınırına kadar talan eden komprador Türk sermayesinin önündeki en önemli engellerden biri **ulusal sorunun varlığıdır**. Kendi pazarına duyduğu ihtiyaç ve kaynakların tamamını sonsuz kullanma talebi, T. Kürdistanı'nda KUH'un verdiği silahlı mücadele duvarına çarpıyor. Türk hâkim sınıflarını oldukça rahatsız eden bu durum, bugün devam eden savaşın temel nedenlerinden biridir.

Azami kâr hırsının dışında Ortadoğu'daki savaş hali, pastadan pay kapma dalaşı, elindeki bulgurdan olma kaygısı, daha fazla sermaye birikimiyle ekonomik gül bahçesi olma arzusu gibi birçok etken Türk sermayesini pervasızlaştırıyor. Tüm bunların yanı sıra kendi pazarı olarak gördüğü T. Kürdistanı'na sorunsuz olarak girmek ve hammadde kaynaklarını sınırsız sömürmek istiyor. T. Kürdistanı'nın pazar alanı olarak daha bir önem kazandığı süreçte "Misak-ı Milli" olarak tanımladığı kendi pazar alanında tam hâkimiyet kurmak istiyor. Zira batıda sağlanan sermaye birikimini daha da artırmak için T. Kürdistanı elzem bir nitelik taşıyor. Bu nedendir ki, ilhak ve sömürü koşullarını devam ettirmek için T. Kürdistanı'nın statüsünün değişmesini istememektedir.

Kapitalist-emperyalist sistemin yaşadığı kriz ve Ortadoğu'daki paylaşım dalaşı, dünya pazar alanlarının artan önemi T. Kürdistanı özgülünde emperyalist sermaye ve komprador Türk sermayesini ortak paydada birleştiriyor. Ortadoğu'daki savaş halinin yarattığı diplomatik-politik gerilimler, topyekûn olarak ekonomik ilişkilere, daha özgün ifadeyle azami kâr oranının düşmesine, yansımayacak biçimde devam ettiriliyor. ABD-TC ilişkileri tarihine bakıldığında bu kapsamda onlarca örnek görülecektir. Bu ekonomik çıkar ortaklığı çevresinde T. Kürdistanı'nı sorunsuz hale getirip emperyalist tekellerin sömürüsüne açmak TC devletinin görevidir. Dolayısıyla emperyalist sömürü TC devleti eliyle yapılırken, aynı zamanda TC devletinin sömürüsü de emperyalizmin sömürüsüdür.

T. Kürdistanı; Yüzyıllık İlhak, Sömürü, İnkâr ve İmha

Kürdistan coğrafyası, sınıflı toplumlar tarihinin her döneminde egemen sınıfların birbirine üstünlük kurma savaşının tam ortasında kalmıştır. Coğrafi olarak Avrupa, Asya ve Afrika'yı karasal olarak birbirine bağlayan kavşak noktada yer alması başlı başına yeterli bir neden olmaktadır. Bugün Ortadoğu'da yaşanan savaş gibi onlarca savaş aynı nedene dayanıyor. Her savaş sonrasında Kürdistan coğrafyasına ve bu coğrafyada yaşayan kadim halklara bugün olduğu gibi katliam, soykırım, kölelik, sömürü yaşıtılıyor.

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda dünya pazar alanlarını paylaşan, Lozan Anlaşması'yla da buna meşruluk kazandıran emperyalistler, Kürdistan coğraf-

yasını da paylaştı. Kürdistan petrol ve stratejik konumlar esas alınarak dörde bölünüp parçalanırken her bir parça emperyalizmin o dönem manda, sömürge ve yarı-sömürge durumunda olan ülkelere bırakıldı. İlhak “hakkı” doğrudan emperyalizmin uşağı, işbirlikçisi, olan devletlere verildi. Lozan bunun hem meşruluk zemini hem de paylaşılan bölgelerin sınırlarının çizilmesinin anlaşması oldu.

Yüzyıl sonra bugün bölgeye hibe, emperyalist dalaş işbirlikçi devletlerin pay peşinde acizleşmesi söz konusu. Değişen tek şey ilhak ve sömürüye, inkâr ve imhaya karşı Kürt ulusunun, Rojava örneğinde olduğu gibi, örgütlü savaşımasıdır. Bölgede dengelerin, daha fazla kâr elde edilecek koşulların yaratılması için yeni dengeler kurulması amacıyla bozulması Kürdistan daha özelde T. Kürdistanı üzerindeki sömürünün yoğunlaşacağı anlamına geliyor. Yüzyıllık inkâr ve imha tarihinde çatışma, savaş, sürgün ve katliam dışında T. Kürdistanı’nda TC devletinin uyguladığı ekonomi politikalarıyla emek sömürüsü de vazgeçilmez önemdedir egemenler açısından. Bugün T. Kürdistanı’nda yaşanan yoksulluk, işsizlik bu sömürü politikalarının bir sonucudur. Bu sömürü politikalarına damgasını vuran her zaman olduğu gibi ırkçı, şoven, milliyetçi zihniyettir.

1923 İzmir İktisat Kongresi’nden 1960’larda gelen planlı ekonomiye, 12 Eylül askeri faşist cunta ile uygulanan “neo-liberalizm”den bugüne T. Kürdistanı üzerindeki sömürü her daim artmıştır. Emperyalist sermaye ve komprador Türk sermayesi çıkar ortaklığında izlenen bu sömürü ve talan politikasında T. Kürdistanı’na düşen pay işsizlik, yoksulluk, açlık ve yoğun emek sömürüsü olmuştur.

2000’li yılların başında TC ekonomisine emperyalist sömürü-talan politikasıyla yeniden ayar çekilmesi kapsamında **Bölge Kalkınma Ajansları (BKA)** kuruldu. BKA’lar, 2002 yılı İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması’na (İBBS) dayanan, Avrupa’da 1988 yılından beri uygulanan NUTS (Numenature of Territorial Units For Statistics) sisteminin Türkiye’de uygulanan biçimidir. Avrupalı emperyalistler, 1990’lardan bu yana ulusal ve bölgesel kalkınma stratejileri üzerine çalışıyor. Kapitalist sermaye birikimi ve dünya pazarında rekabet gücünü artırmanın temel amaç olduğu bu stratejiler, ülkede birkaç ya da sadece bir bölgeye yönelik sermaye yatırımı anlamına geliyor. Ülkedeki bölgelerin mevcut yeraltı yerüstü kaynakları hem sermaye birikimi hem de dünya pazarında rekabet gücü esas alınarak sermaye yatırımı için taşıdığı potansiyel ortaya çıkarılıyor. Sermaye birikimi ve rekabet gücü bakımından yüksek olan bölgelere öncelik verilerek sermaye bu bölgelere yöneliyor. 2002 yılında yasal düzenlemesi yapılarak hayata geçirilen BKA’lar bu anlayış ve yönelimin ürünüdür.

Bunu takiben TC ekonomisi 26 alt bölgeye ayrıldı. Alt bölgelerin her biri pazar olanakları, maden, su, tarım, orman, iş gücü, enerji gibi yatırım düzeyleri

sermayenin azami kâr elde edebileceği alanlar olup olmadığı tespit edilerek, her bölge için bir BKA kuruldu. “Bölgesel kalkınma”, “gelişme” gibi kulağa hoş gelen kelimelerle anlatılan BKA’lar **sermaye için** kalkınma ve gelişmedir. Bölgesel rekabetin arttığı, kimi bölgelerin yoksullaştığı, kimi bölgelerdeki kaynakların başka bölgelere taşındığı, kimi bölgelerin küçük ve orta ölçekli işletme üzerine çıkamadığı ve sanayileşmeyi tamamlamadığı fakat tüm bölgelerde artı-değer sömürsünü yoğunlaştıran bir sermaye birikim stratejisidir BKA’lar. TC devletin, KOBİ’lere sürekli “can suyu” kredisi vererek teşvik etmesi, tarımda üretim havzaları oluşturup rekabet gücü olan ürünlere destek verilmesi, bölgesel teşvik uygulamasında Marmara, Akdeniz, Ege ve T. Kürdistanı’na öncelik verilmesi (T. Kürdistanı’nın yatırım teşviklerinde tanınan olanaklar bakımından ilk sırada yer alması BKA’lar ekseninde izlenen sömürü politikasıdır.) 2008 krizinin ardından, “çözüm” sürecinin başlatılması, komprador sermayenin Cizîr’de toplantı yapması tesadüf eseri gelişen veya salt politik arenadaki gelişmelerin ürünü değildir. Ekonomi politikalarına göre atılan adımların siyasete yansımalarıdır. Amaç açık ve nettir. T. Kürdistanı’nın BKA’lar ekseninde sömürü, talan ve azami kâr için Türk sermayesinin yatırımlarına açılması için “sorunsuz”, “risk-siz” bir bölge haline getirilmesidir.

T. Kürdistanı olarak ifade ettiğimiz bölge 24 ilden: Semsûr (Adıyaman), Agirî (Ağrı), Erdexan (Ardahan), Êlih (Batman), Çewlîg (Bingöl), Bedlis (Bitlis), Amed (Diyarbakır), Elazîz (Elazığ), Erzîngan (Erzincan), Erzerom (Erzurum), Dilok (Gaziantep), Colemêrg (Hakkari), Îdir (Iğdır), Gurgum (Kahramanmaraş), Kilis, Qers (Kars), Meletî (Malatya), Mêrdîn (Mardin), Mûş (Muş), Sêrt (Siirt), Riha (Şanlıurfa), Şîrnex (Şırnak), Dersim (Tunceli) ve Wan (Van) oluşuyor. Bu 24 ilin bulunduğu coğrafya Lozan’da TC devletin ilhakına bırakılan Kürdistan coğrafyasının en büyük parçasıdır.

Bugüne gelinen süreçte 90 yıla yayılan inkâr ve imha politikalarına rağmen Kürtler toprağına, kökenine tutunmuş, tarihsel toplumsal varlığını korumuştur. Egemen sınıfların ekonomik-politik çıkarları doğrultusunda ve süreç içinde değişen koşullar bugün iki parçası ilhak altında (İran ve T. Kürdistanı), iki parçası (Suriye ve Irak Kürdistanı) savaş durumundan dolayı sonucu tam belli olmayan özerk-bağımsız yönetim olan bir Kürdistan gerçekliğini ortaya çıkartmıştır.

T. Kürdistanı’nın sosyo-ekonomik durumu somut verilerle, bu veriler de batı illeriyle karşılaştırılarak aktarıldığında ilhak, sömürü ve ulusal baskının boyutu da açığa çıkmaktadır. Örneğin Diyarbakır Ticaret Odası’nın 2012’de hazırladığı bir rapora göre T. Kürdistanı’nın gelişmişlik düzeyi Marmara Bölgesi’nin 120 yıl, Ege Bölgesi’nin 90 yıl gerisindedir.

Kapital ekonomide gelişmenin temel göstergesi sanayi üretimidir. Sanayide faaliyet gösteren fabrikaların, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sayısı, kapasitesi, teknolojik düzeyi, yarattığı katma değer ekonomik gelişmenin motor gücüdür. Çok kullanılan tabirle “kalkınma-büyüme” denilen süreçte sanayi üretimi esastır. TC ekonomisinin mevcut sanayi üretiminin ağırlıklı olarak düşük ve orta düzey teknolojiye dayalı olması ortalama 100 yıl geride olan T. Kürdistanı’ndaki tablo hakkında fikir vermektedir. TC ekonomisinde sanayi Marmara, Ege ve Akdeniz’de yoğunlaşması sadece ekonomik nedenlerden (pazara ulaşım, nakliye masrafı vb.) değil aynı zamanda ezilen ulusa yönelik inkâr ve imha zihniyetinin ekonomik alana yansımadır.

T. Kürdistanı’nı sanayisiz bırakarak, Kürtleri, Türklere muhtaç olduğu bir ekonomik yaşama mahkûm etmek gibi ırkçı-şoven duygularla birlikte Kürt burjuvazisinin gelişimini engellemek de ırkçı zihniyetin başköşesinde durmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankası’nın verilerine göre T. Kürdistanı’nın sanayideki payı 1927 yılında % 12,3, 1964 yılında % 3,3, 1981 yılında % 3,3 ve 2001 yılında % 4,7 oranındadır. Görüldüğü gibi TC’nin kuruluş döneminin ilk yıllarında T. Kürdistanı’nın sanayi üretimindeki payı oldukça yüksektir. Bu yükseklik, kuruluş döneminde T. Kürdistanı’na yapılan yatırımlardan ileri gelmiyordu elbette. Ekonominin tarıma dayalı olması, tarıma dayalı birçok işletmenin mevcut olması, şeker ve tütün fabrikalarının açılması T. Kürdistanı’nın payını yükselten etkenlerdir. Sonraki yıllarda, yatırımların batıya yöneltilmesi bu yüksek oranı oldukça düşürmüştür. 1930’lu yıllarda, devletçilik, 1940’lı yıllarda savaş ekonomisi, 1950’lerde ithal ikameci politika bugünün T.ÜSİAD’ının pazarlanması-holdingleşmeye evrilmesi sürecinde T. Kürdistanı bugün olduğu gibi Türk sermayesinin birikim sürecinin sömürü alanı olmuştur. Batı hızla gelişirken T. Kürdistanı’nın sanayideki payı 1927’den 1964’e % 9 oranında düşmüştür. TC ekonomisinin 1960’lardaki sanayi yapısı, ithal ikameci emperyalist politikaya dayanan dışa bağımlı bir sanayi iken, Türk sermayesinin yeni yeni fabrikalaştığı dönemde T. Kürdistanı’nın payı artacak yerde % 12,3’ten % 3,3’e düşmüştür.

1960-80 arası dönemde planlı ekonomiye geçiş, montaj sanayinin yerleşmesi sürecinde de T. Kürdistanı’nın payı değişmemiştir. Bu süreçte Güney Doğu Anadolu Projesi’nin (GAP) gündeme gelmiş, belli yatırımlar yapılmış olsa da, TC devletinin, T. Kürdistanı’na dair ekonomik gelişim noktasındaki bakış açısında bir değişim olmamıştır. Bu süreçlerde (1927’den 1980’e) bugün açıkça gerekçe edilen “terör belası!” da olmadığı halde T. Kürdistanı’nda sanayinin gelişimine olanak tanınmamıştır. 1980’den 2001’e T. Kürdistanı’na düşen yine sömürüdür.

Emperyalist “neo-liberal” politikaların AFC ile uygulanması en çok T. Kürdistanı’nı etkilemiştir. Sanayinin çok cılız olup ekonominin can damarının tarım olduğu T. Kürdistanı’nda “neo-liberal” politikalar tarımı alt üst etmiş, hayvancılığı bitme noktasına getirmiştir. Devlet desteklerinin sınırlanması, tarım destekleme kurum ve kuruluşlarının özelleştirilmesi, çoğunun kapatılması, en çok T. Kürdistanı’nı etkilemiştir.

1990’ların başında Kars Süt Endüstrisi Kurumu’nun (SEK) Koç Holding’e satılması sonrasında Koç Grubu’nun SEK’i kapatmasıyla Kars’taki hayvancılık bitme noktasına gelmiş, hayvancılıkla geçinen binlerce küçük köylü üretimden koparılmıştır. Bu süreçte, sanayide kıpırdanma denebilecek % 1,4 oranında bir artış söz konusudur. Bu artışın T. Kürdistanı’na katkısından ziyade komprador Türk sermayesinin birikimine katkısı söz konusudur. Zira TC devleti, “neo-liberal” politikalarla T. Kürdistanı’nın kapılarını emperyalist talana ve sömürüye ardına kadar açmıştır.

2001 sonrası dönemde, sanayi bakımından T. Kürdistanı’nda genel durumunu değiştirecek bir gelişme yoktur. BKA kapsamında belli bir sermaye yönelimi olsa da, bu yönelim batıyla kıyaslanamayacak kadar düşüktür. TÜİK verilerine göre 2002 yılında T. Kürdistanı sanayisindeki işletme sayısı 217 bin 209’dur. Türkiye toplamının (1.858.191) % 11.7’si T. Kürdistanı’nda bulunmaktadır.

2009 yılında sanayideki işletme sayısı 413 bin 861’e çıkarken Türkiye toplamına (3.225.462) oranı da % 12.8’e yükselmiştir. Verilere göre T. Kürdistanı’nda sanayi işletmeleri sayı bakımından bir artış göstermektedir. Fakat bu işletmelerin niteliği, teknoloji düzeyi, üretim kapasitesi hakkında veri -tamamlayıcı bilgi olmadığından- bu artışın T. Kürdistanı’nın ekonomik gelişimini ne derece katkı sunduğu, diğer bölgelerle arasındaki ekonomik farkı ne kadar kapattığı noktasında bir yorum yapmak eksik olacaktır. Ancak İstanbul Ticaret Odası’nın 2014 yılı için hazırladığı ilk ve ikinci büyük 500 sanayi kuruluşu listesine bakıldığında, T. Kürdistanı’ndaki sanayi kuruluşlarının adı yok denecek kadar azdır. İlk 500 büyük şirketten sadece 29’u T. Kürdistanı’nda kuruludur. Bu 29 şirketin 21’i Dilok, 8 Gurgûm olmak üzere sadece iki Kürt ilinde bulunuyor. Geriye kalan 122 Kürt ilinin listeye girebilecek sanayi kuruluşu yoktur. İkinci büyük 500 şirketin 53’ü T. Kürdistanı’ndadır. Bu 53 şirketin, 35’i Dilok, 12’si Gurgûm, 2’si Meletî’deyken Amed, Mûş, Mêrdîn ve Elezîz’de birer tane bulunmaktadır.

Geriye kalan 17 Kürt ilinin ikinci büyük listeye girebilecek sanayi kuruluşu yoktur. Aktarılan liste T. Kürdistanı’ndaki sanayi kuruluşlarının kapasitesi ve

büyüklüğü, teknolojik düzeyi, üretim seviyesi hakkında genel fikir vermektedir. Listeye giren ve T. Kürdistanı'nda bulunan şirketlerin Kürt iş insanlarına ait olup olmadığı bir yana bu şirketlerin T. Kürdistanı ekonomisine ne derece katkı sağladığı konusunda veri olmadığından ancak tahmini yorum yapılabilir ki bu da yanıltıcı olacaktır. Zira şirketlerin sağladığı sermaye birikimi T. Kürdistanı'nda kalmamaktadır.

T. Kürdistanı'ndaki mevcut sanayi yapısının, diğer bölgelere göre geri bir düzeyde olduğunun başka bir göstergesi de sanayi işletmelerinin yarattığı katma değer oranıdır. Gayri safi katma değer (GSKD) oranlarına bakıldığında T. Kürdistanı'ndaki sanayi üretimini katma değerinin düşüklüğü göze çarpmaktadır. 2004 yılında T. Kürdistanı'nın GSKD oranı % 8.6 iken tek başına İstanbul'un GSKD oranı % 27.8'dir. Ege bölgesinin GSKD oranı % 14.1, Akdeniz'in % 10.4'dür. 2008 yılında % 8.2; 2009'ta 8.8; 2010'da 9.3; 2011'de 9.2 GSKD oranı ile görece bir artış yaşayan T. Kürdistanı yine de alt bölge sınırlanmasında son sırada yer alıyor. Küçük ve orta işletmelerin ağırlıkta olduğu, teknolojik düzeyinin düşük olduğu bir sanayi yapısının katma değerinin yüksek olması beklenemez. Anormal olan batıdaki toplam katma değer (İstanbul, Ege, Akdeniz toplamı % 52.3) ile T. Kürdistanı ile karşılaştırıldığında arada 6-7 kat uçurum olmasıdır.

Bu uçurumun kapatılmasına dönük bir politika olmadığı gibi mevcut durumun devamı, hatta uçurumun derinleştirilmesine yönelik politikalar söz konusudur. "Bölgesel kalkınma" adı altında yapılan yatırımlar ve yatırım olanaklarının yaratılması, komprador Türk sermayesinin birikimini artırmaya yönelik sömürü politikasının bölgeye yansıtılmasıdır. BKA üzerinden bölgelerin sermaye birikimi açısından belirlenen potansiyeline göre bölgeler sermaye yönelimine uygun hale getiriliyor. Alt yapı anlamında T. Kürdistanı gibi sanayi bakımından geri bırakılmış bölgelere küçük sanayi siteleri (KSS), Organize Sanayi bölgeleri (OSB) yapılıyor. Üretimin parçalanarak esnek taşeron üretimin yaygınlaştığı süreçte KOBİ'lerin yaygınlaştırılması hem maliyeti düşürme hem de emeği değersizleştirme yoluyla sermaye birikimini artırma politikası. Bu kapsamda 2011 verilerine bakıldığında hem OSB hem de KSS kurulması bakımında T. Kürdistanı ilk sıralarda yer alıyor. 2011 yılı sonu itibari ile kurulan 92 KKS ile İç Anadolu ilk sıralarda yer alırken, onu 89 KSS ile Karadeniz, 82 KKS ile T. Kürdistanı izlemektedir. Aynı dönem kurulan 30'ar OSB ile T. Kürdistanı ve Karadeniz ilk sıralardayken, peşinden 28 OSB ile İç Anadolu gelmektedir. Akdeniz, Ege ve Marmara her iki sıralamada da son sırada yer almaktadır. Genel görünüm olarak amaç *"geri kalmış bölgeleri geliştirmek!"* gibi görülse de gerçek amacın emek

yoğun üretimin, taşeron çalıştırmanın bu **“geri kalmış bölgelere”** kaydırarak artı-değer sömürünün yoğunlaştırılması olduğu, dolayısıyla başta T. Kürdistanı olmak üzere bu bölgelerin **“geri kalmaya”** devam edeceği açık ve nettir.

T. Kürdistanı’nın OSB sayısında birinci KSS sayısında üçüncü sırada olması bölgede sanayi yapısının düzeyini göstermesi açısından önemlidir. Komprador Türk sermayesi altında ezilen KOBİ’lerden ileri gidemeyen bir sanayi yapısıyla var olan uçurumun kapanmayacağı, kapatılmak da istenmediği oldukça alenidir.

T. Kürdistanı’nın ekonomik durumuna dair yaşanan işsizlik, yoksulluk ve göçe dair en çok kullanılan ifadelerden biri sermaye yatırımı yokluğudur. Kapitalist ekonomi yasalarına göre, bölgenin gelişmesi sermaye yönelimiyle doğrudan ilintilidir. Hâkim sınıflar azami kârın garanti olduğu, risk faktörünün en az olduğu pazarlara yönelir. Sermaye açısından T. Kürdistanı ekonomik ve siyasi olarak en riskli bölgelerin başında gelir. Bölgenin ekonomik altyapısının büyük sermaye yatırımları için yetersiz oluşu, sermaye akışını olumsuz etkileyen bir diğer faktördür. Ancak Türk sermayesi için bunlardan daha önemli olan konular mevcut. Birincisi, kendi pazarında bir Kürt burjuvazisinin gelişmesi; ikincisi, ırkçı-şoven-milliyetçi ve tekçi zihniyetle ulusal baskının devam ettirilmesi. Bu ulusal baskıya karşı Kürtlerin ulusal kurtuluş mücadelesi Türkiye Kürdistanı’nda sermaye yatırımlarının yok denecek düzeyde olmasına gerekecek yapılmaktadır.

Türk sermayesi ırkçı-şovenist ve milliyetçi zihniyetten dolayı bölgeye sınırlı düzeyde yönelmiştir. 1980-2008 döneminde yatırım teşviklerinin en düşük olduğu 10 ilin 7’si (Erdexan, İdir, Bedlîz, Çewlig, Colemêrg, Dersim ve Kilis) Türkiye Kürdistanı’ndadır. Aynı dönem içinde yatırım teşviklerinin en yüksek olduğu 10 il içinde bölgeden sadece Dilok yer almaktadır. 2013 TÜİK verilerine göre yatırım teşvikleri sıralamasında ilk 10’da bölgeden sadece Dilok vardır. İlk 20 içinde de Dilok dışında Mêleti, Mêrdîn ve Şîrnex bulunmaktadır. Aynı veriye göre yatırım teşviklerin ilk 10 ilin 5’i (Dersim, Erdexan, Qers, Mûş, Agîrî) Kürt ilidir. Verilerin aktardığı, 30 yıllık süre içinde T. Kürdistanı’na sermayenin çok cüzi olarak yönelmiş olmasıdır. GAP bu durumu değiştirmemiş aksine sermaye yatırımının 1-2 ilde yoğunlaşmasından ileri gidememiştir.

Sanayideki genel durumun T. Kürdistanı’nda yaşayan nüfusun geçimini sağlayacak, yaşamını idame ettirecek seviyeden uzak olması ve tarımın ekonomideki önemi hiç değişmemiştir. Daha yalın ifadeyle Kürtlere yaşamını sürdürebilmek için tarımsal üretimden başka alternatif tanınmamıştır. Köy boşaltmalar, yayla yasakları, özel güvenlik bölgeleri, OHAL ilanları Kürtlerin tarımsal üretim yapmalarını engellemeye dönüşmüştür. TC devletinin göçertme

politikalarının yanı sıra ondan daha yıkıcı sonuçlar doğuran emperyalist tarım politikaları, T. Kürdistanı'ndaki tarımsal yapıyı talan etti. Emperyalist tarım politikalarıyla, tarımın büyük üreticilerin pazar ihtiyacına göre düzenlenmesi en çok T. Kürdistanı'nı etkilemiştir. Toprak dağılımındaki eşitsizlik, ürün deseninin değişmesini, küçük üreticilerin tarımdan tasfiye edilmesini hızlandırmıştır. Desteklemelerin sınırlanması ve küçük üreticilerin ulaşımının zorlaştırılması, ürün girdileri desteklemelerinin azaltılması, taban fiyat uygulamalarına son verilmesi, küçük üreticileri serbest rekabet koşullarında büyük üreticiler tarafından ezilmeye terk edilmesinin zemini oluşturmuştur.

Küçük üretimin yoğun olduğu T. Kürdistanı'nda küçük üreticilere üretim desteği veren kooperatif, satış birlikleri, et kombinaları gibi kurum ve kuruluşlar zarar ediyor denilerek ya kapatıldı ya da yok parasına özelleştirildi.

2000'li yılların başında, Şeker Yasası, Tütün Yasası, Tohum Yasası, Sözleşmeli Üreticilik gibi köylüleri tarım tekellerine teslim eden yasal düzenlemelerle tarımın şirketleşmesinin önü açıldı. DB politikaları kapsamında çıkarılan bu yasalarla küçük üreticiler kendi tarlasında üretim yapamaz hale gelmesinin yanı sıra sözleşmeli üreticilik ile tarım tekellerinin işçileri haline getirildi. Küçük üreticiler tarımsal üretime devam etmek, geçimlerini sağlamak için başka ürünlere yönelmek veya büyük üreticilere tabi olmak zorunda bırakıldı. Bu şartlar altında borçlanarak üretime devam eden küçük üretici, kaçınılmaz son olarak elindeki toprağı ya tefeciye ya da bankalara bırakmak zorunda kalarak mülksüzleştirildi. 2015 yılında Erzerom'da 2000 köylü bu tasfiye politikasına dayanamayarak mülksüzleşti.

T. Kürdistanı'ndaki tarımın 10 yıl içinde gösterdiği değişim değişim küçük üreticilerin tasfiyesi ile sonuçlanan bir değişimdir. Hem ekilen tarım alanlarında bir daralma hem de ürün deseninde önemli değişimler söz konusudur. Bu durum hem Türkiye geneli, hem de T. Kürdistanı için geçerlidir. Zira emperyalist tarım politikaları ile amaçlanan da budur.

T. Kürdistanı'nda 2001-2010 döneminde işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkilerdeki değişim oldukça dikkat çekicidir. İşlenen tarım alanı toplamda % -8.6 oranında daralmıştır. Bu daralmada üretimden kopmalar belirleyici konumdur. En çok daralma % -20.1 oranıyla nadasa bırakılan tarım alanıdır. Nadasa bırakma toprağın verimini artırma amaçlı olabileceği gibi, ürün değişiminde toprağı dinlendirme amaçlı da yapılmaktadır. Bu açıdan bölgede devletin destek verdiği ürünlere geçiş için nadasa bırakmayı artıran etken olabileceği gibi tasfiye politikaları nedeniyle köylülerin toprağını ekemediği faktörü de yüksek olasılıktır. 10 yıl içinde sebze ekilen alanların % 18,8 oranında azalması, T Kürdis-

tanı'nda sebzeçiliğin önemli oranda bırakıldığı anlamına gelmektedir. Sebze ekimlerini bırakanların ekseri küçük üreticiler olduğu, bunlarında ya başka ürüne yöneldiği ya da tamamıyla üretimden vazgeçtiği bir durum söz konusudur. Uzun ömürlü bitkilerin tamamında artış olması özellikle zeytin alanlarının % 52 oranında artması T. Kürdistanı'nda üreticilerin meyveciliğe yöneldiğinin, dolayısıyla diğer tarım ürünlerinden geçimini sağlayamadığının ifadesidir. Girdi fiyatlarının (mazot, gübre, tohum, ilaç) bu süre içinde küçük üreticilerin maliyeti düşük ürünlere yönelmesi söz konusudur. Ekim alanları artışında dikkat çeken bir diğer ürün % 239 artış gösteren yem bitkileridir. Bu artış bölge genelinde hayvancılığın gelişmesi gibi görünse de tam tersi olarak hayvancılığın büyük üreticilerin elinde toplanmasının ifadesidir. Hayvan varlığındaki düşüşe oranla yem bitkilerinin artışı arasındaki ters orantı yem bitkilerinin alternatif olarak görülmesi durumunu açığa çıkartmaktadır.

Ekim alanlarındaki daralma ve ürün desenindeki değişim emperyalist tarım politikalarıyla pazara dönük üretime yönelimin kaçınılmaz sonucudur. Aynı zamanda küçük üreticilerin tasfiye politikalarına karşı ayakta kalmak için ürün değişimi T. Kürdistanı özgülünde tarım dışında farklı alternatiflerinin olmaması da önemli bir etkidir.

Tarımda yaşanan yıkımda T. Kürdistanı ile diğer bölgeleri karşılaştırdığımızda, bölgede yaşanan yıkım felaket noktasındadır. Diğer bölgelerdeki daralma % -11.8 iken T. Kürdistanı'nda % -18.8 oranında olup diğer bölgelerdeki daralmadan daha fazladır. Nadasa bırakılan ekim alanları oranında da T. Kürdistanı, diğer bölgeler içinde birinci sıradadır. Toplam işlenen tarım alanlarındaki daralma oranlarına bakıldığında Türkiye'nin 5 bölgesindeki (Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz ve İç Anadolu) daralmanın toplamı % -9.9 iken tek başına T. Kürdistanı'nda yaşanan daralma % -8.6'dır.

Açıktır ki T. Kürdistanı'ndaki tarım alanlarında diğer bölgelere göre daha fazla daralma olmuştur. Aynı durum işlenmen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler toplam oranı içinde geçerlidir. Bu alanda da Türkiye'nin beş bölge toplamında daralma % -7.3 iken, T. Kürdistanı'nda yaşanan daralma oranı % -6.6'dır.

Tarımda izlenen tasfiye politikalarının ürün desenine yansımaları geleneksel tarımsal üretim yapısının bozulması ile birlikte, küçük üreticiler için ekimi daha kolay ve üretim maliyeti düşük ürünlerin ekim alanlarındaki azalması üretimden kopmaların göstergesidir. T. Kürdistanı'nda bazı tahıl ve sanayi bitkilerinin 2001-2010 arasındaki dönemde ekim alanlarındaki değişim oranları da aynı şeyi söylemektedir. Seçilmiş bazı ürünlerde ekim alanlarındaki daralma şöyledir; Buğday % -5.2, Arpa % -31.4, Patates % -50, Kuru bakliyatgiller (mercimek,

nohut vb.) % -47.2, Şeker Pancarı % -29, Tütün % -78.9 oranındadır. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere kimi ürünlerde (tütün ve bakliyatgiller gibi) yaşanan daralma oldukça yüksektir. Bu ürünlerin küçük üreticilerin yoğun olarak ektiği ürünler olması ayrı bir önem arz etmektedir. Tersinden sanayi ürünü olan birçok ürünün de ekim alanları da artmıştır.

Mısır (dane) ekim alanı on misli artarken, çeltik % 300, Ayçiçeği % 9.5, Üzüm % 9, Zeytin % 51.1, meyveler (zeytin ve turunçgiller hariç) % 1.2 oranında artmıştır. Bu ürünler, sanayi ürünü olup meyveler dışındaki ürünlerin üretim maliyeti yüksek endüstriyel tarımı gerektirmektedir. Yoksul T. Kürdistanı'nda bu ürünlerin ekim alanlarındaki artışı, ürün deseninin sanayi ürünleri lehine değiştiğini göstermektedir. Bu değişimde küçük üreticiler daha çok meyveciliğe yönelirken maliyeti yüksek sanayi ürünlerinin ekimi büyük üreticilerin elinde toplanmaktadır. Endüstriyel tarım yapacak ekonomik gücü olmayan küçük köylülük mecburen meyveciliğe yönelmekte veya mülksüzleşmektedir.

Ekim alanlarındaki daralmayı diğer bölgeler ile karşılaştırdığımızda T. Kürdistanı'ndaki durumun daha ağır olduğu görülecektir. Türkiye'de arpa ekim alanı % -14.4 azalırken Patates % -29.5, Kuru bakliyatgiller % -38.2 Şekerpancarı % -7.8, Tütün % -58.7 oranında daralma olmuştur. Tarım alanlarındaki seçilmiş ürünlerin ekim alanlarının daralması hem Türkiye hem de T. Kürdistanı'nda yaşanırken, oranlara bakıldığında T. Kürdistanı'ndaki oranların daha fazla olduğu görülür. En bariz fark şekerpancarı ekim alanlarındadır. T. Kürdistanı'ndaki daralma Türkiye'deki daralmadan dört kat daha fazladır. Bu emperyalist tarım politikalarının bir sonucuyken durumu ağırlaştıran bir başka etken de batıdaki küçük üreticilerin sınırlı düzeyde de olsa devlet desteklerinden yararlanıp, banka kredilerine ulaşabilirken, T. Kürdistanı'ndaki küçük köylülüğün aynı olanaklardan batıdakiler kadar bile yararlanamamasıdır.

Ekim alanlarındaki daralma doğrudan üretim düzeyine de yansımıştır. 2001-2010 dönemi ekim alanı daralan üretim miktarı da düşmüştür. Arpa üretimindeki düşüş % -39,4 olurken, Kuru bakliyatgiller % -15.5, Şekerpancarı % -12.2 ve Tütün % -80 oranında düşmüştür. Bu düşüş doğrudan T. Kürdistanı ekonomisine yoksulluk olarak yansımış ve şehirlere göçü tetiklemiştir. Zira, tarım dışında alternatifi olmayan tarımda da ürettiğinden yararlanamaz ve üretemez hale getirilen yoksul Kürt köylüleri için göç dışında çıkar bir yol kalmamış Wân, Amed, Riha şehir nüfusu hızla azalmıştır.

Bu durum sadece T. Kürdistanı'nda emperyalist tarım politikalarının sonucunu aktarmıyor. Aynı zamanda yayla yasaklarının, köy boşaltmalarının, dağların, meraların bombalanmasının, ormanların yakılmasının sonucunu da gösteriyor.

Coğrafi olarak dağlık olan dolayısıyla bitkisel üretimden çok hayvancılığa elverişli olan T. Kürdistanı'nda hayvancılığın (et, süt, yumurta üretimi, canlı hayvan satımı vb.) önemli oranda azaldığı hayvancılığın terk edildiği de görülmektedir. Sürü hayvanlığında ilk sırada gelen koyun (davar) T. Kürdistanı'nda % -75.8 gibi oldukça yüksek bir oranda azalmıştır. Bu oran koyunculüğün bitme noktasına gelmesi ile eş anlamlıdır. Besi hayvancılığı et ve süt üretiminde önemli bir yeri olan büyük baş hayvancılığında da yaşanan düşüş bölge açısından oldukça yüksek düzeydedir. Beyaz et ve yumurta üretimi için yapılan kümes hayvancılığındaki düşüş % -40.6 gibi oldukça yüksek bir orandır. Yük hayvanı olarak kullanılan at, katır, eşek sayısındaki azalma % -45.7'ye ulaşarak neredeyse yarı yarıyadır.

Tüm bu azalmalar, T. Kürdistanı'ndaki hayvancılıkla uğraşan köylülüğün özellikle elindeki hayvanları kesme veya satma yöntemiyle giderek tasfiye olduğunu göstermektedir.

Hayvancılık ile doğrudan ilintili, yem, yün dokuma, kasap gibi yan sektörlerin olumsuz etkilenmesinin yanında sayısı on binleri aşan Kürt köylülerinin yoksullaştırılması söz konudur.

Bu durumu daha çarpıcı kılan T. Kürdistanı'ndaki hayvan varlığının, Türkiye ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan tablodur. T. Kürdistanı'nda hayvancılığa düşüş yaşanırken Türkiye'de artış söz konusudur. Örneğin kümes hayvanları sayısında T. Kürdistanı'nda % -40.6 düşüş yaşanırken Türkiye'de ise % 7.1 oranında artış olmuştur. Hem Türkiye hem de T. Kürdistanı'nda yaşanan düşüşlere bakıldığında koyun sayısındaki azalma dikkat çekmektedir. Koyun varlığı Türkiye'de % -14.4 azalırken, T. Kürdistanı'nda % -75.6 oranında azalmıştır. Aradaki fark 5 kattır. Dolayısıyla tasfiye politikalarının T. Kürdistanı'nda afete dönüştüğünün bilgisidir.

Bir bütün tarım alanında izlenen tasfiye politikaları, T. Kürdistanı'ndaki tarımsal üretimi küçük üreticiler açısından felç ederken, yoksul Kürt halkının en önemli geçim kaynağı elinden alınmış, hızla mülksüzleştirilmiştir.

T. Kürdistanı'nın tarım ve sanayi yapısı ilhak edilmiş topraklar üzerindeki sömürünün boyutunu gösteriyor. Bölge, coğrafi özellikleri, hammadde kaynakları, tarım arazileri bakımından oldukça zengin olmasına karşın hem tarım hem de sanayi sektöründe bölgeler arasında son sırada yer alıyor. Bu durum devasa bir işgücü açığa çıkarırken aynı zamanda bu işgücünü emecek bir istihdam alanı olmaması sebebiyle yüksek oranda işsizlik, dolayısıyla yedek sanayi ordusu oluşuyor.

Şehirlerde yaşayan nüfus ile birlikte son 15 yıllık dönemde tarımsal alandan koparak Kürt illerine yığılan köylü nüfusu, istihdam düzeyi oldukça düşük olan

bölgenin işsizlik oranını yükseltmiştir. 2012 yılına ait TÜSİAD'ın hazırladığı rapora göre T. Kürdistanı'ndaki işsizlik oranı % 40'tır. Çalışılabilir nüfusun yarısına yakınının işsiz olduğu T. Kürdistanı'nda emek gücünün batıya doğru göçü söz konusudur. Kürtlerin bu göçü batıda ucuz işgücü olarak kullanılmaktadır. Büyük şehirlerden tekstil atölyeleri, inşaat, sebze hali, hamal, işporta gibi emek yoğun sektörlerde düşük ücretlerle çalıştırılan Kürtler aynı zamanda güvencesiz, esnek ve taşeronluğun yoğun olduğu ağır işkollarında çalıştırılıyor. İş, aş ve gelecek kaygısıyla batıya göçen veya sadece çalışmak için gelen Kürt işçilerin emeği değersizleştirilerek artı-değer sömürü yoğunlaştırılıyor. Tüm bunların yanı sıra Kürt işçiler ırkçı, şoven ve milliyetçi baskı ve linçe varan saldırılar altında yaşamak zorunda bırakılıyor.

Çalışacak iş alanlarının yetersiz olduğu bölgede Kürtler mevsimlik işçilik yaparak geçimini sağlamaya çalışıyor. Kimi kaynaklara göre Türkiye'de mevsimlik işçi olarak çalışan nüfus 1 milyon civarında. *“Bugün Kürdistan topraklarında 25 milyon mevsimlik işçi yılın 6 ayı veya daha fazla Ege'ye, Karadeniz'e ve Akdeniz'e çalışmaya gidiyor.”* (Yaraşır, 2014, 356) Her yıl kamyon kasalarında, minibüslerde ve traktör römorklarında sıkış tıktış taşınarak, yollara saçılan cansız bedenleriyle gündem olmanın dışında bir haber değeri taşımıyorlar! Güneşin altında 15-16 saate varan çalışma koşuluna karşın oldukça düşük ücret veriliyor. Kadın işçiler erkeklerle aynı işi yapmalarına karşı daha düşük ücretle çalıştırılıyor. 16-18 saat çalışmanın ardından, kadınlar bir de ev işlerinin tamamını (temizlik, yemek, çocuk, bakımı vs.) yapmak zorunda kalarak iki kez sömürülüyor. Oldukça düşük olan ücretten “dayıbaşı”, “elçi” denilen mevsimlik işçilere iş bulan aracılara da belli miktarda komisyon bedeli kesilerek ücretler daha da düşürülüyor. Karın tokluğuna eş değer hale geliyor. Yoğun artı değer sömürüsü ile mevsimlik işçiler asgari ücretin bile altında yaşamak zorunda bırakılıyor.

Hiçbir sosyal hakları-güvenceleri olmayan mevsimlik işçiler aynı zamanda yılın dokuz ayı ilden ile tarladan tarlaya çalışmak için yollara düşerken gittikleri yerde konaklama, barınma, beslenme, sağlık gibi sorunlarla da baş başa bırakılıyorlar. Dere kenarlarına çadır kurarak yaşamak zorunda bırakılan mevsimlik işçiler, hem iş hem de yaşam koşulları bakımından dünyanın yükünü sırtlarında taşıyor. İşverenler hiçbir sorunla ilgilenmediği gibi belediyeler de mevsimlik işçilerin yaşadığı sorunlara, sıkıntılara kayıtsız kalıyor. Tüm bunların yanı sıra mevsimlik işçiler ırkçı-şoven- milliyetçi saldırılarla birlikte dışlanma, horlanma gibi ulusal baskının en koyu biçimiyle eziliyor. Özellikle ulusal hareketin eylemleri sonrası yaratılan milliyetçi dalga anında linç olarak saldırıya dönüşüyor. Vali ve kaymakamlar işçileri şehir içine almama, şehir dışına sürme insani ihti-

yaçlar için dahi sınırlı sayıda işçinin şehre girmesine izin verme gibi binbir türlü saldırı sırf Kürt oldukları için mevsimlik işçilere yöneliyor.

Kürt halkını, kendi topraklarından kopartıp batıda, başka bir ülkede çalışmaya ve yaşamaya mecbur bırakan olgu, T. Kürdistanı'nda istihdam olanaklarının yaratılmaması ve yaratılmasına izin verilmemesidir. Türk hâkim sınıfları ezen ulus olarak ezilen ulus üzerinde işsizliği ekonomik ve ulusal baskı aracı olarak kullanması nedeniyle bu sorunun devamından yanadır.

İşsizlik T. Kürdistanı'nda dün olduğu gibi bugün de en büyük sorunlardan biridir. Dünden farklı olarak, sorunun daha ağır yaşam şartları oluşturmasıyla birlikte katmerleşmesidir. Bu durum rakamlara dolaysız olarak yansırken var olan tabloyu da gözler önüne sermektedir.

Wan Ticaret ve Sanayi Odası'nın TÜİK'den aktardığı 2010 yılı verilerine göre 26 alt bölgenin çalışan sayılarının Türkiye toplamı içindeki payında Ağırî, Qers, Îdir, Erdexan, Wan, Mûs, Betlis, Colemêrg, Erzeron, Erzîngan, Mêrdîn, Elih, Sêrt, Şîrnex % 1'e dahi ulaşamamıştır.

Meletî, Elaziz, Çewlig, Dersim, Riha ve Amed % 1'lik payı biraz geçerken, sadece Dilok, Semsûr ve Kilis % 2.15 paya sahiptir. Batı bölgelerinin ilk sırada yer aldığı bu TÜİK verileri T. Kürdistanı'na iş gücünü istihdam edecek alanlarının çok yetersiz olduğu anlamına geliyor. Çalışan sayıları bakımından Türkiye toplamı içinde 14 Kürt ili % 1'in altında paya sahipken tek başına Ankara'nın payı % 8.55 oranıyla 26 alt bölge arasında ilk sırada yer alıyor.

Bu durum, 90 yıllık TC tarihinde, T. Kürdistanı'nın üzerindeki artı-değer sömürüsünün ve yedek sanayi ordusu haline getirmenin özetidir. 1980'li, 1990'lı yıllarda sanayi sektörünün yarattığı açığı belli oranda tarım sektörü kapatıyordu, bugün durum çok daha farklı bir boyuttadır. Sanayi ve tarım sektörü T. Kürdistanı'nda işsizlik sorununa çare olmaktan ziyade tarımsal üretimden kopmalar yaşatarak işsizler ordusuna yenilerini katıyor. Hizmet sektörünün mevcut durumu işsizlik oranını düşürecek yapıda değildir. T. Kürdistanı'ndaki gelişim düzeyi de oldukça yetersizdir. Yaşamak ve geçim sağlamak için Kürtler enformel sektörler dışında kaçağa gitmektedir.

T. Kürdistanı'ndaki bir bütün sosyo-ekonomik durum göz önüne alındığında, işsizlik sadece işsizlik değildir! Yaşam koşullarının daha da ağırlaşması, kendi köklerinden-toprağından koparak, başka ülkeye (batıya) göçmektir aynı zamanda. Bu sorunu en ağır biçimde yaşayan Kürt illeri Elih, Mêrdîn, Sert, Şîrnex, Amed ve Riha'dır. 81 il içinde en yüksek işsizlik oranında ilk altı il bu Kürt illeridir.

Geriye kalan 18 Kürt ilindeki işsizlik oranı ise % 5.89 ile % 11.7 arasında değişmektedir. 11 Kürt ili, 81 il içinde işsizlik oranı en yüksek ilk 20 ilin arasında

da yer almaktadır. Bu da T. Kürdistanı'nın bölgeler arası işsizlik oranında ilk sırada olduğu anlamına gelmektedir. İşsizlik, T. Kürdistanı'nın yaşadığı değil, T. Kürdistanı'na yaşatılan bir sorundur.

T. Kürdistanı sosyo-ekonomisinde sanayiden tarıma, tarımdan hizmet sektörüne mevcut durum üretimden tüketime her şeyi ile TC ekonomisine bağımlı halin, ilhak ve sömürü gerçekliğinin ayan beyan görünmesidir. Ulusal baskı kapsamında her şeyin Kürtlere reva görüldüğü, inkâr ve imhaya uzanan baskının yer yer **“Kürt kardeşlerim”** söylemiyle asimilasyon boyutuna dönüşen, her daim zihinlerde diri tutulan tekçi düşüncelerin en yalın biçimde görüldüğü yer **sosyo-ekonomik yaşamdır**. Türk hâkim sınıfları, T. Kürdistanı üzerinde ulusal pazar hak iddialarından mütevellit bölgeyi kapitalist sermayenin azami kâr alanı haline getirme kapsamında yapılan projeler içinde Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP) önemli bir yere sahiptir.

GAP, planlı ekonomiye geçiş döneminde gündeme gelmiş, 1961 yılında Fırat nehri ile sınırlı olarak toprak ve su kaynakları geliştirme projesi olarak başlatılmıştı. Sanayinin batıda dahi yeni geliştiği bu dönemde GAP'ın toprak ve su kaynaklarıyla sınırlı kalması tarım ağırlıklı üretim dolayısıyla toprak ağalarını zenginleştirmeye dönük proje olduğunu göstermektedir. İlk adım olarak 1964 Fırat Havzası İstikşaf Raporu ve 1966 Aşağı Fırat İstikşaf Raporu ve aynı şekilde Dicle nehri için rapor düzenlendi. Bu iki rapor 1968'de birleştirilerek ortaya GAP çıkartıldı. *“Toplam 75 bin km² alanı kapsayan GAP, Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde yapımı ön görülen baraj, hidroelektrik santralleri ve sulama tesislerinin yanı sıra tarımsal altyapı, sanayi, eğitim, sağlık ve başka sektörlerin gelişimi ve hizmetlerini kapsayan çok yönlü bir projeler demetidir. GAP kapsamında enerji ve sulama amaçlı 13 büyük proje ile Fırat ve kolları üzerinde 14 baraj ve 11 HES; Dicle nehri ve kolları üzerinde 8 baraj ve 8 HES olmak üzere [toplam – PZN] 22 baraj ve 19 HES yapımı planlanmıştır.”* (Oral; 2013, 435).

Dilok, Semsûr, Riha, Amed, Mêrdîn, Elih, Sêrt, Şirnex ve Kilis olmak üzere 8 Kürt ilini kapsayan GAP, T. Kürdistanı'nın tarım, su, maden, gibi doğal kaynaklarının çevrelendiği alanı, sömürü ve talana açma projesidir. GAP bölgesinin sınıra yakın, coğrafi olarak düz bir arazi olması meta dolaşımı açısından da ayrıca bir önem taşıyor. GAP bölgesi başta da aktardığımız gibi emperyalist sermaye ve komprador Türk sermayesinin, sermaye birikim süreci açısından geline aşamada bir ihtiyaç olarak gerekliliği daha fazla duyumsanmaktadır. Bunun en bariz örneği GAP'ın hedeflenen aşamaya ulaşamayıp henüz tamamlanmamış olmasına rağmen tamamlanan, sömürü ve talana açılan kısımlarına kapitalist sermayenin akın etmesidir.

2009 verilerine göre GAP bölgesinde bulunan 100'e yakın firmanın % 36'sı Irak, % 18'i Suriye, % 5'i ABD, % 3'ü İran, % 23'ü de İtalya, Avusturya, Bulgaristan, İspanya, Rusya ve Yunanistan firmasıdır. Bunların dışında 67 İsrail şirketi, ABD tahıl tekeli Cargill, İngiliz ve Fransız firmaları gibi emperyalist tekeller; Koç Grubu, Tikveşli, Yaşar, Toprak, Pınar, Ceylan, Yimpaş gibi komprador Türk sermayesi gıda, teknopark, dokuma, depolama, hayvancılık gibi birçok alanda yatırım yaparak sömürü çarkını döndürüyor.

GAP ile kamuoyunda yaratılan halenin ardında, sömürü çarkını sonsuz döndürmek olduğu saklanamayacak kadar yalın ve somuttur. Bu, projenin idari şekli ve yürütülüşünde de görülmektedir. 26 alt bölgenin üçü GAP'ta bulunuyor. Her alt bölge için bir kalkınma ajansı kuruldu. Dilok, Semsür, Kilis alt bölgesi; İpek Yolu Kalkınma Ajansı, Amed-Riha alt bölgesi; Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Elih, Mêrdîn Sêrt, Şirnex alt bölgesi; Dicle Kalkınma Ajansı. GAP ajanslar üzerinden yürütülen proje doğrudan bakanlarını komprador kapitalistlerin belirlediği "250 kişilik kadrosu ve 50 milyon TL ödeneği olan" (Sönmez; 2012, 18) bir projedir.

Dolayısıyla T. Kürdistanı zenginleştirme değil sermaye birikimi ve azami kâr gerçekleştirmenin, hakim sınıfları zenginleştirmenin projesidir. AKP iktidarı İşsizlik Fonu'ndan 2008-2011 döneminde 9 milyar TL'ye yakın kaynağı çekip aldı. İşsizler için, işsizlikle mücadele için oluşturulmuş fonun kaynakları çekilip alınırken gerekçenin adı "GAP yatırımlarıydı". (age, 18).

GAP üzerinden yapılan sömürü sadece komprador Türk sermayesiyle sınırlı değil aynı zamanda bunlara yedeklenen Kürt burjuvazisi ve toprak ağaları da katılmaktadır. Ulusal baskı altında ezilen Kürt burjuva ve toprak ağalarının, söz konusu azami kâr hırsı olunca diğer tüm duyguları bastırarak, ezen ulus burjuvazisine yedeklenip pastadan pay kapma telaşına kapılması da sınıfsal karakterlerine ters değildir.

40 yıllık geçmişle GAP'ın yoksul Kürt halkına bir faydası yoktur. Tam tersi bir durum söz konusudur.

2001 tarım sayımına göre toprak temerküzünün en yoğun olduğu yer GAP bölgesidir. Toprakların % 59.3'ü büyük işletmelerin (201dekar ve üzeri) elinde % 40.7'si küçük ve orta büyüklükte işletmelerin (200 dekar kadar olan) elinde bulunuyor. Tarım sayımında bugün geçen süre içinde, T. Kürdistanı'nda tarımın genel durumunu aktardığımız bölümden de anlaşılacağı üzere, toprak dağılımındaki durumun büyük üreticiler ya da toprak ağaları lehine olduğunu tahmin etmek zor değildir. GAP, toprak dağılımındaki mevcut uçurumu kapatacak bir proje olmayıp bu uçurumu derinleştiren bir projedir. Geleneksel tarımdan endüstriyel tarıma evriliş, küçük üreticilerin endüstriyel tarım yapacak ekonomik

gücünün olmaması toprağın temerküzünü hızlandıran bir etkiye sahiptir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın Harran Ovası ürün deseni üzerine aktardığı veriler GAP bölgesindeki tarımsal üretimin değişim seyrini göstermektedir. Bu verilere göre 1995 yılında tarımsal üretimde hububatın payı % 13.8'e düşerken pamuk % 82.9'a yükselmiştir. 2009 yılında hububat (% 50) ile pamuk (% 48) payları dengelenirken, mısır üretimi % 7'den (2004'te) % 27'ye çıkmıştır. Ürün desenindeki bu dalgalanma, sanayi ürünü olan pamuk ve mısır üretiminin artması, GAP kapsamında sulu tarıma geçiş, ürün kalitesi ve verimindeki artış nedenlidir. Büyük toprak sahiplerinin daha çok kâr sağladığı sanayi ürünlerine dolayısıyla endüstriyel tarıma yönelmesi söz konusudur. Küçük üreticiler geleneksel tarıma devam ederken endüstriyel tarımla elde edilen kalite ve verim karşısında ezilerek üretim dışına itilmiş ve mülksüzleştirilmiştir.

GAP'ın Kürt halkına yarattığı sorunlardan birisi de işsizliktir. GAP bölgesinin sermaye yatırımıyla bölge halkına istihdam alanı yaratacağı, işsizliğin ve yoksulluğun sorun olmaktan çıkacağı edebiyatı her fırsatta tekrarlandı. Fakat yarım asırlık GAP tarihinde işsizlik sorununda değişen tek şey işsizlik oranının yükselmesidir. 2008 yılında Dilok, Semsûr ve Kilis'te işsizlik oranı % 16.4'ken, tarım dışı işsizlik % 21.3'e çıkmaktadır. 2013 yılında işsizlik % 7.3, tarım dışı işsizlik % 8.5 oranındadır. 2008'den 2013'e bir düşüş söz konusuysa bu sadece üç ilin ortalamasıyla sınırlıdır. Riha ve Amed'de 2008 yılı işsizlik oranı % 14.1, tarım dışı işsizlik % 16.9 olurken 2013 yılında işsizlik % 17.9, tarım dışı işsizlik % 20.8'e yükselmiştir. Mêrdîn, Elih, Şirnex ve Sêrt'te 2008 yılında işsizlik % 17.4 tarım dışı işsizlik % 20.9 iken, 2013 yılında işsizlik % 21.1'e, tarım dışı işsizlik % 22.7'ye yükselmiştir. İşsizlik oranlarındaki yukarıya doğru dalgalanma sermaye akışıyla doğrudan ilintilidir. Dilok, Semsûr ve Kilis'te işsizlik oranının aşağı doğru dalgalanması, GAP bölgesine yatırım için gelen sermayenin azami kâr açısından Dilok'u en güvenilir pazar olarak görmesine dayalıdır.

Açıktır ki GAP, bölgenin işsizlik sorununa çözüm olmaktan çok uzaktır. Edebiyatı yapılan istihdam alanı şehir efsanesinden ibarettir.

GAP'ta saklı olan bir diğer gerçek ise KUH'un mücadelesini kırma kapsamında, barajların özellikle gerillanın geçiş bölgelerine yapılması, baraj bahanesiyle köylerin boşaltılmasıdır. GAP'ın tam randımanlı hale getirilmesinin, sermaye yönelimi için sorunsuz güvenli bir bölgeye dönüştürülmesinin KUH'un mücadelesinin bitirilmesiyle mümkün olacağı düşüncesi Türk hâkim sınıflarının esas gündemlerinden biridir. Bugün T. Kürdistanı sokaklarının tanklarla, füzelerle dövülmesi, "haritadan silme" naralarının atılması bu "ulvi düşüncenin" vücut bulmuş halidir. GAP ilhak ve sömürünün, inkâr ve imhanın devam projesidir.

T. Kürdistanı'nda Göç Gerçekliği

Ulus-devletlerin kuruluş dönemlerinde göç, ekonomik boyutunun dışında bir de ulusal nitelik kazanmıştır. Ezen ulusun ekonomik ve politik baskıları, askeri yöntemlerle birleşerek ezilen ulusu sürgün ve tehcir biçimleri de dahil zorunlu göçe tabi tuttu. Ulus-devletleşme, burjuvazinin kendi pazarına hâkim olma süreci tüm örneklerde katliam ve soykırımla tamamlanmıştır. Tarih ulus-devletleşmenin en kanlı ve vahşi yöntemlerle tamamlanışını TC devletinin kuruluş dönemiyle yazmıştır. İnkâr ve imha TC devletinin kuruluş döneminde Ermeni ve Rumlarla başlamış bu gün Kürtlerle devam etmektedir. *“Ho'ları bitirdik sıra lo'lara geldi”* diyen zihniyet, JÖH, PÖH, Esedullah Timi olarak T. Kürdistanı sokaklarında kan kusturuyor.

Kürtler asırlardır kendi topraklarından göçertiliyor. 90 yıllık TC tarihinde de yaşanan-yaşatılan farklı değildir. Yoksul bırakılarak, köyleri-evleri yakılıp yıkılarak, asit kuyularına atılarak, gözaltında kaybedilerek, sokak ortasında infaz edilerek ve daha akla hayale sığmayan (Amed zindanlarındaki işkenceler gibi) faşist yöntemlerle Kürtler köklerinden kopartıldı, koparılmaya da devam ediyor.

Göç, Kürtlere dayatılan inkar, imha ve asimilasyonun bir başka adıdır. Kürtlere dayatılan kendi toprakları dışında yaşamlarını sürdürmeleridir. İstatistiklere “doğulu göçmen” olarak geçen 9.3 milyon Kürt, doğduğu topraklarda yaşamıyor. Kürtler en çok İstanbul'a göçerken (% 38.7), İstanbul'u İzmir, Ankara, Adana, Bursa ve Mersin izliyor.

2007-2012 yılları arasında 2 milyon Kürt aynı nedenlerden dolayı batı illerine göç etmek zorunda kaldı. TÜİK'in 2013 verilerine göre en çok göç veren ilk on ilin 7'si (Agiri, Qers, Erdexan, Mûş Erzerom, İdir ve Bedlis) Kürt ilidir. İlk 20 il içinde ise 14 Kürt ili bulunmaktadır. GAP bölgesinin hiçbir ayrıcalığı olmayıp en çok göç veren Kürt illeri (Amed, RîHA, Mêrdîn, Semsûr, Sêrt) bu bölgede bulunmaktadır. 2008 yılında GAP bölgesinden 55.7 bin kişi göç ederken, 2013 yılında 46.3 bin kişi, 2014 yılında da 50.6 bin kişi göç etmiştir. Bölgeler arası göç rakamları karşılaştırıldığında en çok göç veren bölgeler T. Kürdistanı, Batı Karadeniz ve İç Anadolu bölgesidir. 2008 yılında T. Kürdistanı 153.6 bin kişi göç verirken, 2014 yılında 140.5 bin kişi göç etmiştir. GAP için yapılan ekonomik gelişim yalanını geçersiz kılan bu rakamlar aynı zamanda göç olgusunun kronik bir sorun olduğunun kanıtıdır.

T. Kürdistanı'ndaki göç sorununun boyutu doğurduğu sonuçlar açısından da bölgeyi olumsuz etkilemektedir. Göç sadece bir nüfus hareketi veya dalgalanması değildir. Ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları olan toplumsal bir sorundur. Bu sorunu en yakıcı biçimde T. Kürdistanı yaşamaktadır.

Göçün ekonomik sonuçlarının başında nitelikli-vasıflı işgücü, belli boyutuyla Kürt sermayesi, toplumsal emeğin parçası olan bilgi-deneyim de nüfusla birlikte batıya göçmektedir. T. Kürdistanı'nı ekonomik olarak geliştirecek olan bu temel birimler TC ekonomisine dâhil olmaktadır. Kürt sermayesi batıda yatırıma yönelirken Kürt işçileri de emek yoğun sektörlerde ucuz işgücü olarak kullanılmaktadır.

Dolaysız olarak Kürt sermayesi ve işgücünün, komprador Türk sermayesinin birikim sürecine dahil olması söz konusudur. Şu bir gerçek ki ulusal baskının boyutuna göre T. Kürdistanı'ndan batıya ilk göçen Kürt sermayesidir. Azami kâr hırsı Kürt sermayesi içinde hükmünü sürdürmektedir. Bu ulusal baskıya tamamiyle boyun eğdiği anlamı taşımasa da, sermaye birikimi olarak kendi pazarına sahip çıkacak, Türk sermayesiyle baş edecek güçte olmayışın yarattığı çıkmazın bir sonucudur aynı zamanda.

Ulusal baskından en çok etkilenen yoksul Kürt halkı, emek gücünü de batıya taşıırken dolaysız olarak gerçekleşen olgu, T. Kürdistanı'nın nitelikli vasıflı iş gücünden yoksun kalmasıdır. Büyükşehirlerin varoşlarında kıt kanaat geçinmek sorunda kalan Kürtlerin bir kısmı fabrikalarda iş bulurken, önemli bir kısmı enformel sektörde çalışmaktadır. İş bulamayanlar ise yedek sanayi ordusuna katılmaktadır. Göçle birlikte emek piyasasında işgücü arzının artması, emeği değersizleştirerek ücretleri aşağı çeken bir sonuç doğurmaktadır. Dolayısıyla şehirde hızla mülksüzleşen Kürtler tüm sektörlerde ucuz emek gücü olarak kullanılmaktadır.

Her iki durum da Türk hakim sınıfları açısından ulusal baskı kapsamında istenilen sonuçlardır. Kürt burjuvazisinin komprador Türk sermayesine yedeklenmesi esas amaçlardan biridir. Kürt sermayesinin güçlenip kendi pazarına hakim olmak istemesi Türk sermayesiyle rekabet edecek birikime ulaşması Türk hakim sınıfların kabusudur. Bu nedenle Kürt burjuvazisi üzerine hem ekonomik hem de ulusal baskı en koyu biçimiyle uygulanır. Tansu Çiller'in Başbakan olduğu dönemde *"Elimizde PKK'ye destek veren Kürt işadamlarının listesi var"* demesinin özünde Kürt sermayesi üzerinde baskının artırılması vardır.

Göçertme, sınıfsal ve ulusal baskıyı derinleştirmenin, inkar ve imhanın, bir ulus olarak var olma koşullarını ortadan kaldırmanın, asimile etmenin, ulus-devleti tam anlamıyla inşa etmenin, ulusal uyanışı buna paralel mücadele ve ayaklanmayı soluksuz bırakmanın politik aracı olarak kullanılmaktadır. Yıllardır uygulanan bu ırkçı şoven milliyetçi politikayla geline aşamada TC devletinin istediği sonucu ulaşmadığı, Kürt halkının katliamlara rağmen sokakları boş bırakmamasında, gittiği her yere direnişi de götürmesinde görülmektedir.

Ekonomik Krizler ve Türkiye Kürdistanı

İlhak edilmiş topraklarda temel birimlerde aktarıldığı gibi bölgenin ekonomisi de ilhak altındadır. Dolayısıyla TC ekonomisinin istikrarsız hali doğrudan T. Kürdistanı'na yansımaktadır. Zira bölge ekonomik ve sosyal gelişmişlik göstergelerin her birinde son sırada yer alıyor. Bölgeler bazında değerlendirildiğinde T. Kürdistanı ekonomisinin kriz hali **kroniktir**. Bir kısım Kürt iş insanının dışında ekseri GAP bölgesi ile sınırlı olarak emperyalist sermaye ve komprador Türk sermayesinin yaptığı yatırımlar T. Kürdistanı ekonomisini ayakları üzerine dikmeye yetmiyor. Ulusal mücadelenin savaşa dolayısıyla meta kıyımına döndüğü son bir yılda T. Kürdistanı ekonomisi yerle bir edildi.

2008 ekonomik krizi ile 2015'te savaşın yeniden kızıştığı döneme kadar izleyen süreçte T. Kürdistanı ekonomisinde dalgalanmalar söz konusudur. TC ekonomisindeki istikrarsızlığın yansımalarıyla birlikte kapitalizmin dünya çapındaki yapısal krizinin etkileri T. Kürdistanı'nda yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır.

Ekonomik kriz dönemlerinde kapitalist sermaye azami kârı koruyacağı, krizi fırsata çevireceği krizden uzak güvenli bölgelere yönelir. Dolayısıyla yatırım yapılan bölgelerde krize rağmen ekonomik canlanma, göreceli iyileşme-gelişim sağlanır. Fakat bu kalıcı istikrar yerine kalıcı istikrarsızlık yaratır. Başka bir ifadeyle ekonomik kriz bölgelere taşınmış olunur. 2008 ekonomik krizi döneminde T. Kürdistanı ekonomisi benzer bir durum yaşamıştır. Mevcut haliyle kriz içinde olan bölgeye GAP ile sınırlı olsa da sermaye akışı söz konusudur. 2007 yılında GAP bölgesine 181 Teşvik Belgesiyle (TB) 738 milyon TL yatırım yapılırken, 2008 yılında 3'ü yabancı sermaye 234 TB ile 1.2 milyar TL yatırım yapıldı. 2009 yılında TB 217'ye yatırım tutarı 1 Milyar TL'ye düşerken 2010 yılında 7'si yabancı sermaye 548 TB ile 2.3 milyar TL yatırım yapıldı. 2011 yılında TB 418'e düşmesine rağmen yatırım tutarı 3.3 milyar TL'ye çıkmıştır. 2012 yılında 10'u yabancı sermaye 525 TB ile 4.9 yatırım yapılmıştır. Kriz döneminde GAP bölgesine yönelen sermaye krizden kaçan bölgeye azami kârını korumak için yönelen sermayedir. Bu sermaye akışına paralel T. Kürdistanı'nda sektörlerin katma değer oranı artmıştır.

Genel görünüm T. Kürdistanı ekonomisinde bir "canlanma" ve "gelişme" olduğu yöndedir. Fakat emperyalist sermaye hareketine bağlı TC ekonomisinin istikrarsız yapısında olduğu gibi TC devletinin ilhaki ve sömürüsü altındaki T. Kürdistanı ekonomisindeki bu "gelişme" de istikrarsızlığın kendisidir. Krizin T. Kürdistanı'na taşınmasıdır. Türk egemen sınıfları T. Kürdistanı'nda sömürüyü artırarak krizi fırsata çevirmektedir. Krizin ağır ve yakıcı etkisi yerini göreceli düzlemeye bıraktığı dönem de kapitalist sermaye T. Kürdistanı'ndan çekilmeye

başlamıştır. 2013 yılında 729 şirket yatırım yaparken 2014 yılında yatırım yapan şirket sayısı 398'e, bir önceki yılın neredeyse yarısına düşmüştür.

Ekonomik kriz dönemlerinde egemen sınıflar, krizin faturasını işten atma, ücretleri düşürme, temel tüketim maddelerinde zam yapma ve vergi artırımlarıyla emekçi yoksul halka kesiyor. Alım gücü iyice düşen emekçi halkımızın cebindeki üç kuruşa da el konularak iyice yoksullaştırıyor. Bu yoksullaştırma T. Kürdistanı açısından yoksulunda yoksulu olma gibi daha ağır bir hal alıyor. İşsizlik yoksulluğa, yoksulluk açlığa dönüşerek yaşam koşullarını, Kürtler için çekilmez hale getiriyor.

2009 yılı verilerine göre T. Kürdistanı'nda 13.2 milyon olan nüfusun 7.6 milyonu, yani yarısından fazlası yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Bölgeler arası karşılaştırma yapıldığında T. Kürdistanı'ndaki yoksulluğun boyutu daha açık görülmektedir. Marmara'da 2.6 milyon, Ege'de 2.4 milyon, Akdeniz'de 1.9 milyon insan yoksulluk sınırında yaşıyor. Bu üç bölgede toplam 6.9 milyon insan yoksulluk sınırında yaşarken T. Kürdistanı'nda yoksulluk sınırında yaşayan insan sayısından daha azdır. Batıda yoksulluk sınırında yaşayan insanların önemli bir kısmını T. Kürdistanı'ndan sürgün edilen Kürtler olduğu düşünüldüğünde, Türkiye genelinde yoksulluk sınırında yaşayan insanların büyük bölümü emekçi yoksul Kürt halkından oluştuğu ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik krizlerin yarattığı önemli sorunlardan biri de ırkçılığı-milliyetçiliği, şovenizmi hızla artırmasıdır. Ulusal farklılıkların olduğu ülkelerde ırkçılık-şovenizm ezen ulusun elinde ezilen ulusal yönelik daha etkin kullanılan bir baskı-saldırı aracına dönüşmektedir.

Krizin işsizliğin, yoksulluğun her şeyin nedeni ezilen ulus olarak gösterilerek milliyetçilik kışkırtılıyor. Ezilen ulusun yaşadığı bölgelere hizmet ve sosyal yardımların kesilmesi, ezilen ulusa mensup işçilerin işten atılması, işimizi-ekmeğimizi elimizden alıyorlar edebiyatı gibi onlarca ırkçı şovenist yaklaşımlarla ezilen ulus üzerindeki baskı ayrıca ekonomik ve sosyal boyut kazanarak topyekûn saldırıya dönüştürülüyor. KUH'un silahlı mücadelesi ve Kürt halkının örgütlü duruşu karşısında TC devletinin diri tutmaya çalıştığı ırkçı-şoven-milliyetçi dalga kriz dönemlerinde ayyuka çıkarılarak Türk halkı, milliyetçi-tekçi zihniyetle zehirleniyor.

Değişen Koşullar... Değişmeyen Şovenizm...

"Çözüm" süreci içinde T. Kürdistanı'na hem emperyalist sermayenin hem de komprador Türk sermayesinin yönelmesinde bir artış oldu. Çatışmasızlık ortamıyla 2008 krizinden kaçan komprador sermaye için güvenli bir liman da ya-

ratılmış oldu. Çatışmaların eksik olmadığı, ulusal mücadelenin sembolü olan Cudi Dağı, düzenlenen gezi turlarıyla tersinden “çözüm” sürecinin sembolü haline geldi. Komprador Türk sermayesi bugün sokaklarında Kürt katliamı yaptığı Cizir’de toplantılar düzenledi. “Barışın”, “çözümün” nişaneleri olarak her iki örnek de artık mazide kaldı. Cizîr, Silopiya, Nîsebin, Gever, Farqın gibi Kürt kentleri tanklarla, toprakla bombalanan birer ölü kente dönüştü. Ulusal mücadele “çözüm” süreci yerini şehir savaşına bıraktı. Ulusal baskı askeri yöntemlerle doruk noktasına çıkarılırken, bu katliama karşı Kürt ulusunun direnişi, teslim olmayışı ezilen halklara bir kez daha silahların tayin edici rolünü ve faşizme karşı örgütlü mücadeleden başka çözüm olmadığını gösterdi.

“Barış” ve “Çözüm” politikasını savaşa dönüştüren salt siyasi arenada gerçekleşen “masa devirme” değildir. “Çözüm” sürecini başlatan onu ihtiyaç olarak ortaya çıkaran nedenler içinde ekonomik nedenler asıl tayin edicidir. Faşist R.T. Erdoğan’a “baldıran zehri” içiren sürecin bugün Esedullah Timi olup Kürt kanı içiren sürece evrilmesini salt siyasi krizle açıklamak meseleye güdük bakmaktır.

Yüzümüzü siyasi arenada cereyan eden gelişmelerden ekonomik alana doğru çevirdiğimizde göreceğimiz bize gösterilen resmi tamamlayacaktır. Son on beş yıllık dönemde emperyalist sermaye ve komprador Türk sermayesi ile toprak ağaları, T. Kürdistanı başta olmak kaydıyla diğer bölgelerin doğal kaynaklarını talan etti. Ulusal Hareketin varlığı ve mücadelesi bu sınırsız talanın T. Kürdistanı’nda uygulanmasını frenleyen en önemli etken oldu. Belli bir sermaye birikimine ulaşmış daha da palazlanmak isteyen komprador Türk sermayesi kendi pazarı olarak gördüğü T. Kürdistanı’nı sömürü ve talana açma adına “çözüm” sürecini başlattı. Siyasi koşulların yanı sıra ekonomik olarak da buna zorunluydu. Bu zorunluluğu oluşturan “dört önemli konu var: **Birincisi;** Türkiye’nin enerji kaynaklarının enerji yollarının bölgede yoğunlaşmış olması. **İkincisi;** Kürt sorununun yabancı yatırımlar açısından engel teşkil etmesi. **Üçüncüsü;** Kürt pazar potansiyeli. **Dördüncüsü;** Türkiye’nin ekonomik büyümesinin devamının bundan böyle Kürt potansiyelinin devreye sokulmasıyla mümkün olduğu gerçeği. Bütün bunları Türkiye’nin ekonomik büyüme bağlamında bir doğal sınırı, bir eşiğe ulaştığından yola çıkarak söylüyoruz...

Türkiye’nin ihtiyacı olan petrolün yaklaşık onda birini kendisinin ürettiğini biliyoruz. Bu üretimin yüzde 99’u bölgeden çıkarılmaktadır. Linyit kömürünün de yaklaşık yarısı Kürt bölgesinde. Barajlar ve elektrik santrallerinde aslan payının yine aynı bölgede olduğu görülür.

Son yıllarda inşa edilen özel yatırımlı HES’lerin de yüzde 60’ı bu bölgelerdir. Dünyada sayılı mega projeler GAP ve DAP da bu bölgededir. Sadece GAP

üzerinden 22 tane baraj, 18 tane Hidroelektrik Santral bulunmaktadır. 2023 yılına kadar Türkiye 444 HES projesi hayata geçirmeyi planladı ve bunların önemli kısmı bölgede.” (Şirkeci; 2013)

Bunlara ek olarak Divriği’de demir, Afşin- Elbistan’da linyit, Hekimhan’da demir, Keban’da simli kurşun, Ergani’de bakır-krom, Aşkale’de linyit, Mazıdağ’da fosfat, Şirnex ve Silopiye’de kömür-lyenit, Dersim ve Colemerg’te altın, Amed- Elaziz-Dersim- Elih ve Gümüşhane’yi içine alan bölgede 3500 kaya gazı sondaj kuyusu açma projesi de T. Kürdistanı’nda bulunuyor. “Çözümü” dayatan Türk sermayesinin sermaye birikimi açısından sınıra dayanması, hammadde kaynağı olarak T. Kürdistanı’nın öneminin artmasıdır. Bir diğer önemli konu da TC ekonomisine dahil olarak gelişen artık kendi pazarına sahip olma arzusunun daha çok dillendiren Kürt burjuvazisini Türk sermayesine yedeklenme çabasıdır.

Ulusal pazar alanına sahip olma noktasında karşı karşıya gelen **ezen ve ezilen ulus burjuvazisi arasındaki çelişki**; Türk sermayesinin batıya sıkışması, T. Kürdistanı’na duyulan ihtiyacın artması, ezilen ulus burjuvazisinin ekonomik ve ulusal baskıdan kurtulup kendi pazarına hakim olma isteği nedeniyle 2009’dan 2015’e her aşamada giderek derinleşmesidir. Ortadoğu’daki gelişmeler ve Rojava özgölünde “Kobanê düştü düşecek” çıkışı kırılma noktasına gelişini hazırladı. Emperyalizmin Ortadoğu’daki manevraları ve Kürtlerin stratejik öneminin artması, HDP ile ezilen emekçilerin 7 Haziran seçim başarısı, Türk hakim sınıflarınca ulusal pazarın dolayısıyla “misakı-millî”nin bölüneceği şeklinde okundu. “Baldıran zehri” içmekten azade olmayan faşist R.T. Erdoğan’a aldığı bir yudum bile ağır gelmiş olacak ki, tekrar fabrika ayarlarına, tekçi Kemalist zihniyete, Kürtleri katletmeye dönmüştür. Ulusal pazara hakim olma savaşında ulusal baskının hedefinde sadece PKK ve Kürt halkı yoktur. *“Hatta millî baskıların esas hedefi, ezilen, bağımlı ve uyruk milletin burjuvazisidir. Çünkü hakim millete mensup kapitalistler ve toprak ağaları, ülkenin bütün zenginliklerinin ve pazarlarının rıksız sahibi olmak isterler. Devlet kurma imtiyazlarını ellerinde tutmak isterler. Diğer dilleri yasaklayarak, pazar için son derece gerekli olan ‘dil birliği’ni sağlamak isterler. Ezilen milliyete mensup burjuvazi ve toprak ağaları, bu emellerin önüne önemli bir engel olarak dikilir. Çünkü o da kendi pazarına kendisi sahip olmak, bu pazarı dilediği gibi kontrol etmek, maddî zenginlikleri ve halkın işgücünü kendisi sömürmek ister.”* (Kaypakaya; 2013, 219)

“Çözümünden” savaşa, “barıştan” katliama evrilen süreç Kaypakaya yoldaşı bir kez daha haklı çıkarmıştır. Türkiye Kürdistanı’nda 1 yıldır devam eden savaş bölge ekonomisini felç ederek ve meta kıyımı yapılarak doğrudan Kürt burjuvazisinin birikimi yok edilirken, Türk hakim sınıflarına rant-pazar ve azami kâr

alanı açılmaktadır. Evlerin tanklarla, toplanlar ve bombalarla havaya uçurulması “ terörler mücadele” değildir. Daha savaş bitmeden akan Kürt kanı ve diri diri bodrumlarda yakılan Kürt bedenleri üzerinden yıkılan her ev için avuçlarını ovanların “Sur’u Toledo’ya çevirme” planları Kürt pazarına hakim olma amacının bir parçasıdır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sur’da 8 bin konutun yüzde 50’sinin kentsel dönüşüm kapsamına alındığını, ilk etapta 1600 konut için yer tespiti yapıldığını açıklarken aynı zamanda meta kıyımı ile yaratılan rant- pazar alanının boyutunu da açıklamıştır. Sur’da “Acele kamulaştırma” yapılmasının başka bir anlamı yoktur. T. Kürdistanı’nda tanklar sadece evleri yıkmıyor, evleri içindekilerle birlikte yıkıyor-yakıyor. Sadece bir evin inşaat, mobilya, beyaz eşya ve kişisel eşyaların masrafını binlerce ev için düşündüğümüzde ortaya muazzam bir meta kıyımı ve buna paralel rant pazar alanı çıkmaktadır. Yaratılan bu pazar alanı için komprador Türk sermayesi daha şimdiden elini-avucunu ovuşturmakta, şehir planları yapmaktadır.

Kürt burjuvazisi ve toprak ağalarına bir darbe bu iken savaş nedeniyle felç olan Türkiye Kürdistanı ekonomisi de ikinci darbedir. Bugüne kadar yaratılan birikimin önemli bir kısmı savaşla birlikte yok edildi. Savaşın başlayıp giderek şiddetlendiği dönemde 21 ilde 1 milyar TL yatırım askıya alındı. Bununla sınırlı kalmayıp hızla tüm sektörleri etkilemiştir. Turizmde yaşanan daralma yüzde 80’e çıkarken, hizmet sektöründe para trafiği yüzde 40 oranında düşmüştür.

Savaşın en yoğun yaşandığı Amed’de yüzde 40’ın üzerinde firma bölgeden ayrılırken, yabancı sermayeli 50 firma ticaret sektöründen çekilmiştir. Amed İş-Kur verilerine göre 2014’te 62.400 olan kayıtlı işsiz sayısı 2015’te 110.312 çıkarak yüzde 80’in üzerinde artış göstermiştir. Savaş nedeniyle kepenk kapatan esnaf sayısı oldukça fazladır. T. Kürdistanı genelinde 2015 yılında toplam 11.354 esnaf kepenk kapatırken çatışmaların savaşın yoğun olduğu Amed’de 727 esnaf, Wan’da 612 esnaf, Şirnex’tede 94 esnaf kepenk kapatmıştır. Göç-Der’in verilerine göre sadece Sur’da 20 bin insan göç ederken bölgeden göç edenlerin sayısı 200 bindir.

Alt alta sıraladığımız bu veriler savaşın bilançosu olmanın dışında Kürt burjuvazisinin ezilmesinin somut anlatımıdır. Genel tabloya bakıldığında görünen komprador Türk sermayesinin, Kürt ulusunu ve ulusal mücadeleyi ezeerek, T. Kürdistanı’nı sorunsuz pazar alanı haline getirme savaşını tüm şiddetiyle sürdürmesidir.

Emperyalist kapitalist ekonominin yaşadığı krizi atlatabilmesi, emperyalist kutuplaşma, Ortadoğu’daki savaş ve dengelerin kaotik durumda olması bir bütün

olarak dünyada ekonomik politik durumda Kürtlerin ve Kürdistan'ın stratejik bir önem kazanmasını beraberinde getirdi. Tarihsel anlamda Kürt ulusuna ayrı bir devlet kurma şansını doğururken, Suriye Kürdistanı'nda federasyon ilan edildi. Mevcut koşullarda Kürdistan'ın ilhak altında olan dört parçanın birleşme zemini varken tam tersi olarak bir soykırıma dönüşme olasılığı da söz konusudur.

Konjonktürel süreç Kürtlerin Ortadoğu'da devletleşmesini net olarak olgunlaştırmadı. Emperyalist çıkarların bölgedeki işbirlikçilerin çıkarlarıyla örtüşmesi, bölgedeki dengeler üzerinde belirleyici oluyor. Bölgede politik bir aktör olarak konumunu güçlendiren Kürtler, aynı zamanda bölgede IŞİD'le mücadele kapsamında emperyalistler arasında politik bir araç olarak da görülüyor. ABD'nin silah yardımı Rusya'nın diplomatik temasları sadece birer örnek. Fakat aynı emperyalistler Rojava'da hayata geçirilen özerklikten, ilan edilen federasyondan "Suriye'nin toprak bütünlüğü"nü ileri sürerek rahatsızlıklarını mevcut dengeler üzerinde ayrı bir Kürt devleti istemediklerini de her fırsatta dillendirmektedir.

Ortadoğu'da bozulan dengelerden sonra politik aktörlerin, ekonomik ve politik nüfuzuna göre pay kapma ve yayılma siyaseti izliyor. Emperyalizmin politik ağırlığını altında TC devletinin, Suudi Arabistan ve Katar ortaklığı ile bir Sünnistan [ABD'nin Suriye topraklarında iki ülke kurma projesi] kurma hayali aynı zamanda Kürtlere devlet kurdurmama, yüzyıl önce İngiliz emperyalizmine bırakmak zorunda kalınan Musul ve Kerkük'ü sınırlarına dahil etmeyi de içeriyor. İran'da Şiiler üzerinden bir yayılma politikası izlerken TC, Barzani hamlelerine karşı Irak Kürdistanı'nda hem Goran hareketini, hem de Şii grupları destekliyor.

Ortadoğu'da bir Kürt devletinin kurulmasının İran Kürdistanı'nı doğrudan etkileyecek olması nedeniyle TC devletiyle İran'ın ortaklaştığı tek nokta Kürt politikasıdır. Cezayir'de yapılan toplantılarda TC ile İran arasında Kürt devleti kurulmasına izin verilmemesi üzerine varılan anlaşma basına yansımıştı. Bu ortaklık alenileşmiştir. Bunun politik ifadesi, Kürtler için doğan fırsatın gerçekleşmeden boğulmak istenmesidir.

Kürt burjuvazisi ve toprak ağaları koşulların yarattığı bu tarihi fırsatın bilincinde olarak T. Kürdistanı'nda kendi ulusal pazarına daha çok söz sahibi olmak, ulusal baskıdan kurtulma talebini daha fazla dillendiriyor. Hem bölgesel hem de şartlar nedeniyle emperyalizm karşısında hem de Türk hakim sınıfları karşısında ayrı bir devlet kurma kararı alacak ve bunu uygulayacak ekonomik politik güçten yoksun olan Kürt burjuvazisi ve toprak ağaları, Türk hakim sınıflarının tam karşısında olmadan emperyalizmle de dirsek teması yaparak sınıfsal karakterine uygun biçimde politik arenada kendi istemlerini gündeme getiriyor.

“Neo liberal” sömürü döneminde ulus-devletleşmenin emperyalizmden bağımsız olmadığı gerçeğinden hareketle, Kürt burjuvazisinin kendi pazarına sahip olması da emperyalizmden bağımsız olmayacaktır. Adına “çözüm” süreci ya da “barış” veya farklı bir tanımlamayla ifade edilsin sonuç emperyalizmin Türk hakim sınıflarının ortak olduğu “neo-liberal “sömürünün T. Kürdistanı’nda tahsis edilmesi olacaktır.

UKKTH kapsamında, Kürt ulusunun tüm kolektif hakları, tam eşitlik ve ayrı bir devlet kurma gibi bir ulus olarak var olan hakların özgürce kullanamadığı bir gerçektir. Kürt burjuvazisi ve toprak ağaları, kendi pazarına sahip olma talebini bu kapsamda dile getiriyor ki Kürt ulusunun temsilcisi olarak bu tav(ı)rı sınıfsal bir tavidir.

Bu nesnel duruma rağmen ulusal baskı altında olan bir ulusun özlem ve arzusunu dile getirmesi demokratik bir içerik taşımaktadır. Kürt burjuvazisi ve toprak ağalarının kendi pazarına sahip olma talebini HDP ve DTK üzerinden geçmişe oranla daha açıktan ve güçlü olarak dile getiriyor. Osman Baydemir’in “barış deyince aklıma sınırların esnemesi ve gümrük birliği geliyor” sözü sadece barışa dair iyi temenni anlamı içermiyor. Gülten Kışanak’ın “*Batman petrolle-rinden pay istiyoruz*” söylemi ve DTK Daim Meclis üyesi Cabbar Leygara’nın “*sermaye kendine güvenli liman ister... Kürt iş dünyasının yer altı ve yerüstü kaynakları ile tarihi ile insan kaynakları ve birikimiyle tarihte birçok uygarlık yaratmış kadim topraklarda her türlü gelişmeyi karşılayacak bilgi birikim ve özgüven vardır*” (Ulaş; 2014, 45) sözleri Kürt burjuvazisinin kendi pazarına hakim olma talebinin somut ifadesidir. Geçmişten bugüne bu talep, dile getiriliş biçimine bakılmaksızın ırkçı-şoven zihniyetle kan ve katliamla bastırıldı.

Ulusal sorun kapsamında Kürt sorunu bugün uluslararası bir boyut kazanmıştır. Sadece TC devlet ile PKK arasında süren bir savaş olmayıp Suriye sorunuyla birlikte bir bütün Ortadoğu’yu da içine alan, dolayısıyla Türkiye’nin bir sorunu olmaktan çıkmıştır. Ortadoğu’da yüzyıl önce dört parçaya ayrılan Kürt coğrafyasının her parçasındaki politik gelişme diğer parçaları da etkileyen bir konumdadır. Kobanê zaferi, IŞİD’e karşı etkin mücadele ve kazanımlar emperyalizmle Kürtler (PYD) arasında ittifak zemini yaratırken TC ve İran aynı kaygıyla (Kürt devleti kurulmaması) Irak Kürt Federe Yönetimini kendi hegemonyaları altına alma politikası izlemektedir.

Rojava’da gelişimi devam eden süreç hem İran’ı hem Suriye’yi hem Irak’ı hem de Irak Kürdistanı’nı rahatsız ederken en çok TC devletinin uykularını kaçırıyor. İlhak gerçekliği ve bunun devam ettirilmesi, “Misakı-Milli”nin korunması bir Kürt devletinin kurulma lafı dahi Kemalist TC devletini her

zamankinden daha saldırgan kılmaktadır. Bu saldırganlık TC devletinin bozulan Ortadoğu dengelerinde kendini Kürtler üzerinden güçlü göstermenin bir aracıdır aynı zamanda.

Korku tek başına Kürt devleti kurulması olmayıp Osmanlı'dan "ecdadın-dan!" miras kalan parçalanma sendromudur da.

Türk hakim sınıflarının (TÜSİAD, MÜSİAD, AKP, CHP, MHP) ortaklaştığı tek nokta "ne olursa olsun bir Türk devleti olsun" diyerek Ermeni, Rum, Asuri, Süryani ve Ezidileri katleden bir tarihin mirasçısı olup bugün aynı amaç doğrultusunda Kürtleri katlediyor. Irkçılığın, şovenizmin ve milliyetçiliğin körüklendiği bir dönemde Türk hakim sınıflarını bu kadar soysuzlaştıran "batı"nın, Türk halkının sessizliğidir.

Devrimci, demokrat ve ilerici muhalif güçler de bilindiği gibi Türkiye Kürdistanı'ndaki katliama karşı sokağa inmekte bu sessizliği bozup kitlesel bir hay-kırışa dönüştürmede dün de bugün de yetersiz kaldı.

Ulusal sorun bağlamında ezen ulusun ezilen ulus üzerinde kurduğu baskının en önemli ayağı ezen ulus üyelerinin ırkçı-şoven ve milliyetçi politikalarla zehirlenip ulusal baskının etrafında toplanmasıdır. Kemalist ideolojiyle zehirlenen ve şovenizmle doldurulan beyinler "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" safsatasında da görüleceği gibi farklı etnik ve dini grupları düşman olarak görüyor.

Böylece devletin kurucu temellerinin aşınması da engellenmiş oluyor. Türk halkı, Türkçülük-Turancılık propagandasıyla zehirlenirken bu Kemalist ideolojinin sirayet etmediği, dolayısıyla milliyetçi saflara katılmayan Türkler de "vatan haini" ilan edilerek düşman görülüyor. Bugün Kürt katliamlarına karşı Türk halkının sessizliğinin önemli bir kısmını tekçi-faşist zihniyetin kendi ulusuna mensup üyelerine de yaptığı baskı oluştururken esas kısmını devrimcilerin Kemalizm'in ideolojik-politik etkilerinden arınarak Türk halkını saran şovenizm zehrini akıtmamasıdır. Gerçeklik şu ki TDH devletin ırkçı, şoven ve milliyetçi örgütlenmelerine karşı ulusal sorun kapsamında Türk halkını devrimci düşüncelerle buluşturup örgütleyememesi durumu devam etmektedir.

71 Kopuşu'nda Komünist Önder Kaypakkaya yoldaşı öne çıkaran Kemalizm ve Milli Mesele üzerine olan berrak tezleridir. Bugün Proletarya Partisinin militanları, Kaypakkaya yoldaşın programatik görüşlerinin özellikle Türk halkının yoğun olarak yaşadığı bölgelerde ajitasyon ve propagandayı yapmak konjektürel sürecin de elzem kıldığı bir yükümlülüktür.

Türk halkının şovenizmden milliyetçi dalgadan etkilenen tepkileri bu tepkilerin saldırıya dönüşmesi ancak yoğun, ısrarlı teşhir, somut ajitasyon ve anti-fa-

şist propagandayla, örgütsel bir faaliyetle kırılacaktır. Ezen ulus milliyetçiliğinin panzehri UKKTH'nin tam da ezen ulus üyeleri içinde kararlı bir şekilde savunulması, gür sesle haykırılması, ezen ulus üyelerinin politik bilincine kavuşturularak örgütlenmesidir.

Kaynaklar

- 1- Kaypakkaya, İbrahim 2013: Bütün Eserler, Umut Yayımcılık, 6 Baskı, İstanbul
- 2- Yaraşır Volkan 2014: Avrupa'da Kriz, Sınıf ve Kitle Hareketleri Mücadele yayınları, 1 Baskı, Hollanda
- 3- Okçuoğlu, İbrahim 2014: Kuzey Kürdistan'da Kapitalizmin Gelişmesi, Sınırsız Yayınları, 1 Baskı, Ankara
- 4- Gültaş Hakan 2014: 81 ilin Karnesi, Dünya Gazetesi İstanbul
- 5- Oral, Necdet 2013: Türkiye'de Tarımın Ekonomi Politikası 1923-2013, Notabene Yayınları, 1. Baskı Ankara
- 6- Sönmez, Mustafa 2012: Devletin Cambazlığı GAP İlizyonu, Perspektives Dergisi, Sayı 3, s. 16-19
- 7- Sönmez, Mustafa 2013: Artan Kürt Göçü ve Mesajları, Yurt Gazetesi, 9-10 Nisan
- 8- Sirkeci, İbrahim 2013: Kürt Barışının Etkisi, Birgün Gazetesi, 9 Nisan
- 9- Ulaş, Azer 2014: Çözüm Sürecinin Ekonomi Politikası – Kürdistan Petrolleri, Halkın Devrimci Yolu Dergisi, Sayı 11

100. YILINDA ERMENİ SOYKIRIMINA TARİHSEL BİR BAKIŞ*

Serdar Can

►► Demokratik Halk İktidarı yerleşik halkların ekonomik, siyasal ve sosyal konumuna zarar vermeden ama pozitif bir ayrımcılık da gözeterek aslı topraklarına yerleşecek unsurların ulusal olarak serpilip gelişmesine yardımcı olur, halkların kardeşçe ve eşit bir yaşam ilkesinden hareketle sosyal ve siyasal bir ortam yaratır. ◄◄

Sevgili Arkadaşlar;

Bu söyleşi için başvurduğum kaynaklar, aynı zamanda konuyla ilgili detaylı bilgi edinmek isteyenlerin okumalarını tavsiye ettiğim kaynaklardır. Söyleşide hepsinden ayrı ayrı alıntılar yapmasak da anlattıklarımızın birçoğunu bu kaynakları okuyarak elde ettiğimizi peşinen belirtmek isterim.

Ronald Gregory Suny–Ancak Çölde Yaşayabilirler

Ayşe Hür–Gayrimüslimlerin Tarihi

Nazaret Vartanoğlu–Ermeni Soykırımı ve Tarihin İnâtçılığı

Taner Akçam–Ermeni Meselesi Hallolunmuştur

Taner Akçam–1915 Yazıları

Recep Maraşlı–Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Ermeni Soykırımı

Erdoğan Aydın–Öteki Tarih

Partizan Siyasi Dergi–100. Yılında Ermeni Soykırımını Lanetliyoruz (86. Sayı)

Burçin Gerçek–Akıntıya Karşı

Nevzat Onaran–Emval-i Metruke Olayı

Sait Çetinoğlu–1915 İnkâr ve Yüzleşme

* 22 Nisan 2017 Tarihinde Onur Vakfı’nda Yapılan Panelde Serdar Can Tarafından Yapılan Sunumun Tam Metni

Doğu Anadolu'daki Ermeni Krallıkları kendi tabirleriyle Pakraduniler ve Ardzruniler başkentleri Ani-Kars ve Van olan krallıklar, Selçukluların Manzigert-Malazgirt'te Roma'ya ölümcül son darbeyi vurmasıyla birlikte dağılma sürecine girmişlerdir.

Son bağımsız Ermeni Krallığı olan Kilikya (Adana Ermeni Güney Diasporası) 1375'te Mısırlı Memlükler tarafından yenilgiye uğratılarak çökmüştür.

Tarihsel olarak Mezopotamya denilen Dicle ile Fırat nehirleri arasında kalan bu bölgede yüzlerce halk ve topluluk farklı medeniyetler kurmuşlardır. Asurlular, Medler, Partlar, İskirtler, Lidyalılar, Ahamenidler... kimisi yüzlerce kimisi onlarca yıl egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Tarihsel sürecin öğüten değirmeni birçok halkı öğütmüş, şu veya bu şekilde baskın olan diğer halklara entegre ederek eritmiştir. Örneğin Partlar kimlerdir? Lidyalılar kimdir? Bu halklar nereye gittiler, nasıl kayboldular, nasıl eridiler? Onların torunlarını nasıl anıyoruz şimdi! Kürtleştiler mi yoksa Ermenilerin içinde mi eridiler ya da Pers uyuğuyla mı kaynaştılar?

Binlerce yıllık Asur İmparatorluğu'nu Lidyalıların desteğini alan Medler yıkmışlardır. Medler için Kürtlerin kurduğu ilk büyük imparatorluk denir. Ama Medlerden önce de bölgede uzun dönemler boyunca Mitanniler, Hurriler, Gutiler kısmi coğrafyalarda kısmi egemenlikler tesis etmişlerdir. Bunlara tarihçelerin önemli bir kesimi proto Kürtler der. Med İmparatorluğu'nu iç karışıklıkları da kullanarak 50-60 yıl gibi çok kısa bir sürede yıkan bir de Ahamenidler vardır. Pers'in kurucusu olan bu topluluklar şimdiki İranlıların atalarıdır. Pers, Sasani, Safevi gibi isimlerle anılmışlardır. 1071'le beraber bölgede egemen olan Selçuklu Türk Devleti bilindiği gibi daha sonra Osmanlı'ya evrilmiştir.

IV. Murad zamanında İran Safevileri ile yapılan Kasr-ı Şirin Anlaşması'yla 1639 yılında bugünkü İran ve Osmanlı sınırları belirlenmiştir. Böylece Batı Ermenistan Osmanlı'ya, Kürdistan coğrafyasının önemli bir bölümü Osmanlı'ya, bir bölümü de İran'a ilhak edilmiştir.

Doğu Ermenistan (bugünkü Ermenistan) 1827'ye kadar Revan Hanlığı olarak bilinirken, 1828'de Çarlık Rusya'sı tarafından işgal edilmiştir. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Rus İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte Mayıs 1918'de Ermenistan Demokratik Cumhuriyeti ilan edilmiştir. 1920'de M. Kemal önderliğindeki K. Karabekir birlikleri kısa bir süreliğine Ermenistan'ı işgal etmiş, Sovyet kaynaklarına göre 198 bin kişiyi öldürerek çekilmiştir. Ermenistan, 1920 Kasımı'nda Sovyetler Birliği'ne katılarak Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adını almıştır.

Kürdistan neredir, Ermenistan (Batı) neredir? Bugün TC sınırları içinde kalan bu iki kadim milletin toprak sınırları nerede başlar, nerede biter? Bu sorulara

sağlıklı cevap verebilecek tarihçi ya da bilim insanı var mıdır? Hangi objektif göz veya bakış açısı böyle bir sınır çizebilir? Konuşmamıza başlarken meseleyi irdeleyip detaylarını araştıran tarihçilere teşekkür etmiş, bizim konumumuzun amatör bir bilgi edinme olduğunu belirtmiştik. Bir siyasetçi ya da edebiyatçı olarak tarihsel olayları iddialı bir sınıflandırma hadsizliğine asla düşmemek kaydıyla sadece öngörü ve gözlemlerimizi iletceğiz. Zaten ortaya çıkmış olguları değerlendireceğiz.

Osmanlıların “Vilayat-ı Sitte” diye adlandırdıkları bölge, altı şehir veya sancaktan ibarettir. Bunlar Erzurum, Van, Bitlis, Sivas, Harput, Elazığ ve Diyarbakır’dır. Vilayat-ı Sitte, Ermenilerin çoğunlukta olduğu yerler anlamında kullanılırdı. Ancak o dönemin hem yerlileri hem de yabancıları aynı coğrafyadan Kürdistan diye de bahsederler. İngiliz bir gözlemci “*Bu sadece bu ülkede Kürtlerin yerleşik olduğu anlamına gelir*” diyor. “... *tıpkı Ermenistan’ın Ermenilerin yerleşik olduğu yer anlamına gelmesi gibi... Küçük Asya’nın (Anadolu) birçok bölgesinde nüfus karışmıştır. Türkler bu bölgelere Kürdistan demeyi tercih etseler de Ermenilerin dostları buraya Ermenistan der.*” [Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 76]

Yüzyıllık veya beş yüzyıllık bir dönemden bahsetmiyoruz. İki bin-üç bin yıldır yan yana yaşayan iki kadim halktan söz ediyoruz. Bir kent ya da kasabanın merkezinde yaşayan nüfusun yüzde 60’ı veya 70’i Ermeni ise geriye kalan yüzde 30’u veya 40’ını Kürtler oluşturabiliyor. Aynı kent veya kasabanın kırsalında ise bu durum tam tersi olabiliyor. Ve binlerce yıllık bu ortak süreçte aynı yerde defalarca nüfus yoğunlukları birbirleriyle yer değiştirmiş olabiliyor.

Bir tarihsel süreçte bir Ermeni Krallığı’na bağlı olan kasaba, başka bir tarihsel süreçte Kürtlerin isyan merkezi olarak anılabiliyor.

Evet; Kürdistan neresidir, Ermenistan neredir? Hangi köy kimin, hangi kasaba kime aittir? Asla içinden çıkılamayacak, tespiti mümkün olmayan bir durumdur söz konusu olan... Oysa milliyetçi gözlükle olaya bakanlar için durum hiç de böyle karmaşık değildir. Ermeni milliyetçilerine göre bütün buralar Ermenistan’dır. Kürt milliyetçilerine göre de burası Kürdistan’dır. Fetihçi milliyetçilere göre ise ne Kürdistan ne de Ermenistan’dır, bütün misak-ı milli Türk’tür. İslamcı siyaset ise çok daha oynaktır. Onlara göre topluluklar milli olarak değil ümmi olarak ayrılırlar. Ancak nedense Osmanlı’nın İslamcılarını Osmanlı’yı kutsayıp yere göğe sığdıramazken, Arap İslamcılarını da aynı şeyi Araplar için söyler ve savunurlar.

Filolojik olarak dilin tarihsel olaylarda başlı başına bir delil olarak kullanılamayacağını başta tarihçiler söyler. Bunlar ancak başka verileri kuvvetlendiren

yan deliller olarak kabul görür. Ağrı Dağı örneğini ele alalım. Yabancılar, Avrupalılar bu dağı Aramice'den gelen ismiyle Ararat diye anarlar. Filolojik olarak Aramice ile hiçbir organik bağı olmayan Ermenice'de bu dağa Masis denir.

Yine aynı saikle Aramice ile organik bağı olmayan, aksine Ermenice ile aynı dil grubunda olan Kürtçe'de dağın adı Ağrı'dır. Selçuklu Türkleri Eğri Dağ diye adlandırmış olsalar da Osmanlılar Ağır ya da Ağrı Dağı demişlerdir. Türklerin kullandığı bu isimlerin Kürtçe Ağrı'den türediğini düşünmekteyiz. Kürtçe'de Ağrı ateş ya da ateşli anlamına gelir. Ağrı'nın volkanik bir dağ olduğunu ve en son 1840'ta ifrazat püskürttüğünü düşünürsek Türklerin kullandığı isimlerin Kürtlerin kullandığı Ağrı'den dönüştürüldüğünü söyleyebiliriz. Peki, salt bundan hareketle o dağın bir Kürt dağı olduğunu iddia edebilir miyiz? Eteklerinde binlerce yıl yaşamış olan Ermeniler de çıkıp *“Biz de Masis diyoruz ve bu isim sadece bize aittir. Dolayısıyla Ermeni dağıdır”* dediklerinde sadece filolojik bir iddia olmaktan öteye geçmez.

Sonuç olarak üç bin yıllık bir tarihi dönemi aynı topraklar üzerinde kah şunun kah bunun denetiminde; bazen egemen bazen tabi olarak yaşamış bu iki halkın Anadolu coğrafyasındaki toprakları girift ve çözülemezdir.

Yaklaşık 100 yıl önce Ermeniler bu topraklar üzerinde planlı bir soykırıma tabi tutularak yok edilmiştir.

Taner Akçam'ın titiz araştırma ve detayları ayrıntılı incelenmesiyle bazı rakamlar net olarak ortaya çıkmıştır. Talat Paşa'nın şahsi defterinden hareketle sırf tehcir, yani sürgün mağdurlarının 1 milyon 200 bin küsur olduğu tespit edilmiştir. Yine birçok kaynaktan biliyoruz ki Doğu Ermenistan'a kaçabilmeyi başaran 50-100 bin kişi dışında tehcir kurbanlarının yüzde 80-90'ı yollarda ve vardıkları yerlerde katledilmişlerdir. 1894 ile 1918 arası yaşanan bu utanç yıllarından sonra bu topraklar üzerinde bin yıllarla tabir edebileceğimiz bir süreç yaşamış olan bu halk, bütün kültürel-folklorik birikimiyle beraber yok edilmiştir. Artık herhangi bir vilayette bırakınız çoğunluk ya da azınlık olmayı parmakla sayılır bir duruma düşürülmüşlerdir.

Meselenin günümüzdeki hali ise tam bir utanç komedyasıdır. Bunca zulme, mezalime maruz kalmış bu halkın adı küfürle eşdeğer anılmaktadır. Akıl almaz bir vahşetle neredeyse ulus olarak yok oluşun eşğine getirilmiş olan bu topluluk sanki bunlar hiç olmamış gibi, tam tersi olmuş gibi inanılmaz iftiralarla yüz yüze kalmıştır. Kalan 3-5 Ermeni kendi ismiyle bile yaşayamaz olmuştur. Hrantlar kendini Fırat, Ohannesler Orhan, Varujanlar Varol olarak tanıtmak zorunda kalmıştır.

Ermeni tohumu, Rum tohumu, pis Yahudi gibi terimler Türkçe'ye birer deyim olarak girmiştir. Ülkenin başbakanı çıkıp "*Affedersiniz bana Rum dediler*" diyerek milyonlara bu şekilde hitap edebiliyor. "*Affedersiniz*" derken kelimeyi nasıl utanç verici bir manada telaffuz ettiğini görüyoruz.

Maddi soykırım gerçekleşmiş ancak kültürel soykırım bitmemiş ve devam etmektedir. Üzerine ölü toprağı serilen mesele tam tersine dezenforme edilerek neredeyse bilinçlerden sökülüp alınmıştır. 1980 ve sonrasında Asala eylemleriyle birlikte mesele yeniden gündeme gelmiştir. 1980'e kadar "*Aksine Ermeniler Türkleri katletti*" vaazlarından vazgeçilmiş, yeni ve "çağa uygun" söylemler geliştirilmiştir.

Önceleri "Erzurum'da bulunan toplu mezardan Kuran-ı Kerim çıktı" ya da "*Hınıs'ta Ermenilerin katlettiği Türklerin mezarından üzerinde ay yıldız olan bir tütün tabakası çıktı*" gibi uyduruk gerekçeler yerine, nispeten daha savunulabilir, ortalama Türk milliyeti kafa yapısına uygun yeni söylemler geliştirilmiştir.

"*Savaş yıllarıdır. Bütün dünyanın gözü Osmanlı topraklarındadır. Ruslar Doğu Anadolu'ya, Doğu Karadeniz'e girmiştir ve bizim koynumuzdaki yılan olan Ermeniler saf değiştirmiştir, askerimizi arkadan hançerlemektedirler. Hınçak'tı Taşnak'tı Ermeni çetecileri Rus saflarında bize karşı savaşmaktadırlar... Ee ne yapılabilir? Tehcir Kanunu çıkarılmıştır. Tabii o zamanki ulaşım şartları elverişli değildir. Sürgün yollarında bir takım telefât yaşanmıştır. Özellikle Kürtler Çerkesler sürgün kabilelerinin yollarını kesip soymuş ve bazen öldürmüştür.*"

"*Ancak Ermeniler üzerinde yaşadıkları vatana ihanet etmese, selam verdikleri bayrağa ihanet etmese bunlar olmazdı. Ne yazık ki birkaç bin Ermeni bu şekilde hayatını kaybetmiştir. Ama kabahat kendilerininindir.*"

Lafta dindarlığı da milliyetçiliğe iliştiirmiş yeni bir kafa yapısı yukarıdaki açıklamalarla "yeni Ermeni manifestosu" olarak savunulmaktadır. Bu belirlemelere eklenecek bir kelimeleri dahi yoktur. İster üniversite gençliği ister esnaf ister kahvehanede kâğıt oynayan insanlara sorunuz, papağan gibi size şu söylediklerimizi tekrarlayacaklardır. Ne bir eksik ne bir fazla...

Milliyetçilik son iki yüz yılın en etkili zehridir. Asla mantıkla bir araya getirilemez ve hiçbir şırınga milliyetçiliğe hümanizm enjekte edemez. Onlara bir ulusun bağımsızlık hakkı olduğunu kabul ettiremezsiniz! Onlara bir halkın özgürlük-bağımsızlık savaşçılarının olabileceğini, bunun halkların doğal yapısında olduğunu ancak örgütlere karşı savaşımın bir halkın 7'den 70'e bütün fertlerine karşı yöneltilmesinin yanlış olduğunu kabul ettiremezsiniz! Örgüt veya çetelerle savaş ile sivil halka yönelik bir savaşın aynı sayılamayacağını kabul ettiremezsiniz!

Ülkenin doğusu için bahane gösterilen bir olgudan batıdakilerin Yozgat'taki Eskişehir'deki Kayseri'deki ya da İstanbul, Kastamonu'daki insanların sorumluluğuna katılması yanlış olduğunu kabul ettiremezsiniz! Çünkü doğru veya eğri olmanın kıstası aynı milliyetten olup olmama ile özdeş hale getirilmiştir. Örneğin Bosna-Hersek Türklerinin bir dönem için Ermenilerle aynı kaderi paylaşmasının Sırp ya da Hırvatlar açısından savunulabilir olduğu savını ortaya attığınızda apışıp kalır ve bu kez tam tersine dönerler. Çünkü bütün milliyetçilikler gibi Türk milliyetçiliğinin de ölçüsü doğru-yanlış ya da haklı-haksız değil, Türk olup olmamaktır. Onlara 1915'teki Osmanlı ile 1995'teki Sırbistan'ın ve yine 1915 Ermenileriyle 1995'teki Bosnalı Türklerin aynı zaviyede olduğunu, 1995'teki Türk'ü savunanın 1915'teki Ermeni'yi savunması gerektiğini kabul ettiremezsiniz. Çünkü milliyetçilik mantıkla bağdaşmaz.

Soykırımın uluslararası tanımı yapılırken şu sıralama esas alınmaktadır.

Soykırımın Sekiz Evresi

- 1- Classification (Gruplaştırma)
- 2- Symbolization (Damgalama-Simgelendirme)
- 3- Dehumanization (İnsandan Saymama-İnsancıl Özelliklerinden Arındırma)
- 4- Organization (Örgütlenme)
- 5- Polarization (Kutuplaşma)
- 6- Preparation (Ön Hazırlık)
- 7- Extermination (Yok Etme-İmha)
- 8- Denial (İnkârcılık) (Partizan Dergisi, sayı 86)

Birinci maddede soykırıma tabi tutulacak kesimin etnik veya dinsel veya sosyal olarak birleştirilmesi, ikinci maddede ise az önce sözünü ettiğimiz gibi “Ermeni dölü”, “Rum tohumu” ya da “pis Yahudi” veya “kuyruklu Kürt” gibi terimlerle damgalama ve simgeleme örnekleri... Sohbetimiz içinde yer yer geriye dönerek bu konular hakkında örnekler sunacağız.

Üçüncüye şimdilerde ötekileştirme diyorlar. Ermeni'yi, Kürt'ü ya da Ezidi'yi sınıf ve tabakalarına göre değil de bir bütün olarak niteleme ve onlar hakkında algı yaratma... 70-80'li yıllara kadar Aleviler için “mum söndü”, Ezidiler için “şeytana tapma ibadeti” hikâyeleri anlatılırdı.

Soykırımın dördüncü evresi örgütlenme daha çok kendini paramiliter örgütlenmeler olarak ortaya koyar. Yarı askeri illegal yeraltı örgütlenmeleri... Silahlı gönüllü birlikler... Çerkes ve Kürt çeteleri, Rum katliam ve sürgünleri sırasında oluşturulan ve daha sonra Koçgiri Kürt Ayaklanması'nı bastırmak için görevlendirilen (Mustafa Kemal tarafında Topal Osman'a kurdurulan) Laz Alayları...

Kuruluşu Abdülhamit'e dayanan, Türk yüzbaşılarda eğitilen Kürt Hamidiye Alayları... 12 Eylül öncesi Alevi kırımlarını gerçekleştiren Etke, Tit vb. yapılar... Şimdilerde Kürt barikat savaşlarında ortaya çıkan Esedullah Timi... 1985-1995 arası tamamen kontrgerilla örgütü olan Hizbullah...

Beşinci aşama kutuplaştırma aşaması daha çok suikast, sabotaj vb. bombalama eylemleriyle gerçekleştirilir.

Cemaat, grup veya etnik önderler hedef alınır. Bu paramiliter yarı istihbarat örgütleri bazen kendi kanaat önderlerine sanki karşıdan yapılmış gibi eylemler düzenleyerek kutuplaşmayı ters yönden yaratırlar. Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Taner Kışlalı, Abdi İpekçi, Komiser Gaffar Okan suikast vb. leri buna örnek olarak verilebilir. En son ve canlı örneğini Ceylanpınar'da evinde yatan iki polisin öldürülmesiyle yaşadık. Akabinde Sulu bombalı eylemi gerçekleştirilerek "Barış Masası" tekmelendi. Barış Masasına ihtiyacı olan iktidar, Kürtlerin *"bunu istemeyenler var, asıl şimdi barış masasına dört elle sarılmamız gerekir"* demeleri ve öyle düşünceleri için kendi istihbarat örgütlerine Sakine Cansız ve yanındaki iki kadın aktivisti öldürtmüşlerdi. Yani aynı yöntemle hem "Barış Masası"nı korumuş ve yine aynı yöntemle devirmişlerdi.

Bu tarz provokatif eylemlerle gerilim yükseltilir, medya üzerinden yalan dolan haberlerle tırmandırılarak tam bir kamplaşma ve kutuplaşma yaratılır. Günümüzden örnekler vermekteki gayemiz meselenin daha iyi bilince çıkması içindir. Aslında yüzyıl önce İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından uygulanmış yol ve yöntemlerdir. Ermeni evlerinin işaretlenmesi "Kiliseler cephaneye deposu olmuş", "Ermeniler askere kurşun sıktı" teraneleri o zamanki medyatik yöntemlerdir.

Altıncı aşama prova aşamasıdır. Yine daha güncel örneklerle devam edeceğiz. Aralık 1978 Maraş Olayları resmi rakamlara göre 105 kişinin ölümü ve yüzden fazla iş yerinin tahribiyle sonuçlanmıştır. Mayıs-Temmuz 1980 Çorum Olayları yine resmi rakamlara göre 57 Alevi yurttaşın ölümü ve iş yerlerinin talanıyla sonuçlanmıştır. 2 Temmuz 1993 Sivas'ta 33 aydın ve demokrat ve sanatçı diri diri yakılmıştır. Diyebilirsiniz ki Çorum, Maraş veya Sivas provokasyonları bir soykırım hazırlığı mıydı? Tabii ki hayır! Bunlar "derin devlet" dediğimiz karanlık yapı ve güçlerin kullanım alanında olan değişik taktik ve varyasyonlar olarak bilinmelidir. Gericileşen kapitalizmin arşivlenmiş "Özel Harekat" dosyaları olarak sümen altında bekletilirler. Bazen bir "kaos" ya da "darbe" hazırlığı olarak, bazen bir katliam tertibi, bazen de "Barış Masası" gibi masaların devrilmesi amacıyla kullanılır.

Konumuz özelinde Ermeni soykırımı için yapılan ön hazırlığa tarihten onlarca örnek gösterebiliriz ama biz en can alıcı örnekle yetineceğiz.

1909 Adana Katliamı

Adana, Doğu'dan gelen göçmen işçi topluluklarıyla ve yerel örgüsüyle kozmopolit bir yapıya sahiptir. Kentin yarısından fazlası Hristiyan'dır. Dönem itibariyle Ermeni mevcudiyeti ise 30 binden fazladır. Ticarete Müslümanlara oranla daha imtiyazlı ve parasal olarak daha güçlüdürler. Bu zenginliğe içeren yerli bir tabaka zaten mevcuttur.

Bundan yaklaşık 110 yıl önce Adana Katliamı hangi yaygaralarla başlıyor biliyor musunuz? Hiç yabancı olmadığımız şeyler.

“Ermeniler tarafından cami yakıldı!”

“Ermeniler kiliselerde cephane biriktiriyor!”

“Hükümet askerlerine Ermenilerce ateş açıldı!”

Halkın dinsel ve etnik hassasiyetlerini bir diğerine karşı silah olarak kullanma ve kışkırtma yöntemi hiç değişmiyor. 70 yıl sonra Maraş'ta “Komünistler cami yaktı!” yaygarasıyla başlatılmıştı olaylar... Konumuza dönelim... Yağmalanan evler, yakılıp yıkılan dükkânlar ve binlerce kadın, çocuk, insan cesedi... Bilanço tam bir katliam: 30 bin ölü... Yakılıp yıkılmış, talan edilmiş binlerce dükkân ve ev... Bu ev ve dükkânların yüzde 90'ı Ermenilere ait... 30 bin ölüden 1000-2000'i Müslüman, gerisi tamamen Ermeni...

Komediye bakın! Öldürülenler Ermeni, evi barkı yakılıp yıkılanlar Ermeni ama olayların müsebbibi yine Ermeniler olarak gösteriliyor. İddianın inandırıcılığının hangi düzeyde olduğunu bilançodan çok iyi çıkarabiliyoruz. Bu olaylardan sonra Adana'da (Kilikya) neredeyse Ermeni kalmıyor.

1909, Osmanlı'da iktidar kavgalarının ayyuka çıktığı bir dönemdir. Meşrutiyetin İlanı-Feshi, Kanuni Esasi'nin İlanı-Feshi, Meclis-i Mebusan'ın oluşturulması, padişahlığın sembolik hale getirilmesi akabinde tekrar yetkiyle donatılması...

Sizleri tarihler ya da anlaşma isimleriyle boğmak istemiyoruz. 1870 ile 1920 arası Osmanlı üst yapısında büyük bir siyasal istikrarsızlık dönemi darbelerin darbeleri kovaladığı bir dönemdir. 1909 özeline gelirsek siyasal iktidar II. Abdülhamit ile İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) arasında gidip gelen neredeyse ortaklaşa bir hükümdür. Kilikya'da uygulanan ise tam bir soykırım ön hazırlığıdır. 1909 Kilikya trajedisini Anadolu kadın hareketinin öncülerinden sayılabilecek Zabel Yesayan öykülemiştir.

Abdülhamit'i bu katliama yönelten sosyal, siyasal vb. nedenlere bir göz atalım. 1876'da padişah olan II. Abdülhamit dönemine siyasal literatürümüzde “İstibdat Dönemi” denir. Gericileşme dönemi, baskıcı uygulamaların arttığı, sansür ve siyasal suikastların gündeme sokulduğu bir dönemdir. Uluslararası konjonk-

türde emperyalizmin kendini ağır ağır hissettirdiği bir süreç başlamıştır. Gerilemekte olan Osmanlı İmparatorluğu, uluslararası arenada kendine uygun bir yer aramaktadır. Zira 17. yy.dan beri ekonomik olarak gerileyen ve sürekli toprak kaybeden bir Osmanlı vardır.

1876'da Abdülaziz'i tahttan indirerek yerine V. Murat'ı getiren Mithat Paşa ve çevresi ruh sağlığını yitirmiş bu padişahla yürüyemeyeceklerini anlayınca Meşrutiyet ilanı şartıyla II. Abdülhamit'i tahta oturturlar. 31 Ağustos 1876'da tahta geçen Abdülhamit bir yıl geçmeden tarihte "93 Harbi" olarak bilinen savaşın içinde bulmuştur kendini.

Bir yıl süren bu savaş sonucu Bulgaristan, Bosna-Hersek, Sırbistan Karadağ ve Romanya kısmen bağımsızlıklarını elde etmiş; Ruslar doğudan Kars, Ardahan, Rize, Artvin ve Batum'u Osmanlı'nın elinden almış ve Osmanlı bu savaşta yaklaşık 90 bin ile 120 bin arasında askeri kayıp yaşamıştır.

Ayastefanos Anlaşması'yla Osmanlı, tarihteki en kötü dönemine girmiştir. Osmanlı-Rusya'da Osmanlı Panslavizm savaşları sonucunda Kafkaslar ve Balkanlar'da yaşayan yaklaşık 500 bin ya da daha fazla Müslüman yaşadıkları topraklardan sökülüp göçe zorlanmıştır. 1870'lerin şartlarında öylesi büyük bir sürgünler yumağının kırımsız ve katliamsız gerçekleşeceğini düşünmek sofiyane olur. Kimi tarihçilere göre 300-500, kimine göre 1 milyon Müslüman bu tarihsel dönemde Anadolu'ya göç ettirilmiştir.

Balkanlar'dan gelen göç dalgasına biz Boşnak ya da Arnavut derken Kafkaslar'dan gelen Abhaz, Adige, Kabarday gibi topluluklara kısaca Çerkes demişiz. Savaş ve sonrası stratejisinin Osmanlı üst yapısına nasıl yansıyacağını tahmin etmeye çalışalım. Bunun Osmanlı bürokrasisi, askeri hiyerarşisi ve aydınları üzerinde nasıl bir düşünce dönüşümüne, nasıl bir şekillenişe sebep olacağını tahmin etmeye çalışalım.

Slavlar Müslümanları yaşadıkları topraklardan sürmüş, Ruslar Ayastefanos Anlaşması'yla Anadolu topraklarının bir kısmını Batum da dâhil olmak üzere ilhak etmiş ve yine aynı anlaşmayla Ermeniler için bazı iyileştirmeler istiyor, yarı otonom sayılabilecek bir yerel yönetimi Osmanlı'ya dayatmıştır.

Buraya bir parantez açarak önceleri sıradan bir posta memuru olan, sonradan İTC hükümetlerinde iç işleri bakanlığına kadar yükselen Talat'ın ruh haline bir göz atalım. Eşinin anılarından öğrendiğimiz kadarıyla Edirne'nin Bulgarlara teslim edilmesinden sonra ilk kez ağlıyor ve "...ömrümün geri kalanını Yunan, Bulgar ve Karadağlılardan intikam almaya vakfetime razıyım" diyor.

Osmanlıcılık ile milliyetçilik arasında gidip gelen ve giderek radikalleşen ve hatta ileride bir canavara dönüşen Talat'ın kişiliğini toplumsal süreçten bağımsız

sız bir şekilde ele almamız mümkün değildir. Rusya Ermenistan’a oynarken yenilmiş Abdülhamit aklınca bir diplomasi atağına kalkıyor. 4 Haziran 1978’de gizli Kıbrıs Sözleşmesi’yle Rusya’ya karşı kendilerinin safında savaşıma sözü karşılığında Kıbrıs’ı İngilizlere veriyor.

Bir yandan İngilizlerle flört eden Abdülhamit, öte yandan da Almanlarla beraber Hicaz Demiryolunun inşasına başlamıştır. Abdülhamit’e göre (ki İslam Halifesidir) bu demiryolu İslami birliğin pekiştiricisi olacaktır. Bu demiryolu ile beraber İslam dünyası maddi ve manevi olarak Osmanlı ile daha sıkı bağlar içine girecektir.

*“Birleştirici bir inanç olarak İslam’ın vurgulanması aynı zamanda Hindistan’da milyonlarca Müslümana hükmeden İngilizleri de korkutuyordu. Londra Osmanlı etkisini baltalamak için Arap topraklarında gizliden gizliye faaliyetler yürütüyor”*du.

“Bu arada rakibi Alman kayzeri de kendisini dünya Müslümanlarının savunucusu ilan etmişti.” (Gregor Suny, *Ancak Çölde Yaşayabilirler*, s. 152)

Diplomasi atağına devam eden Abdülhamit Ayastefanos’tan 4 ay sonra Temmuz 1978’de tarafları ikna ederek Berlin Anlaşması için masa etrafına topluyordu. Balkanlar’da Bulgarlara prenslik ve diğer ülkelere de önemli imtiyazlar verilerek masadan kalkılıyordu. Ama en azından Rusların tehdit olduğu konusunda Batılı ülkeler ikna edilmişti. Tabii bu anlaşmada da aynı Ayestefanos’da olduğu gibi Ermenilerin Osmanlı içindeki statülerini iyileştirme noktasında bir takım reform sözleri verilmişti. Ancak ne Ayestefanos ne de Berlin Anlaşması’nın bu hükümleri asla hayata geçmemiştir.

Bir tarafta Almanya-Avusturya, diğer tarafta İngilizler ve Fransızlar ve kendine güçlü müttefikler yaratmaya çabalayan bir Osmanlı... Osmanlılar Müslüman burjuvaziye oranla ticaret burjuvazisi gelişmiş ve batıdan başlayan uluslaşma hareketinin nispeten nüvelerini taşıyan Hristiyan topluluklardan darbe yiyordu. Uluslaşma ve bunun yarattığı bağımsızlık hareketleri imparatorluğun çevresinde olduğu kadar olmasa da imparatorluğun bizzat göbeğinde yani Anadolu’da da baş göstermeye başlamıştı.

Ermeniler ve Kürtler!

Müslüman topluluklar olması hasebiyle Kürtlerin bir potaya sokularak hiyaya getirilmesi için formüller vardı. Ancak daha düne kadar “Millet-i Sadıka” unvanıyla anılan Ermeniler için bir formül bulunamıyordu.

Ermeni, Rum ve Yahudi burjuvazisi diğer yerel burjuvaziye oranla palazlanmış ve önemli bir güç haline gelmişti. Müslüman burjuvazi zayıf ve cılız bir

halde çırpınırken gayrimüslim burjuvazi nasıl sultanlara borç verecek kadar büyük bir ekonomik güç haline dönüşmüştü?

Burada kilometre taşı 1838’de imzalanan **Baltalimanı Anlaşması**’dır.

Bu anlaşma da aynı gizli Kıbrıs Anlaşması’nda olduğu gibi bir çeşit **rüşvet** anlaşmasıdır. Gerilemeye başlamış ekonomik dar boğazlarda çırpınan Osmanlı’da iç isyanların boy verdiği bir süreçte imzalanmıştır. Başını Mısır valisi Kavalalı M. Ali Paşa ile hariciye nazırı Mustafa Reşit Paşa’nın çektiği isyan Osmanlı saltanatını ciddi olarak tehdit eder hale gelmiştir. İsyanın bastırılması için İngilizlerin ayağına giden II. Mahmut yardım karşılığında Baltalimanı Anlaşması’nı imzalamıştır. Bu ticari anlaşmaya göre Osmanlı’nın tarım ürünleri üzerine uyguladığı tekel son buluyordu.

Gümrük vergileri neredeyse sıfırlanıyor ve Britanyalı tüccarlar yerli tüccarların yararlandığı bütün imtiyazlardan yararlanıyordu. Yerli tüccar örneğin malını bir şehirden diğer şehre getirmek için “transit vergisi” öderken Britanyalı tüccarlar bir defalığına ülkeye girişte küçük bir vergi ödedikten sonra malını Osmanlı sınırları içinde hiçbir vergi ödmeden istediği yere nakledebiliyordu.

İzleyen 3 yıl içinde benzeri anlaşmalar Fransa, İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, İspanya ve Portekiz’le de imzalanmıştı.

Ticari kapitalizmin gelişmesi için bütün kapılar açılmıştı. Ticarete daha çok Osmanlı’daki gayrimüslim tüccarları muhatap alan Batılılar bu hamleleriyle gelir dağılımındaki eski düzeni bozmuş, Müslüman lonca ve çalışanları ile köylülerin giderek daha çok yoksullaşmasına yol açmıştır.

“19.yy’ın ortalarından itibaren Müslümanlar iş dünyasında ekonomik ve toplumsal bakımdan gayrimüslimlere tabii olmuştur. Yüzyılın başında imparatorlukta 42 matbaadan sadece 11’i Müslümanlara, metal işleme fabrikalarından 1’i Müslümanlara 22’si gayrimüslimlere aitti. Bursa’daki ham ipek imalathanelerinden 6’sı Müslümanlara, 2’si devlete, 33’ü gayrimüslimlere aitti.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.80)

Bu bilanço gayrimüslim tüccarları gözle görünür bir biçimde Müslüman tüccarlar karşısında farklılaştırmıştı. Osmanlı’nın yerel Müslüman burjuvazisinin güdük ve cılız, sanayisinin ise yeterli boyutlara ulaşamamasının nedenlerini bu anlaşmalara (1838 Baltalimanı ve ilerleyen 4 yıl içinde yapılan diğer anlaşmalar) bağlayan tarihçi ve ekonomist sayısı küçümsenmeyecek kadar çoktur.

Ağır vergiler altında ezilen Osmanlı küçük işletmeleri Avrupalı ticaret burjuvazisiyle rekabet şansını yitirmiş, köylülük ve yarı-proleter diye sınıflandırabileceğimiz kesim ne topraktan kopabilmiş ne de küçük zanaatlar tabakasına girebilmiştir. 1830-1870 arası bu dönem Osmanlı için ekonomik yıkım döne-

midir. Aldığı borcu yeni bir borçla ödemek zorunda kalan Osmanlı ayakta durabilmek için reaya vergi üstüne vergi bindirmeye başlamıştır. Ta Selçuklu'dan beri hatta Orta Asya'nın steplerinden beri ekonomisini talan, fetih-talan ve haraç üzerine oturtmuş olan Osmanlı'nın bu iktisat kültürü halk edebiyatına bile konu olmuştur.

*“Şalvarı şaltak Osmanlı
Eyeri kaltak Osmanlı
Ekende yok biçende yok
Yiyende ortak Osmanlı”*
(Erdoğan Aydın-Öteki Tarih)

Halk edebiyatının bu eşsiz örneğinde de görüldüğü gibi Osmanlı iktisadiyatı üretim veya istihdamdan daha çok vergi ve haraç üzerinde şekillenen bir iktisadiyattır.

Osmanlı iktisadındaki bu düzenin üst yapısal yansıması kendini öncelikle aydınlar içinde göstermeye başlamıştı. Bir yanda emperyal diğer yandan ulus devletler, bir yandan devletlerin ulusları tespit etmesi gerektiğini savunan milliyetçilik akımı diğer yanda ilahi olarak atanmış yöneticilere fetih haklarına ve hanedanların devamıyla bahşedilen yetkiye dayalı bir paradigma vardı.

Osmanlı elitleri “Batılılaşmak” adı altında yeni fikir ve akımlarla temas etmişlerdi.

Ulus olmanın imparatorluktan ayrılmayı meşru kılacak “kendi kaderlerini tayin hakkı” gibi parlak yanları, kanunlar karşısında eşitlik ilkesi vardı. Ayrıca meşrutiyetlerle beraber Osmanlı hiyerarşisinin kadim geleneklerini baltalayan anlayışlar geliyordu. Bununla beraber emperyal geleneklerden kopmak istemeyen daha doğrusu imparatorluğun işgalci-ilhakçı özelliklerini muhafaza ederek fakat siyasal üst yapısını benimsemeyen hem Panislamizm hem de Pantürkizm'i benimseyen oldukça güçlü bir akım da vardı. Bu akım daha çok askeri yapı içinde örgütleniyordu.

“Ulus neyin oluşturduğu konusundaki muğlaklık Osmanlı Türkleri arasında güçlü ve tutarlı bir milliyetçiliğin gelişmesini engelledi ya da en azından geciktirdi.”

“Türkçü ve Turancı anlayışın nüveleri en azından ‘Türk olmaktan Türki bir dil konuşmaktan gurur’ duyan yaklaşımlar yine burjuvazi ve proletaryanın en önce serpilmeye başladığı Bakü, Kırım ve Tiflis civarında ses vermeye başlamıştı. Bu akımın öncüleri Kırım’da İsmail Gaspralı, Güney Kafkasya’da Mirza Fetali Ahundo ve Bakü’de Hüseyinizade Ali Bey gibi aydınlardı.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.178)

Aynı topraklar Ermeni siyasal oluşumlarına da sahne oluyordu. Rus hükümetinin 1885'te Ermeni okullarını kapatarak başlattığı yeni asimilasyon girişimi Ermeni aydın ve gençlerini harekete geçirmişti. Bu arada Güney Kafkasya'da demografik olarak Ermenilerin azımsanmayacak bir yoğunlukta olduğunu söyleyelim. Mesela Bakü'de nüfusun yüzde 50'ye, Tiflis'te yüzde 30'a yakınının Ermeni olduğu bilinmektedir. Bakü iş dünyasının egemeni Ermeni burjuvazisidir. Dolayısıyla sınıf olarak proletarya ve yeniçağın aydınlık fikirleri de öncelikle bu topraklarda filizlenmiştir.

Rus baskısıyla serbest örgütlenme imkânı bulamayan Ermeni aydınlar 1886'da Cenevre'ye geçerek Hınçak (Çan) Partisi'ni kurdular. Hınçak kendisini sosyalist olarak tanımlamasına rağmen Marksizm'e mesafeli duran bir partidir. Daha önceleri 1870'lerde liberal bir dünya görüşünün savunucusu olan Mşag Gazetesi etrafına toplanan ve Rus yanlısı bir çizgi savunan aydınların birçoğu Hınçak saflarına geçmiştir.

Avedis Nazarbekyan ve eşi Mara Vartanyan Hınçak'ın iki kurucu önderiydi. Bu ikili bağımsız-sosyalist ve birleşik bir Ermenistan'ı savunuyordu. İzledikleri güzergah silahlı mücadele idi. Önce Osmanlı Ermenilerini kurtaracak, daha sonra bu Rus ve İranlı Ermenilere esin kaynağı olacak ve böylece Birleşik Sosyalist Ermenistan kurulacaktı.

Aynı yıllarda Rus popülizminden etkilenmiş bir grup genç Ermeni Yeridasart Hayastan (Genç Ermenistan) adlı bir örgüt kurarak Osmanlı ve İran'da örgütlenmeye başlamıştı. 1890'da Tiflis'te Kafkas radikalleriyle bir araya gelen Hınçaklar, Taşnaksutyun (Ermeni Devrimci Federasyonu) kuruyorlar. Ancak 1 yıl geçmeden sosyalist olduğunu iddia eden Hınçaklar ayrılıyor ve yine Hınçak olarak devam ediyorlardı.

Anadolu'nun ilk Ermeni siyasal oluşumu ise Armenagan adı ile Van'da kurulmuştur. "*Aktivist öğretmen Mıgırdıç Partukalyan Van'daki bazı Ermenilerin bağımsız Ermenistan'ı devrimle kurabileceklerini düşünmelerine esin kaynağı olmuştu.*" (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.114) Legal ve illegal oluşum ve yayınlar için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bilinen ilk Ermenice gazetenin 18. yy. sonlarına doğru Madras (Kastamonu)'ta çıkarıldığı bilinmektedir. Hızla değişip dönüşen siyasal dünya Taşnaklar'ı biraz daha milliyetçi bir güzergâha doğru iterken Hınçakların durmadan bölünmesine sebep oluyordu. Bu bölünmeler herhangi bir sınıf ya da zümreden çok bütün ulusun partisi olduğunu savlayan Taşnaklar'ın işine yarıyordu.

Hızla gelişen ve büyüyen Taşnak, "bağımsız Ermenistan" şiarını terk etmiş ve bunun yerine "özgür Ermenistan" şiarına sarılmıştı. Buna göre her Ermeni

topluluğu kendi bulunduğu imparatorluk sınırları içinde iyileştirmeler ve reformlarla daha özgür hale gelecekti. Aynı dönemde Rusya nasıl bir sıkı asimilasyon politikasını hayata geçirmişse Abdülhamit de bundan hiç geri kalmamıştı. Bütün ulusal ifade biçimleri yasaklanmıştı. Artık hiçbir eserde Ermenistan sözcüğü kullanılamıyordu. Hatta 500 yıl önce yaşamış Ermenistan kralı V. Levon'un resimlerini basmak bile yasaktı.

Kıbrıs'ı almasına rağmen Britanya'nın Osmanlı'ya desteği geriliyor, aksine Alman ve Fransız nüfuzu büyüyordu. Artık Almanlarla Fransızlar kıyasıya bir rekabet içindeydiler. İngilizlerdense Almanlarla daha sıkı fıkı olan Abdülhamit sansür ve suikastlarla pekiştirdiği gericiliğe Hamidiye Alayları'nı kurdurarak yeni bir yönelim katmıştı.

1890'ların başında İslam kimliği altında düzensiz, başına buyruk Kürt alayları oluşturulmuş ve silahlandırılmıştı. Ermenilere yönelik en büyük toprak ve arazi gaspları bu dönemde yaşanmıştır. Vergi üstüne vergi ödeyen Ermeni, gasp edilen arazisinin bile vergisini ödemek zorundaydı.

Ermenilerin kendi öz savunma birliklerini oluşturmaktan başka hiçbir çaresi yoktu. Yer yer Ermeni direnişleri baş göstermeye başlamıştı. 1891-94 arası Sason Direnişleri (bugünkü Siirt-Batman arası olan bölge), 1892'de Zeytun (Maraş bölgesi) ve 1895-96'da büyük Van direnişlerinin hemen hepsi Hamidiye Alayları'nın desteğiyle bastırılmıştır. Birbirinden kopuk ve aralarında koordine olmayan bu yöresel direnişlerin hepsi aynı yöntemlerle birkaç yıl içinde ezilmiştir.

Ermenilerin "terbiyecisi" olarak addedilen Kürtler, bu karmaşada palazlanıyor, güçleniyor, silahlı ve yasal güç sayılmalarından dolayı bölgenin nüfuzunda önemli derecede söz sahibi oluyorlardı. Birbirini takip eden irili ufaklı yüzlerce direniş birkaç ay ya da yıl arayla peş peşe bastırılıyordu. Erzurum, Trabzon, Arapgir, Bayburt, Bitlis, Urfa, Diyarbakır, Hacın (Sainbeyli)... Bir daha Zeytun... Bir daha Sason... Bir daha Van...

"Sivas Gürtün'de katliam öncesinde 2 bin Ermeni varken sadece 500'ü hayatta kalıyor."

"Dersim'den gelen Kürtler Harput'ta kasabalara girip Ermenileri öldürmeye, evlerini yağmalayıp yakmaya başlıyor. Buna Türkler de katılıyor." (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.151-152)

Diyarbakır'da ismi bugün bile hala "Çarşıya Şewıtı" (Yanık Çarşı) olan Ermenilere ait yüzlerce işyeri, yarı sivil çetelerce bir günde yakılıyor. 3-5 gün içinde 1200'e yakın Ermeni öldürülüyor, 500'den fazla kız çocuğu ve genç kadın Kürtler tarafından kaçırılarak zorla İslam'a geçiriliyor...

Konuşmamızın başlarında başarılı olan her provokatif eylem biçiminin Os-

manlı'nın savaş ve siyaset arşivine girdiğini ve yeri ve zamanı geldiğine evrimleşmiş yeni şekilleriyle çağa uygun olarak tekrar kullanıldığını söylemiştik. Kuttuplaştırarak Ermeni'yi Kürt'e, Rum'u Laz'a kırdırma taktikleri daha sonradan Yahudi'yi Türk'e, Alevi'yi Sünni'ye kırdırma, muhafazakârların karşısına laikleri sürme şeklinde gerçekleşmiştir.

1890'da Hamidiye Alayları, 1920'lerde Laz Alayları, 1985'te koruculuk sistemi, bunların tümü halkı halka kırdırma metotlarıdır. Tarihte başarılı olduğu görüldüğü için iktidar sahibi hâkim sınıflar tarafından isim vs. değiştirilerek sürekli kullanılırlar.

Ermeni meselesi çok ciddiydi. Bulgaristan ya da Sırbistan meselesine benzemiyordu. Çünkü imparatorluğun şurasında burasında değil tam göbeğinde, Anadolu'da patlak vermişti.

“Abdülhamit döneminde yapılan kıyımların büyük bölümünü hükümet birlikleri ve onların öldürme izni verdikleri kalabalıklar gerçekleştirmişti. Katliamlar sona erdiğinde tahminlere göre 100 bin ile 300 bin arası Ermeni hayatını kaybetmişti.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.160)

Abdülhamit Osmanlı padişahları içinde bireysel maddi birikimi en fazla olan padişaktır. Aynı bir tüccar ya da sanayici gibi birçok ticari alanda şahsi sermaye bulundurmaktaydı.

Bütün bu mali işlerini bir Ermeni'ye yaptırmasına rağmen onda içten içe bir Ermeni düşmanlığı da vardı. Bunu nereden çıkarıyoruz? Kişisel sohbetlerinde eski Hariciye Nazırı ve sadrazam Said Paşa'ya şöyle diyor: *“Ermeni sorunu reformla değil ancak kanla çözülebilir.”*

Yine kendi hatıratında Ermeniler için şu aşağılayıcı cümleleri kullanıyor: *“Ermeniler hissetmedikleri bir acıdan dolayı ağlıyormuş gibi görünmektedir. Büyük güçlerin arkasına saklanan ufak bir sebepten ötürü yaygara koparan bir millettirler, bir kadın kadar korkak ve nazenindirler...”*

Tarihçi Selim Deringil, Abdülhamit'in Ermenileri yok etmeyi değil sindirmeyi, yıldırma ve aşağılamayı amaçladığını söyler. Aşağılamak niçin amaç edinilir? Başkaldıran bir topluluk sindirilir, yok edinmek istenir de niçin aşağılanır? Müsaadenizle biraz güncel dönmek istiyoruz. Katledilen Kürt gerillaların bedenleri kadın olsun erkek olsun cırtlıplak teşhir edilir, kulak veya burunları kesilir ya da Dargeçit'te olduğu gibi erkekler köy meydanına toparlanarak kadın ve çocuklarının gözü önünde dışkı yemeye zorlanır. Öldürülen bir gerillanın karnı değil, bağırsakları iç organları çıkarılarak teşhir edilir. İşkencehanelerde sorgulanan devrimciler birbirlerine işkence yapmak ya da birbirlerinin yüzüne tükürmek için zorlanır. Örnekleri yüzlerce çoğaltabiliriz. Bu yol savaş kriterle-

rine göre yapmayan gericiliğin, faşizmin başvurduğu bir yoldur. Bunda amaç, kişinin veya topluluğun moral değerlerini tahrip etmektir. Kişinin veya topluluğun kendine olan güvenini sarsmaktır ve kişi ve çevrede bir korku ve panik fobisi başlatmaktır.

Bu bir terör yöntemidir ve her yerde olduğu gibi burada da faşizm bir terör iktidarındır. Korku ve panik kalıcı hale getirilerek örgütlenme potansiyeline sahip kişi ve topluluklarda bu potansiyeli ötelemek ya da sıfırlamak amaçlanır.

Aradan onlarca yıl geçmesine karşın gerici iktidarların bazı savaş yöntemlerinden hiç vazgeçmediğini görüyoruz. Niçin? Kilometre taşlarına bakalım.

1915 Ermeni Soykırımı ve bu sürece kadar coğrafyada olagelmış irili ufaklı Ermeni ve Kürt başkaldırılarının bastırılması başarıyla sonuçlanmıştır. 1914-24 arası Rum katliamı ve tehirci ya da mübadelesi başarıyla sonuçlanmıştır. 1920 Koçgiri Kürt isyanının bastırılması, 1925 Şeyh Sait İsyanı, 1930 Ağrı ve Zilan olayları, 1938 Dersim karşı koyuşu hep başarıyla bastırılmıştır. Faşizm ve gericiilik başarı elde ettiği hiçbir yöntemi unutmaz! Onu saklar, arşivler, yeniçağa uygun hale getirir ve yeniden kullanır...

Bir örnekle geçelim. Yaklaşık 150 yıl önce uygulanan bir metot olan Hamidiye Alayları 30-40 yıl sonra karşımıza Laz Alayları olarak çıkıyor. Ve yüzyıl sonra ise Koruculuk Sistemi olarak sahne alıyor... Hamidiye Alayları'nı kim eğitip silahlandırıyor? Koruculuğu kimler tesis ediyor?

Abdülhamit'e dönelim.

Sohbetimizin başında Abdülhamit'in Panislamist olduğunu ve Hindistan'dan Hicaz'a kadar olan bu topraklar üzerinde Osmanlı Saltanatı altında bir İslami birlik yaratmak istediğini söylemiştik. Yine tarihçi Murat Özyüksel Abdülhamit'in Panislamist olmadığını söylüyor ve pratiğini şöyle özetliyor: "...*milliyetçilik virüsünün Türk olmayan Müslüman halkları yani Araplar, Kürtler ve Arnavutları etkilemesinin önüne geçmekti.*" Ancak Özyüksel'in bu belirlemesinden bile biz Abdülhamit'in panislamist olduğunu çıkarabiliyoruz. Tabii biz bu söyleşi babında çok iddialı savlar ileri sürmüyoruz. Akademik olarak böyle bir kimliğe sahip değiliz. Tarihçi olduğumuz iddiasında asla değiliz. Bir dünya görüşümüz var ve okuyup araştırdığımız konuları kendi dünya görüşü süzgecimizden geçirip öyle yorumluyoruz.

İTC tarih sahnesine çıkıyor!

II. Abdülhamit gericiliğine karşı örgütlenen Türk aydınlarının örgütü İTC'nin 1890'lı yıllarda Selanik'te kurulduğu söylenir.

Örgütün önderliği dönemin akademisyenleri ve Osmanlı ordusu içindeki

genç askerlerden oluşmaktadır. Düşünsel altyapısı 1860'larda gelişen **Genç Osmanlılar** grubuna dayanmaktadır. Örgüt bütün Osmanlı tebaasının temsilcisi olduğu iddiasıyla yola çıkmış; Ermeni, Rum, Türk, Kürt, Çerkes vd. bütün milliyetlere bir devlet çatısı altında özgür bir hayat vaat etmektedir.

İllegal bir örgütlenme anlayışına sahip olan İTC'nin Paris'te Meşveret, Londra'da Hürriyet, Cenevre'de ise Mizan adlı üç yayın organı vardır. Alman Kayzeri II. Vilhelm'le ciddi temasları olduğu iddia edilen bu örgüt, son halini ise Paris'te örgütlenen Dr. Nazım ve Dr. Bahattin Şakir'in grubuyla birleşerek almıştır.

Daha sonra Anadolu'da İzmir merkezli olarak örgütlenmelerine hız vermişlerdir. İTC'nin askeri-istihbari örgütlenmesi günümüzde MİT olarak şekillenen **Teşkilat-ı Mahsusa**'dır. Soykırım teorisi örgütün beyni olan Dr. Bahattin Şakir ve Dr. Nazım tarafından şekillendirilmiştir. Ordu içinde Fedai-i Zabitan adı altında örgütlenen İTC'nin ayrıca birçok legal ve illegal grubu da mevcuttur. Bunlar Türk Gücü Cemiyeti, Türk Ocağı, Osmanlı Genç Dernekleri, Köylü Birliği Cemiyeti, Bakü Müslümanları Cemiyeti, Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti, Halka Doğru Cemiyeti, Osmanlı Maarif Cemiyeti, Osmanlı Sanatkarlar Cemiyeti, Donanma Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Kolaycı Esnafı Cemiyeti ve Hilal-i Ahmer (bugünkü adıyla Kızılay)...

1870 Anayasası ile birlikte Osmanlı'da Türkleşme eğilimle güçlenmekteydi. Türkler diğer İslam halklarının etrafında kaynaşacağı "temel unsur" olarak görülmeye başlanmıştı. İTC Türkçü tahayyüle bağlı yerel komiteler şeklinde örgütleniyordu.

Bu arada milliyetçilik akımı geliyor, Tatar entelektüel Yusuf Akçura "Osmanlıcılık" ya da "Panislamizm" yerine Türklerin ırka dayalı bir Türk milliyetçiliği izlemesi gerektiğini öneriyordu. Jön Türklerin okumuş kesimleri, örneğin Ziya Gökalp, Türk ırkının "yeni bir hayat" kuracağı ve "yeni insanlar" yetiştireceği savıyla ortaya çıkıyordu. Enver Paşa ve Mustafa Kemal'i de bünyesine katan İTC bütün Türkçü, Turancı ve ırkçı yaklaşımlara rağmen ideolojik anlamda henüz monolitik bir yapıya sahip değildi. Ne tam anlamıyla Türkçü-Turancı, ne Osmanlıcı-Fetihçi, ne de yalnız milliyetçiydi. Ama şunu görüyoruz ki, otuz küsur yıl süren II. Abdülhamit gericiliğine karşı aslında bunların hepsini birden savunuyordu. Yeri geldiğinde Türkçü-Turancı yeri geldiğinde ise özgürlükçü ve reformcuuydu.

İdeolojik ilkeler doğrultusunda bir programı yoktu, aksine eklektik ve tamamen pragmatist-faydacı bir örgütlenme anlayışına sahipti. Rumeli ve Balkanlar'da çok iyi örgütlenen İTC, 1908'e gelindiğinde illegaliteden vazgeçerek açıktan parti kimliğiyle muhalefete başlamıştı. 1908 Haziran'da İngiltere ve

Rusya, Balkanlar ve Makedonya için görüşmelere başladığında (buna tarihte Reval Görüşmeleri denir) Alman yayılcılığına karşı bir ittifak arayışında olan Osmanlı saltanatı da bu görüşmelere katılmaya karar vermiştir. İTC'nin büyük muhalefeti bu anda başlamıştır. Bu görüşmeler “Sultan memleketi satıyor” propagandasına dönüştürülüp derhal yeniden 1876 Anayasası'nın kabulü ya da Meşrutiyet'in yeniden ilanı dayatmasıyla protesto edilmiştir.

Açıktan bildiriler dağıtılıyor, saraya telgraflar çekiliyor, sokak hareketleri düzenleniyordu. Osmanlı'ya karşı çete savaşı verenler de dâhil olmak üzere herkesle, Yunanlılarla, Makedonlarla ittifaklar yapılıyordu. Kürt-Ermeni bütün aydınlarla ortak hareket noktaları belirleniyor, protestolar aynı zamanda bir kutlama eylemine dönüştürülüyordu.

Saltanat ise tehdit edici bu muhalefeti bastırmak için bazı yaptırımlar içine girmişti. Buna göre Balkan birliklerinde görevli Resneli Niyazi Bey ile Enver Bey zapt edilip getirilmeli ve İzmir'de konuşlanmış tümenler derhal Selanik'e doğru harekete geçirilmeliydi. Ancak tutuklama yapmak için Abdülhamit tarafından gönderilen üç komutan ya da paşadan ikisine İTC tarafından suikastlar yapılmış ve biri de dağa kaldırılarak bertaraf edilmiştir. Ve İzmir'den gemilere bindirilerek Selanik'e doğru yola çıkan tümenler, İTC beyinlerinden biri olan Dr. Nazım tarafından ikna edilerek saf değiştirmeleri sağlanmıştır. Bağımsızlıkçılık idealini bir yana bırakarak özgürlük şiarına sarılan Taşnaksutyan da özellikle İstanbul başta olmak üzere birçok kentte yüzlerce militanı ile bu eylemliliklerin içine katılmıştır.

Temmuz 1908, II. Meşrutiyet'in ilanı ve Sultan M. Reşat'ın sembolik padişahlığı altında İTC iktidarının başlangıcı olmuştur.

“1908 devrimini izleyen ilk beş yıl içinde sürekli hükümet krizleri ve şiddetli değişimler yaşandı. Jön Türklerin Osmanlı Devleti'ni yönettiği 10 yıl içinde on iki farklı kabine kuruldu ve bozuldu. (...) İTC liberal Türk muhalefetini büyük bir düşman olarak görüyor; Prens Sabahattin'in itibarını karalamak için hummalı bir faaliyet yürütüyordu.”

“Muhalliflerine karşı sertlerdi, hatta gazetecileri öldürüyorlardı. Dr. Şakir ve Dr. Nazım gibi eylemciler kapalı kapılar ardında kilit roller oynuyor, Türk milliyetçisi çizgiyi güçlendiriyorlardı.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s.193)

Dâhiliye Nazırı olan Talat ise derinlerde gizlediği kimliğini artık açıktan açığa savunuyordu. *“Anayasaya göre Müslümanlar ile kâfirler arasında tam bir eşitlik sağlanacaktır. Bunun kesinlikle imkânsız olduğunu siz de biliyor, hissediyorsunuz. Hem şariat hem tarihimiz bu tür bir eşitliğin önünde engeldir.”*

Aslında özgürlükçü değil de bir dikta yanlısı olduğu şu sözlerinden daha iyi

anlaşılmaktadır: “İktidarı paylaşmak isteyen bütün vasat kafaları ezmek lazım. İç barış için hükümet Neron’dan daha sert olmalıdır.”

Talat’ın yol arkadaşı olan Dr. Nazım’a kulak kabartalım.

“Çeşitli milliyetlerin hak iddiaları bizim için çok büyük bir rahatsızlık kaynağıdır. Dilsel, tarihsel ve etnik hevesleri tiksintiyle karşılıyoruz. Şu veya bu grubun kaybolması gerekiyor. Toprağımızda tek bir ulus olacak ve tek bir dil konuşulacaktır; Osmanlı ulusu ve Türkçe...” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 221)

Birkaç yıl içinde aslında İTC’nin ne olduğu, onlarla ittifak eden güçlerce anlaşılmıştı. 1912-14 arası “Bitlis yakınlarında büyük (Kürt) isyanlar patlak vermiş, Van Gölü’nün kuzeyinde, Kuzey Irak’ta, daha sonraları Cizre, Midyat, Hasankeyf kasabalarında ve çevresinde başka isyanlar çıkmıştı. Büyük ordular seferber edildi, Mayıs 1914’te 12 Kürt lideri Bitlis’te idam edildi.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 161)

Osmanlı Devleti’ne sadık olduklarını ilan eden Hristiyanlar bu kez Kürtlerle çarpışmaları için silahlandırılıyordu.

“Aynı tarihlerde hükümetin düzenli birlikleri 500 Taşnak savaşçısıyla birleşerek Van ile Başkale arasında (yaşayan) Kürt Gravi aşiretini bastırmaya çalışılmıştı.” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 227)

Bu arada Almanlar İTC hükümetini alkışlıyor ve basın-yayın organlarında “Rus Ayısı Ermeni Balını İstiyor” gibi başlıklarla Osmanlı-Ermeni ve Osmanlı-Rus çelişkisini körüklüyordu. Rusların Doğu Anadolu’ya girmesi Bağdat Demiryolu için büyük bir güvenlik tehdidi oluşturunuyordu. Talat’a suikast yapacakları gerekçesiyle başta Hınçaklar olmak üzere muhalifler tutuklanıyor, gözaltına alınıyordu. Taşnaklar, İTC’nin iç yüzünü görmüş ve 1912’de ittifaklarının son bulduğunu utangaçça da olsa açıklamışlardı.

Utangaçça diyoruz çünkü 1914’e kadar İTC’den umudu kesmemiş, onlarla yeniden temas yolları aramaya sürdürmüş, toplantı ve kongrelerine temsilci göndermeye devam etmişlerdi. Cumhuriyetin ilanından sonra M. Kemal tarafından devam ettirilen Rum sürgünü, ilk olarak İTC tarafından 1914 Mayıs ve Haziran aylarında hayata geçirilmiş, 140-150 bin Rum zorla topraklarından sökülerek Yunanistan’a gönderilmişti.

Cıvız Rum başkaldırılarının başarısızlığı belki de İTC’nin Ermeni soykırımı tasarısını güçlendiriyor, bu anlamda onlar için tecrübe kaynağı oluyordu. 1912-24 arasındaki 12 yıl içinde Anadolu’nun gayrimüslim nüfusunu kabaca % 20’den % 2’ye düşüren soykırım ve katliam pratiğinin geçmişi, Abdülhamit’in bıraktığı mirasla birleşen ve isyan ve başkaldırı bastırma operasyonlarının bileşimiyle oluşturulmuş tecrübeler bütünüdür.

Değerli Arkadaşlar;

Kitaplara, ciltlere sığmayacak konu ve tarihsel dönem değerlendirmelerini birkaç saatlik bir sohbet toplantısına sığdırmak zorunluluğumuz olduğu için bazı noktaları üstün körü geçmemizi hoş görmeniz dileğiyle devam ediyoruz.

29 Ekim 1914'te Alman amiraller komutasındaki Osmanlı donanmasına bağlı bir savaş gemisinin Sivastopol Limanı'nı bombalamasıyla Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na dâhil oluyordu. Aynı zamanda Bakü petrolerinin peşinde olan Alman emperyalizmi, Aralık 1914'te Enver Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu Sarıkamış üzerinden Rusya'ya karşı harekâta geçirmişti.

Harekât başlamadan önce pragmatist yaklaşımlarından hiç vazgeçmemiş olan İTC, hala Kafkas Ermenilerinden umudu kesmemiş, Taşnakların Rus ordusuna destek vermemesi ve hatta onları arkadan vurması için ikna çalışmalarına devam etmekteydi. Dr. Bahattin Şakir, Kafkas Ermenilerinin Rusya'da isyan çıkarması önerisiyle Erzurum'a geçiyordu. Ancak bu öneri Taşnaklar tarafından reddedilmişti. Hatta Osmanlı Bankası Baskınının lideri, aynı zamanda mebus olan Taşnak militan Armen Garo kurduğu düzensiz birliklerle Rus saflarına geçmiş ve Osmanlı'ya karşı vur-kaç savaşlarına başlamıştı.

Soykırımı işaret eden şifreli telgraflardan biri de bu tarihte çekiliyordu. Tatlat'tan Dr. Şakir'e giden şifreli telgraf şöyle: *“Hiç kuşkusuz Ermeniler bizimle işbirliğine meyyal değil. Dikkat et, niyetimizi öğrenmesinler.”* (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 257)

Görüldüğü gibi ifşa edilmeyen, açıklanmayan, ısrar ve ehemmiyetle gizli tutulması vurgulanan bir niyet var. Dr. Bahattin Şakir soykırım planının arkasındaki en büyük harekete geçirici güç hatta bu meselenin yaratıcısıdır. Altı ayını Erzurum'da geçiren Dr. Şakir İstanbul'a döndüğünde parti kurmaylarına *“iç düşmanın en az dış düşman kadar tehlikeli olduğunu”* bildiriyordu. Osmanlı birlikleri sert bir kış geçirmeye hazır değildi. İklim şartları ve dondurucu kışla birlikte gelen salgın hastalıklar on binlerce askerin telef olmasına yol açacaktı. Ve 1915 başlarında Ermeni gönüllü birliklerinin desteğiyle Ruslar Osmanlı ordusunu geri püskürtmüştü.

Ermeni soykırımı hakkındaki değerlendirmelerini beğendiğimiz iki tarihçi de (Gregor Suny ve Recep Maraşlı) bu bozgunun Ermeni soykırımı için bir “gizizgâh” olduğu konusunda hemfikirdirler. Enver Paşa ileriye yönelik gayelerine uygun olarak Sarıkamış harekâtına başlamadan önce Amele Taburları adı altında binlerce gayrimüslimi askere aldırıştır. 17'den 70'e kadar neredeyse bütün gayrimüslim erkek Ermeni, Süryani, Rum angarya taburlarında zorunlu olarak görevlendirilmişti.

Sadece cephe gerisinde yol-demiryolu vb. yapımında angarya emek olarak kullanılan bu insanlar yetersiz sağlık ve beslenme koşulları altında hastalık ve açlıktan dolayı bertaraf oluyordu. Daha uzun vadeli bir planın parçası olarak oluşturulan Amele Taburları'ndan kaçanlardan başka kimse kurtulamıyordu. Tarihçiler bu dönemde neredeyse düzenli ordularla savaşabilecek önemli bir insan kaynağının dağlarda asker kaçağı olarak yaşadığını ve hayatlarını soygun ve talanla idame ettirdiğini belirtmektedirler.

Gregor Suny aynen şöyle diyor: “*Enver’in feci bir yenilgiye uğraması Ermeni sorununun nihai çözümünün girizgâhı olmuştu. İtilaf Devletleri Batı’da Gelibolu’ya saldırmaya hazırlanırken Ruslar Osmanlılar için gerçek bir tehlike oluştuyordu. Korku kaygıya, belli bir nesnesi olmayan genel bir korkuya, belirsiz bir gelecekte duyulan korkuya dönüştü. Kendilerine ihanet edildiği hissi karşısında duyulan öfke doğaları itibariyle sapkın ve hain olanlara duyulan nefrete dönüştü. (...) Enver (...) 1878’den beri Rus toprağı olan Ardahan’dan 30 Ermeni’yi İstanbul Kapısı önünde astırıp... İstanbul’a dönmüştür.*” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 278)

Enver İstanbul’a, sanki bozguna uğramış ordunun komutanı kendi değilmiş, sanki 100 bine yakın askerin telefinden sorumlu değilmiş gibi büyük bir muzaffer edasıyla girer. Dezenformasyonun bini bir para... “Yenilgi yok, kesinlikle başarıyla dönülmüştür.” “Yaşanan kısmi yenilgiler ise başkaldırmış ve isyan içinde olan Ermeniler yüzündendir.” Dağlarda kaçak gezen binlerce Anadolu köylüsünün girdiği çatışma, talan vb. olayların müsebbibi Ermeniler olarak gösterilir.

Aslında bunların Ermenilerle pek ilgisinin olmadığı Taner Akçam’ın titiz çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Osmanlı arşivlerindeki askeri belgeleri izleyen Akçam, askere alınmamak için dağlara kaçan Anadolu köylüsünün başvurduğu çapul hareketlerinin Ermenilere mal edildiğini netlikle ortaya çıkarmıştır. (bkz. Ermeni Meselesi Hallolunmuştur, Taner Akçam)

Yeterli bir çalışma yapılmadan, altyapısı örgütlenmeden çıkan sürgün kararının aslında tehcir amacı gütmeyeceği bellidir. Sonradan yapılanları öğrendiğimizde planlama veya örgütlenmeye neden ihtiyaç duyulmadığını anlıyoruz. Ortada bir tehcir eylemi var ama böyle bir niyet yok! **Amaç topyekûn imhadır!** Çolukçocuk, genç-yaşlı demeden 1 milyon 200 bin insanın aç biilaç yollara sürülmesi, paramiliter çetelerin yaptığı her şeye göz yumulması niyetin ne olduğunu gayet net sergiliyor. Talat’ın şifreli telgraflarını görmezden gelen ya da ağırdan alan yerel mülki amirlerin başına gelenler bize neyin amaçlandığını çok iyi anlatıyor.

24 Nisan 1914 sembol bir gündür. Oysa kolluk kuvvetlerine, mutasarrıflara tehcir emirlerinin gönderildiği telgraflarda 23 hatta 22 Nisan tarihlerinin yer al-

dığını iddia ve ispat eden araştırmacılar da vardır.

Kırsaldan yaya olarak gece gündüz yürüterek... Belli başlı kent merkezlerine, sonra kasabalara... Eskişehir, İstanbul, Yozgat, Sivas, Elazığ, Diyarbakır Ermeniler grup grup... Önce Konya'ya sonra Halep'e... Kürt çeteler... Çerkes amirler... Suriye çöllerinde Der Zor'a, Resulayn'a, Halep'e... Giden Ermenilerin boşalttığı evlere hiç vakit kaybetmeden Balkan göçmenleri yerleştiriliyor. Görevlerini iyi yapmayan valiler derhal başka yerlere atanıyor, yerlerine Talat'ın has adamları, Çerkesler, kayınbiraderler, eniştelere gönderiliyor.

Bir yıl önce askeri gerekçelerle Der Zor'a sürülen Ermeniler bir yıl sonra yine askeri gerekçiler bahane gösterilerek başka bir yere sürülüyordu. Der Zor bir çöl... Daha önce Osmanlı'ya "insan yaşayamaz" diye rapor edilen bir yer. Yabancı konsoloslukta görevli bir doktora göre günde 150-200 kişinin kendiliğinden öldüğü bir yer. Başlı başına yaşayabilmenin zor olduğu bir çölde "askeri gerekçelerden dolayı" yeniden sürgün yolları gösteriliyor Ermenilere. Amerikan konsolosluğu Jackson'a göre Der Zor'a gönderilen Ermenilerin mevcudu Eylül 1916'da 300 binden 12 bine inmiş ve kalan 12 bin kişide sonradan katledilmişti.

Çok sinsice bir plan uygulanıyordu. Bütün Anadolu'yu bin bir mucizeyle kat ederek, Kürt Çerkes çeteciye yem olmadan kendini Suriye çöllerine atabilmiş bu mazlum halk çölde bile rahat bırakılmıyordu. Vicdan sahibi olan Der Zor mutasarrıfı Talat tarafından gönderiliyor, yerine Salih Zeki adlı bir yeni mutasarrıf atanıyordu. Çöl olsa bile Ermeni nüfusun hiçbir yerde yoğunlaşmasına izin vermiyorlardı. Der Zor'dan Lübnan Dağı'na, Azez'e, Şeddade'ye... Amerikan konsolosunun verdiği bilanço tam da Salih Zeki'nin buraya atandığı zamana denk geliyor. Anadolu'ya dönerken yanında sandıklar dolusu altınla döndüğü söylenen Salih Zeki soyadı kanunu çıktığında Zor soyadını almıştır. Anlaşıldığı kadarıyla anılarından "gurur" duyan biri...

Tasvir-i Efkar muhabiri Agah Bey'in "*Senin için 10 bin Ermeni'yi imha etti diyorlar*" sorusuna karşılık "*Benim namusum var, 10 bine tenezzül etmem, daha çık bakalım*" diye cevap verebilecek kadar gözü dönmüş bir kan içiciden bahsediyoruz. Der Zor'dan sürgüne gönderilen Ermenileri Çerkes çetelerine katlettirirken arabasının üzerinden "*Bravo, bravo!*" diye bağırabilen bir caniden söz ediyoruz.

TKP Yöneticisi Bir Ermeni Celladı Salih Zeki!

Arkadaşlar; şimdi sıkı durun! Eylül 1920 Bakü'de Doğu Halkları Kurultayı yapılıyor. İTC isim değiştirerek Enver Paşa önderliğinde bu kurultaya katılıyor. Enver Paşa'nın bildirisi okunurken TKP sıralarından protesto alkışları yükseli-

yor. Bu kurultayda Mustafa Suphi yok ancak kurucusu olduğu TKP var. Ve TKP adına sözcülük yapan kim biliyor musunuz? Salih Zeki!!! Bildiğimiz şu cellat. Doğu Halkları Kurultayı'nda TKP'nin temsilcisidir. 1918-21 arası Bakü İttihatçı kaynamaktadır. Ve İttihatçılar Türkiye Komünist Fırkası adıyla bir parti kurmuşlardır. Ancak 1920'de Mustafa Suphi bu grubu lağvetmiş ve Türkiye Komünist Teşkilatı'nı kurmuştur.

TKT yani bugünkü tabirle TKP'nin kurucu üyeleri arasında ve merkez komitesinde Salih Zeki de bulunmaktadır.

1913'te Manisa-Alaşehir kaymakamı iken Rum tehcirinde aktif rol oynadığı bilinen Salih Zeki, 1915'te Kayseri-Everek (Develi) kaymakamıdır. Ve yöre Ermenilerin tehcirinden sorumlu birinci kişidir. Yüzbaşı Torosyan'ın ailesini de tehciye yollayan bizzat kendisidir. Bu uygulamadan Torosyan'ın sadece bir kardeşi (Bayzar) hayatta kalabilmiştir.

1920'de TKP adına Bolşeviklerin teklifini sunmak için Anadolu'ya gönderilen Salih Zeki, Erzurum'da Kazım Karabekir'le görüşmüş ve kendisine teklifi Ankara'ya, M. Kemal'e iletmesi salık verilmişti. Ankara'ya gitmek için Erzurum'dan çıktıktan sonra Trabzon'a gelen Salih Zeki nedense buradan geriye dönerek yeniden Bakü'ye geçmişir.

Birkaç ay sonra aynı yoldan 15'ler geçerek Ankara'ya gitmek isterken M. Kemal şürekâsından Yahya Kâhya'nın komplosuyla Karadeniz'de yok edilmişlerdir. Araştırılması ve hassasiyetle incelenmesi gereken bir konudur bu.

Zira M. Suphi ile birlikte dört merkez komite üyesi de bu grubun içindedir ancak Salih Zeki de merkez komite üyesi olmasına rağmen bu grupta bulunmamaktadır.

Kemalistler M. Suphi ve yoldaşlarının Karadeniz'de boğulması olayını İttihatçılara yamamaya çalışırlar. Son dönemlerde bulunduğu tespit edilen bir Enver Paşa mektubunun bunu doğruladığı yönünde belirtiler vardır. Ancak M. Kemal'in süreç boyunca eski İttihatçılarla temas halinde olduğu bilinmektedir. Salih Zeki'nin birkaç ay önceki manevraları 15'ler olayının daha çok M. Kemal'le eski İttihatçılar arasında ortaklaşa bir komplo planı olduğu yönünde işaretler vermektedir.

“Fincancının katırlarını ürkütmek” pahasına birkaç noktaya daha değinelim. Sohbetimiz sırasında Teşkilat-ı Mahsusa kurucularından ve “soykırım” fikrinin ağı babalarından biri olarak söz ettiğimiz Dr. Nazım vardır. İstanbul hükümetince kurulan soykırım mahkemelerinden kaçarak Almanya'ya sığınan bu şahsın buradaki Ermeni fedailerinin suikast girişimlerinden kaçıp kurtulmak için Türkiye'deki TKP'lilerden yardım ve ülkeye rahatça dönebilmesi için kampanyalar düzenlemelerini istediği bilinmektedir. Bunun üzerine M. Kemal tarafın-

dan Türkiye'ye dönmesi kabul ediliyor. Dr. Nazım hatıratı bir yayın evi tarafından kitap haline getirilerek basılıyor. Ve bu kitabın basım masrafları şair Nazım Hikmet tarafından karşılanıyor.

Yine 1920'de kurulan Ermenistan Komünist Partisi arşivi hakeza Taşnak ve Hınçak arşivleriyle beraber Doğu Halkları Kurultayı yazışma, tutanak ve belgelerinin tamamının Türkçeleştirilip araştırmacıların hizmetine sokulması gerekmektedir.

Öyle inanıyoruz ki bu belge ve arşivlerin detaylı incelemesi sonucunda kafamızda oluşan birçok soru işaretinin cevabını bulacağız.

Mesela 1911'e kadar İttihatçı olduğu ve 1911'deki kongrelerinde muhalif bir kimlik olarak onlardan ayrıldığı ve sonradan Türkçü ve Turancı bir parti olan Milli Fırka içinde çalıştığı söylenen Mustafa Suphi, bazı kaynaklara göre okumak için gittiği Fransa'da, bazı kaynaklara göre ise sonradan sürgün olarak gittiği Rusya'da sosyalist olmuştur.

Rusya'da bir sosyalist olarak çok ciddi örgütlenme faaliyetleri içinde bulunmuştur ve birçok uluslararası konferans veya kongrede önemli görevler almıştır.

Sovyet Rusya'daki esir Türk askerleri sosyalizme kazanma politikası sonucu bir Türk Kızıl Ordusu oluşturulduğu bilinmektedir. Bir halk hükümeti kurulması şartıyla M. Suphi önderliğindeki bu birliklerin Anadolu'ya girerek emperyalizme karşı savaşa katılmak istediği bilgimiz dâhilindedir. Hatta 1200 kişilik bir ordunun Anadolu'ya girip Batı Cephesi'ne kaydırıldığı iddia edilmektedir.

Şimdi, birkaç yüz İttihatçı kurmayı ile Bakü'ye kaçan Enver Paşa'nın kendini Bolşeviklere bir "komünist" olarak yutturamaması sonucu Bolşeviklere cepheden savaş yolunu seçtiği ve yine bir Ermeni Bolşevik komutan tarafından ordusuyla beraber yok edildiğini biliyoruz. Enver Paşa'nın Bolşeviklerle girdiği savaşta komutanı olduğu ordu hangi ordudur? Bu ordunun Anadolu'dan oraya geçmediği kesindir.

Anadolu'daki bütün askeri birlikler K. Karabekir ile M. Kemal denetiminde kalmıştır. Enver Paşa hangi orduya komuta ediyordu? Yoksa bu ordu M. Suphi ile birlikte Anadolu'ya gönderilmesi düşünülen ordu muydu? Ya da Sultan Galiyev tarafında kurulmuş bir "İslam ordusu" muydu? Muamma!

Bütün bunlardan dolayı az önce sözünü ettiğimiz belge ve kaynakların Türkçe karşılıklarına acilen ihtiyaç söz konusudur. Çünkü çok ciddi kaygı ve soru işaretleri mevcuttur. Belki bir tarihi miras tümüyle reddedilecek, belki de aksi iddialarda olan kaynaklar literatür olarak reddedilecektir. Elimizdeki imkân ve olanaklarla kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

Tekrar konumuza dönelim.

“Doğu vilayetlerimizdeki Ermeni meselesi hallolunmuştur!”

Gittikleri her yerde (Anadolu dâhil) meskûn Müslüman nüfusun yüzde 10’undan fazla olmasına müsaade edilmeyen Ermeniler yeniden tehcir talimatlarıyla sürülüyorlardı.

Vicdanlı olan Der Zor mutasarrıfı Suat Bey Halep’e alınıyor ve yerine Çerkes Salih Zeki atanıyordu. Dadrian’a göre Çerkes Salih Zeki ile birlikte Der Zor’da “yeni bir soykırım” başlamıştır. Anadolu’da yaşayan 2 milyon Ermeni’den yaklaşık 500 bini Ermenistan, Suriye, Lübnan’a kaçarak hayatta kalabilmiştir. Ancak geriye kalan 1 buçuk milyon Ermeni yüzyılın en büyük trajedisi olan ve o güne kadar dünya çapında yaşanmış en büyük soykırımla yok edilmiştir. Dünyanın kulakları sağır! Alman hükümeti kendi basınına Ermeni sorunu hakkında sessiz kalmanın en iyi yol olduğu konusunda kılavuzlar dağıtmaktadır. “*Alman gazeteleri ‘Not kennt kein Gebot und kein Verbot’ (Aciliyet hukuk ve engel tanımaz) diye başlıklar atıyordu.*” (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 242)

İşte bir Alman generali olan Bronsart’ın Ermenilere ilişkin sözleri: “...*Ermeni tıpkı Yahudi gibidir; ana vatanı sınırları dışında asalaktır; kendine kucak açan ülke halkının geleceğini sömürür. Her yıl tefecilik yapmak için kendi ana-vatanlarını terk ederler, tıpkı Almanya’ya göç eden Polonya Yahudileri gibi. Bu yüzden nefret uyandıran bir halk olarak katli vacip görüldüklerinden onlara karşı duyulan nefret Orta Çağ’daki biçimiyle dizginlerinden boşanmıştır.*” (Partizan 86. Sayı, s. 100)

“*Bir başka Alman generali Sauchon ise Ağustos 1915’te günlüğüne şu notu düşer: ‘Son Ermeni’yi ortadan kaldırdığı gün Türkiye’nin kurtuluşu olacaktır; ancak o zaman o yıkıcı sülüklerden kurtulacaktır.*” (age, s.100)

Almanya sırf adet yerini bulsun diye diplomasi gereği soykırımla ilgili olarak İTC hükümetini birkaç telgrafla uyarmıştır. Gözlemlediğimiz kadarıyla Almanya nedense bu uyarıları hep Katolik Ermeniler için yapmıştır. Ancak (kesin rakamlara ulaşamama kaydıyla) 1915’te Anadolu’daki Ermeni nüfusun ezici bir çoğunluğunun Gregoryan olduğunu biliyoruz. Yine Taner Akçam’dan biliyoruz ki Almanya’dan yapılan bu göstermelik uyarılar Talat Paşa tarafından ciddiye alınıyormuş gibi gösterilerek ilgili aileler için yeniden telgraflar çekilip tehcir durduruluyor ve kısa bir zaman dilimi sonra (20-30 gün) gönderilen telgrafların geçerliliğini yitirdiği, tehcirin tekrar uygulanması gerektiği belirtiliyordu. (bkz. Taner Akçam, 1915 Yazıları)

Tehcirin ilk dönemlerinde Müslümanlığı seçerek ölümden kurtuluş yolu arayan binlerce Ermeni, 1916 yılında başlayan yeni bir uygulamayla fişleniyordu. Adı soyadı Müslümanlaşmış ve “dini” hanesinde “İslam” yazanların gerçekte

Müslüman olmadığını, aksine Ermeni olduğunu anlayabilmek için nüfus kütüklerinde “2 nolu kod” uygulanmıştır. Aynı fişleme Yahudiler için “3 nolu kod” olarak belirlenmiştir.

Müslümanlığı seçmesine rağmen bir kısım halkın bu mezalimden yine de kurtulamadığı bilinmektedir. Hatta evinde-ahırında Ermeni saklayan, barındıran Müslüman halkın bile evi barkının yıkılacağı ve hatta idam cezasına tabi tutulacağı şeklinde kararlar alınmıştır. ABD Büyükelçisi Morgenthau bilgilenmek amacıyla gittiği Dâhiliye Nezareti’nde Talat Paşa’nın şunları söylediğini yazıyor anılarında: *“Ermeni meselesiyle ilgili görüşümüzü açıklayabileyim diye (...) bugün gelmenizi rica ettim. Ermenilere itirazımız üç farklı gerekçeye dayanıyor. Birincisi Türklerin zararına olacak şekilde zenginleşmişlerdir. İkincisi bize baskı yapmaya ve bağımsız bir devlet kurmaya kararlıdır. Üçüncüsü düşmanlarımızı açıkça teşvik etmişlerdir. Kafkasya’da Ruslara yardım etmişlerdir.”* (Ancak Çölde Yaşayabilirler, s. 304-305)

Tam da burada ırkçı ve kafatasçı kimliğini açığa vuruyor Talat Paşa. Kafkasya’da Ruslara yardım eden Ermenilerden öç almak için Anadolu Ermenilerine bunu uyguladığını itiraf ediyor. Tehcirin “askeri gerekçelerle” uygulandığını yazılı olarak kabul eden İTC hükümeti sözlü savunmasında onların Türklerin aleyhine zenginleştiğini birinci neden olarak gösteriyor.

Sevgili Dostlar; İbrahim Kaypakkaya da katledilmeden kısa bir süre önce kaleme aldığı yazılarında soykırıma Ermeni burjuvazisinin elinde birikmiş olan sermayenin el değiştirmesi gerekçesiyle başvurulduğunu belirtiyor.

Talat Paşa Morgenthau ile söyleşisini şu sözlerle nokt alıyor: *“Onlara yaptıklarımızdan sonra (...) hiçbir Ermen dostumuz olamaz (...) Evet, hata yapıyor olabiliriz ama asla pişman olmayız.”*

Bugünkü inkârcıların savlarını boşa çıkaracak şekilde açık ve net konuşuyor Talat Paşa. 1900’lerin başında 20. yy.ın ilk soykırımını Afrika’da (Namibya olması gerekiyor) gerçekleştiren Almanya, buradan edindiği “diplomatik tecrübe” ile Osmanlı’yı yönlendiriyordu.

Alman sömürgeciliğine itaat etmeyen 200 bin yerli Almanlar tarafından Afrika çöllerinde katledilmiş, soykırıma uğratılmışlardı. Morgenthau’nun anıları resmi belge sayılmadığı için inkârcılar tarafından kabul edilmemektedir. Ancak çekilen şifreli telgrafların satır aralarında soykırım suçu işlediklerini bilmeden de olsa itiraf etmektedirler.

Bir önceki gece İstanbul’da bir lokalde beraber iskambil oynadığı Mebus Krikor Zohrab’ı sabaha doğru aldrıp öldürten Talat, bundan üç gün sonra Ankara’daki yetkililere şu telgrafi çekiyor: *“Doğu vilayetlerimizdeki Ermeni me-*

selesi hallolunmuştur. Fuzuli mezalimle ulusun ve hükümetin şerefine leke sürmeye gerek yoktur.” (bkz. Taner Akçam, Ermeni Meselesi Hallolunmuştur)

Mezalim var, bunu kabul ediyor. Bugünkü uluslararası tanımına göre bu soykırımdır.

Telgrafında bunu açıkça ifade ediyor. Ancak onun için diplomatik kaygılardan dolayı “fuzuli” olanına başvurulmamalıdır. Yani şunu diyor yoldaşlar. Mezalim uygulanmıştır ancak gerekli olan mezalim uygulanmıştır. İş bitmiştir artık... Şu andan itibaren mezalimi bitirin. Belirttiğimiz gibi bu sadece diplomatik kaygılardan dolayı söylenmiştir.

Sivil halka yönelik zulmün gerekliliğini savunuyor. Bunu “şerefe mugayir” bir şey olarak görmüyor, bu olması gerekendir diyor. Fuzuli olan ise bu zulmün kalan 5-10 bin kişiye uygulanmasıdır.

Günümüzde yaşanan ve tartışılan bir konuya değinmeden geçemeyeceğim. Yerleşmiş devlet geleneği kendini militarist ve zorba yanından başka, özellikle bürokrasi ve hukuk alanında da devam ettirir.

Aynı ahlaksız hukuk anlayışının günümüze tezahür eden bir yönü, olduğu gibi devam ettirilmek istenmektedir. Yüzlerce yıllık edep dışı erkek egemen kültür hukuken direnmeye devam etmektedir. Örnekte tecavüze uğrayan mağdurun “kısa etek” giydiği bahanesiyle tecavüzcünün mazur görülmesi ve kanunlar ölçüsünde savunulmasıdır.

Yani şunu demek istiyorlar (Talat Paşa’nın sözlerini hatırlayın): “*Tecavüzün bir gerekli olanı vardır, bir de fuzuli olanı; mağdur kısa etekliyse gereklidir, değilse fuzulidir.*”

Anadolu’da nüfus 16-17 milyon iken 2 milyonu Ermeni’dir. Bu toplam nüfusa oranla yüzde 11-12’ye tekabül eder. Resmi rakamlara göre 1900’lerde gayrimüslimler İstanbul nüfusunun “yüzde 56’sını”, İzmir nüfusunun “yüzde 61.5’ini”, Trabzon nüfusunun “yüzde 42.8’ini”, Diyarbakır-Erzurum-Sivas-Ankara gibi kazaların “üçte birini” oluşturuyordu.

Toplam nüfusa oranı yüzde 11-12 olan bu mazlum halkın nüfusu eğer halk yaşıyor olsaydı bugün 9-10 milyon kadar olacaktı. Bugün ülkemizde yaşayan Ermeni nüfusu kaçtır, biliyor musunuz? 30 bin! 3 bin yıllık kadim tarihiyle tarım ve hayvancılığın dışında bakırcılıktan, demircilikten kuyumculuğa, palancılıktan, kumaşçılıktan terziliğe birçok kentsel meslekte kendini var etmiş, öncü ve usta olmuş olan bu mazlum halk; kültürel olarak da Anadolu’nun diğer bütün halklarına oranla en üst yaşam çizgisine ulaşmış bir halktı. Sanat ve edebiyattan mimariye ve basın yayına birçok esere imza atmış, ustalar yetiştirmiş olan Ermeniler eğitimde de fersah fersah ilerideydiler. 1915’e gelene kadar İstanbul’daki

ünlü Robert Koleji, Merzifon’da Anadolu Koleji, Antep’te Orta Türkiye Koleji, Van’da Van Koleji, Harput’ta Fırat Koleji gibi yüksek eēitim kurumları kurmuŗ ve bunları yaŗatmıŗtır.

Ne yazık ki bu eēitim kurumlarının  ērencilerinden tutun  ēretim görevlilerine kadar tümü 1915 Nisan ve sonrasında katledilmek üzere “tehcir” ölüm yollarına s r lm ŗtır. O güzelim eēitim kurumlarının ve ibadethanelerin bir oēu hala askeri kıŗla ya da hayvan ahır  olarak kullanılmaktadır. Bir oēu ise bir çivi bile  akılmadan mezbele olarak bekletilmektedir.

24 Nisan tarihi gün itibariyle Anadolu’nun Ermeniler dıŗında diēer gayrimüslim halkları olan Rum, Süryani, Yahudi ve Ezidi halklarının gerek Ermenilerle beraber ve gerekse ayrı ayrı yaŗadıkları zulüm ve yok oluŗa fazla deēinemiyoruz.

Biliyoruz ki sadece Ermenilerin deēil diēer gayrimüslim halkların da yaŗam hakları ellerinden alınmıŗ, kültürel deēerleri birer birer yok edilmiŗtir.

“M. Kemal, İttihat ve Terakki hükümetinin devamıdır”

Sevgili Arkadaŗlar;

110-120 yıl önce mevcut olan eēitim kurumlarından bahsettik. 1970’lere gelindiēinde bile doēru dürüst kolejleri olmayan bu ülkenin (eēer bunlar olmasaydı) bugün akademik anlamda hangi seviyede olabileceēini sanırım tahmin edebilirsiniz.

1970’lere kadar müzik ve sinema da dâhil bütün edebiyat dallarında hiçbir uluslararası baŗarısı olmayan bu ülkenin Gomidasları, Zabelyesayanları  r n verebilmiŗ olsalardı sanırım yine hangi düzeye ulaŗabileceēimizi tahmin edebilirsiniz. Burjuvazisi palazlanmıŗ gayrimüslimleri yok ederek, sürgünlere göndererek hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel olarak imha ederek yalnız onları deēil bütün Anadolu’nun geleceēini karartmıŗlardır. İTC iktidarı yüzyıl önceki bu politikasıyla bu ülkeyi kelimenin tam anlamıyla dinamitlemiŗ ve en az 80-100 yıl geriye g t rm ŗtır.

1918’e gelindiēinde Mondros Mütarekesi’ni takiben Enver, Talat ve Cemal Paŗa İstanbul’da kurulan Ahmet İzzet Paŗa hükümeti yardımıyla bir Alman gemisine bindirilerek ka ırılmıŗtır.

Diēer İTC kadrolarının önemli bir kısmı (sonradan Enver Paŗa da) Bakü-Tiflis’e kaçarken geriye kalanlar kaçmaya bile gerek duymadan ülkede kalmıŗlardır. Akabinde İngilizlerin kurdurduēu Harbi İdare-i  rfi Mahkemeleri sonucunda kaçanlar hakkında gıyaben kararlar alınmıŗ, ka mayanlardan birkaç tanesi asılmıŗ, cüzi bir kısmı da Malta’ya sürgün hapsine yollanmıŗtır. Evvelden

beri Enver Paşa ile arasında çelişkiler bulunan M. Kemal, iktidar boşluğundan faydalanarak üyesi olduğu ve uluslararası düzeyde teşhir olup içeride de gözden düşen İTC'yi ismen reddederek "Hâkimiyet-i Milliye"yi kurmuştur.

Sonraki on yıllar boyunca kendini İTC politikalarından soyutlamayan M. Kemal, hem pratiğiyle hem de sözlü olarak onların bir devamı olduğunu savunagelmıştır. Tarihsel bir süreç değerlendirilirken "nesnel bakış" ya da "objektif gözlem" gibi kelimelerle sık sık karşılaşırız. Bunların sözlük anlamlarını vs. veya manalarını uzun uzadıya açıklamalar yaparak anlatmak yerine naçizane şunu demek istiyoruz:

Olgulara bakacağız. İcraatlara, faaliyete; özcesi pratiğe bakacağız. Eğer bunları doğru tahlil edip doğru isimler koyarsak işte ancak o kadar "nesnel ve objektif" olabiliriz. Asıl olan eylemlerdir.

Söz ve yazı, eylemleri doğruladığı sürece yardımcı kanıt sayılırlar. Fiiliyatı göz ardı ederek eylemleri yok sayan hiçbir söz ya da yazı vb. belge "nesnel ve objektif" değil, aksine "öznel ve subjektif"tir. Yani laf-ı güzafıdır. Yani halkımızın deyimiyle "palavra"dır. M. Kemal, İttihat ve Terakki hükümetinin devamıdır derken yalnız TBMM hükümetlerinin pratiklerine değinmeyeceğiz. Çünkü M. Kemal sözlü ve yazılı olarak da bunları reddetmiyor, aksine savunuyordu. Bir iki örnek verelim.

21 Şubat 1921, Public-Ledger Philadelphia muhabirinin sorularına verdiği yazılı cevapta aynen şöyle diyor M. Kemal: *"İngiltere'nin barış zamanında ve savaş sahasından uzak olarak reva gördüğü muameleye hemen hemen kayıtsız kalan bir dünya kamuoyu, Ermeni tehciri konusunda almaya mecbur kaldığımız karar için bize karşı haklı bir ithamda bulunamaz."* (Ayşe Hür, Gayrimüslimlerin Öteki Tarihi, s. 315)

Şu yukarıdaki açıklama, herhangi bir söyleşi sırasında M. Kemal'in ağzından hasbel kader dökülmüş sözler değildir. Uluslararası ciddiyeti olan bir basın kuruluşuna yazılı olarak verilmiş bir yanıttır. Yani sözler titizlikle seçilerek yazılmış ve sahiplenilmiştir. Ne diyor? "Almaya mecbur kaldığımız karar" diyor. Sahipleniyor, kendini farklı bir yere koymuyor. "Bana ne" ya da "bize ne", "o İttihatçıların kararıydı, bizi ilgilendirmez" demiyor. Soykırımı olduğu gibi üstleniyor. Bizzat kendi kararıymış gibi savunuyor. Nasıl savunuyor kendini? "İngilizler İrlandalılara yaparken hoş da bize gelince mi tu kaka?" diyor. Fiilin doğruluğunu savunmuyor, aksine üstü kapalı olarak İngilizleri eleştiriyor. Ama "ben yaptığım için de beni eleştirip suçlamayın" diyor. "Beni mazur göreceksiniz" diyor. Niye? "Çünkü bizimki savaş zamanıydı" diyor, "sizininki ise barış ortamında oldu."

Soykırımı reddetme yok, aksine savunma var. Tecavüzü reddetme yok, aksine “kısa giyinmişti” diye kendini savunma ve mazur gösterme var.

“Eyy İngiltereee!... Eyy Fransaaa!... Eyy Almanyaaa!...”

Komik değil mi arkadaşlar? Aradan 100 yıl geçmiş hala aynı şeyleri bağırmıyorlar. “Eyy Fransaaa!... Cezayir’de yaptıklarının hesabını vermeden gelip benim Kürt vatandaşlarımın hakkını mı savunuyorsun?”

Faşizmin kitlelere yaptığı demagojik açıklamaların niteliği yüzlerce yıl da geçse değişmiyor.

M. Kemal İttihatçılıktan gelen ırkçı ve faşist karakterini 16 Mart 1923’te Adana esnafıyla yaptığı bir konuşmada şöyle ortaya koyuyordu: “*Adana’mızı idaresi altına alan diğer unsurlar, şunlar bunlar Ermeniler sanat ocaklarımızı işgal etmişler ve bu memleketin sahibi gibi bir vaziyet almışlardır. Şüphesiz haksızlığın ve küstahlığın bundan fazlası olamaz. Ermenilerin bu feyizli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleketiniz sizindir, Türklerindir. Bu memleket tarihte Türk’tü, o halde Türk’tür, ebediyen Türk olarak yaşayacaktır. Memleket en nihayet yine sahibi aslilerinin elinde kaldı. Ermeniler vesairenin burada hiçbir hakkı yoktur. Bu hareketli yerler koyu ve öz Türk memleketidir.*” (Ayşe Hür, Gayrimüslimlerin Öteki Tarih, s.317)

“Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Millet”

İşte faşizm!

Hangi Kemalist şu yukarıdaki söylevi demokratlık, reformculuk ya da solculuk adına savunabilir. Böyle bir kafa yapısı nasıl solculukla, çağdaşlıkla bağdaştırılabilir?

“Dağdan gelmiş bağdakini kovar” deyiminden daha öte “asli sahibiyim” diyor. “Kilikya diye bir devlet kurulmamış” diyor. “Onlar 3 bin yıldır burada, bense bin yıl önce geldim ama yine de asli sahip benim” diyor.

Üstelik onlar “küstah”, kendisi “haklı” oluyor.

Bir ırkçı bundan öte ne konuşabilir ki?...

Sanki 14 yıl önce orada 25-30 bin Ermeni öldürülmemiş, sanki Ermenilere ait ev ve işyerlerinin yüzde 90’ı yakılıp yıkılmamış gibi kalan 3-5 Ermeni duyusun diye kim bu kadar pervasız konuşabilir ki?...

İktidar olmuş faşizmin savunamayacağı mantık dışı hiçbir şey yoktur arkadaşlar. İradenizin dışında mensubu olduğunuz milliyeti bile “Hayır, sen Ermeni değil Türk’sün” ya da “Sen Kürt değil Türk’sün ve ebediyen öyle kalacaksın” diyebilecek kadar cüretkâr olabiliyorlar.

“Emval-i Metruke”, sahibi bilinmeyen mal demektir. Buna mülkiyetin Türk-

leştirilmesi kanunu da diyebiliriz. Özetle 3 madde olarak sıralanabilir. 1-Yağmalanan mal, 2- Sahibinin tasarruf yetkisi olmayan, el konulan mal, 3-Tapuların delinmesi...

30 Mayıs 1915 Meclis-i Vükela kararı...

10 Haziran 1915 tarihli talimatname...

26 Eylül 1915 Tasfiye Kanunu...

Bu kanun ve talimatnamelerde aynı zamanda Ermenilerin tehciri de karara bağlanmıştır. Oysaki tehcir bir buçuk ay öncesinden başlamıştı. Tehcirle beraber sürülenlerin mallarını tasfiye de aynı kanunlar çerçevesinde karar altına alınmıştır. 1914-15-23 Rum ve Ermeni malları... Aslında sahibi bilinen mallar... Ama sahibi bilinmeyen mal anlamında Emval-i Metruke kanunuyla tasfiyeye başlanmıştır.

Sözüm ona sürülenlerin tekrar dönerek mallarına sahip çıkabilme imkânı sunulmuştur. Ancak öylesine imkansız prosedür ve reçeteler istenmektedir ki kaçarak canını zor kurtarmış bir Ermeni'nin gerisin geriye bunları halletmesi imkansızdır. Konu hakkında detaylı bilgi edinmek isteyen arkadaşların Ayşe Hür, Gayrimüslimlerin Öteki Tarihi ile Nevzat Onaran-Emval-i Metruke Olayı adlı eserlerine başvurmalarını tavsiye ederiz.

8 Ocak 1920 Osmanlı hükümeti "Tasfiye kararına maruz kalan bütün insanlar (herhangi bir milliyet ismi belirtilmeden) 1915'teki Tasfiye Kanunu'ndan doğan zararları telafi edilecektir" kararı alıyor. 14 Eylül 1922'de TBMM'de bu kanun yürürlükten kaldırılır. Uluslararası konsensüse uymadığı (yani biz buna uluslararası zorlama diyelim) gerekçesiyle 15 Nisan 1923'te tekrar görüşülür ve 8 Kasım 1988'e kadar yürürlükte kalır. 13 Mart 1926 tarihli kanuna göre "*Bu mallar 1915'teki kayıtlı fiyatına göre satılacaktır.*" Nevzat Onaran'a göre Osmanlı ile başlayan ve cumhuriyet ile devam eden bu kanunlar gayrimüslim mallarının tamamına el koyulması ve varlıklarının imhası anlamına gelmektedir. Önce Hâkimiyet-i Milliye olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 7 Eylül 1919'da Cumhuriyet Halk Fırkası (bugünkü CHP) olarak tarih sahnesinde yerini alıyor ve İttihatçı faşizmin yeniden tesisçisi, faşizmin yeniden inşa partisi olarak sonraki 90 yıla damgasını vuruyor.

M. Kemal, TBMM başkanı olarak özel girişimleriyle 25 Aralık 1921'de çıkardığı kanunla daha önce Divan-i Harbi Örfi Mahkemeleri'nde soykırım suçlusu olarak yargılanıp idam edilen Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey ile Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'i "milli şehit" ilan ediyor. Ve inanamayacaksınız, çocuk yaşta mağdurların tecavüzcüsü olan bu insanların ailelerine Emval-i Metruke gelirlerinden maaş bağlanıyor! Katliamcılar "milli şehit" ilan ediliyor ve nispet

yaparcasına katledilen halkın mallarından elde edilen gelirle bunların ailelerine maaş bağlanıyor. İran gerici rejiminin kurşuna dizdiği Kürtlerin ailelerinden mermi parası istemesi gibi bir şey... “Çocuğunuzu öldürdük, harcadığımız merminin parasını verin!” ya da “Çocuğunuza tecavüz ettik, malınızı mülkünüzü aldık, yollara sürerek sinsice katlettik; şimdi bıraktığınız malların gelirleriyle katillerinizin ailelerine maaş bağladık.”

İttihat ve Terakki’deki yoldaşlarına M. Kemal’in ahdî vefasıdır bu.

Bitmiyor. Tarih 29 Mayıs 1926... Beyin kadro; Talat Paşa, Cemal Paşa, Azmi Paşa, Bahattin Şakir, Yaver Süreyya Bey, Yaver Nusrat Bey, Sait Halim Paşa, Kürt Mustafa, Muş Mutasarrıfı Servet Bey, intihar eden Diyarbakır Valisi Çerkes Reşit Bey, Erzincanlı Hafız Abdullah Efendi... Birçoğu Ermeni fedailer tarafından sonradan öldürülerek cezalandırılan bu soykırım suçlularının hepsi M. Kemal tarafından “milli şehit” ilan ediliyor. Sadece “milli şehit” ilan edilerek olmayan itibarları iade edilmiyor, yine nispet yaparcasına bütün bunların ailelerine Ermeni mallarından kalan arazilerden 20 bin liraya değer kıymette arazi bağışlanıyor.

40 yılda ancak yemiş bitirmiş olacaklar ki, Cemal Paşa’nın kızı Kamran Celal’e İsmet İnönü tarafından 5 Ocak 1961’de ömür boyu olmak üzere aylık 500 lira maaş bağlanıyor yeniden. İstanbul mahkemelerinde yargılanarak sürgün ve hapis cezası alan ve Malta’da tutuklu bulunan onlarca İttihatçı kadro tam bir danışıklı dövüş gibi beş İngiliz askeri yalandan esir alınarak serbest bırakılıyor. İşin başında kimin olduğunu söylemiyorum dostlar. Danışıklı dövüşçüyü sizler tahmin etmişsinizdir.

“Bin bir meşakkatle” Malta’da hapisten kaçırılan eli kanlı katillerin akıbetlerine bir göz atalım.

Abdülhalik Renda: Talat Paşa’nın kayınçosu, soykırım döneminin Bitlis ve Halep valisi; Malta dönüşü CHP Çankırı milletvekili, İzmir valiliği, 1924-30 arası Maliye ve Milli Savunma Bakanı, Bahriye Bakanlığı’na vekâlet... 1935’ten 1946’ya kadar TBMM başkanlığı... Ardından Hasan Saka hükümetinde Devlet Bakanlığı...

Şükrü Kaya: Soykırım döneminde Muhacirin ve Aşairin müdürüdür. Adana ve Halep’teki katliamlardan sorumlu tutulmuştur. Lozan Görüşmelerine giden heyetin üyesidir. Sonra İzmir Belediye Başkanlığı, 1923’te CHP Muğla milletvekilliği, 1924’ten 38’e kadar sırasıyla Tarım, Dışişleri ve İçişleri Bakanı...

Refet Bele: 1916-17 kışında Samsun ve havalisinin Rum katliamından sorumlu tutulan askeri valisi. Cumhuriyet döneminde İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığı yapıyor.

Hasan Tahsin Uzer: Soykırımda Van ve Erzurum valisidir. Sonra sırasıyla İzmir, Ardahan, Erzurum ve Konya milletvekilliği... 1935'ten 39'a kadar CHP'nin Olağanüstü Hal Müfettişliği...

Mithat Şükrü Bleda: İTC'nin Genel Sekreteri ve İTC hükümetinin Maarif Nazırı... M. Kemal tarafından Sivas bağımsız milletvekilliğine aday olması isteniyor. İsteksiz davranan, seçilememe kaygısıyla görevi kabul etmek istemeyen Bleda'ya M. Kemal'in cevabı aynen şöyledir: "*Seçilmezsen Sivas seçimlerini iptal ettirim.*" Bleda 1950'ye kadar CHP milletvekilidir.

Halil Menteşe: İTC dönemi Meclis-i Mebussan reisi, Dâhiliye, Adliye ve Hariciye Nazırı... 1931'den 1948'e kadar İzmir milletvekili...

Ali Cenani... Devam edeyim mi arkadaşlar? Say say bitmiyor. Ali Çetinkaya, Aka Gündüz, Sabit Sağıroğlu, Ahmet Muharrem Cankardeş, Ali Münif Yeğena, Mustafa Reşat Mimaroğlu, Ali İhsan Sabiz, Süleyman Necmi Selman, Zülfü Tıgrel, Ali Fevzi Pirinçcioğlu, Fazıl Berki Tümtürk, Musa Hilmi Demokan, İlyas Sami Bey, Veli Necdet Sünkıtay... (Detaylı bilgi için Sait Çetinoğlu, 1915 İnkâr ve Yüzleşme)

Bir imha politikasının sonlandırıcısı olarak M. Kemal'le devam edelim. "Kurtuluş Savaşı"nı İbrahim Kaypakkaya gibi tırnak içinde kullanıyoruz. Sadece bir tarihsel süreç olarak belirlemek için kullanıyoruz. Yoksa ortada emperyalizmden kurtulma değil, aksine göbekten bağlanmadır söz konusu olan.

Dünyanın diğer ülkelerinde bütün ulusal kurtuluş günleri sembolik günler olarak seçilir ve bayram olarak kutlanır. Kurtuluşu hiçbir zaman emperyalizmden kurtuluş olarak görmeyen M. Kemal ise Rumlardan ve Ermenilerden "kurtulma"yı sembolik günlerle bayram ilan etmiştir.

Ancak uluslararası kamuoyunun hassasiyetine dikkate alan M. Kemal, 19 Mayıs 1919'u "Rumlardan Kurtuluş Bayramı" yerine Gençlik ve Spor Bayramı; 23 Nisan 1920'yi "Ermenilerden Kurtuluş Bayramı" yerine de Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak adlandırmak zorunda kalmıştır. Ona göre "kurtuluş", Rum ve Ermenilerden kurtuluştur. "Milli Mücadele" dediği şey Rumlara ve Ermenilere karşı verilen mücadeledir. Bakalım Erzurum Kongresi kararlarına... Acaba tek bir kelime dahi emperyalizme gönderme yapılıyor mu?...

"Her türlü işgal ve müdahale Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf te-lakki edileceğinden müttehiden müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir."

Var mı emperyalizme bir gönderme?... **Yok!**

Mesele sadece kendi kaderini tayin hakkında ısrarlı olan Rum ve Ermenilere karşı "mukavemet", yani karşı koymadır.

Yine Osmanlı ordusundan istifa gerekçesini açıklayan 8 Temmuz 1919 tarihli dilekçesini şöyle yazmıştır: “*Mübarek vatanı ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak, Yunan ve Ermeni amaline kurban etmemek için açılan Milli Mücadele uğrunda milletle beraber serbest surette çalışmaya resmi ve askeri sıfatım artık mani olmaya başladı.*” (Nazaret Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihî İnâtçılığı, s.120-129)

Eğer “Millî Mücadele” bu ise bu süreci başlatan M. Kemal değil, İttihat ve Terakki’nin ta kendisidir. 1914’te 140 bin Rum’u zorla süren ve 1915’te 1 buçuk milyon Ermeni’yi “tehcir” maskesi altında soykırıma uğratan üyesi olduğu İTC’dir. Kendisi 1923’te “mübadele” adı altında Rumların işini bitirmiş, 1921-26 arasında çıkardığı kanunlarla “Emval-i Metruke”yi yeni burjuvazinin emrine sunmuş ve ardıllarına Adana konuşmasında yaptığı gibi soykırımın son evresi olan inkâr evresini bırakmıştır. Nasıl bir “Kurtuluş Savaşı”dır ki tek bir İngiliz’in ya da İtalyan’ın burnu bile kanamamış, “Kuvayı Milliye” denen birlikler tek bir Fransız askeri öldürmemiştir.

M. Kemal’in ya da Kuvay-ı Milliye’nin emperyalizme yani İngilizlere, Fransızlara ya da İtalyanlara tek bir kurşun attığını bilen, gören ya da duyan var mıdır? Bu nasıl bir “Kurtuluş Savaşı”dır ya da kimden kurtulunmuştur? Sadece Urfa, Antep ve Maraş’ta Fransızların toprak vaadiyle kandırıp getirdiği 30-40 kadar Ermeni asker yerel Kürt milisler tarafından öldürülmüştür. Bunun M. Kemal veya Kuvay-ı Milliye ile hiçbir alakası yoktur. Kâğıt üzerinde, masa başında uydurulmuş İnönü Savaşları’nın dışında cılız, dağılmış, kendi içinde yüzlerce askerin idam edildiği bir Yunan ordusuna karşı mukavemet vardır.

Savunmasız İzmir’in “gâvur mahalleleri” yakılıp yıkılarak “Büyük Taarruz”, “Yunan’ı İzmir’den denize döktük” gibi gerçek dışı tanımlarla uydurma bir savaş süsü verilmiş olaylar zinciri vardır. Meselenin tümü böyledir. İngilizler tarafından satılmış Yunan ordusu M. Kemal birlikleri İzmir’e girdiğinde karşı koyacak güçte bile değildir.

İngiliz gemileri, İzmir Limanı’nda demirlidir. İzmir’de bir karşı koyuş yoktur. Bir İngiliz askerinin havaya bir tek el ateş etmesi bile M. Kemal askerlerini durdurmaya muktedir. “Büyük Taarruz”la sadece İzmir’in gayrimüslim mahalleleri yakılmıştır. Ve M. Kemal İzmir’de yanan Yahudi-Rum mahallelerini bir konağın teras katından Latife Hanım ve diğer konuklarıyla beraber rakı kalamar eşliğinde seyretmektedir. İzmir’in “gâvurları” yanıyor. Çünkü bu ülkede “kurtuluş” sadece ve sadece gayrimüslimlerden kurtuluştur.

Resmî tarihte bahsedilmez. Hele hele Kemalistler hiç söz etmez ancak sevgili Nazaret Vartanoğlu Sovyet belgelerine dayanarak net bir şekilde ortaya koy-

muştur ki M. Kemal ve K. Karabekir ikilisinin işgalci karakteri Osmanlı sınır-
larının dışına da taşmıştır.

1920’de Bolşeviklerin yolu Kafkaslar’da İngilizler tarafından kesilmişken M. Kemal emriyle hareket eden K. Karabekir önderliğindeki Şark Ordusu Ermenistan’a, başkenti Erivan’a kadar ilerlemiştir. Zayıf Ermenistan ordusu ve gönüllü Ermeni birliklerini vurma adı altında binlerce sivil katledilmiştir. Yine Sovyet kaynaklarına göre bu harekâtla tam 198 bin Ermeni öldürülmüştür.

Yıllardır “Misak-ı Milli” borazanlığını yapan Kemalistler acaba Ermenistan’ın işgalini neye yoruyorlar? Öyle ya; “milli sınırlar”, “sathı vatan” teraneleriyle “antiemperyalist” çığırtkanlığıyla Ermenistan işgalini acaba nasıl bağdaştırıyorlar? Katı bir Rum ve Ermeni düşmanı olan M. Kemal hareketi için bakınız Lenin ne diyor: “*Ve dahası her fırsatta kendilerinin de antiemperyalist olduğunu defalarca belirten ikiyüzlü Kemalistlerin giderek bizlerden uzaklaşacağını, yönünü Antant devletlerine doğru çevireceğini hiçbir zaman akıllarınızdan çıkarmayın. (...) Kemalistlerin ikiyüzlü politikalarını, emperyalistlere olan entrikalarını açığa çıkartarak mahkûm edin...*” (N. Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihın İnatçılığı, s.154)

Bu satırların yazılı olduğu belge RKP(B) MK SB tarafından imzalandıktan sonra bizzat Lenin’in eliyle Kafkas temsilcisi Orjonikidze’ye gönderilmiştir. Bir başka yerde Kemalistler için yapılan “milli burjuvazi” benzetmelerine Stalin hiddetle şöyle cevap vermektedir: “*Kemalistlerin partisi ve (...) sol Guomindang’ın partisi aynı kefeye konamaz. (...) Kemalistlerin partisi (...) hiçbir zaman sol Guomindang’la boy ölçüşemez.*”

“*Kemalist hükümet işçi ve köylülere karşı mücadeleye hükümetidir; içinde komünistlerin yer almadığı ve almasının da mümkün olmadığı bir hükümettir.*” (N. Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihın İnatçılığı, s.163-164)

İbrahim Kaypakkaya’nın Görüşlerine Dair Birkaç Not!

60’lı yaşlara merdiven dayamış bir kuşağın mensubu olarak İbrahim Kaypakkaya’nın o gün yaptığı tahlillere hala şaşarak ve hayretle baktığımızı önemle belirtmekte fayda vardır. Bütün maddi imkânsızlık ve akademik olanaksızlıklar içinde İbrahim’in yaptığı çalışmalardaki ince zekaya hayran kaldığımızı bir kez daha belirtmek istiyoruz. Nasıl bir genelleme ve çözümleme yeteneğine sahipmiş ki hala dönüp dönüp okuyarak hayretten kendimizi alamıyoruz.

İ. Kaypakkaya “Kurtuluş Savaşı”nın karakterini “güdük” de olsa “anti-emperyalist” bir muhtevaya sahip olduğunu söyler. Gençlik yıllarımızda yaptığımız eğitim seminerlerinde bunu şöyle yorumlardık. İngilizlerin garantörlüğü ve

korumacılığında Anadolu'ya girmiş olan bir Yunan ordusuna karşı verilmiş savaş, nasıl ki “uşağa vurulan darbe efendiye de vurulmuş” sayılıyorsa işte bunun için antiemperyalistti. Fakat akabinde hemen İngilizlerle işbirliği yapıldığı için “güçük” sayılmıştır.

Gelinen süreçte görüyoruz ki Anadolu'ya girerken İngilizlerin garantörlüğünde olan ve sürekli Çerkes Ethem çeteleri tarafından yıpratılmakta olan Yunan ordusu geriye çekilirken ya da M. Kemal tarafından “kovulurken” İngilizler tarafından “satılmış”, koruma ve destek garantisi kaldırılmış başıboş bir ordudan başka bir şey değildir. Bu anlamıyla zaten önceden İngilizlerle el altından anlaşmış olan M. Kemal'in birkaç haftalık “taarruzuna” anti-emperyalist bir muhteva ekleyemiyoruz.

Kısmi bölgeleri işgal altında tutan İngiliz-Fransız ve İtalyan işgalcilerine karşı da bir fiili mukavemet olmadığına göre, “Kurtuluş Savaşı”na “güçük” de olsa antiemperyalist bir muhteva eklemleyemiyoruz. İ. Kaypakkaya katledilmeden birkaç ay önce kaleme aldığı yazıları konusunda hala aynı mı düşünüyordu? Yoksa Kürdistan'a geçtikten sonra kafasında yeni şekillenmeler olmuş muydu? Bir bakalım...

Şimdi söyleyeceklerimiz bir “belge” niteliğinde değildir. Yani Kaypakkaya tarafından kaleme alınmış bir yazı ya da altında imzasının olduğu bir ifade tutanağı değildir. Aktaracağımız şey sadece bir tanıklıktır. Tarih araştırmacıları, bir süreci beraber yaşamış unsurların tanıklıklarını eğer genel eğilim olarak prosesi doğruluyorsa “yan delil” olarak kullanırlar. Aktaracağımız şeyi bu bakımdan eğilim çizgisini doğruladığı için bahsetmeyi doğru buluyoruz.

1973 Nisan-Mayıs aylarında 12 hücrelik işkencehanenin üçüncü hücresinde İ. Kaypakkaya'nın bulunduğunu, kendisinin de sekizinci hücrede olduğunu söyleyen Hasan Zengin'in “Ortak Yaşam dergisi”nde yayımlanan anı yazısı Ahmet Cihan arkadaşımız tarafından sosyal medyada yayımlandı.

İ. Kaypakkaya ile Haymanalı Orgeneral Şükrü Olcay arasında geçen konuşmaya tanıklık şöyle: “Sizlerin yedi düvele karşı verdiğiniz ulusal Kurtuluş Savaşı Kürtlere, Çerkeslere, Ermenilere, Pontuslulara ve kısmen de İngiliz emperyalistlerinin teşvikiyle Batı Anadolu'ya çıkan Yunanlılara karşı verilen toplam 40 günlük bir harekettir. İngilizlerle savaştınız mı? ... Fransızlarla savaştınız mı, ya da İtalyanlarla?...”

“Ben size soruyorum, hadi cevap verin.”

Eğer bu sözler İbrahim'in ağzından çıkmış (ki eğilim çizgisi doğruluyor) ve şu betimlemelerle birleşmişse “İzin verirseniz bir örnek vereyim. 30 Ekim 1918 yılında Osmanlı Devlet ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Mütarekesi imza-

lanır. Antep bu mütareke gereğince İngiliz emperyalizmi tarafında Aralık 1918'de işgal edilir.(...) 29 Ekim 1919'da Fransızlar Musul-Kerkük petroleri üzerindeki haklarından İngilizler lehine çekilince Antep'ten de İngilizler Fransızlar lehine çekilir. Antep 29 Ekim 1919'da Fransa'nın işgaline terk edilir. (...) 4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi başlar. Bu kongreye hiçbir Kürt temsilci alınmaz. (...) (Kürtler bn) Hacı Bedir Ağa ve Bedirhan Kardeşler, Mulla Mehmet ve Mehmet Sait'le temas kurarak Antep'te (...) direnme kararı alırlar. (...) Fransız askerlerinin Ermeni yurtseverleri olduklarını öğrenirler. (Savaş bn) Ermeni yurtseverlerin çekilmesiyle son bulur. Tamamen Kemalistlerin dışında gelişen bu hareket (...) hesaplarını bozar. Çünkü M. Kemal Fransızlarla el altından Ankara Anlaşması'nın altyapısını oluşturmaktadır” ciddi olarak düşünmemiz gerekmektedir.

Devamla M. Kemal'in Ali Cenani ile Ali Kılıç'ı Antep'e yollayarak bağımsızlıkçı Kürt önderlerini öldürttüğünü söylüyor. General “*Bunlar yeni bilgiler; partinizin programında bu ayrıntı yok*” babında bir şeyler sorunca İbrahim bunları yeni öğrendiğini, bu bilgilere Kürdistan'a geldikten sonra ulaştığını söyler.

Tamamen genel eğilimi doğrulayan sözlerdir bunlar. Fakat yapılan anlaşmaların tarihleri göz önüne alındığında emperyalistlerin teşvikiyle Yunanlıların Batı Anadolu'ya girişinin tespitini yapan İbrahim'in “*Emperyalistler bu süreçte Yunan garantörlüğünden çekilmiştir*” çıkarsamasına ulaşması hiç de mümkün olmayan bir sonuç olarak görülmüyor.

Katledilmeden birkaç ay önce yaptığı tespitlerden hareketle M. Kemal ya da “Kurtuluş Savaşı”nın “güdük” de olsa anti emperyalist değerlendirmesinden vazgeçeceğini düşünmek hiç de mantıksız değildir. Kaynakların kıt, materyallerin yetersiz, bir de illegal örgütlenme şartlarının getirdiği zorlukları düşündükçe bu olağanüstü insanın bu sonuçlara ulaşması tabii ki takdire şayandır. Bizim gördüğümüzü zannettiğimiz ayrıntılar onun programatik düşünsel yapısını reddetmiyor, aksine doğruluyor.

Yine kıyas yaparken aynı saiklerle “sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal” olan Osmanlı sosyo ekonomik yapısının “Kurtuluş Savaşı” ile “yarı-sömürge, yarı-feodal”e evrildiği yanılgısı vardır.

Değerli Arkadaşlar; aynı saiklerle vurgusunun üstüne basa basa söylüyoruz. Yine gençlik dönemimizdeki seminer ve eğitim çalışmalarında yaptığımız tartışma ve genellemelerle İbrahim'in bundan kastının geçici İngiliz-Fransız ve İtalyan işgallerinin bir “sömürgecilik” olarak değerlendirilebileceğini ve bu işgallerin kalkmasıyla Osmanlı'nın yarı-sömürge, yarı-feodale evrildiğini düşünüyorduk. Zira Osmanlı'nın başka bir yerde başka bir ülkeye sömürge olduğu konusunda herhangi bir bilimiz mevcut değildir.

Sömürge tanımı, ekonomik ve siyasal-sosyal yapısıyla birlikte oturmuş, yerleşmiş, pekişmiş bir olguyu ifade eder. Dört yıl süren bir savaşta esas olarak askeri gelgitlerle elde edilen, işgal edilen Anadolu topraklarının bu statüde yani sömürge statüsünde ele alınmasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

Şöyle ki, askeri harekât gelgitleri içinde Osmanlı'nın Kars'ı aşır Batum'a yaklaşması veya Kemalistlerin Ermenistan'a girmesi ya da bunun tam tersi olan Rusya'nın Artvin, Bitlis ve Van'a kadar ilerlemesi Buraların "sömürge" olduğu sonucunu nasıl doğurmuyorsa Antant devletlerinin de Antep ve Urfa'yı işgali de bu sonucu doğurmaz diye düşünüyoruz.

Hakeza II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Çekoslovakya'yı ya da Fransa'yı işgali buraların artık sömürgeleştirildiği anlamına gelmez. Kaldı ki İbrahim, Kemalist hareketin emperyalizme direkt yönelen hiçbir eyleminden bahsetmemektedir. Mao'nun Çin tahlilinden etkilenme ile bu varsayıma ulaştığı konusunda kafamızda oluşan soru işaretleri vardır. Çünkü Mao, Dr. Sun Yat Sen öncesi ve sonrası Çin'deki değişimi sadece "sömürge, yarı-sömürge, yarı-feodal" yapıdan "yarı-sömürge, yarı-feodal" yapıya dönüşüm olarak değerlendirir.

"Çağdaş" İttihat ve Terakki; CHP

Sevgili Dostlar;

Bir ömre sığmayacak kadar derin araştırma konularını birkaç saatlik sohbete sığdırmadan doğacak eksiklik ve hatalarımızı mazur görmemiz dileğiyle cumhuriyet sonrası uygulamalara şöyle bir değinip geçelim.

Yıl 1934, faşist yarı-legal paramiliter örgütler Trakya'da Yahudi evlerinin kapılarını işaretliyor ve güpegündüz bildiriler dağıtıyorlar. Yahudi dükkânlarından alışveriş yapanlar ikaz ediliyor, Yahudilerin "maymun" olduğu şeklinde propagandalar yapılıyor ve Yahudilerin Trakya'yı terk etmeleri isteniyordu. Çanakkale'de kendini korumaları geçerek M. Kemal'in önüne atan bir esnaf bu durumdan yakınınca karşısındakinin bir Yahudi olduğunu anlayan M. Kemal'den aynen şu cevabı alıyor: "*Halk isterse beni de kovar.*"

İkiyüzlü Kemalistler bu örnekle M. Kemal'in ne kadar "halkçı" olduğunu savunurlar. Bir ülkenin cumhurbaşkanı, bir vatandaşın gelip kendini önüne atarak mal ve de can güvenliği kalmadığını ve buradan kovulmak istendiğini söylüyor ve siz ona (Yahudi olduğunu anladığınız için) bu cevabı veriyorsunuz...

M. Kemal son nefesine kadar bir kültür yiyicisi ve halk düşmanı kimliğinden asla taviz vermeyen biridir. Geride bıraktığı "çağdaş" İttihat ve Terakki olan CHP önderinin izinden bir an olsun ayrılmadan yoluna devam etmiştir. 11 Kasım

1942’de 350 CHP milletvekilinin oy birliğiyle çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu sermaye gasp etmeye doymayan faşizmin karakteristiklerinden birisidir. Tabii bunun ön hazırlığına basın aracılığıyla altı ay önceden başlanmıştır. Gazete haberlerinden örnekler verelim.

“Üç Yahudi, Limon Tuzu Yerine Sağlığa Zararlı Maddeler Satıyor”

“Karpit Stokuyla Bir Yahudi Tüccar 40 Bin Lira Para Kazandı”

“2 Yahudi Çocuk, Hava Kurumu İçin Rozet Dağıtılırken Kutuya Atılan Paraları Çaldı”

“İstifçi 2 Yahudi Yakalandı”

“Eroin Satan 1 Yahudi”

“Kıraların Artma Sebebi Yahudiler”

“Flit Yerine Renkli Su Satan Açık göz Yahudi”

1942 yazı boyunca bunlar gibi yüzlerce haber yapılıyor.

Kasım ayında yeni vergi listeleri yayımlanıyor... Takdir edilen matrahın yüzde 50’si gayrimüslim yüzde 12.5’i Müslümanlardan isteniyor. Nüfus oranlarındaki yüzdeye bakın, bir de matrahın yüzdesine bakın!... Toplam verginin yüzde 70’i İstanbul’a ödettiliriliyor ve İstanbul’da bu vergiyi ödemek zorunda olan mükelleflerin yüzde 87’si gayrimüslim!... Bütün mal varlığını satmasına rağmen bu vergiyi ödeyemeyen gayrimüslimler de var... Ödeyemeyenler için aynı 1914-15’te Enver Paşa’nın kurdurduğu silahsız “Amele Taburları”nda olduğu gibi “angarya” zorunluluğu getiriliyordu. Erzurum-Aşkale’ye yol yapımında çalışmak için gönderilen yüzlerce angaryacı gayrimüslimden 20-25’i o kış atlatamıyordu.

6-7 Eylül 1955

Osmanlı’dan miras provokasyon geleneği Demokrat Parti iktidarıyla devam ediyordu. Yine basın yoluyla ön hazırlıklar yapılmıştı. Aylar öncesinden Rum-lara yönelik manipülatif haberler manşetlere taşınıyordu. Günde 20-30 bin satamayan İstanbul Ekspres adlı gazete kâğıt stokunu önceden halletmiş ve yüz binlerce baskı yapmıştı.

“Atamızın Evi Bombayla Hasara Uğradı”

“Türk Gençliğinin Büyük Heyecanı”

Ardından nereden çıktığı belli olmayan güruhlar ellerinde bayrak Celal Bayar ve Atatürk resimleriyle bağırıp çağırarak slogan atıyorlardı. Ev ve iş yerlerinin birçoğu yine önceden işaretlenmişti. Bilanço yine malum... Birinci sırada yine gayrimüslimler... 11-15 arası ölüm... Yaralı sayısı 300’e yakın... Sadece Balıklı Hastanesi’nde 60 kadın tecavüzden dolayı tedavi görüyor... Tecavüze uğrayan

kadın sayısının 200'ü aştığı söyleniyor... Resmi olarak 5300, gayri resmî olarak 7000 binanın hasara uğradığı belirtilmiştir. Bunun yüzde 59'u Rumlara, yüzde 17'si Ermenilere, yüzde 12'si de Musevilere aittir. En büyük tahribat Beyoğlu, takiben Eminönü, Fatih, Şişli, Beşiktaş, Sarıyer, Kadıköy, Adalar ve Bakırköy'de yapılmıştır.

Celal Bayar olay yerini gezerken yanındakilere dönerek “*Dozu fazla kaçır-dık galiba*” diyordu. Yine uydurmadan bir mahkeme ve yargılama yapılıyordu. Birkaç kişiye “kıyırktan” cezalar kesiliyor ve her ne hikmetse 8-10 yıl sonra bu ceza alanlardan birinin MİT Müsteşarlığı'na getirildiğini öğreniyorduk. Yıllar sonra emekli Tuğgeneral Sabri Yirmibeşoğlu gazeteci Fatih Güllapoğlu'na şun-ları söylüyordu: “*Tabi 6-7 Eylül'de bir Özel Harp işiydi. Ve muhteşem bir ör-gütlenmeydi. Amaca da ulaştı. Sorarım size; bu muhteşem bir örgütlenme değil miydi?*” (Tempo Dergisi, sayı 24)

Tarihsel Haksızlıklara İlişkin...

Sevgili Arkadaşlar;

Tarihsel haksızlıklara yaklaşımın düzeltilemeyeceğini, düzeltmenin sınıf bi-linçli proletaryanın görevleri içinde yer almadığını, bunların sadece teşhir edil-mesi ve kitlelerin bu yönde eğitilerek canlı ve dikkatli tutulması gerektiğini yine İbrahim'den öğrenmiştik.

Ve yine öğrendiğimizle kaldık... Nedir bu tarihsel haksızlık?... Düzeltilebi-lir, telafi edilebilir bir özelliği var mıdır, yok mudur?... Canlı ve dinamik midir yoksa yaşamsal bir özelliği kalmamış mıdır?... Aslında kafa yormamız gereken meselelerden biri de budur. Sanırsak Marks-Engels yeni kıtanın keşfinden sonra Avrupalı göçmenlerin Amerikan kıtasına geçerek üretim ilişkileri bakımından daha bir üst aşamaya geçtiklerini ve ancak bu arada yerlileri, Kızılderilileri kat-lederek geri dönüşümü mümkün olmayan bir tarihsel haksızlığa da sebep ol-duklarını belirtmektedirler.

Yine geleneğimizden değerli edebiyatçı ve yazar arkadaşımız Metin Aktaş'ın konuyla ilgili değerlendirmesi ve tespitlerini okumanızı tavsiye ediyoruz. Sosyalist Mezopotamya adlı gazetede yayımlanan yazısında özetle tarihsel haksızlık-ların sadece sınıf savaşlarından doğan haksızlıklar olarak ele alınmasının doğru olmadığını, insanla doğa arasındaki savaşından da ekolojik tarihsel haksızlıklar doğduğunu belirtmektedir.

Tarihsel haksızlıkları sınıflarken bunların kimilerinin kapitalist düzen çerçe-vesinde sistemlerin zorlanarak çözülebileceğini, kiminin ise çözümünün kapi-talist dünyada mümkün olmadığını vurgulayan yazar, Almanya bölünmesi ve

birleşmesini örneklendirdikten sonra dört parçaya bölünmüş Kürdistan'ın da düzeltilebilecek tarihsel haksızlık olduğuna değiniyor ve Ermeni sorunu için şöyle diyor: “... *Ermeni halkının uğradığı tarihi haksızlık da düzeltilmesi mümkün olmayan böyle bir tarihi haksızlıktır. (...) Bu tarihi haksızlığı anmak (...) ölmüş insanların anılarına saygı duymak ayrı bir şey, bu topraklarda yaşayan insanların yerine Ermenilerin yerleştirilmesini savunmak ayrı bir şeydir.*”

Bizce böyle değil, ya da en azından ben böyle düşünmüyorum. Kapitalizmin egemen olduğu süreç için soykırımdan ötürü özü ve tazminata düzen zorlanmalı ve demokratik hak ve özgürlükler çerçevesinde sonuna kadar mücadele edilmelidir. İnsanlık suçu olan soykırımı “teşhir ve ilan etmek” ise sonsuz bir mücadele biçimi olarak önümüzde durmaktadır. Lanetleme ve mahkûm etme mücadelesi okullara ders olarak konulana, onu eğitimin bir parçası haline getirene kadar devam etmelidir. Milliyetçi bakış açıları reddedilerek sosyalist perspektifle programatik düzeyde bütün yönleriyle ele alınarak gündemde tutulmalıdır. Topraklarına geri dönerken yerleşikleri kovma, yani bir tarihsel haksızlığı gidermeye çalışırken başka haksızlıklara neden olma sosyalistlerin bakış açısı olamaz.

Bu yönüyle mesele biraz İsrail-Filistin meselesine benzemektedir. Tarihsel olarak “Kenan ili”nden, kendi öz topraklarından çıkar savaşları sonucu göç ettirilmiş Yahudiler uluslararası kamuoyu ve emperyalistlerin de desteğini alarak yeniden koloniler oluşturmuş ve 1948’te İsrail devletini kurmuşlardır. Milliyetçi-ırkçı yöntemlerle nihai çözümün asla mümkün olmayacak yaklaşımlarla başlayan Filistin-İsrail çatışmaları günümüze kadar Ortadoğu’da bir çıban olarak halkların gündemine yerleşmiştir. Çünkü kendinin maruz kaldığı tarihsel haksızlığı gidermeye çalışırken sonradan o topraklarda yurtlanmış ve aynı topraklar üzerinde uluslaşmış Filistin Arap ulusuna benzeri bir haksızlıkla mübadele etmiştir.

Olaylara sınıfsal bakış açısıyla, halkların kardeşliği ve eşitliği ilkesi doğrultusundan bakıldığında meselenin çözümü mümkündür. Sohbetimizin başlarında toprak sınırlarının iç içeliğinin bin yılların ürünü olduğuna değinmiş, kesin ve net ulusal çizgileri belirlemenin mümkün olmadığını söylemiştik. 1900’ler Osmanlı’sının demografik dağılımından Ermeni halkının nüfus yoğunluğunun (dönem itibarıyla tarihsel ve güncel topraklar) olduğu bölgelere “Vilayat-ı Sitte” denildiğini belirtmiştik. Vilayat-ı Sitte tarihsel olarak Batı Ermenistan toprakları olarak değerlendirilmelidir. Ancak soykırım sonrası dönemde Kürtlerin uluslaşma süreci aynı ve komşu topraklar üzerinde tamamlandığı için aynı zamanda Kürdistan’dır. İşte tam olmasa da bu manada biraz Filistin-İsrail meselesine benzemektedir. Çözümü mümkün müdür? Evet mümkündür. Kapitalist dünyanın bunu çözmesi mümkün müdür? Hayır mümkün değildir. Etnisiteyi esas alan her türlü

milliyetçi ve ırkçı yaklaşım bırakın yaraya ilaç olmayı, karakterleri gereği habis üretmekten öteye geçememişlerdir ve geçmeleri de mümkün değildir.

Çözüm Demokratik Halk İktidarıdır. Demokratik Halk İktidarı soykırımı dünya ölçeğinde mahkûm eder ve katledilen Ermeni, Asuri, Ezidi, Rum, Yahudi vb. halklardan anıtsal düzeyde özür diler. Demokratik Halk İktidarı imkânları ölçeğinde ve imkânlarını zorlayarak soykırım mağdurlarının maddi zararlarını tazmin eder.

Demokratik Halk İktidarı soykırım mağdurlarının dünyanın çeşitli yörelerine dağılmış, akrabalık bağı ispatlansın ispatlanmasın bütün unsurlarına gelip yerleşeceği toprakların kapılarını açar. Demokratik Halk İktidarı yerleşik halkların ekonomik, siyasal ve sosyal konumuna zarar vermeden ama pozitif bir ayırmıcılık da gözeterek asli topraklarına yerleşecek unsurların ulusal olarak serpilip gelişmesine yardımcı olur, halkların kardeşçe ve eşit bir yaşam ilkesinden hareketle sosyal ve siyasal bir ortam yaratır.

Çözüm budur!

Şan olsun kuruluş günü 24 Nisan olan Anadolu Güneşi'ne!

Teşekkürler!

FIRTINALAR İÇİNDE, BIÇAK SIRTINDA; İLKELERE VE HUKUKA SIMSIKI TUTUNMA ZAMANI!*

►► Şiddet, karalama, dedikodu darbecilerin her dönem vazgeçilmezleri olmuştur. “Karşısını” bu kulvarda oyuna çekmeye çalışır, çünkü -çirkinleşmenin sınırı olmadığından- kendine en çok bu alanda güvenir ve alt edebileceğine inanır. Bizim bu kulvara girmeden örgütlülüklerimizi yaratmaya, çizgimizi netleştirmeye ama en önemlisi Örgütlenme Komitesi’nin kurulmasıyla attığımız merkezileşmeyi sağlamlaştırmaya, desteklemeye, eleştiri ve önerilerle beslemeye ihtiyacımız vardır. ◄◄

“Karşılaştığınız sorunları, o sorunları yarattığınız düşünce düzleminde kalarak çöremezsiniz” sözünü bilir ve çok sık tekrarlarız. Elbette bu sözün gereğinin yerine getirilmesi, ağızdan çıktığı kadar kolay değildir. Bu sözde, çözüm olarak “yeni bir düşünce düzlemi” savunulmaktadır. Dolayısıyla hem teoriyi hem de pratiği kapsayacak şekilde “**sorunları yaratan düşünce düzlemi**”ni ayrıntılı ve açık bir yolla mahkum edebilecek bir seviye yakalamak ve bunun yerine geçirilecek “**yeni düşünce düzlemi**”ni inşa etmek gerekmektedir. “Yeni”nin oluşmasının eskiyi mahkum etme pratiği ile iç içe olduğu unutulmamalıdır.

Kolektifimiz ciddi bir kriz sürecinden geçti; bunu henüz tam olarak aşmış değiliz ama mutlak bir şekilde aşacağız ve aşmak zorundayız. Bunun için de açık ve net olarak bu krizin ideolojik-politik-örgütsel-askeri arka planı ortaya konulmalıdır. Sorunun sadece görünür hale geldiği dönemden itibaren (*diyelim ki, 2015 Haziran’ı ve 2016 Eylül ‘HBDH’den çıktık’ açıklaması veya yöneltilen ‘hizip’ suçlaması*) ele alınması yanlış olacaktır. Kolektifimizin bileşenleri ve Komsomol’un ortak olarak yaptığı zorunlu açıklamada, yaşanan “kaos”un nedenini isyan silsileleri ve düşman saldırıları arasında kalma, yaşananlar karşı-

* Bu makale, elimize e-mail yoluyla ulaşan ve Proletarya Partisinin Kasım 2017 tarihli iç yayınından alıntılanmıştır.

sında ideolojik-politik tıkanma yaşanması olarak ortaya koyulmuştu. Öznel ve nesnel durum arasındaki farkın, eğer idealizm cennetinde yaşamıyorsak bir kriz oluşturduğunu görememek mümkün değil. Şimdi sorun, bu “öznel ve nesnel durumları” objektif bir şekilde ortaya koyup koyamayacağımızda ve pratik adım atıp atamayacağımızdadır.

Kolektifimizin kuruluşundan bugüne çok sayıda hizip ortaya çıkmış, bölünmeler yaşanmıştır. Bunlar arasında “önderlik” düzeyinde yaşananlar da, partinin belli bir bölgesiyle sınırlı kalanlar da olmuştur. Bu durum öyle bir hale ulaşmıştır ki 7. Konferans sonrası yapılan bir değerlendirmede şunlar belirtilebilmiştir; *“Otuz yıllık proletarya partisi tarihi incelendiğinde görülecektir ki proletarya partisi düşmana yönelmekten çok, kendi içinde çıkan hizip, darbe ve kaçınıklıkla mücadele etmiş, kendi yöneliminde yürümesi bir biçimiyle ‘tali’ düzeyde kalmıştır.”* (Partizan, sayı: 49, s. 36)

İlerleyen satırlarda bu gerçeklik daha çarpıcı olarak *“proletarya partisinin tarihi aynı zamanda hiziplerle mücadele tarihidir”* (age, s. 44) şeklinde ifadeleştirilmiştir.

Peki, bir partinin tarihinin bu şekilde hiziplerle ifadelendirilecek hale gelmesi ve öyle ki **“kendi yöneliminde yürümesi”**nin bile **“tali”** bir düzeyde kalmasını nasıl değerlendirmek gerekir? Yaptığımız okumalarda partinin bu “hiziplerin” ortaya çıkmasında kendi ideolojik-politik-örgütsel çizgisinin değerlendirilmediğini, bazı değerlendirmeler yapılsa da bunların hiziplerin ortaya çıkma nedenleriyle bağlantılandırılmadığını görüyoruz. Hiziplerin sonradan başarılı olamamasından hareketle de ya örgütle sorunları olan kişilerin ya da mücadele kaçkınlarının bu işin başını çektiği belirlenmiştir.

Oysa ki mücadeleye hakkınca cevap veremeyen bir partide itirazların gelişmesi, rahatsızlıkların olması, bunların ifadelendirilmesi doğaldır. Hatta mücadeleye cevap verebilir hale gelmenin yolu, bu itirazlara kulak vermek, örgütsel mekanizmaları işlerli kılmaktan geçmektedir. Oysa kolektifimizde itirazları ifadeledirmek bir sorun olarak görülme de(!) bunların parti çizgisini geliştirmede etkili olamadıklarını ve örgütsel mekanizmaların çalıştırılmayarak bir şekilde hasır altı edildiklerini görüyoruz.

Bu; önderliğin düzenli toplanmaması, iç işleyişini oturtmaması kadar konferansların zamanında yapılmamasına ve öyle ki tüzükteki maksimum süreyi 2-3 katı aşan süreleri bile görmememize yol açmaktadır. Dolayısıyla “yeni düşünce düzlemi”ne adım atmak istiyorsak var olan gerçekliğimizle bütünsellikli olarak hesaplaşmaktan ve mücadeleyi dahi “tali” düzeyde bırakan “hizip, darbe” vb. ortaya çıkaran ideolojik-politik-örgütsel durumu ortaya koy-

maktan bir an bile geri durmamalıyız. Bu sorunların özüne inmek, kaynağına ulaşmaya çalışmak artık ertelenemez bir zorunluluktur.

Aksi halde yaşanan, eskiden kopuş olmayacak, bazı düzeltmelerle yeni bir şey yaratılmış gibi yapılacaktır. Ama bunun kimseye kazandıracağı bir şey yoktur. Aksine bu durumun, sınıf mücadelesinin girmiş olduğumuz eğik düzleminde daha hızlanarak dibe doğru yol almamıza neden olacağı açıktır.

Tüm bunlardan hareketle sürecin kadro ve militanlara yüklediği sorumluluk ortadadır. Yaşananları sadece son 1-2 yılın sorunu olarak görmemek, tarihimizi bile “hizip-darbe” üzerinden tanımlayacak noktaya getiren ideolojik-politik-örgütsel gerçekliği ortaya dökmek gerekmektedir. Bu; bizi tutuklaştıran, sorun yaratan düzlemden kopuş demektir.

Çelişkiler ve Sorunlar Görmezden Gelinince Yok Olmazlar!

Partimizin içinden geçtiği süreç, uzun zamandır birikmiş bir dizi sorunu daha görünür hale getirmiştir.

Ertelenen, üstü örtülen bu sorunlar elbette bugün açığa çıkmadı, uzun yıllardır yaşadığımız, yapamadığımız, yerine getirmediğimiz görevler parti bünyemizde bu sorunların birikmesine neden oldu. Proletarya Partisi açısından her şeyin olağanmış gibi görüldüğü yıllar boyunca biriken ama yeterli düzeyde dile getirilmeyen, getirilse de pratik müdahale geliştirilemeyen-geliştirilmeyen eleştiriler bir bir açığa çıkmaya başladı.

Uzun zamandır bekleyen, özellikle son dönemde sorunların çözümü için adres olarak gösterilen, ...’nın başarısızlıkla kesintiye uğraması ve devamında sürece önderlik etmesi gerekenlerce takınılan tutum, sürecimizi içinden çıkılmaz bir hale getirmiş; bekletilen eleştiriler, tüketilmeyen tartışmalar bir kez daha ertelenmiştir. ... sürecindeki hareket tarzı, önderlikteki yoldaşların her birinin kendine münhasır tutumu, ... süreci arifesinde yaşanan düşman engellemeleri vb. biriken sorunlara yenilerini eklemiştir.

Böylelikle sorunları çözme noktasından her geçen gün biraz daha uzaklaşıldı. Kolektifimizin bütün üye ve militanları, örgütlülükleri, dahası geline aşamada taraftarlarımız, kitle tabanımız partiyi boğan, soluksuz bırakan, ilerlemesini engelleyen kısır bir tartışmanın içerisine çekildi.

Yıllardır ertelenen ...nın hazırlık sürecinin örgütsüzlüğü, yapılan ilkesizlikler, ...nın düşman engellemesi sonucu ertelenmesine kapı aralamış oldu. Elbette sürecin engellenmesinin ideolojik-politik-örgütsel açıdan değerlendirmeye tabi tutulması zorunluluktur.

8. Oturum’dan bu yana partiyi adeta bir “**koalisyon şeklinde yöneten**” Mer-

kez Komitesi'nin kendini partinin dışında, partiye rağmen inşa eden gerçekliği, sürecin örgütlenmesine de damgasını vurmuştur. Komite olma vasfını ve partimize önderlik etme iddiasını çoktan kaybetmiş ama bunu kendisine itiraf etme cüreti ve cesareti gösteremeyen Merkez Komitesi'nin partimizden gizlediği bu gerçeklik, sürecin örgütlenmesinde ve akabinde alınan düşman operasyonu ile tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmiştir.

... sürecinin bu kadar uzaması, ertelenmesi ve buna rağmen gerek ideolojik, politik düzlemde gerekse de sürecin örgütlenmesine dair hazırlık bağlamında dişe dokunur hiçbir şeyin yapıl(a)mamış olması bile başlı başına Merkez Komitesi'nin çoktan iflas ettiğinin, adeta bir cenazeye dönüştüğünün ilanı olmuştur.

Oysa partinin kolektif olarak hareket etmesi, gücümüzün sürecin örgütlenmesi için seferber edilmesi, önceki hataların tekrar edilmemesi için kapsamlı bir muhasebe yapılması gerekiyordu. Elbette bu işin sorumluluğu, sürecin başından beri görevli olan bütün yoldaşlarındır. Bu sürece önderlik edecek olan da ... sürecinin öznelerinin kolektif aklındır.

Ancak sonuçlara bakmamız bile sürecin bu şekilde işlemediğini göstermeye yetmektedir. Başarısızlıkla sonuçlanan partinin en önemli işinin, böyle rahat bir operasyonla engellenmesinin muhasebesi yapılmadan, yeni bir sürece giril-meye çalışıldı.

Bu işin başında ise önceki sürecin başarısızlıkla sonuçlanmasında doğrudan rolü olan kişilerin olması doğal olarak yeni bir tartışmaya vesile oldu. Mevcut durumla ilgili değerlendirme yapmak, partiye sunmak ve yeni süreci kolektif akılla örgütlemek yerine hiçbir şey olmamış gibi(!) sürecin yeniden örgütlenmesine "kolları sıvayan" bu kişilerin tutumunun, süreç açısından önemli-belirleyici rol oynadığının altını çizmek gerekir.

Bu kişiler, en açık haliyle kendi sorumsuzluklarının, zaaflarının, eksiklerinin, ilkesizliklerinin üzerini örtme gayretiyle, bu işe yeni ilkesizliklerin altına imza atarak başlamışlardır. Partimiz bünyesinde örgütlü bir mekanizmayı ifade etmeyen, bu anlamda bağlayıcılığı olmayan, çeşitli alanlardan süreç için bir arada bulunan kimi ... ve iki Merkez Komite üyesi toplantı yaparak sürecin değerlendirilmesi-muhasebesi yapılmadan, (diğer Merkez Komite üyelerine haber bile vermeyerek ve organ iradesini sağlamadığı halde) partiyi ele geçirme hesaplarına uygun "düzenleme"ler/atomalar yaparak kimi alanları ve yoldaşları etkisizleştirme, ekarte etme yöntemlerine başvurmuştur. Bununla partiye açıklama yapma sorumluluğunu bir kenara bırakarak, yeni sürecin nasıl ve nerede örgütleneceğini, kimlerin sorumluluk alacağını, ayrıca partinin süreç açısından hangi gündemler üzerinden hareket edeceğini alelacele kararlaştırmaya çalışmıştır.

En açık haliyle bu toplantı, kolektifin merkezi iradesine yapılan darbenin İLK adımı olmuştur.

Bir üyesi ... olmuş, bir üyesi gerileme gösterse de istifa etmemiş, diğerlerinin ulaşılabilir durumda olduğu, yani üyelerinin aktif durumda olduğu, yedeklerin de görev almaya hazır olduğu bir bileşenden bahsettiğimiz unutulmasın!

Parti ve önderlik bilinç ve kaygısı taşıyanların yapması gereken, en kısa sürede esaret dışındaki bütün Merkez Komite üyelerinin katılabileceği bir toplantı örgütlemek olmalıydı. Hatta koşullar dikkate alınarak bütün yedeklerin katılacağı bir genişletilmiş Merkez Komite toplantısı yapılması gerekirdi. Ortaya çıkan deşifrasyon ve güvensizlik durumundan hareketle kolektifin güvenliği düşünülerek, en uygun alanda toplantı örgütlemek ilk iş olmalıydı. Ama söz konusu iki üye, bu gibi konularda en ufak bir sorumluluk dahi taşımamışlardır.

... alanında bulunan “... **MK ve .. MK yedek üyeleri**” imzasıyla “**Haziran Toplantısı**” adı altında partiye sunulan “Haziran Toplantısı Raporu”, söz konusu darbenin ilk meyvesi olmuştur. Engellenmeyen ve hala görev başında olan Merkez Komite üyelerine resmi bir çağrı dahi yapmadan gerçekleştirilen bu toplantı, tepeden tırnağa demokratik merkeziyetçilik ilkemize aykırıdır, Merkez Komite iradesine müdahaledir. Merkez Komitesi’ne, dolayısıyla partiye yapılmış bir darbedir. Tüzük ve konferansların Merkez Komitesi’ne verdiği hak ve yetkileri aşan, onu hiçe sayan, kendini parti ve parti iradesinin üstünde gören bir anlayışa işaret etmektir. Bu durum partimizin hukuk ve tüzüğüne karşı işlenen büyük bir suç olmuştur.

Bu toplantıyı örgütleyen ve kendilerini “... **MK üyeleri**” olarak ifade edenler partimizin tüzüğünü açıkça ihlal ederek darbe yapmış ve bugüne değin süregelen sürecin ilk işaret fişegini ateşlemişlerdir.

Oysa yapılması gereken son derece basittir: İlk elden tüm Merkez Komite üyelerine resmi bir çağrı yapmak, devamında birinci yedekten başlamak üzere tüzüğün emrettiği şekilde Merkez Komite iradesini tesis ederek, partiye dönmek!!!

Ne var ki yapılan bu olmamış, Merkez Komitesi’nin içinde bir azınlık, Merkez Komite iradesi oluşturmadan yanına aldığı yedeklerle bir toplantı yaparak adeta “**Merkez Komite imiş gibi**” hareket ederek, pek çok başlıkta tartışmalar yürütmüş, yetkilerini aşan kararların altına imza atmıştır. Yapılan toplantı, **ilk olarak**, Merkez Komite çoğunluğunun bulunmaması, **ikinci olarak** resmi bir toplantı çağrısı olmaması **üçüncü olarak** tüzüğün açık hükmüne, birinci ve ikinci yedekler görev başında bulunmasına rağmen Merkez Komitesi’ne aktarım yapılmaması ve bu yoldaşların yedekler olarak toplantıya kattırılmaması -oy hakkı olmadan- nedeniyle geçersizdir.

Partimizin hiçbir döneminde, tüm parti üyelerine, organ ve komitelerine “... **MK üyeleri ve ... yedek üyeler**” başlığıyla yayımlanan, hem de böylesine önemli kararlarla donanmış bir belgenin dolaşıma sokulduğu görülmemiştir. Bilinir ki bu yetki Merkez Komitesine’ne aittir ve ancak o, partimizin resmi yayın organı aracılığıyla tüm partiye seslenebilir.

... sürecindeyken darbe alan parti iradesini oluşturmak, partiyi sürece götürececek iradeyi açığa çıkarma görevi önlerinde dururken, “**elimizdekilerle yola devam edelim**” “kendiliğindenciliğiyle” hareket edilmiştir.

Kimi Merkez Komite üyeleri ve ...’ların iradeleri yok sayılarak bu toplantı yapılmıştır. Toplantı bileşeni partimizi örgütsel olarak bağlayıcı bir iradeye sahip değilken toplantı gündemleri ve alınan kararlar bakımından bütün partiyi ilgilendiren ve iradesinin yansımaları gereken bir içeriğe sahipti. Öyle ki partimiz tarihinde örneği olmayan bir belge oluşturularak parti iradesi korunuyormuş gibi yansıtıldı. Ve toplantının iradesini güçlendirmek, parti örgütlülüklerince sahip- lenme düzeyini yükseltmek için toplantının Merkez Komitesi toplantısı olduğu alanlara hızla yayılmaya başlandı.

Haziran Toplantısı: “Darbeciliğin İşaret Fişegi”

Söz konusu toplantı raporu, kolektifimizin ... sürecine, ülkemizde sınıf mücadelesinin seyrine ve sürecin nasıl, hangi yöntemlerle ve nerede tamamlanacağına dair partimizin geleceğini ilgilendiren bu çok önemli kararları içeren “**Haziran Toplantısı/2015**” adıyla ve “... **MK üyeleri ve ... MK yedek üyeleri toplantısı**” başlığıyla ama buna rağmen Merkez Komitesi toplantısı etiketi ve yetkisiyle hem parti örgütlülüklerine/yönetici komitelere hem de üyelere açıldı.

Böylece parti yönetici komitelerimiz bir anda büyük bir kaosu içine atmış oldu. Partimizin işleyişine dair ne kadar ilke varsa rafa kaldırıldı. ... sürecine dair tüzük gereği söz hakkı olan üyelerle yürütülmesi gereken tartışmanın içine, sürece ve de tartışmalara hakim olmayan, ileri militan pozisyonunda yönetici komitelerde örgütlü bulunan yoldaşlar da çekilmiş oldu. Aslında amaçlanan tam da buydu: Kaos ve karmaşa yaratmak ve bundan nemalanarak kendini aklamak ve iktidarını sağlamak ve de sağlamlaştırmak! Toplantıda, alınan düşman darbesinin nedeni olarak partinin iddiasızlığı tespitinin yapıldığını, operasyon öncesinde Merkez Komitesi’nin ve doğal olarak da bu konuda doğrudan görev alan yoldaşların payına, eksik, hata ve yanlışlarına dair hiçbir ibarenin ve özeleştirinin bulunmadığını; ülkede devrimci durumun bulunmadığına ve bunun nedeninin de Ulusal Hareketin politikaları olarak gösterildiğine vb. pek çok başlıkta daha önce yapılan birçok resmi Merkez Komite toplantısında dile getirilen gö-

rüşlerin zıddı yorum ve belirlemelere yer verildiğini, dahası toplantının kendi içinde bile ciddi usulsüzlükler taşıdığını da belirtelim. Partimizin bu önemli sürecinde alınan düşman darbesinin yarattığı boşluk, parti bünyemizde varlığını koruyan darbeci anlayışın farklı örneklerini de karşımıza çıkarttı. Bunun farklı bir örneği ise ... Merkez Komite üyesi tarafından hayata geçirildi.

Bu MK üyesinin uzun zamandır saklı tuttuğu eleştiriler, iddialar bu süreçte kontrolsüzce açığa çıktı. Elbette burada mesele, eleştirilerin gecikmeli de olsa söylenmesi değildir. Doğru yol ve yöntemle, partinin işleyişine uygun biçimde yapılmamış olması, eleştirinin esas noktasını oluşturmaktadır.

Bu üye de aynı bileşende olduğu kişilerle ilgili iddia ve eleştirilerini, kontrolsüzce alt örgütlülüklerle taşımış, buradan müdahale geliştirmeye çalışmıştır. Açık ki bu iş, fırtınanın kopmasında belirleyici olan başka bir etken olmuştur. Diğer yandan kendilerini “... **MK üyeleri**” olarak ifade edenler, söz konusu Merkez Komite üyesinin bu yaklaşımını adeta bir fırsata dönüştürmüş ve onun kimi hatalarını mahkum etme örtüsü adı altında partimizi bir krize sürükleyecek “**Haziran Toplantısı**”nı örgütlemişlerdir. Oysa “... **MK üyeleri**” açısından da doğru olan, bu Merkez Komite üyesini resmi bir toplantıya çağırarak ve hesaplaşmayı burada yapmak, hukuku işletmek olmalıydı!

Azınlık Merkez Komite üyelerinin bu sorumsuz, hesapçı, kendi kişisel kaygılarını güden, hatalarının üstünü örtmeye çalışan hareket tarzı, partiyi bu gibi saldırılara daha açık hale getirmiştir. “... **MK üyeleri**”, Parti iradesini yeniden oluşturma ve partiye buradan önderlik etmek yerine, iddia sahibi Merkez Komite üyesini diskalifiye ederek, partiden atılmasını-Merkez Komite üyeliğinin düşürülmesini (tüzükçe mümkün olmamasına rağmen) isteyerek hatta bunların ardından neler yapılacağını dahi ilan edip zaman kaybetmeden harekete geçerek, bütün irade ve yetkiyi tek elde-kendi ellerinde toplamaya çalışmışlardır.

...leri, Merkez Komite üyelerini, parti üyelerini yok sayan, komiteleri işlevsizleştiren, parti örgütlülüklerini tasfiye etmeye çalışan bu anlayış partimize açıktan bir darbedir. Partimizin mevcut dağınıklığında her türlü düşman darbesine açık hale gelmesinin de esas sorumlusu darbeye önderlik eden ... Merkez Komite üyeleridir.

Bu süreçte partinin birikmiş sorunlarının, Merkez Komitesi’nin birikmiş hata ve zaafalarının açığa çıkmasıyla birlikte partimizin sorunları daha geniş bir çerçevede tartışılır hale gelmiştir. Merkez Komitesi’nin parti örgütlerinden ve komitelerden kopuk, dahası Merkez Komite üyelerinin birbirinden kopuk, dağınık-parçalı önderlik anlayışının açığa çıkması ve daha fazla tartışılır olması tabanda kimi insanlarda umutsuzluk, güvensizlik eğilimlerini canlandıracağı

gibi, devrimci kaygılar güdenlerde ise, geline durumun nedenleri üzerinde kafa yorup, sorun ve tikanıkların nedenlerini bilince çıkarıp doğru dersler çıkarma yönüyle olumlu bir işlev oynayacaktır.

Eleştiri ve öz eleştiriden uzak, kolektif çalışmadan yoksun, birbirlerine ve partiye hesap verme zeminini kaybetmiş önderlik anlayışının bir sonucu olarak da değerlendirebiliriz süreci.

Her bir Merkez Komite üyesinin sadece kendi görevli olduğu alanla sınırlı kalan bir önderlik anlayışının bir yansıması olarak mevcut durumda da alanlarımız birbirinden oldukça uzaklaştırılmıştır. Alanların birbirinden öğrenmeye kapalı, birbirlerinin sorunlarına uzak, kendi zaaflarına karşı liberal ama diğer alanların olumsuzluk ve eksiklerine karşı aşırı duyarlı-sol sektör bir anlayışın zeminini oldukça güçlüdür. Parti krizinin açığa çıkması ve mevcut Merkez Komite üyelerinin tutumuyla birlikte, bu zemin daha da güçlenmiş/güçlendirilmiştir.

Alanların daha fazla yan yana gelmesine, kolektif ruhun gelişmesine, alanların birbirinden beslenmesine en fazla ihtiyacın olduğu dönemde ne yazık ki alanlar arasındaki mesafe her geçen gün biraz daha açılmıştır. Bu durum, özellikle Haziran Toplantısı'yla partimizi yeni bir kausun girdabına çeken **"... MK üyeleri"**nin bilinçli politikalarının sonucu yaşanmıştır. Alanların birbirine dönük eleştirileri, **"... MK üyeleri"** tarafından alanların düşmanlaştırılması, birbirinden uzaklaşması, karşı karşıya getirilmesi ve kendi hatalarının örtülmesi için adeta kullanılmıştır.

Birincisi kendi sorumluluklarında olan alan ve yoldaşlar koruma altına alınmıştır ve **"... MK üyeleri"** tarafından kendilerine yönelik eleştirilere karşı bu yoldaşlar, eleştiri yönelten kişi ve alanlara karşı kışkırtılmıştır.

İkincisi örgüt-komiteler hızla işlevsizleştirilmiş, tasfiye edilmeye çalışılmıştır. Özellikle ... süreci-örgütlenmesi ile ilgili eleştiri yönelten alan ve yoldaşlar itibarsızlaştırılmaya, tasfiye edilmeye çalışılmıştır. Bu alan ve yoldaşların geçmiş hata ve zaafı parti kamuoyuna teşhir edilerek itibarsızlaştırma hareketi başlatılmıştır.

Oyalama, Tasfiye Etme ya da Partiyi Bölme!

Özcesi mevcut Merkez Komite üyelerinin bu süreçteki tutumu eleştirmeyen, sorgulamayan, tartışmayan, mevcut olana sorgusuz-sualsiz-eleştirisiz tabi olan "militan ve örgüt yapısı"(!) şekillendirmeye çalışmaktı.

Bu yaklaşıma ayak uyduranlar koruma altına alındı. Uymayıp eleştirenler, eleştirilerini savunanlar **"parti bölücüsü"** ilan edilerek parti kitesine teşhir edildi. Bu Bu Merkez Komite üyelerinin bu yaklaşımlarına rağmen ... ve parti

üyesi birçok yoldaş ve parti örgütlerinin ağırlıklı çoğunluğu tarafından, süreç vesilesi ile açığa çıkan bir dizi meseleye dair eleştiri getirdi. Mevcut Merkez Komite üyelerinin kendi pozisyonlarını koruma, hesap vermekten kaçma tutumu bu kadar gelişkin olmasaydı çok rahatlıkla söylenebilir ki kolektifimiz bu süreçten **güçlenerek** çıkabilirdi.

Mevcut Merkez Komite üyelerinin bu tartışma sürecindeki oyalamacı taktikleri partiyi daha fazla çıkmaza sürüklemekten başka hiçbir işe yaramamıştır. Tartışma için oluşturulan platformlar, hazırlanan parti yazınları, parti sorunları üzerine kolektif tartışma yürütmek yerine parti erkini elinde bulunduran Merkez Komite üyelerinin iktidarlarını güçlendirmenin, eleştirileri bertaraf etmenin ve eleştirenleri itibarsızlaştırma hareketinin bir aracı olarak kullanıldı.

Birçok noktada sonuçlardan hareket ederek varmış olsak da artık şunu çok rahatlıkla söyleyebiliriz: **Kolektifin birliğini dillerinden düşürmeyen bu üyeler ve onların hastalıklı iktidar histerisinin etrafında kümelenen yoldaşlar, iki yılı aşan bu tartışma sürecinin başından beridir, eleştirileri olanlardan kurtulmak, farklı düşünenleri saf dışı bırakmak, bu olmadığı durumda da her koşulda kolektifi bölmek anlayışıyla sürece yaklaşmışlardır.** Bu konuda somut bir hedefe odaklı çalıştıkları bugün geline noktan da anlaşıldığı üzere tüm çıplaklığı ile ortadadır.

Bu azınlık üyeler, kolektifin bütün olanaklarını bu iş için seferber etmekten de geri durmamışlardır. Partimizin maddi manevi bütün olanakları bu hedef için pervasızca kullanılmıştır. Bir yandan yazınsal tartışmalarla fikirler alınarak süreçle ilgili kolektif karar verileceği algısı yaratılarak parti oyalanırken onlar yukarıda bahsi geçen hedeflerine kilitlenmiş olarak çalışmışlardır.

Merkez Komitesi'nin iradesini yitirmesi ile birlikte bir taraftan Merkez Komite üyesi olma durumlarını Merkez Komitesi iradesi korunuyormuş gibi kullanan bir anlayış çıkarken diğer taraftan bu durumu eleştiren, parti iradesinin tüzük ve hukuk çerçevesinde oluşturulmasını savunan ikinci anlayış da açığa çıkmıştır.

Öncelikle Merkez Komitesi iradesi yokken varmış gibi hareket eden ve iradenin oluşmasını engelleyen anlayış, partideki örgütsel krizin gün yüzüne çıkmasına vesile olmuştur. Hukuk dışı oluşturulmaya çalışılan iradeye yönelen eleştiriler, yapılan kimi müdahaleler ve bununla birlikte açığa çıkan diğer ideolojik-politik-örgütsel eleştiriler tüzüğün yok sayılarak bir "irade" oluşturulmasını engellemiştir. İşte "K 72"den kendi ifadeleri;

"Konuyu bağlayacağımız yer bugün içinde bulunduğumuz yerden nasıl çıkmamız gerektiğidir?! Önerimiz kısa ve öz olarak şudur: Şu anda PMK'da bir

irade sorunu yoktur. Ancak ... yoldaşın hali hazırda işlediği suçlar ve yürütülmesi gereken bir soruşturma vardır.

Bu soruşturmanın yoldaşın üyeliğinin düşmesiyle sonlanması, işten bile değildir. Bu durumda zaten kritik noktada olan irade sorunu otomatik olarak gündeme gelecektir.

Bugünden yarın karşımıza çıkacak tabloyu görmek mümkündür. Bunun önlemini bugünden almak gerekir. Çünkü, olayların sonucunu beklemek bize yeni bir zaman kaybını yaşatacaktır. Bu da tahammül sınırlarını zorlayacak, yeni yeni sorunların yaşanmasına neden olacaktır.

Haziran Toplantısı'nda ortaya konulan anlayış doğrultusunda (... yeniden örgütlenmesi) zaten yeniden örgütlemek için çalışmalar yapılmaktadır.

Bu çalışmalar DPK üyesi yoldaş ile birlikte yapılmaktadır. (yoldaş aynı zamanda PMK yedek üyesidir) Burada ve bundan sonra yapılacak olan PMK'nın "irade sorunuyla" karşı karşıya kalmasını beklemeden yoldaşı PMK'da görevlendirmektir. Bu durumda sürece irade kaybı olmadan parti tarafından müdahale edilip, yeni sorunların ortaya çıkmasının önüne geçilebilir ve geçilmelidir.

Bütün PÜ yoldaşlar şunu bilmelidir ki; diğer yedeklerle bizim süreci örgütleme koşulumuz yoktur. Bunun içinde ortada bir irade yoktur!. Partiden talebimiz bu sorunlu ve sıkıntılı duruma el koymasıdır." ("K 72")

Bir yandan partimizin içinde bulunduğu durum tartışılıyor gibi yapılırken diğer yandan açıkça Haziran Toplantısı ve sonrasında yayımlanan hükümsüz "**K 72**" ile zaten bir iradenin defacto bir şekilde oluşturulduğu ilan edilerek yapılan darbe, partiye onaylatılmak istenmiştir. Ancak bunun peşinden yaşanan süreç, sorunu salt örgütsel bir kriz olmaktan çıkarmıştır.

Eğer sorun sadece Merkez Komitesi'nin ya da partiyi sürece götürecek organın, inisiyatifin oluşturulmasıyla ilgili bir sorun olsaydı çok daha kolay çözümlü olurdu. Birbirine ideolojik-politik-örgütsel olarak güvenin olduğu bir partinin çatısı altında kümelenen kadrolar ile parti, ... sürecine taşınabilirdi. Parti önderliği içindeki birbiriyle uzlaşmacı, ertelemeci, hallederizci bakış açısını düşündüğümüzde bu sorunu "çözmek" gerçekten görüldüğü kadar zor olmazdı.

Nasılsa birbirlerine yönelmedikleri sürece hataları karşılıklı görmezden gelme, uzlaşmacı, kendine liberal partiye sekte anlayış, mevcut Merkez Komite üyelerinin ve parti kadrolarının iliklerine kadar işlemiştir. Yılların verdiği bu alışkanlıkla yeni bir koalisyon kurulabilirdi! Bu da parti tarafından yadırganmaz ve hızlıca sahiplenilebilirdi!!!

Partinin mevcut gerçekliğini yakından tanıyanların ilk işi de aslında bu oldu. Ancak bu koalisyon çalışması başarılı olmadı.

Çünkü **birincisi**; “diğerlerini” yok saymanın sınırları fazlasıyla aşılmıştı.

İkincisi getirdiğimiz eleştiriler kişilere yönelik olmasından çok önderlik anlayışına yönelikti. Çok sistemli hale getirilmese de önderlik yöntemi, hukukun-tüzüğün çiğnenmesi, çalışma tarzı, güvenlik, güncel politikaları ele alış, partinin yıllardır belirgin bir şekilde zayıflaması vs. ile ilgili eleştiriler de süreçte sesli bir şekilde dile getirilmeye başlanmıştı.

Bu durumun açığa çıkan parti krizine yansımalarını iki temel nokta üzerinden irdelememiz gerekir.

Birincisi; bu eleştiriler bu üyelere bir “farkındalık” yaratmıştır! Peki bu farkındalığın içeriği ve niteliği nedir? Mevcut Merkez Komite üyelerinin fark ettiği şey bu eleştirilerin *-bu görüşlerin partinin önemli bir çoğunluğu tarafından sahiplenilmesinin de etkisiyle-* partide değişime-dönüşüme vesile olacak bir içeriğe sahip olmasının bizzat kendilerinde yarattığı rahatsızlıktır. Bu rahatsızlığın kaynağında ise dogmatik, statükocu, değişime kendini kapatmış, partiden ve kitleden kopuk önderlik anlayışının oturtulmuş olması vardır. Sonuç olarak bu eleştiriler, başta Merkez Komite olmak üzere bütün partiyi değişime zorlayan bir içeriğe sahipti. Bu yanıyla baktığımızda, mevcut Merkez Komite üyeleri eleştiri-özeleştiri, hesap verme, değişim, yenilenme gibi kavramlara oldukça yabancılaştıklarından eleştirileri, partideki varlıklarının sonu-ölümü olarak görmüşlerdir.

Tartışmalarda bu kadar saldırgan, pervasız olmalarının, tartışmaları kişisel düzeye indirgemelerinin temelinde de bu vardır. Merkez Komite üyelerinin buradan vardığı sonuç ise şu olmuştur: “*Ya susacak ve mevcut olanı kabul edecekler ya da bir dizi -izm etiketi yapıştırlarak gönderilecekler, atılacaklar, cezalandırılacaklar, böylece de ‘arınacaklar’*”dı. Susulmayacağıın anlaşılması ise çok uzun sürmedi. O zaman da gitmeleri için “ne gerekiyorsa yapılacaktır!” Ancak görünen o ki, korkutmak, yıldırma, yıpratma, itibarsızlaştırmak için uzun uğraşları da sonuç vermedi!

Artık Merkez Komite üyelerinin ellerinde tek atımlık barut kalmıştı. Partiyi, bölen, parçalayan reformist, revizyonist-menşevik vb. etiketli bir hizip senaryosu! Buna neden senaryo dediğimize sonra geleceğiz. Partinin neredeyse bütün komitelerinin bu meselelerle ilgili benzer uğraş ve eleştirileri olmasına rağmen küçük, önemsiz bir hizipmiş gibi gösterilmeye çalışılarak parti iradesine yapılan darbeye karşı parti örgütlerinin takındığı tutum, tabanımızın gözünde küçük düşürülmeye çalışılmıştır.

Bu bölümü özetle toplamak gerekirse; mevcut Merkez Komite üyelerinin partiyi “ele geçirmek için” yaptıkları A, B, C... planlarının hepsi suya düşmüştür. Çünkü yaptıkları darbe, parti tarafından sükunetle karşılanmamıştır.

Yönelttiğimiz eleştirilere bütünlüklü olarak baktığımızda, sistemli hale getirildiğinde partimizin örgütsel darlığını, politik açmazlarını ortadan kaldırmaya dönük değişim ve yenilenmeye vesile olacak bir niteliği taşıdığı görülecektir. Açığa çıkan tartışmaların, eleştirilerin muhtevasının partimizin geleceği açısından kötü değil iyi olduğunu en başından beri vurguladık. Eğer parti bütünüümüz bu muhtevayı koruyabilmiş olsaydı elbette bu tartışmalar bugün bu noktadan yürütülmezdi.

Partimizin hem örgütsel hem politik olarak zayıf düştüğü bir süreçten güçlenerek çıkmasının zemini güçlenirdi. Uzun zamandır mevcut durumumuza dönük bu kadar kapsamlı bir değerlendirme, tartışma ne Merkez Komitesi tarafından yapılmıştır ne de parti örgütleri ve kadrolar tarafından... Yani bunca zamandır ihtiyacı hissedilen bu süreç, parti krizi vesilesiyle ortaya çıkmıştır denilebilir.

Örgütsel kriz, ilkeli ya da ilkesiz olması belirleyici olmaksızın bir uzlaşmayla çözülsedydi bile mevcut ideolojik-politik-örgütsel eleştirilerin varlık zemini ortadan kalkmadığı sürece -er ya da geç- mevcut kriz durumu yine karşımıza çıkacaktı.

Şimdi bu tabloda 3 temel tartışma noktası karşımızda durmaktadır. Buraya kadar olan “ne oldu, ne bitti” tartışmasına esas olarak bu noktalara varabilmek için girdik. Şimdi olan biteni tanımlamaya ve bunlara kaynaklık eden ideolojik-politik-örgütsel zemini ortaya koymaya çalışacağız. Partinin birliği-bütünlüğü ile ilgili söylenen her türlü sözün bayağılaşmış ajitasyon cümleleri olmanın ötesinde bir anlam taşımadığı bir ortamda, parti çizgisini kimin temsil ettiği tartışması, bu tablodan çıkan ilk zorunlu tartışmamızdır.

Parti Çizgisini Kim Temsil Ediyor?

Parti çizgisi, hiç kuşkusuz politik meselelerde kimin ne düşündüğü fark etmeksizin tüzüğümüzle-hukukumuzla güvence altına alınan, çoğunluğun fikirlerinin örgütsel olarak hakim olmasından ibarettir. Taktik politik meselelere yön verecek anlayış da buradan beslenecektir.

Merkez Komitesi’nde yaşanan irade yitimi karşısında takınılan tutum, tüzüğümüzün parti işleyişimizdeki misyonunu tartışılır kılmıştır. Merkez Komitesi’nde oluşan boşluğun nasıl doldurulacağı, önderliğin nasıl inşa edileceği, sürekliliğinin nasıl sağlanacağı ile ilgili bir tartışma zorunlu olarak açığa çıkmıştır. Bunun “an”a, duruma, koşullara göre değişkenlik gösteren bir durum olmadığını en başta belirtmek zorundayız. Tüzük, parti işleyişinin esası-belirleyicisidir. Ve parti mekanizmalarının nasıl oluşturulacağı ile ilgili durum, tüzükte net bir biçimde yer almaktadır.

Merkez Komitesi'nde açığa çıkan boşluğun nasıl doldurulacağı ile ilgili tartışmada “*olağanüstü koşullarda tüzüğün uygulanamayabileceği*” safatasının peşinde sürüklenenler parti işleyişini kilitlemişlerdir. Tüzük hükümlerince iradenin oluşturulmasını engellemek için partiyi bölünmeye sürükleyen yolun taşlarını büyük bir titizlikle döşemeye başlamışlardır.

94'te dönemin darbecilerine söylediğimiz gibi “*tüzük maddeleri manzumeler topluluğu*” değildir. Tüzük tam da olağanüstü koşullarda partinin örgütsel bir krize sürüklenmemesi, sürüklendiği durumda da sorunun kolektif ilkelerine uygun bir şekilde çözülmesi için vardır. Parti organlarını kişisel görüş ve çıkarlarına uygun bir biçimde dizayn etmeye çalışan unsurların engellenmesi için vardır. Ve yine kişisel isteklere göre eğilip bükülmemesi için hükümleri nettir.

Anda bizim durumumuza bakarsak, tüzüğe, parti işleyişine yaklaşımda açığa çıkan farkları ortaya koyarak parti çizgisini kimlerin temsil ettiğini görebiliriz. ... Operasyonu vesilesi ile Merkez Komitesi'nin ortalığa saçılan yılların birikimini taşıyan hataları, zaafı, parti işleyişini infilak etmeye götüren çalışma tarzı, kitleden-örgütten kopuk politika yapma biçimleri parti örgütlülükleri ve kadroları açısından daha fazla görünür olmuştur. Bu eksende yapılan eleştiriler, geliştirilen itiraz Merkez Komitesi'nin mevcut durumuna ilişkin köklü bir tartışma yürütmeyen yeni işlere girişmesinin partiyi sürükleyeceği krize dikkat çekmek içindir.

Bunun karşısında azınlık Merkez Komite üyeleri, hesap vermekten kurtulmanın ve mevcut iktidarlarını güçlendirmenin paniğiyle parti iradesine darbe yapmaya yönelmiştir. Eleştiri, görüş ve düşünceler yok sayılmış, yapanlara dönük karalama, itibarsızlaştırma ve linç kampanyası başlatılmıştır. Tüzük delik deşik edilerek kendilerine biat etmeyi kabul edenlerle yola devam edeceklerini açıklamışlar, geri kalanı “*asarız, keseriz, atarız*” tehditleriyle yıldırmaya çalışmaktan medet ummuşlardır.

Mevcut durumu eleştirenler Merkez Komitesi'nin iradesini tanınamakla, bölücülük yapmakla, hizipçilikle ve sonu -izm'le biten sınırsız sayıdaki hastalıkla itham edilmiştir. Bu durumun kaynağında görüş farklılıklarının belirginleşmesi ve Merkez Komitesi'nin iktidarını sarsma niteliği taşıyan görüşlerin partide çoğunluğu yakalamasına karşı duyulan tahammülsüzlük vardır. İlerlemeyi hedefleyenler için bu görüş farklılıkları hiçbir zaman korkutucu olmamıştır. Ancak kendi iktidarlarının sürekliliğini esas alanları her türlü farklılık korkuttuğu gibi bu durum da panikletmiştir.

Lenin “... *ilk bakışta ‘önemsiz’ gibi görünen bir yanlış, en kötü sonuçlara yol açabilir ve ancak burnunun ötesini göremeyenler, hizip tartışmaları ve görüş ayrılıkları arasındaki en keskin farklılıkları zamansız ya da gereksiz sayabilir.*

Rus sosyal demokrasisinin yazgısı gelecek birçok yıl boyunca şu ya da bu 'ayrılığın' güçlenmesine bağlıdır." (Ne Yapmalı?, s. 31) der. **İdeolojik mücadele parti saflarında zamanında ve yeterince, güçlü bir şekilde yürütülmediği için parti bu ayrılığı yaşamıştır.** İdeolojik-politik birlik; en yüksek perdeden savunuların anladığı-anlamak istediği gibi komünist parti içinde hiçbir ideolojik farklılaşma olmadığı-olmayacağı anlamına gelmez.

Kolektifimiz içinde son yıllarda kimi politik ve taktiksel meselede kendini gösteren bu farklılıkların parti krizi sürecinde daha fazla belirginleştiği açıktır. 8. Oturum yöneliminin sonucu olarak kimi meseleleri algılayışta ve uygulamada parti örgütleri ve kadrolar arasında ciddi bir farklılaşma olduğu, bu kriz ortaya çıkmadan önce de kendini hissettiriyordu. Özellikle Kürt ulusal meselesini ve kadın meselesini ele alışta, bu meseleler ekseninde açığa çıkan politikadaki tutukluğumuz, yaşama geçirmedeki atıllığımız, bugün parti iradesine yapılan darbenin mimarı olan alan ve Merkez Komite üyelerinin politikayla uzaklığı, pratiğe girmemek için ayak direme hali göz önüne alındığında çizgi farkının yılların birikiminin bir sonucu olduğu daha açık görülür.

Merkezi Önderliğin Yönetme Anlayışı

Darbe ve hizip kavramlarının ne olduğu, güncel durumda, bizde nasıl yaşandığına ayna tutmaya çalışalım. Azınlık Merkez Komite üyelerinin etrafında kümelenen ve parti iradesine yapılan darbeye koltuk değnekliği yapan kimi alan ve kadroların iki yıldır yürüttükleri faaliyetin niteliğini ve hedefini de ortaya koyalım.

"Bazı azınlık Merkez Komite üyeleri, iradede açığa çıkan boşluğu fırsat bilerek partiye darbe yapmıştır" dedik. Yapılan nedir? Tekrar etmek pahasına söyleyelim: Hukuksal bir zemini olmayan bir bileşenle toplantı yaparak bütün partiyi ilgilendiren meselelerde karar almak darbedir. Merkez Komite iradesinin tamamlanmasını engellemek darbedir!

Tüzüğün uygulanmayabileceğini savunmak darbedir! Yedek Merkez Komite üyelerini sırasıyla komiteye atamak yerine -tüzük hükümlerini yok sayarak aldım-verdim usulü atama yapmaya çalışmak darbedir! Beğenmedikleri, sevmedikleri, kendisi gibi düşünmeyen -daha doğrusu kendilerine biat etmeyen- ..., Merkez Komite üyesi-yedek üyesi ve parti üyelerini yok sayarak yeni bir mekanizma oluşturarak ... yapmaya kalkışmak(!), dayatmak darbedir! Açıkçası bunları çoğaltmak için elimizde yeterince veri vardır...

Bırakalım bunları bir kenara; en son ne zaman gerçek bir Merkez Komite toplantısı yaptığı, Partiye en son ne zaman kendi faaliyeti ile ilgili rapor sunduğu belli olmayan, her biri kendi alanlarında küçük küçük iktidarcıklar kuran,

Parti krizi açığa çıkmadan önce de 8 yıldır kongre ya da konferans toplamayarak, tüzükte kendilerine tanınan 3 yıllık süreyi haddinden fazla aşır partiye olduğu yere çakılı bırakan bir Merkez Komitesi'nin darbeye uygun ortamı hazırlamadığını kim iddia edebilir?

(...)

... süreciyle birlikte partimizin içinde bulunduğu durumu, hakları gereği daha fazla tartışma ve bu süreç vesilesiyle de önderliğin ve partinin gerçek halini daha yakından görme fırsatı bulan üyelerin ve sonrasında parti örgütlerinin sesini yükseltmesi ve yanlışlara tepki göstermesi, geç kalınmış da olsa, doğru, yerinde ve haklı bir çıkıştır. Kimse bu itiraza, dün bu denli güçlü yapılmadığı gerekçesiyle, ipotek koyamaz, küçümseyemez ya da reddedemez!

Sürecin arifesinde alınan düşman darbesi öyle ya da böyle ... olmasını engelledi. Bu tablo içinde yolumuza nasıl devam edeceğimize hızlıca, kolektifimizi dağıtmadan ve motivasyondan-güçten düşürmeden karar vermek gerekirdi.

... sürecinde olmasak, Merkez Komitesi'nin nasıl örgütleneceğini tüzüğümüz bize söylemektedir. Tüzüğün 5. bölümünün b (merkez komitesi) kısmında *“MK tüm yedek üyelerin sırasıyla (abc) katılımına rağmen irade yitimini aşamazsa asil üye sayısının üçte birini alt organlardan bünyesine katabilir. Bundan sonra irade sorununun, yeniden oluşması halinde, çözüm yöntemi için parti iradesine başvurulur”* demektir. Öyle sanıyoruz ki tüzük maddemiz fazla söze yer bırakmayacak kadar açıktır. Tüzük üye sayısı eksilen Merkez Komitesi'ne *“yedek üyeleri sırasıyla alarak kendini tamamlar”*, eğer hala son oturumda belirlenen sayıya ulaşamazsan *“asil üye sayısının üçte birini alt organlardan bünyene kat”* demektir. Ki burada vurgulamak gerekir ki, “yedeklerin alımı” son oturumda belirlenen sayıyla sınırlıdır. Yoksa sürekli yeni kişi veya sayı belirleyip yedekleri aldığı iddia etmek değildir.

Peki, ... sürecinde böyle bir durumla karşılaşmak bir özgünlük yaratır mı? Tüzüğümüzde herhangi bir özgünlük ve bununla ilgili alınacak kararlar yer almamıştır. Bu durumda mevcut olan uygulanmak zorundadır. Yine de bu bizim sürecimizde bir özgünlüğün açığa çıkmadığını göstermez. Peki nedir bizdeki özgünlük?

Bizdeki özgünlük, açığa çıkabilecek krizi önleme ya da varolan krizi yönetme-çözme kapasitesi taşımayan kadrosal gerçekliğimizdir. Bir şeyi yaparken sorunu-sonucunu düşünmeden yola çıkan, tüzük-hukuk-işleyiş gibi kavramların kaderini niyetlere teslim eden, koşulları zorlamak yerine elinde bulunanların sınırlılıklarını önünde diz çöken, bir diğerini kolayca yok sayabilen, hallederizci kadrosal gerçekliğimiz sürece çok “renkli” özgünlükler katmıştır.

Bu durum, süreç öncesinde partiyi darlaştıran, gelişim dinamiklerini tıkayan temel unsur olarak ... sürecinde de rolünü oynamış ve partiyi içinden çıkılmaz bir krize sürüklemiştir.

Cehenneme Giden Yol İyi Niyet Taşlarıyla Döşenmiştir

“Haziran Toplantısı”na dönelim; yapılanlarca savunulduğu gibi Merkez Komite toplantısı değil kimi kadroların partinin hızlı toparlanması için iyi niyetli müdahalesi iddiasını kabul etsek dahi zorunlu olarak birkaç noktaya dikkat çekmemiz gerekir.

Acelenin sebebi nedir? Partinin hızlıca toparlanması işinden ilkesizliklerin peş peşe dizilmesi mi anlaşılıyor? Diğer kadroların toplantıda olmamalarının tek nedeni o an orada olmamaları ise neden öncesinden çağrı yapıp orada olmaları sağlanmamış, haber verilmemiş ya da fikirleri alınmamıştır?

Toplantıda tartışılanların kapsamı, hangi yetki sınırları içinde belirlenmiştir? Sürecin en önemli gündemleri özgülünde bir dizi mesele nasıl karar altına alınmıştır, hadi öncesinden fikir almadınız ve yapılan tartışmada sadece iyi niyetli kadroların fikir jimnastiği olsun, o zaman neden toplantıda çıkan önerilere dair fikirlerin beyan edilmesi ile ilgili hiçbir şey düşünmediniz? Merkez Komite toplantısı değilse neden alanlara Merkez Komite toplantısı olduğu yönünde bilgi verdiniz? Neden bazı yoldaşlar *“nedir bu?”* dediğinde ilkin *“Merkez Komite toplantısıdır”*, sonra gelmeyenler *“irade verdi”* dediniz; *“irade”* vermedikleri ortaya çıkınca neden *“zaten karar alınmış değil”* dediniz; *“toplam şu kadar karar almışsınız”* deyince neden *“biz zaten MK toplantısı demedik, neyi tartışıyoruz?”* dediniz!

Şimdi, bu toplantıdaki bileşenin parti iradesinde biriken eleştirileri, ...nın örgütlenmesi aşamasında yapılan eleştirileri, ideolojik-politik-örgütsel bir dizi meseledeki fikrî çeşitlilikleri, bunların yarattığı gerilimi bilmeyen bir bileşen olduğunu kim iddia edebilir? Aynı zamanda bu bileşen -mevcut duruma dair bildikleriyle birlikte- bu toplantıya yani tüzüğün açık ihlaline bu kadar itirazın yükseleceğini ön göremeyecek kadar yabancı mıdır parti gerçekliğine! Biz hiç de yabancı olduklarını düşünmüyoruz!

Yani ortada bilerek, isteyerek, planlanarak yapılan bir iş vardır. **Açıktır ki “Haziran Toplantısı” itirazlar göz önüne alınarak, kriz çıkma potansiyeli göze alınarak yapılmıştır.** Bu durumda kim iyi niyetten söz edebilir?

Bir senaryo da biz yazalım; hizi senaryosuna geçmeden önce. Haziran Toplantısı’yla iddia sahibi Merkez Komite üyesinin mektup vukuatı bahane edilerek gündem olan bazı şeyler unutturulmaya, ... süreci ve ... Operasyonu’ndaki

sorumsuzluğun üstü örtülmeye çalışılmış, bütün bunları çeşitli düzeylerde eleştiren kadrolar devre dışı bırakılıp tasfiye etme hesabının bir aracı olarak görülmüş olamaz mı? Mevcut gerçeklik bilindiği halde tüzük-hukuk-işleyiş delik deşik edilerek bile-isteye kolektifimiz bu krizin içine sürüklenmiş olamaz mı? Ki sonraki süreçteki gelişmeler açıkça göstermiştir ki yapılan tam da budur.

İstifa ve engelleme ile kolektifin en üst organı iradesini yitirmiş midir, yitirmemiş midir? Önceki bölümde alıntıladığımız tüzük bu soruya açık biçimde yanıt vermektedir. Zira malum sorunun cevabı buradadır. “*MK tüm yedek üyelerin sırasıyla katılımına rağmen irade yitimini aşamazsa*” derken ne demek istemiştir tüzük? Açıktır ki, Merkez Komite üyelerinin sayısının konferansta belirlenen sayının altına düşmesi durumuna “irade yitimi” denmiştir. İlgili tüzük maddesi, organın irade sayısının yitirilmesi haline -bir çözüm- yanıt veriyor, bunun için konulmuştur. Tüzük, sayı eksilmemişse neden yedekleri al desin? Salt çoğuluktaki sayı eksilmesini irade yitimi olarak tanımlamasa neden “yedeklerin sırayla alınmasına rağmen irade yitimini aşamazsa” desin?

O çok sorulan parti krizine neden olan bunca yaygara ve safsataya, geline aşamada partinin bölünmesine neden olan o malum sorunun cevabını tüzüğümüz yıllar yıllar önce vermiştir.

Hizipler, darbeler, bölünmeler açısından partimizin tarihi oldukça “zengin”dir. Bu zenginliği deneyime dönüştürecek şekilde hangi derslerin çıkarıldığı da bizler açısından önemli bir tartışmadır. Öncelikle “hizip nedir?” ve bu süreçte parti içinde hizip faaliyeti yürütenler kimlerdir, buna kısaca bakalım.

Hizipçi ve bölücü olanlar kimlerdir?

“Bütün eleştirilere rağmen hatalarını düzeltmeyenler, düzeltmemekte ısrar edenlerdir.

Hizipçi ve bölücü olanlar, samimiyetle özeleştiri yapmak yerine, sadece çok sıkıştıkları zaman, revizyonist özü yeni bir biçimle kamufle edenlerdir. Hizipçi olanlar, kendilerine eleştiri yönelten kadrolardan örgütün imkânlarını esirgeyenler, kendilerine yağcılık ve dalkavukluk yapanlara bütün imkânları sergileyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, örgüt içinde körü körüne itaati, dalkavukluğu, sırt sıvazlamayı teşvik edenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, kendilerine gelince her şeyi iyi, başkalarına gelince her şeyi kötü gösterenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, örgüt içi eleştiriyi bastırmaya çalışanlardır. Kendilerine yönelen eleştirileri kadrolardan gizleyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, kendilerini eleştiren kadroları iğrenç bir iftira ve dedikodu kampanyası ile yıpratmaya, diğer kadroların gözünden düşürmeye, tecrit etmeye çalışanlardır. Hizipçi

ve bölücü olanlar, eleştiri mekanizmasını işleten kadrolar aleyhine sinsi plânlar hazırlayanlardır. Bu gibi kadrolara silahlı komplolar düzenleyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, hem demokrasi hem de merkezîyetçilik ilkesini çiğneyerek kendilerine en aşırı demokrasiyi, Marksist-Leninistlere de en aşırı merkezîyetçiliği uygulamak isteyenlerdir.” (İK, Bütün Eserler, s. 442, Umut Yayıncılık)

Soruyu soran da cevaplayan da Kaypakkaya’dır. Kaypakkaya’nın hizipçi ve bölücü olanların niteliği ve parti içinde pratikleriyle ilgili ortaya koyduklarını, partimiz saflarındaki hizipçi faaliyetin kimler tarafından yürütölüp yürütölmediğinin ayırt edilebilmesi açısından aktardık.

Yalan-yanlış, derme çatma, hastalıklı bir teorinin üzerinden varlığımızı inşa ederek parti kitlemizi kirli bir oyunun peşinden sürüklemeye gayesinde olan biz değiliz. Partide kendi düşüncelerimizi hakim kılmak için “karşı” düşünce sahiplerini alt etmeye çalışmıyoruz. Dün birlikte yürüdüklerimizi bugün tek kalemde çizmiyoruz. Parti kadroları arasında “ben bununla yürümem, şununla da yürümem” diyerek seçmece yapma lüksünü kendinde gören de biz değiliz.

Tüzüğü-hukuku kendi durumumuzu meşrulaştırmak, iktidar alanlarımızı güçlendirmek için uygun formasyonlar haline getirmeye çalışmıyoruz. Hizipçi, bölücü, bozguncu, kuyrukçu, Menşevik, legalist, reformist, ilkesiz, anti-programcı vb. de değiliz.

Parti erkini elinde bulundurmaya kilitlenen bu azınlık üyelerin bu eleştiriler karşısında başlattıkları itibarsızlaştırma ve tasfiye kampanyasının muhtevasını aktardık. Mevcut eleştirilerin bugün açığa çıkmadığını “dün”ün birikimi olduğunu da dürüstçe ortaya koyduk. Parti sorunları birikirken sorumluluğumuzu hakkıyla yerine getirmediğimize, geçmişteki uzlaşmacı, itaatkar tavrımızla mevcut durumun oluşumuna bulunduğumuz katkıyı açıklamaktan da imtina etmedik.

Gelinen aşamada eleştirilerimizi mekanizmalarda tartıştık, sorunların çözüm adresi olarak parti platformlarını gördük. Sorunların çözümünde iddiasız ve umutsuz olmadık. Bu sorunlar yaşanırken örgütlülükleri işlevsizleştirmedik, partiyi güncel politikadan koparmadık. Bütün güç ve enerjimizi bu sancılı süreç içinde eritmeye çalışmadık.

Hastalıklı bulduğumuz anlayışla parti mekanizmaları içinde ideolojik mücadele yürütürken pratikten-kitlelerden kopmamayı esas aldık. Partimizin tüzüğü gereği, 8. Oturumu ve Merkez Komitesi’nin resmi toplantılarının bize verdiği görev ve yetkilere dayanarak mücadelemizi sürdürdük. Başka bir organın görev alanına, iç işleyişine müdahale etmedik. Dışımızdaki komitelerin içine nifak tohumları ekmeye, onları “başka bir organa bağlamaya” çalışarak ele geçirme hesabı yapmadık.

Bizden farklı düşünen organları bölme, parçalama çabasına girmedik. Yaptıkları hatalara ve işledikleri suçlara karşın partimizin resmi olarak atadığı yönetici komiteleri muhatap almaktan, onlarla iletişim kurmaktan asla vazgeçmedik.

Partimiz sorunlarını tartışmaya ve çözmeye çalışırken, hoşumuza gitmeyen komitelere alternatif komiteler, organlar, bileşenler kurmadık.

Peki neden bölücü, bozguncu, hizipçi, birliği baltalayan olarak ilan edildik? Bu sorunun cevabının önceki bölümde işlediğimiz oportünist, dogmatik darbeci-tasfiyeci kliğin durum değerlendirmesine yansımalarını düşünüyoruz.

(...)

Tartışmayı sadeleştirmek için parti krizi öncesini bir kenara bırakalım. Bu süreçte takındığımız tutuma, yaptığımız müdahalelere bakalım.

Bugün Partimiz çatısı altında birlikte olduğumuz bütün kadroların ilk eleştirisi, süreç öncesinde, yani bir komünist partinin tarihinde en dikkatli olması gereken bir süreçte, düşman yöneliminin neden ciddiye alınmadığı, defalarca bunun somut kanıtları olmasına, birçok yoldaşın gözlemlerini aktarmasına karşın bu takibatlara karşı neden önlem alınmadığı vs. üzerinden getirilmiştir. Bilindiği gibi bu eleştirimiz, “bütün partinin güvenlik konusunda sorunlu olduğu” yanıtıyla, tüm partiye mal edilerek kendi “önderlik” misyonunun gerektirdiği sorumlulukları herkese yayarak kurtulma tavrıyla karşılanmıştır. Elbette eleştiri getiren yoldaşlara yönelik saldırganlaşarak dalga geçme, aşağılama, haddini bildirme çabalarıyla birlikte... Her kadro, üye, sempatizan, taraftarın sorması gereken bu sorunun, yapması gereken bu eleştirinin neden bu kadar hezeyanla karşılandığı, nelerin üzerine kapatılmaya çalışıldığı, nasırlı ayağına basılmış gibi neden feryat figan edildiği sorusu unutulmuş ya da üzerinden atlanmış değildir, hafızamızın bir yerinde durmaktadır.

Bu eleştirilerimizi yaparken hemen ardından aynı süreçteki ilk ve büyük eleştirimiz, “*Haziran Toplantısı*” ve onu doğuran anlayışa yöneliktir. Bu toplantı bir darbeydi ve biz bunu ortaya koymakta oldukça cüretkar davrandık. Toplantıdaki zihniyetin geçmişle bağını kurduk, bu da belli bir kesimde rahatsızlık yarattı.

Bu durum, partimizin geleceği açısından küçümsenemez bir değere sahiptir.

Madem Haziran Toplantısı darbedir, o zaman neden darbenin mahkum edilmesi sürecine önderlik edilmemektedir? Ya da mahkum edilmesi sürecine neden darbeyi yapanların önderlik etmesine izin verilmektedir? Bu sorunun yanıtı, Parti içinde ne yaşanıyor ve ne yaşanacaksa yaşansın, bunun doğru mekanizmalar içinde, Parti tüzüğü çerçevesinde çözüleceğine/çözülmesi gerektiğine olan iddiamızda yatmaktadır.

Zira tam da bu nedenle sahte Merkez Komite üyelerinin partiyi bölüp parçalamasının önüne geçmek için sorunu parti içi sorun görerek, meşru zeminlerde çözmek için elimizden geleni yapmaya çalıştık. Cepheden tavrı alma ve ayrı hareket etme yerine işleyişe uygun hareket ederek suç ve yanlışlarına rağmen iç mücadeleyi devam ettirerek yazılarımızı, eleştirilerimizi, sürecin çözümüne dair geliştirdiğimiz önerileri vs. kendilerine ilettik. Bu şekilde de sorunları parti içinde, parti işleyişi içinde çözme ve partiyi parçalamanın önüne geçme kaygısıyla bir nevi inisiyatifi onlara bırakmış olduk. Bunun bir sonucu olarak da kazanabileceğimiz bazı alan ve yoldaşlara ulaşamamış olduk ve de verdikleri zarar daha fazla oldu. Sonuçtan bakıldığında işleyişe uygun hareket edelim derken ağır davrandığımız kimi noktalar oldu; bu da onların bazı alan ve yoldaşları zehirleyip peşlerinden sürüklemesine hizmet etti...

Yani kısacası niyetten bağımsız da olsa sorunların çözümünü; yaratıldığı yerde, yaratıcılarında en başta biz aradık. Bu anlamıyla bile iradeyi tanımıyorlar, isyan ediyorlar diyerek çoğaltıkları safsata koca bir yalandan ibarettir.

(...)

“Aman, bize hizip demesinler” kaygısıyla, darbe karşısında takındığımız “beklemeci tutumun” sürecin bütününe yayıldığını söyleyebiliriz. Özellikle iki temel noktada.

Birincisi çok eleştirdiğimiz *“Haziran Toplantısı”*nın güzide kararlarından olan ... oluşturularak ... örgütlenmeye çalışılmasına karşı doğru pratik bir hatta ilerlemedik. Gizli kapaklı, mevcut sistemi eleştiren kadro ve ...leri ekarte ederek planlanan ama gerçek anlamda yapma kaygısını gerçekten taşımamalarından kaynaklı gerçekleştirilemeyen ... planını “tesadüfen” öğrendik. Buna rağmen gayri yasal ... oluşturup bazı ...leri ekarte ederek ... yapmaya çalışanlar, pişkin pişkin *“siz gelmediğiniz için olmadı”* diyerek süreçle ilgili yeterli bilgisi olmayan kadrolara ve dahası kitleye bunun propagandasını dahi yaptılar.

İkinci kırılma noktası olma niteliği taşıyan mesele “HBDH”den ayrılma” safatasının korsan bir bildiri ile kamuoyuna duyurulması oldu. Bu konuya da kamuoyu önünde açıklık getirmediğimiz bir gerçektir. Kolektifin birliği kaygısı ile içe dönük ortak bir açıklamayla yetindik, dışa yayımlamadık.

Kolektifimizin krizi, mevcut gidişattan rahatsızlık duyan, parti ilkeleri ve tüzüğünün çiğnenmesine karşı çıkan bizleri kendiliğinden bir araya getirdi ve tasfiyeci kliğin korsan siteler oluşturarak kamuoyuna ayrılıklarını ilan etmelerinin ardından kolektif bileşenleri ve de Komsomol adına ortak bir açıklama noktasına gelinmiş oldu. Yani söylenildiği gibi kolektif içinde -darbeci kliğin yaptığı gibi- planlı bir örgütlenmeye gidilmedi. Peki benzer eleştirileri, ortak yaklaşımları

olan kadro ve parti örgütlerinin bu durumu meşru mudur? Cevaplayalım! “İflah olmaz burjuvaların hâkim olduğu partilerde, Marksist-Leninistlerin kendi aralarında birleşerek bunlara karşı mücadele etmeleri hizipçilik değildir. Tarihi bir görevdir. Proletaryaya ve emekçi halka karşı vazgeçilmez bir yükümlülüktür. Hizipçi olanlar, iflah olmaz burjuvalardır.” (İ.K., **Bütün Eserler**, s. 443)

Kaypakkaya yoldaş, bu sözleri yine Şafak Revizyonistleri ile girdiği mücadele vesilesiyle sarf ediyor. O, bu sözleri Şafak Revizyonistlerine karşı bilinçli ve örgütlü politikası kapsamında söylüyor. Her ne kadar bizimki belli noktalarda kendiliğinden olsa da partimiz tarihinin tahrif edilmesi ve yanlış yazılması hareketine vurulan bir darbedir.

Bunun örnekleri ustalarda da çokça vardır. Lenin, krizlerin Marksistçe çözümü için harekete geçen devrimci kadrolara yönelik “*isyan güzeldir*” (Bir adım ileri iki adım geri, s. 443, Sol Yayınları) der. Partilerin yaşadıkları krizlere dair Lenin ve Mao’da da çokça örnek vardır. Bolşevik parti içinde Lenin sayısız kez kriz yaşamıştır. 1905 yılında yaşanan krizde görüldüğü gibi parti komitelerine başvurmuştur. Tüm partiyi sorumluluklarını yerine getirmeyen Merkez Komitesi’ne karşı tüzüğün verdiği hakka dayanarak harekete geçirmiştir.

Üzerinden yükseldiğimiz tarihimiz daha tohum halindeyken Kaypakkaya hiç çekinmeden, dönemin tüm otoritelerinin yerlerinden öfkeyle fırlamasına aldırmadan, hatta TİİKP’nin ölüm tehditlerine rağmen komünist bir kadronun isyanının güzelliğine dayanarak ideolojik-politik-örgütsel olarak mevcut hastalıklı reformist revizyonist zeminden kopuşu gerçekleştirmiştir.

Kaypakkaya yoldaşın isyanı, önderliğin belirli dogmalara takılarak bu dogmaları bürokratik bir yapı kurup kutsallaştırılarak yapılmayacağını kanıttır.

Daha yakın tarihimize bakalım; ‘94 sürecine baktığımızda takındığımız tutum ve mahkum ettiğimiz bir dizi pratiğin bugün azınlık Merkez Komite üyeleri tarafından partiye nasıl dayatıldığını görürüz. Şimdi o dönemin darbecileriyle birlik çağrıları üzerine yürütülen tartışmalara bakalım.

“Birliği bozan veya “ayrılık sürecini tamamlayan” adım **II. MK toplantısı**dır. Bu toplantı birliğin ruhuna aykırıdır. Partiye rağmen onu reddeden bir içerikte gerçekleşmiştir. Ayrılık bu toplantıyla tescillenmiştir. Darbe bu toplantı ile teminat altına alınmak istenmiş ve ayrılık için şartlar olgunlaşmıştır. Bu toplantı ile MK çoğunluğu parti çoğunluğunu dışlamış ve parti çoğunluğu da onu “parti dışı” ilan etmiştir. (Partizan, sayı: 71, s. 28)

Dönemin darbecilerine verdiğimiz yanıtta neyin darbe olacağını görmeye göstermeye çalışalım.

“Yapılması gereken MK’yı konferansa zorlamak, bunun için çoğunluğu, en

azından üçte biri oranında üyeyi konferansa ikna etmekte. Bunlar gerçekleşmiştir. Ancak MK sorumluluğunu yerine getirmediği gibi hukuku tamamen çiğneyerek, disiplini ihlal edip, çoğunluğun iradesini tanımayarak “önderliğini” dayatmıştır. Bu dayatma ve bunun “toplantı” ile resmileşmesi bizim için “ayrılık” ilanı olmuştur. (Partizan, sayı: 71, s. 33)

Kim ayrılandır, kim bölücüdür, gelin dönemin darbecilerine verdiğimiz derslerde cevap arayalım. Zira bugün üzerinden yükseldiğimiz zeminin kaynağında 94 darbesine karşı aldığımız tavır vardır.

“Darbe, parti iradesinin tamamen gasp edilmeye çalışılması ve hatta bunun gerçekleşmesine paralel olarak, bünyenin “nihayet” dışına atmayı başardığı “sözde irade”nin oluş biçimidir. Parti bu oluşumu henüz gelişim halindeyken, tamamlanmamışken çoğunluk iradesine uymaya çağırdı; Onu konferansa yöneltmeyi denedi. Bu çağrı, uğraş parti birliğine yaklaşımın somut ifadesidir”. (Partizan, sayı: 71, s. 35)

Bu dersin devamında bugün kimi komite ve kadrolarımızın Merkez Komitesi’nin darbesine karşı bir araya gelmesini hizipçilik, grupçuluk, bozgunculuk vs. ilan edenlere yanıt da vardır. Dönemin darbesine göz yummuş “merkeziyetlik/MK’cılık” anlayışına karşı darbeye karşı birliği amaç edinen “çoğunlukçuluk/konferansçılık” anlayışının benimsenmesini MLM tavır olarak tanımladığımızı anımsatmak isteriz.

“Darbe yapmak; partiden ayrılmaktır. Partiye rağmen kendini parti ilan etmek; ayrılmadır. Partiye rağmen “önderliğe” itaati dayatmak; partiden ayrılmadır. (Partizan, sayı: 71, s. 38)

Dün bütün bunları dönemin darbecilerine söylerken bugün kendimizi yine aynı tartışmaların içinde buluşumuz 94 darbesine karşı aldığımız tavır vesilesiyle üzerinden yükseldiğimiz zemini tahrif etmekten başka bir şey değildir.

Dogmatiklerin tarihsel zeminimizi tahrif etme çabasına karşı çıkan kadro ve örgütlerimizin bir araya gelerek Merkez Komitesi ve etrafında kümelenen yoldaşlara tüzük-hukuk-işleyiş vb. hatırlatmaları yapmaları-yapmamız parti birliği yeminini çoktan bozmuş olanlara parti zemininde yürümeleri için yapılan iyi niyetli bir çağrıdır.

Kolektifin Birliğinden Yana Olanlar Krizleri Büyütmez, Çözmeye Çalışır!

Bu süreçte farklı bir kırılma noktası olma niteliği taşıyan mesele ise HBDH’den ayrılma safsatasının korsan bir bildiri ile kamuoyuna duyurulması oldu. Bu oluşuma girme sürecimizin tartışılmasında detaylara boğulmaktan kaçınmak zorundayız.

Oluşuma dahil olma sürecimizle ilgili işleyişe aykırı yaklaşımları mahkum ederek (*ama arada ilgili yoldaşlarla kurulmayan iletişim ve hasır altı edilen notları da ekleyerek*) sorumlulara gerekli yaptırımları uygulayarak oluşuma aktif olarak dahil olmamız gerektiğini sonuna kadar savunuyoruz.

İşleyişe uymayanlara uygulanacak yaptırım ... Merkez Komite üyelerinin başını çektiği darbecilerin yaptığı gibi kişiyi partiye-kamuoyuna teşhir etmek-karalamak-itibarsızlaştırmak ve yalan üzerine kurulu belgelerle alelagele kamuoyuna açıklama yapmak değildir.

Şimdi olay özgülündeki safsatalara dönelim. Çalıp çırtıkları, el koydukları notlar vesilesiyle HBDH meselesinde ilgili alandan gelen bilgilere herkesten önce bu darbeci-tasfiyeciler ulaştı. Bu yüzden “*haberimiz yok*” çığırkanlığının bir safsata olduğunun altını ilk elden çizelim. Öncesi edindikleri bilgiler bir yana Şubat 2016 itibarıyla HBDH tartışmalarından yeterince bilgilenildiği bir gerçektir. Bunun çokça tanığı vardır. HBDH tartışmalarına doğrudan katılan Merkez Komite üyesi, daha önce Merkez Komitesi’nin bu konudaki eğilimi ve de yetkisine dayanarak imzacı olmuştur. Tartışmalara dair darbeci-tasfiyecilere bilgi ulaştırmış ancak bilinçli bir oyalama politikası ile karşı karşıya kalınmıştır.

Partinin pek çok alanı bu konuda belli görüşler iletse de tartışma resmi bağlamda olgunlaşıp bir sonuca henüz ulaşmamıştır. Ancak HBDH’ye dair ham halde, üye ve örgütlerin, aynı zamanda Merkez Komitesi’nin operasyon öncesinde de bir eğilimi vardır. Aynı zamanda bu süreçte Merkez Komitesi kararlarının parti iradesiyle alınmaması, politik başlıkların partinin siyasal düzeyini yükseltme bakış açısıyla tartıştırılmaması zaafı, sorunlu çalışma tarzının, kendini partinin dışında gören yaklaşımın bir devamıdır.

İmzacı Merkez Komite üyesi olsa da, Merkez Komitesi’nin buna dair belli görüşü ve eğilimi bulunsa da, parti üye ve örgütlerinin konuya ilişkin tartışmaları resmi olarak sonuçlanmamıştır. Diğer yandan partimizin içinde bulunduğu kaos dikkate alındığında söz konusu gündemin yeni bir krize kapı açacağını öngörmek de zor değildir.

(...)

Özetlemek gerekirse, dahil olunan ittifakın çerçeve metninde ortaya konulan görüşler partimiz açısından pek çok açıdan yenilik taşımaktadır. İttifaka hangi düzlemde, nasıl bir politik perspektifle dahil olunacağına ilişkin yeterli, doyurucu bir tartışmanın yürütülmesine ihtiyaç vardı. Bu bağlamda, söz konusu sürecin sağlıklı bir şekilde işletilmediği bir gerçektir. İmzacı Merkez Komite üyesi, partiyi bağlayan böylesine önemli bir kararı, üyesi olduğu en üst organda tartışıp, görüş alışverişinde bulunup karara dönüştükten sonra imza atmalıydı. Merkez

Komitesi'nde karar çıkmaması halinde ise partiye açılabilirlerdi. Parti içinde bir görüş alışverişi sonrası ortaya çıkan irade, katılma yönlüyse o zaman imzalayabilirdi. İrade katılmama yönlüyse zaten imzalayamazdı. O zamana kadar da “gözlemci” bir katılım sağlanabilirdi. Olması gereken bu iken, işleyişe uygun hareket edilmemesi ciddi bir hatadır ve bunu mahkum ediyoruz.

Peki, “... **MK üyeleri**”nin bu süreçteki tutumu ne olmuştur? İttifaka dair tartışmalar sürerken tamamen ilgisiz kalınmış, ilgili yoldaşın tüm çabaları karşılıksız bırakılmış ve tecrit etme, yalnızlaştırma politikası yaşama geçirilmiştir. İttifakın ilan edilmesi kamuoyunda önemli bir ses getirmiştir. “... **MK üyeleri**” söz konusu ittifakın, parti kitemiz içerisinde geniş bir yankı uyandırmasına rağmen duruma ilk olarak sessiz kalmışlardır.

Ancak niyetlerinin ne olduğu kısa sürede ortaya çıkmıştır. HBDH'nin ilanı üzerinden bir ay geçmeden yine “... **MK üyeleri**” sıfatıyla imzacı Merkez Komite üyesinin partiden atılmasını, ittifakın duyurusunu ve propagandasını yapan alan ve yoldaşlar hakkında soruşturma talep eden bir çağrı kaleme almışlardır. Buna paralel ulaşabildikleri her yerde, bölgede bulunan-imzacı Merkez Komite üyesine dair dedikodu, karalama ve yıpratma politikası tekrar yaşama geçirilmiş, bununla da yetinmeyerek menşevik ve tasfiyeci bir kafayla, parti içi ile parti dışı arasında farkın ilkesel ayrımının bilinci ve sorumluluğu taşınmadan, sorunu parti içinde tartışma yerine, sadece altlardan da değil, direkt kamuoyuna yönelik cepheden “eleştiri”lerden/saldırılarda bulunularak birlikten çıkacağımızın propagandası yapılmaya başlanmıştır.

Bahsini ettiğimiz çağrının iddiası, partiyi bağlayan bu imzanın partiden habersiz atıldığı ve parti mekanizmalarının işletilmediği dolayısıyla, parti iradesine bu gündemin sorulması ve söz konusu imzanın akıbetine partinin karar vermesiydi. Nihayetinde ortada partiyi bağlayan imza vardı ve bu imza “... **MK üyeleri**”ne göre hiç kimsenin haberi olmadan atılmıştı!

Partinin bu süreçten ne kadar haberdar olduğunu ve sürecin nasıl geliştiğini yukarıda yazdık, tekrar girmeyeceğiz. Parti hukukunun ihlal edildiğini, “partinin programatik görüşleri tasfiye ediliyor” çığırkanlığı eşliğinde yapanlar, bu sorunun parti hukuku etrafında çözülmesi adına adım atmalıydı. En azından devrimci dürüstlük ve tutarlılık bunu gerektirirdi. Tabii dert gerçekten sorunu ve krizi çözmek olsaydı. Ne var ki imzacı yoldaşı parti hukukunu ihlal etmekle eleştirenler, zaten hiçbir bağlayıcılığı ve yetkisi olmayan “... **MK üyeleri**” imzasını kullanarak, bu sıfatla partiyi yönetmeye çalışarak ve bu süreci başlatarak parti hukukundan ne anladıklarını ilan etmiş oldular.

“... **MK üyeleri**” hazırladıkları metni, parti üyelerine, ileri militanlara ve yönetici komitelere ulaştırmadan, gerilla alanındaki yoldaşları durum hakkında tek

yanlı bilgilendirerek ve yanıltarak, daha tartışma başlamadan, ulusal hareketin güçlerine ittifak içinde olunmayacağını bildirilmesini sağladılar. Bu esnada alanlarda söz konusu metin, muhatapları tarafından okunmamıştı bile!!!

Şimdi soruyoruz; burada parti hukukuna ve işleyişine dair nasıl bir kaygı vardır? İşleyiş ve hukuk herkesi bağlamıyor mu?

Eğer parti imzasının çekilmesine dair bir tartışma başlatılıyorsa, bunun sonucu beklenmeden, daha bunun hemen arifesinde neden imzanın bağlayıcılığına rağmen ittifakın içinde olunmayacağı kararı bildiriliyor? Bu durumda tartışma, hem de “parti iradesine sorulmalıydı”, “parti iradesi gasp edildi” naraları atılırken neden yürütülüyor? Parti iradesinin, imzanın atılma yöntemine dair eleştirileriyle birlikte kalması yönünde karar vermeyeceği nereden biliniyor? Ya da bundan mı korkuluyor? Soruları çoğaltmak mümkün ancak gereksiz.

Açık ki burada başka amaçlar bulunuyor!

Madem partimizi bağlayan bir imza var ve bunun geleceği tartışılıyor, tartışma sonuçlanıncaya ve parti iradesi bu konuda karar verinceye kadar herkes bu kararın gereğini yapmalıydı. Her alan kendi bildiğini okuyacaksa parti iradesine neden soruluyor?

Amaç, ortaya çıkan bir krizi büyümeden ve bünyeye yayılmadan çözmek olsaydı, atılacak adımın ne olduğu su kadar berraktı. Ancak amaçlanan bu değildi. İstenen krizi derinleştirmek, etkide bulunduğu alanı diğerlerine karşı kıskırtmak, göğe yükselecek düşmanlık dumanları arasında işlediği suçları ve kendisini gizlemektir.

Nitekim, gerilla alanı fiili olarak tartışma daha başlamadan ittifakın dışında kalarak, imzacı Merkez Komite üyesinin işlediği disiplinsizliğe farklı bir biçimde ortak oldu ve böylece parti iradesine sorulma sürecini anlamsız hale getirdi. Parti iradesinden söz eden yoldaşlar, tartışma sonuçlanana ve parti iradesi ortaya çıkana kadar bekleseydi en azından yetkileri olmasa bile tutarlı bir duruş sergilerlerdi.

Bu yetkisiz, azınlık “... **MK üyeleri**”, hem parti üyelerinden, hem ileri militan yoldaşlardan hem de yönetici komitelerden ayrıca hapishanelerden “görüş olarak” parti iradesini adeta bir çorbaya dönüştürdü.

Partimizin hukuku çok açıktır, oy hakkı parti üyelerine aittir. Bu çeşitli pozisyon ve görevlerdeki yoldaşların fikirlerinin önemsiz olduğu veya görüşlerinin alınmayacağı anlamına gelmez. Ancak partinin iradesinden söz edilecekse bu, üyelerin iradesidir! Kuşkusuz bu gerçek “... **MK üyeleri**” tarafından biliniyor. Ancak dert partiyi krizden çıkarmak olmayınca bu gerçeğin üstünden kolayca atlanabiliyor.

Nihayetinde tam da Haziran Toplantısı'ndan itibaren uygulayageldikleri çizgiye uygun bir şekilde, ilkesiz, hukuksuz, bir yığın deşifrasyon ve yalanın sonucunda parti içi tartışmada çıkan kararın HBDH'den çıkma yönünde olduğu iddiasıyla bir yazı ortaya çıktı. Söz konusu belgeye göre, kalınması gerektiğini savunan üyeler fikrini kaleme almamış, aldıysa da ulaştırmamış, hiçbir komite de bu konuda yazılı görüş belirtmemiş!

Hatta Komsomol MK'sı adına yazılan görüş, imzası değiştirilerek belgeye eklenmiş(!)

Diğer yandan hapishanelerde de kalınması gerektiğini düşünen hiçbir üye yokmuş! (Bazı yoldaşlar yazılı tavır belirtmelerine rağmen!) Tamamen yalan ve sahtekarlık üzerine inşa edilen bu belge, "... **MK üyeleri**"nin ideolojik düzlemde yaşadıkları çürümenin ibretlik bir vesikası olmuştur.

İlkin, konunun muhatapları olan üyeler -kalınması gerektiğini düşünenler- bu konuda fikirlerini yazmıştı.

İkinci olarak, yönetici komitelerin de görüşleri yazılı hale getirilmiş ve ulaştırılmıştır. Üçüncü olarak, hapishanelerde birlik içinde kalınması gerektiğini düşünen üye ve diğer pozisyonlarda yoldaşlar vardır ve fikirlerini iletmışlerdir. HBDH konusunda parti üyeleri gerek dışarıda gerekse de içeride tam ortadan ikiye bölünmüştür. Yönetici komiteler bazında ise sekiz organın altısı kalınmasını savunmaktadır.

Gerçek sonuç budur!

Süreç tam da başladığı şekilde, tartışmayı özetlediği iddia edilen belge, alanlara, parti üyelerine ulaşmadan, yurtdışında partimiz adına ittifaktan çıkıldığına dair yapılan bir açıklama ile bitirilmiş ve o süreçte adeta partinin sesi olarak kullanılan legal bir kurum sitesinden kamuoyuna duyurulmuştur.

Oysa böylesi durumlarda sürecin nasıl işletileceğine dair partimizin çok sayıda deneyimi bulunmaktadır. Yönetici organ, konuya ilişkin görüşlerini ortaya koyarak, karşıt düşünce varsa onunla birlikte yayımlar. Yazılı karşıt düşünce olmadığı durumda ise, kendi düşüncesini yayımlayarak, konu üzerinde farklı düşünenlerden görüşlerini en kısa sürede yayımlanmak üzere iletmelerini ister. Gelen karşılıklı düşünceleri parti içine yayımlar ve belirlenen süre içinde tartışmayı sonlandırır. Böylece her üye ya da alan, diğerlerinin ne düşündüğünü öğrenmiş olur. Tartışma da bu şekilde kolektif bir nitelik kazanır.

Anlaşıyor ki "... **MK üyeleri**"nin acelesi var?! Zira, biliyorlar ki, ortalık biraz sakinleşip durulunca işledikleri büyük suçlar ve söyledikleri yalanlar, çevirdikleri entrikalar su yüzeyine çıkacak. Birinin dumanı sönmeden nefes nefese diğerine son sürat koşmaları bundandır!!

HBDH'ye ilişkin tartışma devam ederken, imzacı Merkez Komite üyesi yoldaş, zaten partinin verdiği irade süresi bitmiş ve azınlık tarafından fiilen de işletilmeyen Merkez Komitesi'nin bir işlevinin olamayacağı ve ayrıca partinin kendisine yönelik eleştirileri karşısında doğru bir tutum takınarak mevcut Merkez Komite görevlerinden istifa etmiştir. Böylece Eylül 2016 itibariyle Merkez Komitesi iradesi artık hiç tartışmaya-muğlaklığa izin vermeyecek şekilde tamamen düşmüştür. Söz konusu süreci tamamlayacak organ, kağıt üzerinde bile olsa kalmamıştır. Bu konuda da Parti bileşenlerinin imzacı olduğu ve imzanın geri çekilmesi için devreye sokulan ayak oyunu ve yalanı ortaya seren belgemiz mevcuttur.

Başlıkta **“Partinin Birliğinden Yana Olanlar Krizleri Büyütmez, Çözmeye Çalışır!”** dedik. Ancak özellikle Merkez Komitesi'nde yaşanan istifa ve gerilla alanı ile kimi noktalarda yakaladığımız ortaklık sonrası yaşanan ve başını ... Merkez Komite üyesinin çektiği tartışma ve pratiklerde, böylesi bir çaba içinde bilinçli olarak olmadıkları ve ne pahasına olursa olsun “sorunlu unsurlardan kurtulma”, gerekirse Partiyi bölme anlayışında olduğunu gördük.

Bunu HBDH'den ayrıldığımızı yönelik korsan bildiriye karşı oluşturduğumuz birliktelik ve kaosu büyütmek adına sadece parti kitlesine dağıttığımız bildiriye-açıklamaya yaklaşımda, hemen ardından çapsız baskın girişimleri ve tehditlerde, geliştirilen ve alabildiğine yaygınlaştırılan deşifasyon pratiğinde, tüm kitlemize açılan hizip tartışmasında, tek tek yoldaşlarımızın isim ve konumlarının deşifre edilmesinde, özellikle kadın ve gençlik çalışmalarının pratik olarak bölünme çabalarında, zaten uzunca dönemdir görevine devam eden komitelere alternatif komite vb. oluşturulmasında, en son örneklerden olması bakımından polisiye yöntemlere taş çıkartan biçimde devrimcilere yönelen saldırılarda gördük-görüyoruz.

GYDK süreci...

Azınlık MK üyelerinin hedefe koyarak teşhir ettiği, 10 Ocak 2017 tarihinde de kamuoyuna yayınlanan “MK” imzalı açıklamayla “hizip” olarak ilan edilen GYDK sürecini tam anlamıyla kavramak için sürecin başına, yani ... operasyonu öncesi ve sonrasına gidilmesi gerekmektedir. Zira, süreç bu yönüyle ele alınmadığında GYDK serüveni anlaşılamaz.

Daha önce de belirtildiği gibi, ... operasyonuyla partimiz ciddi bir darbe aldı. Bu darbe sonrası parti içinde “gücünü” kullanan azınlık Merkez Komite üyeleri kendilerinin lehine doğan bu fırsatı kullanarak partiye darbe yapmak istediler. Bunu da, parti tüzüğü, disiplin, illegalite, merkeziyetçilik vb. hiç kimsenin kolay

kolay karşı çıkamayacağı parti normlarını-hukukunu çiğneyerek adım adım planlayarak yapmaya çalıştılar.

Aslında bu planın ... operasyonu öncesine de uzandığını söyleyebiliriz. ... kurumunun ... organizasyonu öncesi-anı ve sonrasında yaşananlar da bize bunu göstermektedir. Özellikle yurtdışında bilinçli olarak yaratılan ve körüklenen gruplaşma ve “adamlılık”, yarım kalan sürecimizin tamamlanmasının ardından muhtemel görevlendirmelerin dahi kimi yoldaşlara daha o tarihten itibaren açılması, ...’da bir grup olarak hareket etme tarzı-oy vermeyecekleri üyeleri açıktan ifade etme, ... sonrası alanda yeni yönetimde hatta Merkez Komitesinde kimlerin yer alacağının dahi dillendirilmesi gibi örnekleri çoğaltmak mümkün.

Bu tartışma ve planlardan ... kurumu da nasibini almıştır. Kurumdaki **“ayrık otları”** bu yaklaşımla temizlenmeye çalışılmış, darbe burada da uygulanmaya başlamıştır. Kurum içindeki **“muhaliflerin”** önemli bir kesimi yeni dönem yönetimine alınmayarak, bazıları önceden tasfiye edilip etkisizleştirilerek istenilen, belli ölçülerde başarılmıştır da. ... kurumunun ... etkinliği öncesi ve sırasında telefonda tasfiyecilerin birbirlerine verdikleri bazı bilgiler ortaya çıktı. ... etkinliğinden sonra yapılan karşılıklı konuşmalarında küçük bir bölümü aşağıya aktaralım:

A: Darbe yaptık ve kurumu kurtardık.

R: Moraller nasıl?

A: İyidir. Gençler de iyiydi ve onlar da memnun vs. Diğerlerden kimse girmedi.

R: M ve Z de girmedi?

A: Hayır. Artık onlardan kimse yok. S de artık yok. X, Y hepsi kaldı.

R: X, Y’den W mi oluşturuldu?

A: Hayır. Eski X, Y olduğu gibi kaldı. E, N, H, M, M, A ve ben. Şimdi 7 kişi W’de.

R: Önceden 9 kişilik değil miydi?

A: Evet!

R: Şimdi neden 7 kişi?

A: Kimse girmek istemedi.

R: N kaostur. Diğerleri iyidir.

(X, Y ve W kodlamaları tarafımızdan güvenlik gereğince yapılmıştır.)

... operasyonu ile ... alanında bulunan ... yoldaşlar tüzüğün kendilerine verdiği yetki ve her şeyden önce de devrimci sorumluluk gereği alana müdahale etmişlerdir. Bu müdahale dönem açısından gerekli ve zorunluydu.

Zaman kaybederek yapılacak bir müdahalenin alanın dağılmasına yol açma tehlikesi ve tabanımızda yaratacağı moral bozukluğunun önüne geçme, operasyona karşı kitlesel bir tepkinin örgütlenmesi için operasyon günü gerekli inisiyatif kullanılarak yapılmıştır bu müdahale. ... yoldaşların kendi aralarında yaptığı bir değerlendirmeye ... sayıda yoldaştan oluşan GYDK kurulmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere geçici olan bu bileşen, sonradan farklı bir şekil alacağı için isimlendirmenin bu şekilde olması doğru görülmüştür. Bu süreçte operasyona ilişkin eldeki bilgiler, operasyona karşı kısa sürede neler örgütlendiği, GYDK'nın kurulduğu, sonraki süreçte operasyona karşı örgütlenecek kampanya (hazırlanan bir bildiriyle) iki Merkez Komite üyesine bir mektupla gönderilmiştir. Komitenin onay alması ile resmileşen GYDK'nın kurulduğu, alandaki tüm örgütlü parti birimlerine bildirilmiştir.

Ancak kurulduktan kısa bir süre sonra yine aynı Merkez Komite üyelerince gizlice tasfiye edilme çalışmaları da başlamıştır. Bu gizli tasfiye, GYDK'nın muhatap alınmaması, ilişkilerin GYDK üzerinden değil de kendileri etrafında kümelenenlerle oluşturdukları kişiler üzerinden yürütülmesiyle başlamıştır. Bu durumun fark edilmesi ve eleştirilmesi karşısında iki Merkez Komite üyesinin bildik yöntemi devreye girmiştir. Tutumlarını devam ettiren bu Merkez Komite üyeleri, bırakın özeleştirme vermemeyi, aksine tavır ve ilişkilerini daha da ileri taşıyarak, GYDK'yı devre dışı bırakma çalışmalarına hız vermiştir. Öyle ki, operasyona ilişkin yayınlanan bildiri, GYDK'nın bilgisi olmadan, başka bir şahıs üzerinden kamuoyuna açılmış, GYDK bu bildiriyi ancak yayımlandıktan sonra ... sitesinde görebilmiştir.

Ardından tarihimize **“Haziran Toplantısı”** olarak geçen toplantıda alınan bir kararla GYDK'nın görevden alındığı partiye bildirilmiştir. Haziran 2015 tarihinde alınan söz konusu “karar”ın ilgililerin eline Ağustos 2015 tarihinde geçtiğini de not olarak düşelim. “Karar” şöyledir; *“Operasyonun ardından kurulan komitede görev alan yoldaşlar bir önceki örgütlü bulundukları komitelerinde görevlerine devam edecekler. Alan komitesi ise esas olarak alt komitelerde örgütlü yoldaşlarla şekillendirilerek kurulacaktır. Bu adım alanda belli bir dinamizmin açığa çıkarılması anlamında da olumlu olacaktır.”*

Kararın resmi olarak ... alanındaki yoldaşlara ulaşmasından sonra, bu durum yoldaşlarımız tarafından sıkıntılı bulunsu da esasta yetersiz bilgilendirme ve partiyi yeni bir kaosa sürüklememe kaygısından kaynaklı **“Haziran Toplantısı”**nın bir merkez komite toplantısı olabileceği düşüncesi, yoldaşlarda da ağır basmıştır ve yoldaşlar karara karşı yaptıkları değerlendirmede şuna dikkat çekmişti; *“Biz değişimlere karşı değiliz. Partinin ihtiyacı, yeni dinamiklerin ortaya*

çıkartılması, taze kan akışı, gelecek vaad eden yş'ların önünün açılması, onların da kendilerini tanımaları, netleşmeleri bakımından böylesi değişimlerin olması gerekir. Bu, MK'nın kendisi için de geçerli olan bir durumdur ve hatta daha fazlasıyla geçerli olması gereken bir durumdur. Bu parti kimsenin tekelinde değildir. İnsanların ne olursa olsun aynı yerde demirleyip kalmaları, hep yönetilen konumda olmaları diye bir kural ve ilke de yoktur. Biz bir kast örgütü değiliz. Biz bir KP'yiz. Her insan inandığı ve güvendiği için P ile yürür. Yürürken, kendisine tanınan hakları kullanmak, tüzüğün kendisine tanıdığı imkanlardan yararlanmak, herkesin hakkıdır. Bu, bir taraftan kişinin kendi çabasıyla olurken/olması gerekirken, parti de, sempatizan, üye ve taraftarlarını tanıdığı ölçüde, önlerini açma görev ve sorumluluğuyla karşı karşıyadır. Bu tüm partinin faaliyet alanları için geçerli olduğu gibi ... alanı için de geçerlidir.

Hatta bu alan için daha da gerekli ve zorunludur. Bu bakımdan ... alanı aslında özel olarak ele alınıp değerlendirilmesi gereken, örgütsel olarak biraz daha farklı bir uygulamanın yapılması gereken bir alan konumundadır. Bunu bu yazımızda tüm detaylarıyla ele alıp değerlendirmek, geçmiş sürecin muhasebesini yapmak mümkün olmamakla birlikte, geçmişten bugüne, yaşanmış çok ciddi örgütsel zaafıların olduğu bir gerçektir."

Bu değerlendirmeye konu olan esas mesele, "Merkez Komite kararı olarak bilinen" bu değişimin derininde yatan bakış açısıdır.

Bu değişim "karar" da belirtildiği şekliyle "alandaki belli bir dinamiğin açığa çıkarılması" için değil, GYDK'yı tasfiye etmek içindir. Nitekim bu hesaplaşmayı, Haziran Toplantısı'na serhleri ile katılan ... nolu yoldaş, "karar"a yaptığı itirazda açık olarak şöyle dile getirmiştir; "Alandaki altlardaki yş'lardan bir örgütlenmeye gitmek tüzüksel olarak doğru olup, bir sorun oluşturmaya bile, objektif olarak geçmiş hesaplaşmaların şimdi yapılması anlamına gelmektedir. Ya da buna kapı aralar, zemin sunar niteliktedir.

Geçmişte parti önderliği tarafından yapılmayan devrimci müdahalelerin şimdi yapılması, parti önderliğinin birden bire devrimcileşmesiyle ilgili değildir. Madem bu yş'lara güvenilmiyor, devrimci mücadele anlayışları sorunlu olarak görülüyor, o zaman vakti zamanında neden müdahale edilmedi?"

Bir darbe niteliği taşıyan bu tasfiye kararı, GYDK'dan yoldaşlar tarafından yapılan değerlendirmede şöyle tanımlanmıştır; "Bu anlamda yapılan tam olarak objektif olarak geçmiş hesaplaşmaların şimdi yapılması anlamına gelmektedir. Anlayışıdır. (...) Sizleri bu vahim gidişatta ısrar etmekten vazgeçmeye ve kararı geri çekmeye çağırıyoruz."

GYDK'dan yoldaşlar, Nisan 2017 tarihinde DPK'ya yazdıkları bir mektupta

(bu mektubun DPK'nın eline geçip geçmediğini bilmiyoruz) dönem açısından partinin içinden geçtiği süreç, alınan darbe ve daha fazla bir güvensizliğe yol açmamak için aşağıdaki tutumu takındıklarını aktarmışlardır; “2 MK üyesinin açıklan yaptığı bu örgütsel tasfiyeciliğe karşı alanımızdaki güvensizlik, parti tabanının durumu ve partinin içinden geçtiği süreci göz önüne alarak Haziran 2015 tarihinde yetkileri olmadığı halde GYDK'nin ‘görevden alındığına’ ilişkin ‘kararına’ itiraz ettik. Ancak bu itirazı parti tabanına ve parti komitelerine taşımadık.

Daha da ötesi, tartışmayla düzeltereğimizi sandığımız bu darbe kararının geri alınmasına kadar, örgütsel bir kaosun yaşanmaması için, 2 MK üyesinin oluşturduğu ‘YDK’da yer alan yş’lara örgütsel sorunlar hal edilene kadar görev almalarını bizzat önerdik. Tartışmalarımızı devam ettirsek de, 2 MK üyesi bildiğini okumaya devam ederek alanımızdaki örgütsel kaosun büyümesinde baş rolü oynamışlardır.”

Yani özet olarak Eylül 2016 tarihine kadar yukarıda dile getirdiğimiz nedenlerden dolayı, iki Merkez Komite üyesinin korsan bir şekilde alana atadığı “YDK”nın faaliyetleri önüne pratikte bir engel çıkartılmamıştır.

Bu alanda belgelerin dağıtıldığı meselesi de iki Merkez Komite üyesinin çarptırmaları sonucu yılan hikayesine dönmüş durumdadır. Sadece ... alanında değil birçok bölgede iki Merkez Komitesi üyesi ve faaliyet yürüttükleri alanlarda parti içindeki gelişmeler anlatılıp, taraflaşma-kamplaşma oluşturulmaya çalışılmış, istifa eden Merkez Komite üyesi yoldaşın mektubu alanlarda okutularak yoldaş teşhir edilmiş, düşmanlaştırılmıştır. ... alanında da bu yaşananlar karşısında örgütlü yoldaşları doğru bilgilendirmek için toplantılar yapılmış ve partinin içinden geçtiği süreç özetlenerek toparlanmaya çalışılmıştır. Bu, kendi şartları içinde değerlendirildiğinde doğru bir tavidir.

GYDK'nın yeniden görevlerini devralması sürecine gelirse; ... yoldaş tarafından Eylül 2016 tarihinde DPK üyeleriyle bir görüşme yapılmış ve ortaklaşılacak noktalara dair alanlara bilgilendirme yapılmıştır. Bu ortaklaşma sonrasında durum tekrar değerlendirilerek Nisan 2017 tarihinde DPK'ya da GYDK tarafından bir mektup gönderilerek şunlar ifade edilmiştir; “... tüm bu gelişmelerle birlikte Eylül 2016 tarihinde ...'nın MK üyeliğinden istifası ve ... yş'ın sizinle yaptığı görüşme ve o görüşmede ortaklaştırılan ‘kararları’ öğrendikten sonra, 2 MK üyesine yaptığımız çağrı; MK'nın artık iradesini yitirdiği, geriye kalan 2 MK üyesinin de istifa etmesi ve ... kadar ... oluşturulması önerisi yaptık. (...) Eylül 2016 tarihi itibarıyla da GYDK'nın görevi devralacağını kendilerine bildirdik. Alanlara da bir genelge göndererek GYDK'nın görevi devraldığını bildirdik.”

Ardından GYDK'nın Aralık 2016 tarihinde; 19 Aralık cezaevleri katliamı, Maraş katliamı ve Roboski katliamı yıldönümlerine ilişkin yayınladığı bir bildiri çıktı. Bu bildiri bahane edilerek, Merkez Komite imzasıyla GYDK "hizip" ilan edilerek kamuoyunda teşhir edilmiştir.

Hizipçi ve darbeci Merkez Komite üyeleri, 19 Aralık 2016 tarihinde GYDK'nın yayınladığı bildiriye kendilerine göre "bulunmaz bir fırsat" görerek harekete geçmiştir.

Özetle, iki Merkez Komite üyesi tüm çabalarımıza, önerilerimize, hukuk ve tüzük vurgularımıza rağmen **"İKK-online.org"** adlı bir internet sitesi üzerinden 10 Ocak 2017 tarihinde; **"PARTİMİZ TKP/ML'YE GÖNÜL VERMİŞ TÜRK-KÜRT VE ÇEŞİTLİ MİLLİYETLERDEN İŞÇİ SINIFI VE EMEKÇİ HALKIMIZA, PARTİMİZİN ÜYE VE MİLİTANLARINA"** başlığıyla **"İLAN EDİYORUZ: 'GYDK' İMZALI AÇIKLAMALAR, ÖRGÜTLENEN FAALİYETLER PARTİMİZDE YEŞERMİŞ YURT DIŞI MERKEZLİ HİZİBİN ÇALIŞMALARIDIR. PARTİMİZ TKP/ML DİSİPLİNİ, PARTİ İŞLEYİŞİ VE HUKUKUNUN DIŞINDADIR. YANİ BU OLUŞUM PARTİ DİŞİ KALMIŞ BİR HİZİP ÇALIŞMASIDIR. PARTİMİZLE ARTIK İLGİSİ KALMAMIŞTIR. YAPACAĞI HİÇ BİR FAALİYET PARTİMİZİ BAĞLAMAMAKTADIR"** açıklamasını yaparak aslında partimizden ayrıldıklarını ilan etmişlerdir.

Burada vurgulamamız gereken önemli bir husus da; İKK sitesinin aylar öncesinde hazırlandığı ve boş bir sayfa olarak haftalar öncesinden sosyal medyada reklamının yapıldığıdır.

Açıklamanın yapılmasının ardından taşlar yerli yerine oturmuştur; anlaşıl-maktadır ki, "ayrılık" azınlık Merkez Komite üyeleri tarafından çok önceden planlanmış ve gerekli hazırlıklar yapılmıştır.

Yine bu tartışmalar içinde ellerini güçlendirmek için kullandıkları ancak çar-pıtmaktan da geri durmadıkları konulardan biri de dört üye tarafından ... yol-daşa getirilen öneridir. Merkez Komite üyesi olduğu ısrarla azınlık Merkez Komite üyeleri tarafından reddedilen ... yoldaşın durumu, hatırlanacağı üzere tartışma gündemleri arasında yer almış ancak "kapsamlı tartışma başlıkları" ve ... Merkez Komite üyelerinin bazı konuları özellikle boğuntuya getirilmesi ça-basıyla ayrıntıda boğulan, arada kaynayıp giden başlıklardan olmuştur. Yani as-lında bir sonuca bağlanmamıştır.

... yoldaş **birincisi** bu tartışmanın bir sonuca bağlanmamış olması; **ikincisi** Dersim'le yakalanan ortaklığın bozulmaması; **üçüncüsü** önerinin mimarı olan ... Merkez Komite üyelerinin samimiyetsiz ve parti düşmanı tutumları gerek-

çesiyle azınlık Merkez Komite üyelerine istifa çağrısı yaparak öneriyi kabul etmemiştir.

Hatırlanacağı gibi ... yoldaşın Merkez Komite üyeliğinden istifasının ardından Dersim alanı ile tarafımızdan yapılan görüşmede alandan ... yoldaşın kendisine tüzüğün de ihlali pahasına yapılan iradeyi tamamlama önerisini kabul etmeyeceği, yarım kalan sürecin tamamlanmasının koşullarının o an itibarıyla ortadan kalktığı noktasında ortaklaşmış, ... döneminde görüşmek şartıyla alandan ayrılmıştır.

Öneriyi getiren tüm yoldaşları aynı kefeye koymamakla birlikte azınlık Merkez Komite üyelerinin önerideki mantığı, kendilerine meşruluk sağlamak ve bir yılı aşkın bir süredir “3’ün 2’si” olarak partiyi yönetmeye çalıştıkları gibi sonrasındaki süreci de “idare etmeye” kalkışmaktır. Oluşturmak istedikleri bir parti önderliği, merkez komitesi, kolektif bir mekanizma değildir. İstedikleri sadece yanlarındaki 1 (BİR) sayıdır. Çünkü darbeci kafa, bu şekilde çoğunluk olmaya odaklanmıştır. Bir rakam, bir isim, bir ceket, bir maket dahi yeterlidir onlar için!

Sorun tekrar bir “önderlik” mekanizmasının oluşması ve kendince “çoğunluk” haline gelebilmektir. Azınlık Merkez Komite üyelerinin varlıklarına meşruluk kazandırmak için pazarlıkçı yöntemlere yoğunlaşmak yerine cevap vermesi gereken iki seneyi aşkındır neredeyse tüm partinin önerdiği Merkez Komitesi’nin yedeklerle ve sırasıyla konferansta belirlenen sayıya kavuşması önerisini neden uygulamadıklarıdır. Bu kadar zamandır neden tüzüğün emrettikleri yapılmamıştır? Bunu yapmamanın tek cevabı vardır bizce; örgüt tasfiyeciliği, darbecilik, yoldaş düşmanlığı.

Tartışma ve öneriler sırasında “iradenin olmadığını kabul eden” ve sorunu “... yoldaşın atanması” ile çözmeyi öneren yoldaşlar, ... yoldaşın öneriyi kabul etmemesi üzerine ise birden irade tartışmasını “bir şekilde” sonlandırmış ve bir iradenin olduğu ve bunun tanınmadığı üzerinden yoğun bir anti-propagandaya girmişlerdir.

Hatta ... alanında yapılan görüşmelerde ... yoldaşın söz konusu öneriye **hayır** demesiyle yoldaşın “**vebal altında kalacağı**”, “**bundan sonra yaşanacaklardan sorumlu olacağı**” vb. tehditleri etmekten geri de durmamışlardır. Özetle; Nisan 2015 tarihinden bu yana parti içinde örgütsel kriz yaratanlar, ... yoldaşın Merkez Komite üyesi olarak daha önce bir toplantıya alındığı halde üyeliğini inkar edenler, ‘yedek üye olduğu kabul edildiği’ (!) zaman da tüzük gereği Merkez Komiteye atanması gerekirken bunu da yapmayanlar gelinen aşamada yoldaşın Merkez Komitesi’ne atanmasını “kabul etmiş”; yukardaki gerekçelerle yoldaş kabul etmediğinde de “*yaşanacaklardan sorumlu olacağı*” tehdidini

savurmuşlar, ... alanındaki yoldaşlara ise attıkları imzanın arkasında durmalarını, ... yoldaşı zorlamalarını, kabul etmiyorsa yurtdışının bunu kabul etmesini(!) dayatmışlardır.

Azınlık Merkez Komite Üyeleri ve Kadın Düşmanlığında Zirve...

Bilindiği üzere azımsanmayacak bir süredir; kadın sorunu, emekçi kadınların örgütlenmesi, kadın çalışmamızın kurumsallaşması, gelişimi ve de Partimizdeki yansımaları-çözüm yolları kapsamında Kadın Komitemiz öncülüğünde bir takım çalışmalar yürütmekteyiz.

Daha katetmemiz gereken uzun bir yol olduğunun bilincindeyiz ama aynı zamanda önemli adımlar attığımızın da altını çizmeliyiz. Yaşadığımız bu darbe sürecinde “... **MK üyeleri**”nin en çok rahatsızlık duyduğu ve saldırdığı alanın burası olmasını da bu açıdan “doğal” karşılıyoruz. Nitekim darbeci tasfiyecilerin ilk olarak ellerine aldıkları silah **kadın düşmanlığı** olmuş, dedikodu-karalama-yok sayma ve tasfiye çalışmaları gözü dönmüş bir şekilde bu faaliyete ve faaliyet yürüten kadın yoldaşlarımıza yöneltiştir. Lafı uzatmadan gelelim “... PMK üyeleri”nin en saldırgan oldukları konuya, kadın sorununa, kadın faaliyetine, kadın faaliyetçilere ve bu konudaki “duyarlılıklarına”!

Yazılı olması ve kadın düşmanlığında zirve niteliği taşıması açısından Parti tarihimize “**K 72**” olarak geçen ancak Parti güçlerimizin ağırlıklı bölümü tarafından eleştirilen belge önemlidir. Bu belgede kadınlar, açıktan ve bariz bir şekilde aşağılanmış, yok sayılmış, hakarete uğramış, tek tek kadın faaliyetçiler bir kenara bir bütün Kadın Komitesi yok sayılmış, kadın bir Merkez Komite üyesi ve yönetici bir komitedeki kadın bir yoldaş “hayali” ilan edilmiş, yıllara dayanan kadın kazanımlarının tek tek geri alınmasının adımları çeşitli gerekçelerle atılmış, kadınların sordukları sorulara erkek yoldaşlara dönülerek cevap vermeye çalışılmış, kadın faaliyetçilerle ideolojik-politik-örgütsel konularda ortaklaşan erkek yoldaşlar “**erkekliklerine oynanarak**” kadınların “etkisi altında kalmakla” itham edilmiştir.

Erkek iktidarların kadınları iktidarlarını sağlamlaştırmak için kullanmasının, çemberine alamadığı durumlarda ise tasfiye etmesinin güzide örnekleri bu metinde ve sonraki belgelerde-süreçte sergilenmiş, kadınların acı, istismar ve ezilmişlikleri dahi azınlık Merkez Komite üyelerinin iktidarının tesisi ve devamı için kullanılmış; bu iki üye kimi yerde en keskin kadın hakları savunucusu kesilerek güya kadınların haklarını savunmuş kimi yerlerde ise gerçek niyetlerini cahilce ortaya sermekten kurtulamamıştır.

Bu darbeci Merkez Komite üyeleri, örgütümüzde kadınların yaşadığı acıları,

kadına dönük suçları iktidar dalaşı için “silah” olarak kullanmaya kalkışarak dünyanın en çirkin ve en kirli siyaset yöntemini, adeta R.T. Erdoğan’a taş çıkarcasına bir hünerle uygulamış, kadınlara dönük suçlardan nemalanmaya çalışarak erkek egemenliğinin çirkin yüzünün Partimiz saflarındaki yansımaları açıkça ortaya koymuştur.

Adeta bir koalisyon gibi çalışan ve her mekanizmada kadın istismarına göz yuman, üzerine örten Merkez Komite içinde bugün geline aşamada karşıdaki-nin “ayağını kaydırmak” ve “itibarını zedelemek” için “kadın meselesini”, “kadınları” kullanmak aşağılık bir suçtur!

Soruyoruz, kadına karşı suçlar karşısında zamanında sessiz kalınması ama iş bugün “sorunlu” ilan edilen kişinin “ipini çekmeye” geldiğinde kadına dönük suçların birdenbire hatırlanması ve erkeği bitirmek için kadının kullanılması kadın düşmanlığı değilse nedir? Kadına dönük suçlarda kadınların acılarından çıkardığı deneyimleri ezip geçmek ya da bunları iktidarını sağlamlaştırmak için kuşa çevirerek kullanmak kadın düşmanlığı değilse nedir?

Neresinden tutsak bir kadın düşmanlığı, neresinden tutsak bir erillik akan “K 72”deki ve süreçteki sorunlar bununla da sınırlı değil. Gençlik ...ne dönük kadın delegelerden etkilenmeme çağrısı yapılmasından bir kadın ...yi eleştirirken “... *baba evine gitmiştir*” minvalindeki vurgulara ve “kadınların ‘his’leri ile dalga geçilmesine kadar” buram buram erk-eklik kokan yaklaşımlara örnek oldukça fazladır.

En bariz örneklerden birisi, azınlık Merkez Komite üyelerinin kadına dönük yaklaşımların en somutlandığı tartışma “hayali Merkez Komite üyesi” tartışmasıdır. Bahsi geçen yoldaş, dönem itibarıyla Merkez Komite’de görev yapmasına ve faaliyet alanlarıyla bu şekilde ilişkileneğine, ilgili toplantılara katılmasına rağmen darbeci tasfiyeciler tarafından deşifre ve teşhir edilerek kendisini “MK gibi hissettiği”, “maalesef MK’lığının yazılı hale getirilmediği”, “unutulduğu”, “falanca kişinin bilgi vereceği” vb. söylenmiş, yok sayılmış ve “hayali MK” denilerek de alaya alınmıştır.

Bu yoldaş bir kadın olduğu için bu şekilde “ti’ye alınabilmiş”, erkek kibri-nin kadını “hisleri” ile hareket ettiği yaftalamasından, başkaldıran kadının da “psikolojisi bozuk” diye itham etmesinden nasibini almıştır. Aynı tartışma, ... alanına dönük yazılı metinlerde ise “prensellik” tanımlamasında kendisini göstermiştir. Kadın yoldaşların görev yaptığı faaliyet alanları ifadelendirilirken “prensellik” belirlemesi yapılarak geri, apolitik, kirli, kibirli ve erkek siyaset di-linin bir örneği tarihimize not olarak bırakılmıştır.

Benzer bir tartışma ... komitesindeki kadın yoldaşa dair de yürütülmüş, belli

bir süredir aynı pozisyonda görev alan kadın yoldaşımızla ilgili kararın “usu-lüne uygun alınmadığı”, “yazılı hale getirilmediği” birdenbire hatırlanarak -ki durum böyle değildir- kadın yoldaşın komitedeki varlığı yok sayılmış, biat etmemesi üzerine bu şekilde cezalandırılmaya girişilmiştir. Açıktır ki bu örnekler çok kirli siyaset tarzına, burjuva politikacılığına, erkek egemenliğine aittir.

Başka bir örnek 8 Mart vesilesiyle yaşanmış, kolektifimizin Kadın Bileşeni kurulduğundan bu yana 8 Mart açıklamalarını yapan komitemize rağmen, azınlık Merkez Komite üyeleri bir kez daha Merkez Komite imzası atabilmek için fırsat bu fırsat diyerek kadın bileşeninden önce Merkez Komite imzası ile açıklama yayımlamıştır. Açıklamanın her satırından damlayan cahillik ve erillik bir yana her vesile ile imza atma yaklaşımı, darbeci Merkez Komite üyelerinin fırsatçılığına da örnektir. Her vesileyle bir Merkez Komite var havası yaratıp sonradan o etiketi sömürme hesabıyla yaptıkları açığı ve açığa çıkmıştır...

“K 72” denilen belgenin yayımlanmasının ardından başlayan ve bugüne kadar geline süreçte yukarıda özetlediğimiz yaklaşımlar ivmelenerek ve kadın düşmanlığının yeni örnekleri ile renklenerek karşımıza çıkmıştır.

Yok sayılma, hakarete uğrama, demokratik alanlarda varolanlara alternatif yeni örgütlenmelerin kurulması ve dayatılması, kadın düşmanı ilan edilen kimi erkekler, erkek aklı ve eli ile cezalandırılırken partimiz saflarında kurulan kadın bileşenlerinin bozulması, dağıtılması vb.leri yanında bizzat fiziksel şiddete maruz kalma ve kadın düşmanlarının darbecilerin saflarında örgütlenmesine kadar bir dizi örnek yaşanmıştır ve halen de yaşanmaktadır. Kadınlara karşı işlediği suçlar sabit olan, Kadın Komitemiz tarafından tavrı alınan erkeklerin örgütlenmesine Dersim, İstanbul, İzmir ve yurtdışı gibi örnekler verilebilir.

Kumdan Kaleler Yıkılmaya Mahkumdur!

Azınlık Merkez Komite üyeleri yalanları ortaya çıktıkça daha fazla saldırı-ganlaşmış, MLM güçlere yönelik hakaret ve tehditlerin dozajını yükseltmiş, işi şiddete yönelmeye kadar getirmişlerdir. Sistematiğe gasp, darp, tehdit, deşifras-yon yöntemleri ile alanlardaki yoldaşların pes edeceği, demoralize olacağı, faa-liyetten uzaklaşacağı hesap edilmişti. Ne var ki bu hesap tutmamış, yoldaşlar mücadeleyi büyük bir kararlılıkla sürdürmüşlerdir. Bu işe yaramayınca, ilkin ...’ta devamında ...’ta sonrasında da tek tek yoldaşlara şiddet pratiğine yönel-mişlerdir. Devrimciler pusı kurarak, türlü yalanlar eşliğinde saldırıya geçen azınlık Merkez Komite üyeleri, bir yanıyla zavallılıklarını ve güçsüzlüklerini ortaya koymuştur. Alanları karşı karşıya getirmek, tartışmaları kolektifimizin bileşenlerinde değil de arkadan dolaşarak yürütmek, sahtekarlık ve yalancılık bu çizginin temel parolası olmuştur.

Sözgelimi, gerilla alanında, darbeciliğe tavır alan yoldaşlar farklı faaliyet alanlarına gönderilmiş, savaşçılarla ilişkileri kısıtlanmış, türlü bahanelerle savaşçı yapısından uzak tutulmuştur. Yoldaşlarımız özellikle 12'lerin şehit düşmesinden sonra partide yaşanan gelişmelerin savaşçılara taşınmaması konusunda büyük bir hassasiyet göstermiştir. Ne var ki yoldaşların bu hassasiyeti darbeci/tasfiyecilik için hizip örgütlemenin fırsatı haline getirilmiştir.

Yoldaşlara, çeşitli yoldaşların faaliyeti bıraktığı, ...'nın çıkarılamadığı, tüm alanların kendileri ile birlikte olduğu vb. çok sayıda yalan söylenmiştir. Haksız olma halinin getirdiği bir düşmanlık ve saldırganlık durumu yaşanmaktadır. Şehitlerimizin cenazelerinde yoldaşlarımızı ölümle tehdit eden, darbeci/tasfiyecilik, kitlemizi açıkça yönlendirmekten ve yanıltmaktan imtina etmemiştir. Başından bu yana hakaret, tehdit ve şiddet minderine bizi çekmeye çalışmışlar, böylece tartışmanın politik içeriğini ortadan kaldırmayı, her türlü çetevari saldırı için uygun ortamı yaratmayı planlamışlardır. Açık ki partimiz, devrimciler arasındaki sorunların çözümünde şiddeti, hakaret ve dedikoduyla asla bir yöntem olarak kabul etmemiştir. Başkan Mao'nun bu konudaki yaklaşımı her türlü tahrifata uzaktır, yalındır. Halk içindeki ve devrimciler arasındaki sorunların çözümü eleştiri ve ikna yöntemidir. Ancak azınlık üyeler devrimcilere yönelik şiddeti Başkan Mao'ya dayandıracak kadar çaptan düşmüş, yozlaşmıştır. Açık ki, tüm bunlar inşa ettikleri sırça köşkerin, kalelerin kumdan olduğunun bir ispatı durumundadır.

1945'te ÇKP 6. MK genişletilmiş 7. genel toplantısında sol çizginin hataları örgütsel açıdan incelenirken “... doğru siyasal çizgi 'kitlelerden kitlelere' olmalıdır. Bu çizginin gerçekten kitlelerden gelmesini ve özellikle gerçekten kitlelere geri gitmesini güvenceye almak için yalnızca parti ve parti dışı kitleler arasında (sınıf ve halk arasında) sıkı bağlar kurmakla kalmamalı, hepsinden önemlisi, partinin yönetici organlarıyla, parti içi kitleler arasında (kadrolar ve parti saf-ları arasında) sıkı bağlar bulunmalıdır. Bir başka deyişle örgütsel siyaset doğru olmalıdır” (Mao, c. 3, s. 242) denmektedir.

Yine aynı incelemede Mao'nun yöntemi anlatılırken; “Kararname, ayrıca sıkı demokratik merkezîyetçiliği savunmuş, demokrasi veya merkezîyetçilik üzerinde yersiz sınırlamalara karşı çıkmıştır. Bütün Partide birliğin sağlanmasından hareket eden Mao Zedung yoldaş, parçanın bütüne tabi olması gerektiğinde ısrar etti ve Çin devriminin özel koşullarına uygun olarak yeni ve eski kadrolar arasında, dış ve yerel kadrolar arasında, Ordu kadroları ve o bölgede çalışan kadrolar arasındaki ilişkilerin, nasıl olması gerektiğini belirtti. Böylece Mao Zedung, bir ilke olarak doğrulara bağlılık ile bir disiplin sorunu olarak, örgüte itaat etmeyi nasıl bağdaştıracığımızı gösterdi.

Parti içi birliği korurken, Parti içi mücadeleyi nasıl sürdüreceğimizi açıklığa kavuşturdu. Oysa ne zaman yanlış bir siyasal çizgi hâkim olmuşsa yanlış örgütsel çizgi de kesinlikle ortaya çıkmıştır. Yanlış siyasal çizginin hâkimiyeti ne kadar uzun sürmüştü, bunun örgütsel siyasetinin zararları da o kadar büyük olmuştur.” (Mao, c.3, s. 243)

Mao’dan yaptığımız uzun alıntılar için yoldaşlardan özür dileriz. Partimizin mevcut durumunu değerlendirirken referans aldığımız anlayışın altını özel olarak çizme zorunluluğu hissediyoruz. Partiye kadrolara, kitlelere körü körüne itaati dayatan; kendine liberal, partiye sekte; Merkez Komitesi’ni ayrıcalıklı önderler topluluğunun vazgeçilmez mekanı olarak gören, siyasal olarak çıkmış, örgütsel olarak çürümüş-çözülmüş, hukuksal olarak hükümsüz olan Merkez Komitesi’nin kalıntısı dogmatik unsurlarla mücadelede, partimizin içine yaydıkları zehiri temizleme sürecinde tarihsel deneyimlerimizi andaki durumla inceleyerek yönümüzü bulacağımız için derdimiz, ustaların söylediklerini tekrar, yaptıklarını taklit etmek değildir.

Dogmatik tasfiyecilerin aksine biz ustalardan inceleme yöntemlerini almayız/alacağız.

“... Özellikle üçüncü “Sol” çizginin savunucuları dilediklerini yapabilmek için, yanlış çizgiyi uygulanmaz bulan ve bu nedenle kuşkularını ve hoşnutsuzluklarını belirten, karşı çıkan veya yanlış çizgiyi aktif olarak desteklemeyen veya sadakatle uygulamayan bütün parti üyelerini istisnasız ve fark gözetmeden damgaladılar. Bu yoldaşları “Sağ fırsatçılık” “Zengin köylü çizgisi”, “Lo Ming Çizgisi”, “Uzlaştırma politikası”, “iki yüzlülük” ile damgaladılar. Bunlara karşı “Amansız mücadelelere” giriştiler, “Acımasız darbeler” indirdiler ve hatta bu “Parti içi mücadeleleri” karşılarındaki cani ve düşmanmış gibi sürdürdüler.

Bu hatalı Parti içi mücadele türü, “Sol” çizgiyi yöneten veya izleyen yoldaşların, prestijlerini yükseltmek, kendi isteklerini gerçekleştirmek, Parti kadrolarını yıldırım için kullandıkları normal bir yöntem haline geldi. Bu tutum, parti içindeki, demokratik merkeziyetçilik ilkesini çiğnedi, eleştiri ve özelleştirme ruhunu yok etti. Parti disiplini mekanik bir disipline çevirdi ve körü körüne itaat ve mutlak boyun eğme eğilimlerini besledi. Böylece canlı ve yaratıcı Marksizmin gelişmesine büyük zarar verildi. Kadrolara karşı ayrılıkçı bir siyaset, bu hatalı Parti içi mücadele ile birleştirildi.

Eski kadrolara, Partinin, değerli unsurları gözü ile bakmadılar. Tersine deneyimli, kitlelerle ilişkisi olan ama hizipçilere ayak uydurmayan onun körü körüne takipçisi, evet efendimcisi olmayı reddeden pek çok eski kadroya saldırdılar, onları cezalandırdılar ve merkezi ve yerel örgütlerden attılar. Yeni kadrolara da

yeterli bir eğitim vermediler, (özellikle işçi sınıfı kökenli olanların) ilerlemesi için ciddiyle uğraşmadılar.

Bunun yerine deneyimsiz, kitlelerle sıkı bağlan olamayan ama hizipçilere uyan ve gözü kapalı onların peşinden gidip, evet efendimciliğini yapan yeni kadroları ve Parti dışı kadroları alelacele terfi ettirdiler. Merkezi ve yerel örgütlerde eskilerin yerlerine geçirdiler. Böylece sadece eski kadrolara saldırmakla kalmayıp yenileri de bozdular.

Üstelik birçok yerde, karşı devrimcileri ezmek için uygulanan hatalı bir siyaset kadrolara karşı hizipçi siyaset ile karıştırılınca birçok değerli yoldaş haksız yere suçlandı. Ve bu durum partiyi ağır kayıplara uğrattı.” (Mao, S.E., c. 3, s. 243-244)

Yukarıda Mao’dan 3. sol çizginin özelliklerine dair aktardıklarımız bugün partimiz içinde hakimiyet kurmaya çalışan dogmatik bazı Merkez Komite üyelerinin yöntemidir. Bu yönüyle partimizin iki yılı aşkındır yaşadıkları ÇKP’de 1945’ten önce açığa çıkan eğilimle oldukça benzerlik taşımaktadır. Bu anlayışla mücadeleye tutuşan bizlerin yaklaşımı bu noktada devreye girmektedir. Önceki bölümlerde kendi hareket tarzımızın hatalı ve eksik yanlarına dair gerekli vurguları yaptığımızı düşünüyoruz.

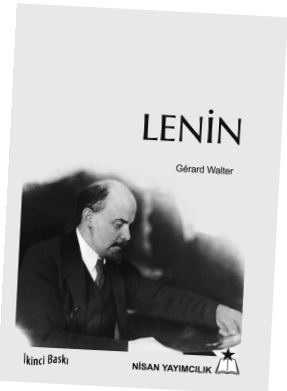
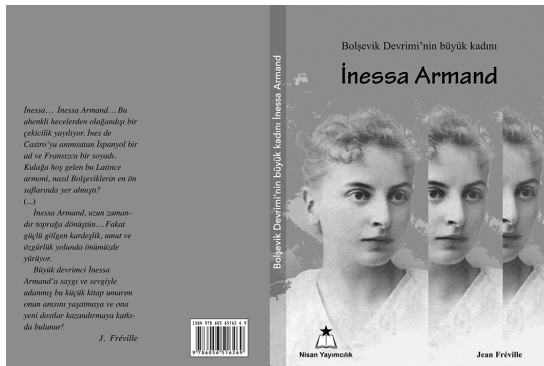
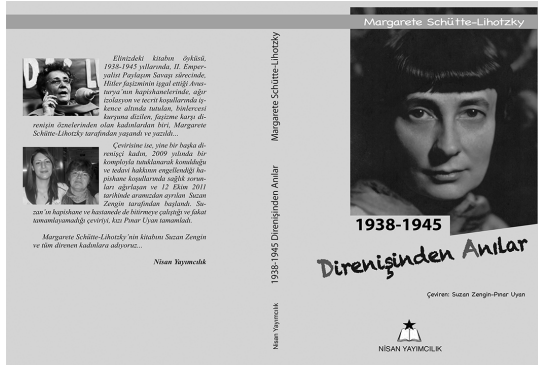
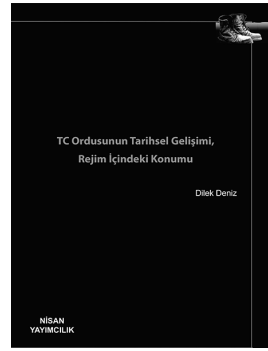
(...)

Yetersizliklerimize **amansızca** yönelmeyi esas almalıyız. Attığımız adımları ciddiyle incelemeli ve kendimizi parti kitlemize daha iyi anlatmaya yoğunlaşmalıyız. Zira parti kitlemiz ve kadrolarımızın bir kısmının belleği dogmatiklerin yalanlarıyla çoktan zehirlenmiştir.

Şiddet, karalama, dedikodu darbecilerin her dönem vazgeçilmezleri olmuştur. “Karşıtını” bu kulvarda oyuna çekmeye çalışır, çünkü -çirkinleşmenin sınırı olmadığından- kendine en çok bu alanda güvenir ve alt edebileceğine inanır.

Bizim bu kulvara girmeden örgütlülüklerimizi yaratmaya, çizgimizi netleştirmeye ama en önemlisi Örgütlenme Komitesi’nin kurulmasıyla attığımız merkezileşmeyi sağlamaştırmaya, desteklemeye, eleştiri ve önerilerle beslemeye ihtiyacımız vardır.

NİSAN YAYIMCILIK'TAN SON ÇIKAN KİTAPLAR

Hizipçi ve bölücü olanlar; samimiyetle özeleştirici yapmak yerine, sadece çok sıkıştıkları zaman, revizyonist özü yeni bir biçimle kamufler edenlerdir. Hizipçi olanlar; kendilerine eleştirici yönelten kadrolardan örgütün imkânlarını esirgeyenler; kendilerine yağcılık ve dalkavukluk yapanlara bütün imkânları sergileyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, örgüt içinde körü körüne itaati, dalkavukluğu, sırt sıvazlamayı teşvik edenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar; kendilerine gelince her şeyi iyi, başkalarına gelince her şeyi kötü gösterenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, örgüt içi eleştiriyi bastırmaya çalışanlardır. Kendilerine yönelen eleştirileri kadrolardan gizleyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar; kendilerini eleştiren kadroları iğrenç bir iftira ve dedikodu kampanyası ile yıpratmaya, diğer kadroların gözünden düşürmeye, tecrit etmeye çalışanlardır. Hizipçi ve bölücü olanlar, eleştirici mekanizmasını işleten kadrolar aleyhine sinsi plânlar hazırlayanlardır. Bu gibi kadrolara silahlı komplolar düzenleyenlerdir. Hizipçi ve bölücü olanlar, hem demokrasi hem de merkezîyetçilik ilkesini çiğneyerek kendilerine en aşırı demokrasiyi, Marksist-Leninistlere de en aşırı merkezîyetçiliği uygulamak isteyenlerdir.”

(İbrahim Kaypakkaya)